

ΓΙΑΝΝΗΣ Μ. ΣΠΕΤΣΙΩΤΗΣ – ΤΖΕΝΗ Δ. ΝΤΕΣΤΑΚΟΥ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΡΜΙΟΝΙΔΑΣ (1828 - 1899)

ΚΕΙΜΕΝΑ – ΜΕΛΕΤΕΣ

ΑΘΗΝΑ 2022

- Γιάννης Μ. Σπετσιώτης - Τζένη Δ. Ντεστάκου

Συμβολή στη Νεότερη Ιστορία της Ερμιονίδας (1828 - 1899) Κείμενα - Μελέτες

- Επικοινωνία: 694 4594 954

e-mail: edestakou@yahoo.gr

- Εκτύπωση: **Digital Printing Centre**

Πατούσα 3, 106 81 Αθήνα

τηλ.: 210 3300430

e-mail: **digitprintcentre@hotmail.com**

Αθήνα, 2022

ISBN: 978-618-85629-6-7

Στη μνήμη του Μαρίνου Καχρίλα,
ενός εκλεκτού και αξέχαστου φίλου και επιστήμονα.

Περιεχόμενα

- 11 **Εισαγωγή**
- 13 Οριοθέτηση και οργάνωση της Επικράτειας (1828 – 1863)
- 16 Η κατάταξη του Δήμου Ερμιόνης (1834 -1914)
- 20 Η εκπαιδευτική κατάσταση της Ελλάδας τα πρώτα χρόνια της βασιλείας του Όθωνα
- 28 Κληρικοί της επαρχίας Ερμιονίδας: Αρωγοί της Παιδείας του ανεξάρτητου Ελληνικού Κράτους (1828 -1853)
- 32 Η εκλογή των πληρεξουσίων αντιπροσώπων του Κάτω Ναχαγιέ (Ερμιονίδας) της «Γ' Σεπτεμβρίου εν Αθήναις» Εθνοσυνέλευσης (1843) - Α' Μέρος
- 36 Η εκλογή των πληρεξουσίων αντιπροσώπων του Κάτω Ναχαγιέ (Ερμιονίδας) της «Γ' Σεπτεμβρίου εν Αθήναις» Εθνοσυνέλευσης (1843) - Β' Μέρος
- 41 Οι εκλογικές αναμετρήσεις και οι βουλευτές που εκλέχθηκαν στην Ερμιονίδα τον 19^ο αιώνα (1844 - 1899)
- 46 Άγγελος Πέτρ. Γουζούασης ή Κουζούασης (Ο πρώτος βουλευτής Ερμιονίδας)
- 54 Τα Χριστοφορικά και η διέλευση του Παπουλάκου από την Αργολίδα
- 59 Τα Μοναστήρια ως καταφύγιο των ατόμων με αναπηρία και η συμβολή της Ιεράς Μονής των Αγίων Αναργύρων Ερμιόνης
- 65 Η Ναυπλιακή Επανάσταση του 1862 - Η στάση της επαρχίας Σπετσών και Ερμιονίδας και η εμπλοκή του καπετάν Σταμάτη Μήτσα
- 73 «Η εν Αθήναις Β' των Ελλήνων Εθνοσυνέλευσις (1862)» και η εκλογή των πληρεξουσίων αντιπροσώπων της Ερμιονίδας

- 78 | Η ιστορική και ηρωική οικογένεια Βασιλείου από το Κρανίδι
- 87 | Βασίλειος Ανδρέα Νόνης
- 92 | Πέτρος Κυρ. Γουζούασης
- 95 | Η οικογένεια Δεληγιάννη της Ερμιόνης
- 99 | Η οικογένεια Καραγιάννη της Ερμιόνης
- 102 | Οι Δημαστυνόμοι Κρανιδίου Γεώργιος Αντ. Σκλαβούνος και Ερμιόνης
Αναγνώστης Δήμα Δημητριάδης
- 104 | Τα Θεοφάνια και οι δημοτικές εκλογές του 1874 στην Ερμιόνη
- 106 | Άγγελος Βασ. Παπαβασιλείου
- 108 | *Το αρχείο του Αγέλου Βασ. Παπαβασιλείου*
- 110 | Μητέρες φιλότεκνες – Ηρώων μάνες
- 111 | Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897 και η δράση του Σταμάτη Αντ.
Μήτσα
- 117 | Τα Βουλγαρέικα της Ερμιόνης
- 121 | Γεώργιος Ιωαν. Μίλησης
- 122 | *Σύντομη παρουσίαση*
- 123 | *Τι έγραψαν οι εφημερίδες για τον θάνατό του*
- 126 | *Ο επικήδειος του Εμμανουήλ Ρέπουλη*
- 131 | *Ως δημοσιογράφος*
- 135 | *Ως Υπουργός Παιδείας*
- 139 | *Η προσφορά του στην Εκπαίδευση της Επαρχίας μας*
- 142 | *Ανθρώπινα...*
- 143 | *Γεγονότα της πολιτικής του ζωής*

145 | **Φωτογραφίες**

146 | **ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**

Πηγές

Βιβλία – Άρθρα

Εισαγωγή

Το 2021 με αφορμή τον επετειακό εορτασμό των 200 χρόνων από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης κυκλοφόρησε σε δύο τεύχη το βιβλίο μας **«Πρόσωπα και γεγονότα της Εθνανάστασης του 1821 στον Κάτω Ναχαγιέ (Ερμιονίδα)»**.

Συνεχίζοντας την προσπάθεια ανάδειξης της τοπικής ιστορίας κυκλοφορεί στην ίδια σειρά και το παρόν βιβλίο με τον τίτλο «Συμβολή στη Νεότερη Ιστορία της Ερμιονίδας (1828-1899), Κείμενα - Μελέτες». Περιλαμβάνει τριάντα δύο άρθρα αποτέλεσμα και πάλι έρευνας πρωτογενών πηγών, εγγράφων και άλλων τεκμηρίων, καθώς και αυθεντικών πληροφοριών από ανθρώπους που γνωρίζουν από «πρώτο χέρι πρόσωπα και πράγματα», τους οποίους και ευχαριστούμε.

Για την περίοδο αυτή έχουμε ήδη εκδώσει δέκα βιβλία που αφορούν στην Ιστορία της Εκπαίδευσης της Ερμιονίδας κατά τον 19^ο αιώνα, τη μονογραφία του καπετάν Αντώνη Σταμ. Μήτσα (1831-1897) καθώς και το βιβλίο «Η Ψαλτική Τέχνη στην Ερμιόνη». Επίσης με τον Θεοδόσιο Απ. Γκάτσο, με αφορμή το αρχείο του αείμνηστου πατέρα του Απόστολου Θ. Γκάτσου, δημοσιεύσαμε στο περιοδικό «Στην ΕΡΜΙΟΝΗ άλλοτε και τώρα» επτά άρθρα που αφορούν «πρόσωπα και γεγονότα εκείνων των χρόνων», με τους παρακάτω τίτλους.

- «Από το χρώμιο ...στον λευκόλιθο», Τεύχος 21, Οκτώβριος 2017.
- «Ποιος ήταν ο Δήμαρχος Ιωάννης Γεωργ. Οικονόμου», Τεύχος 22, Μάρτιος 2018.
- «Από το λιμάνι της Ερμιόνης του 19^{ου} αιώνα», Τεύχος 23, Νοέμβριος 2018.
- «Ποιος ήταν ο Κυριάκος Νικ. Γκολεμάς ή Γουλεμάς», Τεύχος 24, Απρίλιος 2019.
- «Αναγνώστης Δήμα Δημητριάδης, Ο πρώην δημογραμματιστής και δημαστυνόμος του Δήμου Ερμιόνης», Τεύχος 26, Απρίλιος 2020.
- «Απελύθητε! και άλλες περιπέτειες...», Τεύχος 27, Οκτώβριος 2020.
- «Η Ερμιόνη της 10/ετίας 1860-1870 και τα δημογραφικά του 1867», Τεύχος 28, Οκτώβριος 2021.

Έτσι με την επικουρία ορισμένων βιβλίων που κυκλοφορούν και περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία υπάρχει μια πλούσια καταγραφή και σημαντική πληροφόρηση όλων των πτυχών της τοπικής ιστορίας του 19^{ου} αιώνα, που πραγματικά έλειπε από την Ερμιονίδα.

Τέλος, επαναλαμβάνουμε πως ασφαλώς έχει μεγάλη αξία να γνωρίζουμε την ιστορία της Χώρας μας, είναι όμως εξίσου σπουδαίο, ίσως και σπουδαιότερο να γνωρίζουμε την ιστορία του τόπου που γεννηθήκαμε ή ζούμε.

Λίγο πριν από την ολοκλήρωση του βιβλίου μας πληροφορηθήκαμε ότι ο ιστορικός Μαρίνος Καχρίλας, ένας νέος άνθρωπος και εξαιρετικός επιστήμονας που υπηρετούσε στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο (Παλαιά Βουλή), δεν βρίσκεται πλέον ανάμεσά μας. Έφυγε από τη ζωή εκπληρώνοντας το «κοινόν χρέος». Για εμάς ο Μαρίνος ήταν πολύτιμος συνεργάτης στις έρευνές μας. Απλόχερα, με ευγένεια, προθυμία και επιστημοσύνη μάς πρόσφερε τη βοήθειά του, όποτε την χρειαστήκαμε. Στη μνήμη του αφιερώνουμε αυτό το βιβλίο. Ας είναι ελαφρύ το χώμα που τον σκεπάζει!

Οριοθέτηση και οργάνωση της επικρατείας (1828 - 1863)

Σημαντικά αποσπάσματα εγγράφων που εντοπίστηκαν κατά τις έρευνές μας στα Γενικά Αρχεία του Κράτους και αφορούν τον Κάτω Ναχαγιέ (Ερμιονίδα) αλλά και την ευρύτερη περιοχή της Αργολίδας αναφέρουν:

Έγγραφο 1^ο

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ο Κυβερνήτης της Ελλάδος

Επειδή η εν Τροιζήνι Γ' Εθνοσυνέλευσις εγνώρισεν την ανάγκην να οριοθετηθή και να διοργανωθή το εσωτερικόν της Επικρατείας κατά τον προσφορότερον ως προς την Δημοσίαν Οικονομίαν τρόπον

Ψηφίζει:

Άρθρον 1^{ον}. Η Πελοπόννησος να περιλαμβάνη επτά (7) τμήματα. Το 1^{ον} σύγκειται εκ των επαρχιών του Άργους, του Ναυπλίου, του Κάτω Ναχαγιέ και της Κορίνθου, φέρει δε το όνομα Αργολίς. Το 2^{ον}.....Το 3^{ον} (να περιλαμβάνη) την Ύδραν, τας Σπέτσας, τον Πόρον, την Αίγιναν, την Σαλαμίναν και τας παρακείμενας νήσους. Φέρει δε το όνομα Δυτικάί Σποράδαι. Το 4^{ον}κ.λπ.

Εν Ναυπλίω τη 13^η Απριλίου 1828

Ο Κυβερνήτης

Ο Γραμματέας Επικρατείας

Ιωαν. Α. Καποδίστριας

Σπυρ. Τρικούπης

Έγγραφο 2^ο

Σύμφωνα με την υπ'αρ.17491 16 Απριλίου 1828 απόφαση του Κυβερνήτη Ιωάννη Α. Καποδίστρια και για την καλλίτερη γνώση της κατάστασης των κατοίκων κατά την

απογραφή τους ως προς το επάγγελμα θα αναγράφονται: Κτηματίαι, γεωργοί, ποιμέναι, εργάται, ναύται, έμποροι.

Έγγραφο 3^ο

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

«Δήμων Οργάνωσις»

Κατά την ονοματοθεσία οι Δήμοι να λάβουν αρχαία ονόματα.

«Οι μέλλοντες να απαρτίσωσι του Νομού τούτου Αργολιδο-Κορινθίας Δήμοι είναι εξήντα πέντε (65). Ναυπλίας πενήντα οκτώ (58), Άργους δεκαέξι (16), Κορινθίας τριάντα τρεις (33), Τροιζηνίας τέσσερις (4), Σπετσών και Ερμιονίδας τέσσερις (4), (Ερμιονίδα πόλεις δύο -2-, κώμαι δύο -2-, χωρία δύο -2-)».

Έγγραφο 4^ο

«Κατά βιβλιάριον έντυπον φέρον ημερομηνία 28 Δεκεμβρίου 1836 και υπογραφή του τότε επί των Εσωτερικών Γραμματέως της Επικρατείας Δρόσου Μανσόλα¹ κατά την Επικράτειαν Διοικήσεως συσταθώσι Δήμοι εν όλω τετρακόσιοι εξήντα οκτώ (468).²

Ο ολικός ούτος των Δήμων αριθμός διήρητο κατ' Επαρχίας και Νομούς κατά τον επόμενον πίνακα και έφερον τα ονόματα, άτινα εισί σημειωμένα εν τη αρμοδία (σελίδα)».

¹Οι Γραμματείες της Επικράτειας επί Καποδίστρια, το 1843 ονομάστηκαν Υπουργεία. Ενημερωτικά αναφέρουμε ότι στα Πρακτικά (3^ο θέμα) της ΛΘ (39^{ης}) προτελευταίας συνεδρίασης της Εθνοσυνέλευσης, που πραγματοποιήθηκε την 3^η Μαΐου 1827, σημειώνεται ότι: «Ανεγνώσθη διάταξις περί Διοικήσεως της Ελληνικής Πολιτείας (λέξη δυσανάγνωστη) αντί του επαρχιακού συστήματος περί Διοικητών και Δημογερόντων».

(Ενεκρίθη και υπεγράφη)

²Κατά την πρώτη καταμέτρηση οι Δήμοι ήσαν τετρακόσιοι εξήντα οκτώ (468) αντί τετρακοσίων εξήντα εννέα (469), καθώς είχε παραλειφθεί ο Δήμος Απολλωνίας Σίφνου.

Όνομα Νομού: Αργολίδος

α/α	Όνομα Επαρχίας	Ονόματα Δήμων
1.	Ύδρας	Δήμος ένας (1) – Ύδρας
2.	Ναυπλίας	Δήμοι εννέα (9)
3.	Άργους	Δήμοι δεκαοκτώ (18)
4.	Τροιζηνίας	Δήμοι τέσσερις (4) - Μεθάνων, Τροιζηνίας, Δρυόπης, Πόρου ή Καλαβρίας
5.	Σπετσών και Ερμιονίδας	Δήμοι τέσσερις (4) - Διδύμων, Ερμιόνης, Σπετσών, Μάσητος

Με το Β.Δ. της 12^{ης} Ιανουαρίου 1836 ο αριθμός των Δήμων περιορίσθηκε σε διακόσιους εξήντα πέντε (265). Με το Β.Δ. της 24^{ης} Δεκεμβρίου 1841 ο Νομός Αργολιδο-Κορινθίας είχε σαράντα πέντε (45) Δήμους (Αργολίδα είκοσι οκτώ -28- και Κορινθία δεκαεπτά -17-).

Στη συνέχεια και από το έτος 1863 το σύνολο των Δήμων του Κράτους αυξήθηκε σε διακόσιους ογδόντα (280), ενώ του Νομού Αργολιδο-Κορινθίας μειώθηκε σε είκοσι οκτώ (28).

Η κατάταξη του Δήμου Ερμιόνης (1834 -1914)

Ο Δήμος Ερμιόνης σχηματίστηκε σύμφωνα με το Β.Δ. της 28^{ης} Απριλίου - 10^{ης} Μαΐου 1834 (Φ.Ε.Κ. 19/Α/20.5.1834) «Περί της οροθεσίας και της εις δήμους διαιρέσεως του Νομού Αργολίδος και Κορινθίας». Κατατάχθηκε στην Γ' κατηγορία με πληθυσμό «χιλίους εβδομήκοντα εννέα (1.079) κατοίκους» και έδρα την Ερμιόνη. Ο δημότης του ονομάστηκε Ερμιονεύς. Στον Δήμο Ερμιόνης ανήκαν, επίσης, το Θερμήσι, το Πλέπι, η Σαμπάριζα, το Μετόχι και η Μονή των Αγίων Αναργύρων, ενώ η σφραγίδα του Δήμου ήταν κυκλική χωρίς έμβλημα.

«Κατά βιβλιάριον έντυπον φέρον ημερομηνίαν 28 Δεκεμβρίου 1836» και υπογραφή «του επί των Εσωτερικών Γραμματέως Δρόσου Μανσόλα κατά την Επικράτειαν Διοικήσεως Δήμοι εν όλω τετρακόσιοι εξήκοντα οκτώ (468). Ο ολικός ούτος των Δήμων αριθμός διηρήτο κατ' Επαρχίας και Νομούς κατά τον επόμενον πίνακα και έφερον τα ονόματα, άτινα εισί σημειωμένα εν τη αρμοδία σελίδι».³

Ο Νομός Αργολίδος είχε πέντε (5) επαρχίες:

- α) Ναυπλίας (9 δήμοι),
- β) Άργους (18 δήμοι),
- γ) Τροιζηνίας (4 δήμοι),
- δ) Σπετσών και Ερμιονίδος (4 δήμοι) και
- ε) Ύδρας (1 δήμος).

Σύνολο: τριάκοντα τρεις (33) δήμοι.

Με το Β.Δ. της 12^{ης} Ιανουαρίου 1837 ο αριθμός των τετρακοσίων εξήντα οκτώ (468) δήμων της Ελλάδας περιορίστηκε σε διακοσίους εξήκοντα πέντε (265).

Τέσσερα χρόνια αργότερα με το Β.Δ. της 24^{ης} Δεκεμβρίου 1841 (5 Ιανουαρίου 1842), το οποίο δεν δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως,⁴ τμήμα του Δήμου Διδύμων (Δίδυμο, Καρακάσι, Τσουκαλιά, Λουκαΐτι, Σαλάντι, Καψοσπίτι, η Μονή του

³ Γ.Α.Κ. Συλλογή Βλαχογιάννη, Καταλ. Ε', κυτ. 34, αρ. 928.

⁴ Γ.Α.Κ. Οθωνικό αρχείο Υπουργείο Εσωτερικών, Φ.102.

Προδρόμου/Σταύλια) συγχωνεύθηκε στον Δήμο Ερμιόνης, ενώ οι δήμοι του Νομού Αργολίδος μειώθηκαν από τριάντα τρεις (33) σε είκοσι οκτώ (28).⁵

Μετά τη συγχώνευση και την προσθήκη του νέου τμήματος, όπως ήταν φυσικό, ο πληθυσμός του νέου Δήμου αυξήθηκε. Σύμφωνα λοιπόν με τον νόμο, έπρεπε ο Δήμος να αλλάξει τάξη και να καταταγεί από την Γ' στη Β', καθώς υπερέβαινε τους δύο χιλιάδες (2.000) κατοίκους.

Η νέα κατάταξη του Δήμου, αν και δεν βρίσκεται πουθενά δημοσιευμένη, φαίνεται πως έγινε. Στο υπ' αριθμ. 1486/10 Μαρτίου 1851 έγγραφο του Νομάρχη Αργολιδοκορινθίας Κωνσταντίνου Ράδου προς το Υπουργείο των Εσωτερικών, όπου αναφέρονται τα αποτελέσματα των εκλογών (1851), αναγράφεται η φράση «του άρτι προβιβασθέντος Δήμου Ερμιόνης».⁶

Με το Β.Δ. της 29^{ης} Ιουλίου 1866 (εν Κερκύρα), Φ.Ε.Κ.60/29 Αυγούστου 1866 «Περί διαιρέσεως του δήμου Ερμιόνης εις δήμους Διδύμων και Ερμιόνης» ανασυστάθηκε ο Δήμος των Διδύμων και απέσπασε από τον Δήμο Ερμιόνης το τμήμα που είχε συγχωνευθεί σ' αυτόν το 1841. Έδρα του μεν Δήμου Διδύμων ορίστηκε η κωμόπολη των Διδύμων του δε Δήμου Ερμιόνης η κωμόπολη Ερμιόνη (Καστρί), όπως αναφέρεται.

«Αμφότεροι δε κατατάσσονται εις την Γ' τάξιν ως έχοντες πληθυσμόν ο μεν δήμος Διδύμων ψυχών χιλίων ενενήκοντα έξη (1.096), ο δε της Ερμιόνης ψυχών χιλίων τετρακοσίων εξήκοντα πέντε (1.465)».

Τέσσερα χρόνια αργότερα με το υπ' αριθμ.480/15 Ιουλίου 1870 έγγραφό του «περί προβιβασμού του δήμου Ερμιόνης εις την Β^α τάξιν»⁷ προς τον Έπαρχον Σπετσών, ο δήμαρχος Ερμιόνης Γεώργιος Καραγιάννης αναφέρει μεταξύ άλλων και τα εξής:

«Ο δήμος Ερμιόνης και μετά τον ανασχηματισμόν του δήμου Διδύμων έπρεπε να διατηρήση την δευτεροβάθμιον θέσιν του⁸ ως έχων ψυχάς περισσοτέρας των δύο

⁵ Γ.Α.Κ. Συλλογή Βλαχογιάννη, Καταλ. Ε', κυτ. 34 «Δήμοι Αργολιδοκορινθίας τεσσαράκοντα πέντε (45) (28 και 17)».

⁶ Γ.Α.Κ. «Αρχείο Γραμματείας Εσωτερικών», Φακ. 1411 (Η φράση αυτή, κατά τη γνώμη μας, δεν θα μπορούσε να σημαίνει άλλο παρά «τον προβιβασμόν» του δήμου στην επόμενη τάξη.

⁷ Γ.Α.Κ. «Υπουργείο Εσωτερικών», Φακ. 1596, Περίοδος Γεωργίου Α'.

χιλιάδων (2.000). Απορούμεν πώς (έγινε;) το λάθος τούτο με τον πληθυσμόν» και αναφέρονται «εις το διάταγμα ψυχαί (δήθεν) χίλιαι τετρακόσiai εξήκοντα πέντε (1.465) εξ ου βεβαίως και υπεβιβάσθη η τάξις του δήμου από την Β^α εις την Γ^ην τάξιν».

Στη συνέχεια ζητεί άμεσα τον προβιβασμό του Δήμου στην επόμενη τάξη, αφού έχει δύο χιλιάδες έντεκα κατοίκους (2.011) και καλύπτει τις προϋποθέσεις του άρθρου 7 του από 27 Δεκεμβρίου 1833 «περί συστάσεως των Δήμων» νόμου.

Στις 10 Ιανουαρίου 1871 και ενώ το θέμα δεν είχε προωθηθεί από τον Έπαρχο, ακολουθεί το υπ' αριθμ. 9 έγγραφο του δημάρχου Ερμιόνης Γεωργίου Καραγιάννη προς το Υπουργείο Εσωτερικών για τον όσο το δυνατόν ταχύτερο προβιβασμό του Δήμου. Ο Δήμαρχος διαμαρτύρεται, μάλιστα, προς τον Υπουργό ότι ενώ έχει ενημερώσει τον Έπαρχο για την προαγωγή του Δήμου σύμφωνα με τον ισχύοντα νόμο, εν τούτοις μέχρι σήμερα δεν έχει προχωρήσει το θέμα και ούτε έχει λάβει κάποια απάντηση. Παρακαλεί δε τον Υπουργό να μεριμνήσει ώστε να αποκατασταθεί η αδικία, αφού ο Δήμος πληροί όλες τις προϋποθέσεις του προβιβασμού του.

Στο ίδιο έγγραφο το οποίο φέρει αριθ. πρωτ. 2390/22 Ιανουαρίου 1871 (προς το Υπουργείο των Εσωτερικών) υπάρχουν τρεις διευκρινιστικές διαδοχικές σημειώσεις, πιθανότατα του Υπουργού, αναφερόμενες στον πληθυσμό του Δήμου Ερμιόνης κατά τις επίμαχες χρονολογίες (1861 και 1870).⁹

Με το Β.Δ. της 1^{ης} Σεπτεμβρίου 1871 (Φ.Ε.Κ.6/1872) ο δήμος Ερμιόνης προβιβάζεται στη Β^α τάξη «ως έχων πληθυσμόν δύο χιλιάδας εκατόν έντεκα (2.111) κατοίκους κατά τον επίσημον πίνακα του πληθυσμού των Δήμων του Κράτους δημοσιευθέντα εις το υπ' αριθμ. 23 φύλλον της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως».¹⁰

Τρεις μήνες νωρίτερα με το Β.Δ. της 5^{ης} Ιουνίου 1871 (Φ.Ε.Κ.47, σελ.331) είχε καθοριστεί και το έμβλημα της σφραγίδας του Δήμου, επιλεχθέν από τον

⁸ Η φράση του εγγράφου έπρεπε «να διατηρήση την δευτεροβάθμιον θέσιν του» θεωρούμε πως ενισχύει ακόμη περισσότερο την άποψή μας ότι ο Δήμος Ερμιόνης από το 1850 – 1866 ανήκε στη Β' τάξη.

⁹ Γ.Α.Κ. «Υπουργείο Εσωτερικών», φακ.1596, Περίοδος Γεωργίου Α'.

¹⁰ Θεοδόσης Απ. Γκάτσος – Γιάννης Μ. Σπετσιώτης: «Ποιος ήταν ο Δήμαρχος Ιωάννης Γεωργ. Οικονόμου;», Άρθρο στο περιοδικό «Στην Ερμιόνη άλλοτε και τώρα» τεύχ. 22, Μάρτιος 2018.

αρχαιολόγο Π. Ευστρατιάδη.¹¹ Η σφραγίδα είχε κυκλικό σχήμα, με «άνδρα άγοντα βουν» στο κέντρο και περιμετρικά τη φράση «*Δήμος Ερμιόνης*».

Η Ερμιόνη παρέμεινε ως Δήμος μέχρι το 1914, καθώς αναβλήθηκαν οι δημοτικές εκλογές του 1912 λόγω της κήρυξης των Βαλκανικών Πολέμων. Ήδη, είχε ψηφιστεί ο νέος νόμος ΔΝΖ' (4057) της 14^{ης} Φεβρουαρίου 1912 «*Περί συστάσεως Δήμων και Κοινοτήτων*».

Σύμφωνα λοιπόν με το Β.Δ. που δημοσιεύτηκε στο Φ.Ε.Κ.282/31 Αυγούστου 1912 §4 «*Περί αναγνωρίσεως δήμων και κοινοτήτων εν τω Νομώ Αργολίδος και Κορινθίας*» αναγνωρίστηκε η Ερμιόνη ως Κοινότητα «*έχουσα υπέρ τους τριακοσίους (300) κατοίκους και σχολείον στοιχειώδους εκπαιδεύσεως*».

Με το ίδιο Φ.Ε.Κ. §6 «*Περί προσαρτήσεως εις τον δήμον και τας κοινότητας του νομού Αργολίδος και Κορινθίας συνοικισμών του νομού τούτου*» προσαρτήθηκαν στην Κοινότητα Ερμιόνης «*ο συνοικισμός Θερμησία (πρώην Δήμου Ερμιόνης) και η Μονή των Αγίων Αναργύρων (πρώην Δήμου Ερμιόνης)*».

Αξιοσημείωτο είναι πως το ανωτέρω Β.Δ. φέρει την υπογραφή του Υπουργού των Εσωτερικών Εμμανουήλ Ρέπουλη από το Κρανίδι. Η Ερμιόνη ως Κοινότητα διατηρήθηκε μέχρι και το έτος 1994, ενώ με το Π.Δ. 231 που δημοσιεύτηκε στο υπ' αρ. Φ.Ε.Κ. 136/30 Αυγούστου 1994 αναγνωρίσθηκε ως Δήμος.

¹¹ Αρχαιολογική Εταιρεία, αρχ. Π.Ε. αριθμ. Πρωτ. Γ.Ε. αρχαιοτήτων 943.

Η εκπαιδευτική κατάσταση της Ελλάδας τα πρώτα χρόνια της βασιλείας του Όθωνα

Στις 20 Μαΐου/1 Ιουνίου 1835 ο Όθωνας ενηλικιώθηκε και άρχισε, τυπικά τουλάχιστον, να ασκεί τα βασιλικά του καθήκοντα. Πρόεδρος (πρωθυπουργός) του υπουργικού συμβουλίου τοποθετήθηκε ο κόμης Άρμανσπεργ, μέλος της τριμελούς αντιβασιλείας ενώ Υπουργός «επί των Εκκλησιαστικών και Δημοσίας Εκπαιδύσεως (Παιδείας)» ανέλαβε ο Ιάκωβος Ρίζος-Νερουλός.¹²

Η κατάσταση που επικρατούσε στον τομέα της εκπαίδευσης, τέσσερα χρόνια μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια από την άποψη του αριθμού, της σύστασης και της λειτουργίας σχολικών μονάδων και του εκπαιδευτικού προσωπικού εμφανίζεται στους παρακάτω πίνακες.

Δημοτικά (Αλληλοδιδασκτικά) Σχολεία

α/α	Τόπος	Ονοματεπώνυμο	Αρ. Μαθητών
1	Αθήναι	Δημόπουλος, Γ. Κωνσταντινίδης	72
2	Αθήναι	Α. Γεσαδινός;	12
3	Μέγαρα	Ι. Ξάνθης	68

¹² Ο Ιάκωβος (Άκης) Ρίζος-Νερουλός γεννήθηκε το 1778 στην Κωνσταντινούπολη. Η μητέρα του ήταν το γένος Ρίζου και ο πατέρας του με επίθετο Νερουλός. Σ' αυτούς οφείλεται το διπλό του επίθετο. Ο Ιάκωβος Ρίζος - Νερουλός ήταν λόγιος πολιτικός της Βλαχίας της Μολδαβίας και της Ελλάδας. Μεταξύ άλλων Υπουργείων ανέλαβε δύο φορές και το Υπουργείο των Εκκλησιαστικών (25-1-1833 έως 3-4-1833 και 8-8-1834 έως 12-4-1837). Σ' αυτόν οφείλεται η ίδρυση του Πανεπιστημίου και ο καταρτισμός της ανώτατης Παιδείας, η σύσταση της Αρχαιολογικής Εταιρείας ενώ συνέβαλε και στην ίδρυση της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας. Απεβίωσε στις 10 Δεκεμβρίου 1842 στην Κωνσταντινούπολη, όπου είχε τοποθετηθεί ως Πρέσβης της Ελλάδας.

4	Σαλαμίς	Δ. Ολύμπιος	80
5	Λεβάδια	Δ. Ιωαννόπουλος	121
6	Ράχωβα	Ι. Πρωτόππαπας	Άγνωστος
7	Θήβαι	Δ. Σταματιάδης	107
8	Αίγινα	Π. Χριστοφίδης	115
9	Ναύπλιον	Ζ. Βαγιόνας	130
10	Άργος	Ν. Φανδρίδης	101
11	Σπέτζαι	Γ. Ψαρουδάκης	80
12	Κρανίδι	Δ. Μητσόπουλος	177
13	Ύδρα	Μ. Ρουκουνάκης	99
14	Πόρος	Α. Σακελαρόπουλος	137
15	Τρίπολις	Μ. Καραμάνος	160
16	Άγιος Ιωάννης	Π. Ναμασκίδης	80
17	Καστρί Κυν.	Π. Τσουλουχόπουλος	29
18	Σπάρτη	Π. Κοντάκης	86
19	Λιβίτζοβα	Π. Πιλάλης	54
20	Γυθείου	Π. Κοραβιάς	71
21	Οιύλου	Χ. Ιωαννίδης	90
22	Τζίμοβα	Κ. Μακεδών	Άγνωστος
23	Λεύκτρα	Α. Βαλαβανόπουλος	40
24	Κυπαρισσία	Γ. Φαδρίδης	100

25	Καλάμαι	Σάβας Πεζόπουλος	Άγνωστος
26	Μεθώνη	Δ. Γιάνουκλας	44
27	Κορώνη	Ι. Οικονομίδης	77
28	Αυγουλινίτζα	Κ. Παρασκευόπουλος	65
29	Πάτραι	Ιω. Χωματιανός	138
30	Κύναιθα	Κ. Στεφανίδης	69
31	Σοποτόν	Θ. Οικονόμου	Άγνωστος
32	Αίγιον	Π. Λεοντόπουλος	41
33	Λεχαινά	Γ. Φωτόπουλος	101
34	Μεσολόγγι	Ιω. Δοσκάκης	109
35	Ανατολικόν	Σ. Βοετός	65
36	Ναύπακτος	Κ. Πογιατζόγλους	45
37	Καλλιδρόμη	Π. Αλάφουσος	56
38	Άμφισα	Στερ. Σίμου	134
39	Αταλάντη	Ηλ. Μιχαηλίδης	51
40	Λαμία	Γ. Φωτιάδης	Άγνωστος
41	Υπάτη	Α. Παναγιόπουλος	43
42	Γαλαξίδι	Ι. Διοσκουρίδης;	Άγνωστος
43	Χαλκίς	Ν. Μάγνης	152
44	Κάρυστος	Α. Ιωάννου	80
45	Κύμη		Δεν έγινε έτι έναρξις

46	Ερμούπολις	Εμ. Μαρκάκης	290
47	Άνδρος	Δ. Μαρικουλίδης	113
48	Κόρθιον	Ι. Καμβακάς	54
49	Γαύριον	Ι. Τσανάκης	Άγνωστος
50	Τήνος	Μ. Κυριάκου	163
51	Πάνορμος	Β. Δεσποτόπουλος	139
52	Τριποταμία	Α. Γκιόνης	53
53	Μύκονος	Ν. Κονταρινός	200
54	Νάξος	Β. Κυδωνιεύς	177
55	Αποσάντορο	Σ. Αναγνώστου	64
56	Μήλος		11
57	Κίμωλος	Α. Καλιέρος	116
58	Ίος	Γ. Συμερόππας	187
59	Ανάφη	Κ. Μεντελένης	64
60	Κύθνος	Σ. Σολομίδης	87
61	Σέριφος	Γ. Πρωτοπαππάς	145
62	Κέα	Α. Κουμεριανός	130

Τα εξήντα δύο Δημοτικά Σχολεία (αλληλοδιδασκτικά) συντηρούνταν από τους Δήμους και σ' αυτά ανεξάρτητα από τον αριθμό των μαθητών δίδασκε ένας μόνο δημοδιδάσκαλος. Το πολυπληθέστερο σχολείο ήταν της Ερμούπολης (Σύρου), στο οποίο φοιτούσαν διακόσιοι ενενήντα (290) μαθητές. Ιδιαίτερα πολυπληθή επίσης ήσαν σχεδόν όλα τα σχολεία των Κυκλάδων.

Στο Σχολείο του Κρανιδίου, το μοναδικό που λειτουργούσε στην επαρχία της Ερμιονίδας, φοιτούσαν εκατόν εβδομήντα επτά (177) μαθητές και ήταν το τέταρτο μ' εκείνο της Νάξου, σε αριθμό μαθητών.

Στα εξήντα δύο (62) δημοσυντήρητα σχολεία θα πρέπει να προστεθούν και τα τριάντα πέντε (35) ιδιοσυντήρητα (ιδιωτικά) σχολεία καθώς και τα εκατόν πενήντα (150) «των κοινών λεγομένων γραμμάτων» (γραμματοσχολεία), που συντηρούνταν με συνεισφορές δήμων και κοινοτήτων.

Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον να σημειώσουμε πως τέτοια γραμματοσχολεία στην Αργολίδα ήσαν είκοσι (20). Έτσι ο συνολικός αριθμός των μαθητών που φοιτούσαν στα Δημοτικά Σχολεία της χώρας έφτανε τις δεκαπέντε χιλιάδες (15.000). Το πρόγραμμα των μαθημάτων των σχολείων περιλάμβανε «τα ακόλουθα αντικείμενα».

- Στοιχεία της Ελληνικής, ώστε ο μαθητής «να ορθογράφη και να εκφράζη ευφυώς τας ιδέας του».
- Στοιχεία της Ιεράς Κατηχήσεως.
- Στοιχεία της Ιεράς και Ελληνικής Ιστορίας.
- Στοιχεία της Γεωγραφίας.
- Στοιχεία της Αριθμητικής.
- Ζωγραφική και φωνητική Μουσική.
- Γνώσεις πρακτικάί της αγρονομίας.

Τέλος, να σημειώσουμε πως οι τάξεις των αλληλοδιδασκτικών σχολείων ήσαν τέσσερις (Α, Β, Γ, Δ).

Ελληνικά Σχολεία

α/α	Τόπος	Ελληνοδιδάσκαλοι
1	Αθήνα	Κ. Οικονομίδης, Β. Οικονομίδης, Π. Ευστρατιάδης, Δ. Κωστόπουλος ¹³

¹³Με διάταγμα της 18^{ης} Σεπτεμβρίου 1834 η Αθήνα ορίστηκε πρωτεύουσα του Ελληνικού Κράτους. Η μεταφορά της πραγματοποιήθηκε την 1^η Δεκεμβρίου του ίδιου έτους, ενώ η πόλη είχε τότε 10.000 κατοίκους.

2	Ναύπλιον	Θ. Περγαμηνός, Ι. Γκινάκος, Άγνωστος
3	Μεσολόγγιον	Ι. Παλαμάς, Ι. Νικολίτσας, Άγνωστος
4	Τρίπολις	Κ. Λουκάς, Άγνωστος, Άγνωστος
5	Σπάρτη	Δ. Γεωργόπουλος, Χ. Ολύμπιος
6	Καλάμαι	Κ. Καστόρχης, Γ. Τολμίδης
7	Πάτραι	Χ. Παμπούκης, Δ. Παλαμάς
8	Άμφισσα	Ι. Δεστορίδης, Ν. Κυριακίδης
9	Λαμία	Ζ. Παναγιωτίδης, Κ. Θεσπρωτός
10	Χαλκίς	Κ. Ιάσων, Ι. Σοσίνης(:), Ι. Μάρκου
11	Ύδρα	Γ. Φιλοπατριδής, Μ. Οικονόμου, Ε. Βίχυς
12	Τήνος	Ε. Πέτρου, Ι. Ξενοφωντίδης
13	Σίφνος	Ν. Σπεράντζας
14	Άνδρος	Γ. Ροΐδης
15	Νάξος	Χ. Χρύσης
16	Θήρα	Κ. Παπαζήσης
17	Σκύρος	Γ. Οικονόμου
18	Υπάτη	Δ. Ο. Τανοκαρύδης
19	Πραστός	Κ. Δημητριάδης
20	Πύργος	Ι. Μανολέος;
21	Σύρα	Γ. Σουρέας, Α. Πολίτης, Α. Στεφανάκης

Στα είκοσι ένα (21) Ελληνικά σχολεία που ιδρύθηκαν και διατηρήθηκαν από την Ελληνική Κυβέρνηση φοιτούσαν περίπου οκτακόσιοι (800) μαθητές. Υπήρχαν όμως

και τριάντα (30) τουλάχιστον ιδιοσύντηρητα όμοια σχολεία, τον ακριβή αριθμό δεν γνωρίζουμε, στα οποία φοιτούσε διπλάσιος αριθμός μαθητών. Έτσι στα πενήντα (50) και πλέον Ελληνικά Σχολεία φοιτούσαν περισσότεροι από δυόμιση χιλιάδες (2.500) μαθητές.

Στα Ελληνικά Σχολεία οι μαθητές φοιτούσαν κατόπιν εισιτηρίων εξετάσεων μετά την αποφοίτηση από τα 4/ταξια Δημοτικά Σχολεία. Η φοίτηση ήταν τριετής, οι Ελληνοδιδάσκαλοι που δίδασκαν σ' αυτά ήταν ένας, δύο ή τρεις και το πρόγραμμα των μαθημάτων περιλάμβανε:

Τα Ελληνικά, την Κατήχηση, την Αριθμητική, Άλγεβρα και αρχές Γεωμετρίας, την Γεωγραφία, την Παλαιά και Νέα Ιστορία και την Καλλιγραφία.

Γυμνάσια

1. Αθήναι:

Γυμνασιάρχης Ν. Χορτάκης, καθηγητής των Φυσικών Επιστημών.

Ψαράς, καθηγητής της Φιλοσοφίας

Ουλέριχος, καθηγητής των Λατινικών και Γερμανικών

Χρ. Βάφας, καθηγητής των Μαθηματικών

Λάγγεν, διδάσκαλος της Ζωγραφικής και της Γαλλικής δεν διωρίσθη ακόμη.

2. Ναύπλιον:

Γυμνασιάρχης Λεόντιος Αναστασιάδης, καθηγητής της Φιλοσοφίας και των Γαλλικών

Χρυσοβέργης, καθηγητής των Μαθηματικών

Ρινάρδος, καθηγητής των Φυσικών Επιστημών

Εμμ. Ψύχας, καθηγητής Λατινικών και Γερμανικών

Το Γυμνάσιο Ναυπλίου είναι το πρώτο που ιδρύθηκε στην Ελλάδα το 1834.

3. Σύρα:

Γυμνασιάρχης και καθηγητής των Φυσικών Επιστημών Νεοφ. Βάμβας,

Καθηγητής της Φιλολογίας Ν. Φαρδούλης,

Καθηγητής των Μαθηματικών Δουραμάνης

Καθηγητής των Εμπορικών Επιστημών Στέφανος Παπάς

Καθηγητής των Λατινικών & Γερμανικών Φαβρίκιος

4. Μεσολόγγιον:

Γυμνασιάρχης Γ. Σερουΐος, καθηγητής της Φιλοσοφίας
Ένας ακόμη (δεν αναγράφεται το όνομά του)

Στα τέσσερα Γυμνάσια της Χώρας φοιτούσαν μαθητές - απόφοιτοι των 3/τάξινων Ελληνικών Σχολείων κατόπιν εισιτηρίων εξετάσεων και η φοίτηση σ' αυτά ήταν τετραετής. Οι μαθητές προπαρασκευάζονταν *«δι' επιστημονικής παιδείας εις μαθήματα ανώτερα της καθόλου Φιλοσοφίας και των εφαρμογών αυτής»*.

Ειδικότερα, δίδασκονταν «την Ελληνικήν, την Λατινικήν, την Γερμανικήν, την Γαλλικήν, την στοιχειώδη Μαθηματικήν, την Γεωγραφίαν εν εκτάσει, Ιστορίαν και Αρχαιολογίαν, Φυσικήν Ιστορίαν και Φυσικήν Πειραματικήν, Ανθρωπολογίαν, Ρητορίαν και Ζωγραφικήν».

Στο Γυμνάσιο Αθηνών υπηρετούσαν έξι ή επτά καθηγητές, της Σύρου πέντε, του Ναυπλίου πέντε και του Μεσολογγίου ένας ή δύο.

Το σύνολο των μαθητών των Γυμνασίων ήσαν τριακόσιοι πενήντα (350). Η εισαγωγή των ενδιαφερομένων στο Πανεπιστήμιο γινόταν χωρίς εξετάσεις.¹⁴

¹⁴Εφημερίδα «Ο Σωτήρ», έτος 1835.

Κληρικοί της επαρχίας Ερμιονίδας: Αρωγοί της Παιδείας του ανεξάρτητου Ελληνικού Κράτους (1828 -1853)

Για να τεθούν οι βάσεις της Παιδείας και ειδικότερα της εκπαίδευσης του ελεύθερου Ελληνικού Κράτους κατά την πρώτη 25/ετία της οργάνωσής του, βοήθησαν οικονομικά εκτός του κράτους, φορείς, ιδιώτες μεταξύ των οποίων ήσαν και ορισμένοι κληρικοί της επαρχίας Ερμιονίδας, όπως η έρευνά μας αποκάλυψε.

Βλέποντας τα ονόματά τους στους καταλόγους των συνδρομητών αισθανθήκαμε έκπληξη αλλά και χαρά. Σκεφθήκαμε πως οι άνθρωποι αυτοί, που ίσως να ήταν απαίδευτοι ή ολιγογράμματοι, αναγνώριζαν την Παιδεία ως τη μόνη ικανή δύναμη να «αναστήσει» το Έθνος. Έτσι παρά τη φτώχεια ή ακόμη και την οικονομική τους εξαθλίωση, έβρισκαν τη δύναμη να συνεισφέρουν για τις εκπαιδευτικές ανάγκες του Έθνους.

Συγκεκριμένα:

Στον κατάλογο των μελών της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας του έτους 1837 αναγράφονται τα ονόματα των: Γρηγορίου Μερτζέλου, ηγουμένου της Ι.Μ. των Αγίων Αναργύρων Ερμιόνης και Σεραφείμ, ηγουμένου της Ι.Μ. Κοιλιάδας. Οι ως άνω κληρικοί, όπως αναφέρεται στα «Πρακτικά της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας, εν Αθήναις 1842» ήσαν μέλη της και κατέβαλαν εισφορά για το έργο της Εταιρείας.¹⁵

Ο ηγούμενος της Ι.Μ. των Αγίων Αναργύρων ιερομόναχος Χατζή Γρηγόριος Μαρτσέλος ή Με(α)ρτζέλος με καταγωγή από το Σοφικό Κορινθίας διετέλεσε ηγούμενος της Μονής πλέον της εικοσαετίας (1829/1830-1851). Ήταν κληρικός ελεήμων και φιλόανθρωπος, πρόθυμος να παρέχει ηθική και υλική συμπαράσταση σε όποιον είχε ανάγκη, γι' αυτό και ήταν πολύ αγαπητός στην επαρχία μας.

¹⁵ Η Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία ιδρύθηκε, όπως είναι γνωστό, στις 26 Ιουλίου 1836 με πρωτοβουλία του παιδαγωγού Ιωάννη Κοκκώνη, με σκοπό τη μόρφωση διδασκαλιστών και μητέρων και γενικότερα την εξάπλωση της Παιδείας σε όλη τη χώρα. Τα σχολεία της Εταιρείας που λειτουργούν μέχρι και σήμερα, έχουν το όνομα του μεγάλου ευεργέτη της Εταιρείας Αρσάκη (Αρσάκεια).

Ο ηγούμενος της Ι.Μ. Κοιλιάδας ιερομόναχος Σεραφείμ ανέλαβε τη διοίκηση της Μονής το έτος 1822 και παρέμεινε σ' αυτή «εν μέσω πολλών ταραχών» μέχρι τον Μάιο του 1837, οπότε και τον έπαυσαν.

Αλλά και σε αχρονολόγητο (όπως αναγράφεται) Παράρτημα της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως, κατά την άποψή μας του έτους 1850 ή 1852,

«*Η επί των συνδρομών προς ανέγερσιν Ελληνικού Πανεπιστημίου Επιτροπή*» ενημερώνει ότι τελείωσε η πρώτη πτέρυγα και ξεκίνησαν οι εργασίες για την ανέγερση της δεύτερης πτέρυγας. Μεταξύ των συνδρομητών του έργου, συμπεριλαμβανομένου και του ποσού που κατέβαλαν, αναγράφονται από την επαρχία μας οι:

- Ηγούμενος Γρηγόριος Μαρτσέλος, Ι.Μ. Αγίων Αναργύρων - 16 δραχμές και 74 λεπτά.
- Ηγούμενος Αγάπιος Πετζάλης, Ι.Μ. Κοιλιάδας.
- Πρεσβύτερος Λουκάς Στριγκος, εφημέριος Τιμίου Προδρόμου Κρανιδίου - 8 δραχμές.
- Σύγκελλος Διονύσιος (Δημήτριος) Κρο(ε)μμύδας, εφημέριος Αγίου Βασιλείου Κρανιδίου - 8 δραχμές.
- Πρεσβύτερος Ιωάννης Ρομπότ(ζ)ης, εφημέριος Μεταμόρφωσης (Χριστού) Κρανιδίου - 5 δραχμές.
- Πρεσβύτερος Ιωάννης Σακελλαρίου, εφημέριος Εισοδίων της Θεοτόκου (Κάτω Παναγιά) Κρανιδίου - 5 δραχμές.
- Πρεσβύτερος Γεώργιος Τσούτσας, εφημέριος Αγίου Βασιλείου Κρανιδίου - 5 δραχμές.
- Πρεσβύτερος Ιωάννης Τσούτσας, όχι Στούτσας όπως είναι γραμμένος, εφημέριος Μεταμόρφωσης (Χριστού) Κρανιδίου - 5 δραχμές.

Θα ήταν παράλειψη όμως αν δεν αναφερόμαστε στην προσωπικότητα και το έργο του πρωτεργάτη και θεμελιωτή της Εκπαίδευσης στην επαρχία μας, Επίσκοπο Άνθιμο Κομνηνό - κληρικό «*πεπαιδευμένον με διαγωγήν αρχιερατικήν*».

Ο Άνθιμος χειροτονήθηκε Επίσκοπος το 1811 και τοποθετήθηκε Μητροπολίτης της Ι.Μ. Ηλιουπόλεως και Θυατείρων (Επισκοπή Εφέσου) Μ. Ασίας. Το 1821 με την έναρξη της Επανάστασης ήλθε στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στα Κύθηρα, όπου παρέμεινε μέχρι το 1828. Τότε κλήθηκε να αναλάβει εκκλησιαστικός τοποτηρητής της

επαρχίας Άργους και Κάτω Ναχαγέ (Ερμιονίδας), θέση στην οποία παρέμεινε για μια 5/ετία (1828 - 1833) έχοντας τον τίτλο του Μητροπολίτη «Πρώην Ηλιουπόλεως». Κατά τους χρόνους της αρχιερατικής του θητείας συνεργάσθηκε άριστα με τους δημογέροντες της περιοχής μας και καθοδηγώντας τους αποτελούσε τον συνδετικό κρίκο μεταξύ αυτών και της Κυβέρνησης. Έτσι, τις περισσότερες φορές, τα δύσκολα εκπαιδευτικά προβλήματα που προέκυπταν, διευθετούνταν με τον ευνοϊκότερο τρόπο. Γι' αυτούς τους λόγους ο Κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας έτρεφε προς αυτόν μεγάλη εκτίμηση και εμπιστοσύνη.

Καθοδηγούμενοι από τον Επίσκοπο «όστις συνέδραμε πολυειδώς εις το κοινωφελές τούτου κατάστημα» οι κάτοικοι του Διδύμου (Διδύμων) σύστησαν την Ελληνοαλληλοδιδακτική τους Σχολή. Μάλιστα, όπως αναφέρεται στο σχετικό

έγγραφο, «κατά την 13^η του παρελθόντος Οκτωβρίου (1829) τη συνεργασία του καλού μας πατρός Αγίου Ηλιουπόλεως... εσκέφθημεν πρώτον περί του ετησίου μισθού του διδασκάλου και των ενδεχομένων εξόδων εν τω σχολείω...».

Όπως είναι γνωστό, διδάσκαλος της Σχολής ανέλαβε ο ιερομόναχος Δημήτριος Βλαχογιάννης, Λέσβιος, του οποίου ο Επίσκοπος εκθειάζει την κατάρτιση και τις εκπαιδευτικές του ικανότητες (Μάιος του 1832). Λίγες ημέρες αργότερα, όμως, ο διδάσκαλος παραιτείται λόγω της μη καταβολής του μισθού του. Ο τοποτηρητής συμμαρτίζει την κατάσταση και αποδίδει και αυτός την παραίτηση του ικανού

διδασκάλου Δημητρίου Βλαχογιάννη αποκλειστικά στην «έλλειψιν των μισθών» του. Να προσθέσουμε, ότι ο Μητροπολίτης Άνθιμος, κατά τη σύσκεψη της 13^{ης} Οκτωβρίου 1929, ανέλαβε να προμηθεύσει τη Σχολή του Διδύμου με τα απαραίτητα βιβλία και τη γραφική ύλη.

Μεγάλη ήταν η συμβολή του Επισκόπου και στη σύσταση της Αλληλοδιδακτικής Σχολής Κρανιδίου καθώς και στην εξεύρεση διδασκάλου. Στις 29 Μαρτίου 1830 απευθυνόμενος στον Γραμματέα (Υπουργό) της Παιδείας μεσολαβεί για την

αποστολή διδασκάλου «ίνα ίδωσι ταχύτερον τους καρπούς της σχολής» οι κάτοικοι του Κρανιδίου. Τελικά η κυβέρνηση «πέμπει διδάσκαλον αλληλοδιδασκτικόν εις την εκεί σχολήν τον κύριον Γεννάδιον Γεώργιον (Γεωργίου) ειδήμονα της Μεθόδου». Στη συνέχεια, όταν προέκυψαν διάφορα οικονομικά ζητήματα, για τη λειτουργία της Σχολής και τη μισθοδοσία του διδασκάλου, πάλι ο Μητροπολίτης Άνθιμος διορίζει τρεις εφόρους «τους αξιότερους και υποληπτικώτερους», για να επιταχυνθούν οι διαδικασίες αποπληρωμής των χρεών της Σχολής.

Αλλά και όταν περί τα μέσα του 1832 πολλά προβλήματα του διδακτηρίου παρέμεναν σε εκκρεμότητα, ο Επίσκοπος πρότεινε στη Γραμματεία της Παιδείας να διατεθούν οι επιτόπιοι πόροι για τις επισκευές της Σχολής «ήτις απαιτεί καθ' όλα διόρθωσιν».

Οι δημογέροντες, οι πρόκριτοι και οι κάτοικοι του Κρανιδίου αναγνωρίζοντας στο πρόσωπο του «Ηλιουπολίτη» Μητροπολίτη Ανθίμου τον θερμό συμπαραστάτη των προσπαθειών τους, έλεγαν χαρακτηριστικά: «Όσο ο Μητροπολίτης βρίσκεται στο Κρανίδι όλα πάνε καλά. Όταν φεύγει όλα χωλαίνουν».¹⁶

Το 1833 σε ηλικία 50 χρόνων ο Άνθιμος τοποθετείται «επί της Διοικητικής Επιτροπής» Επίσκοπος στην επαρχία Μονεμβασίας, αλλά παραιτείται άμεσα και αναλαμβάνει τη Μητρόπολη Κυκλάδων, την οποία διαποίμανε για μια περίπου 10/ετία με ιδιαίτερο ζήλο.

Ο Μητροπολίτης Άνθιμος πέθανε στη Σύρο το 1842 «προσβληθείς υπό καροτικού πυρετού». Αναγγέλλοντας τον θάνατό του το περιοδικό «Ελληνικός Ταχυδρόμος» έγραφε: «Απεβίωσεν εις Σύραν την 9(21) του ε.μ. (ενεστώτος μηνός) ο Σεβασμιώτατος Επίσκοπος Κυκλάδων αφήσας θλίψιν γενικήν καθ' όλην την επισκοπήν του. Αι αρεταί του μακαρίου Ανθίμου επέσυρον προ καιρού εις αυτόν γενικόν σέβας και πάντες ήδη θεωρούμεν χρέος μας να αποδώσωμεν εις τας σπανίας αρετάς του τον δίκαιον έπαινον».¹⁷

¹⁶ Στην Ερμιόνη παρά τις μεγάλες προσπάθειες που κατέβαλαν ο τοποτηρητής Άνθιμος και οι κάτοικοι, εξαιτίας ορισμένων αδυναμιών και προσωπικών διενέξεων, Σχολή δεν λειτούργησε εκείνους τους χρόνους, αλλά δέκα χρόνια αργότερα, το 1839.

¹⁷ «Ελληνικός Ταχυδρόμος», αρ. 19, έτος Ε', Εν Αθήναις 16 Ιουλίου 1842.

Η εκλογή των πληρεξουσίων αντιπροσώπων του Κάτω Ναχαγιέ (Ερμιονίδας) της «Γ' Σεπτεμβρίου εν Αθήναις» Εθνοσυνέλευσης (1843)

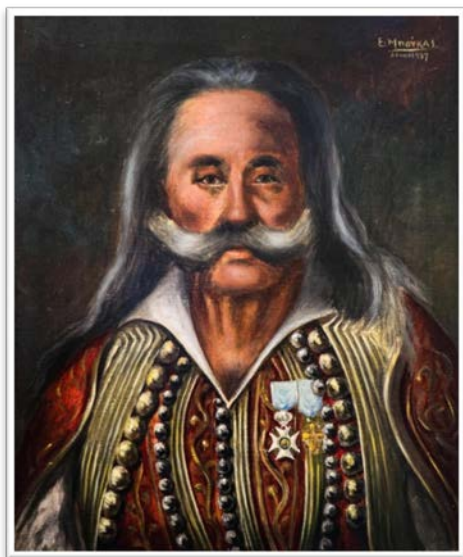
Α' Μέρος

Εισαγωγικά

Ιδιαίτερα επεισοδιακές ήταν οι εκλογές στον Κάτω Ναχαγιέ (Ερμιονίδα) για την ανάδειξη των πληρεξουσίων αντιπροσώπων της «Γ' Σεπτεμβρίου εν Αθήναις» Εθνοσυνέλευσης/8 Νοεμβρίου 1843 – 18 Μαρτίου 1844. Αυτό προκύπτει από τα σχετικά έγγραφα, πολύτιμα τεκμήρια για τη γνώση της τοπικής μας Ιστορίας.

Εκλογικά

Σύμφωνα με τα πρακτικά που διασώθηκαν, στις 2 Οκτωβρίου 1843 ημέρα Σάββατο και ώρα 11^η πρωινή, συνήλθαν σε πρώτη προκαταρκτική συνεδρίαση μετά από «προειδοποίησιν των αρμοδίων αρχών, εις τον εις Μάσητα (Κρανίδι) θείον Ναόν

των Επιλοχίων (Σύναξη) της Θεοτόκου (Πάνω Παναγία)» οι αναλογούντες εκλογείς κατά τόπο. Για το Κρανίδι οι παρακάτω, δεκατέσσερις (14) τον αριθμό:

Πάνος Πανούτσος, Άγγελος Γουζούασης, Βασίλειος Ανδ. Νόνης, Πάνος Φασιλής, Νικόλαος Γκίκα Λάμπρου, Αναγνώστης Γουζούασης, Κοσμάς Φωστίνης, Εμμανουήλ Δημητ. Φωστίνης, Ανδρέας Πέπας, Θεόδωρος Χαρακόπουλος, Κώ(ν)στας Στρίγκος, Κυριάκος Κ. Γουζούασης, Ιωάννης Μιχ. Τσαμαδός και

Δημήτριος Αναστ. Μητσόπουλος (δημοδιδάσκαλος).

Για την Ερμιόνη τέσσερις (4) οι: Σταμάτης Μήτσας, Δημήτριος Νικολάου, Νικόλαος Λαζαρίδης και Λάζαρος Β(Μπ)αρδάκος.

Για την Τροιζήνα δύο (2) οι: Αναγνώστης Νικολάου και Αθανάσιος Δημόπουλος

Για τους Φούρνους ένας (1) ο: Αναγνώστης Γεωργίου.

Για το Δίδυμο τρεις (3) οι: Αναγνώστης Παπα-Γιαννόπουλος, Χρήστος Καλούδης και Αναγνώστης Αντωνίου Αντωνόπουλος.

Οι δύο τελευταίοι εκλογείς του Διδύμου για άγνωστους λόγους απουσίαζαν. Έτσι παρόντες ήσαν οι προαναφερόμενοι είκοσι δύο και ένας ακόμη (22+1), ο Αντώνιος Φαρμάκης από τα Μαζώματα,¹⁸ του οποίου η συμμετοχή έγινε αποδεκτή απ' όλους τους εκλογείς. Στη συνέχεια επελέγησαν, σύμφωνα με τον νόμο, «οι πέντε γεροντότεροι της Συναθροίσεως»: Νικόλαος Γκίκα Λάμπρου ετών 68, Πάνος Φασιλής ετών 70, Κοσμάς Φωστίνης ετών 62, Βασίλειος Νόνης ετών 60 και Ιωάννης Μιχ. Τσαμαδός ετών 60, για να εποπτεύσουν το αδιάβλητο των εκλογών.

Ωστόσο, με την επίμονη παρέμβαση τεσσάρων εκλογέων της Ερμιόνης και ενός του Διδύμου, οι δύο τελευταίοι της 5/μελούς Επιτροπής, Βασίλειος Νόνης και Ιωάννης Μιχ. Τσαμαδός, αντικαταστάθηκαν από τον Ερμιονίτη Λάζαρο Βαρδάκο και τον Τροιζήνιο Αναγνώστη Νικολάου αντίστοιχα, «αν και νεωτέρων την ηλικίαν».

Κατόπιν οι εκλογείς της Ερμιόνης, του Διδύμου και του Μα(γ;)ώματος αποσύρθηκαν από τον Ναό για να συζητήσουν και επανερχόμενοι, μετά την πάροδο μισής ώρας, πρότειναν:

α) Την εκλογή των πληρεξουσίων χωρίς ψηφοφορία και

β) τον ορισμό των Σταμάτη Μήτσα από την Ερμιόνη και Άγγελου Γουζούαση από το Κρανίδι, ως αντιπροσώπων.

Το σώμα των εκλογέων δεν έκανε αποδεκτή την ως άνω πρόταση με αποτέλεσμα την αποχώρηση των εισηγητών της. Οι εναπομείναντες δεκαεπτά (17) διαμαρτυρήθηκαν έντονα για τη στάση τους, αλλά δεν προχώρησαν εκ νέου σε εκλογές. Ωστόσο «συνέταξαν και υπέγραψαν αυθωρί λεπτομερή έκθεσιν», την οποία και παρέδωσαν στον Δήμαρχο Μάσητος (Κρανιδίου), για να καταχωρηθεί στα αρχεία του Δήμου. Επιπροσθέτως με σχετικό έγγραφο ενημέρωσαν τον Διοικητή της Ύδρας - Σπετσών για τα τεκταινόμενα και αιτήθηκαν τον προγραμματισμό της περαιτέρω πορείας των εργασιών. Το ανωτέρω έγγραφο (απόσπασμα από το πρακτικό) φέρει την υπογραφή των δεκαεπτά 17 εκλογέων (Μάσητος 14, Φούρνων 1 και Τροιζηνίας 2).

Μετά την παρέλευση τεσσάρων ημερών, ήτοι την Τετάρτη, 6^η Οκτωβρίου 1843, με την υπ. αρ. 7570 πρόσκληση του Δημάρχου Μάσητος, εκδοθείσα κατόπιν διαταγής του Διοικητή Ύδρας - Σπετσών, προσκλήθηκαν άπαντες οι εκλογείς, είκοσι πέντε

¹⁸ Χωριό της Τροιζηνίας.

(25) τον αριθμό, στον ίδιο ιερό Ναό και ώρα 11^η πρωινή, για τη συνέχιση των εργασιών. Εμφανίστηκαν οι παραπάνω δεκαεπτά (17) και ένας (1) ακόμα, ο Χρήστος Καλούδης από το Δίδυμο, συνολικά δεκαοκτώ (18) εκλογείς.

Στις 11:00 ακριβώς ξεκίνησε η διαδικασία ανάδειξης του Προέδρου της «Συναθροίσεως», παρουσία των $\frac{3}{4}$ των εκλογέων, σύμφωνα με τα οριζόμενα εκ του νόμου και καθώς η προθεσμία των εκλογών έληγε. Πρόεδρος, με δεκατρείς (13) ψήφους, εκλέχθηκε ο Άγγελος Γουζούασης και στη συνέχεια ταχτοποιήθηκαν «τα ζητήματα που προέκυψαν για τον ορισμό της 5/μελούς επιτροπής και των γεροντοτέρων».

Εμφανίστηκαν, «καθυστερημένοι», οι τέσσερις (4) εκλογείς της Ερμιόνης και οι δύο (2) του Διδύμου, αν και είχαν ειδοποιηθεί για την προσέλευσή τους στον Ναό την 8^η πρωινή, οι οποίοι, καθώς φαίνεται, δεν έλαβαν μέρος στις εργασίες. Στη συνέχεια οι οκτώ (8) από τους συμμετέχοντες εκλογείς «απεχωρίσθησαν εις τον γυναικωνίτην του Ναού» και σύνταξαν τον κατάλογο των οκτώ (8) υποψηφίων, προκειμένου οι δύο (2) πρώτοι εξ αυτών να εκλεγούν πληρεξούσιοι αντιπρόσωποι της επαρχίας του Κάτω Ναχαγιέ.

Ο κατάλογος των υποψηφίων αναγνώσθηκε φωναχτά και ο ιερέας του Ναού παπα-Δημήτρης Παπανικολάου, κρατώντας στα χέρια του το ιερό Ευαγγέλιο, όρκισε τους υποψήφιους πληρεξουσίου, που απήγγειλαν «τον προσδιορισμένον όρκον». Ακολούθησε η ψηφοφορία με τα παρακάτω αποτελέσματα:¹⁹

α/α	Όνοματεπώνυμο	Ψήφοι υπέρ	Ψήφοι κατά	Παρατηρήσεις
1.	Άγγελος Γουζούασης	17	--	
2.	Ανδρέας Πέπας	16	1	
3.	Βασίλειος Αν. Νόνης	4	13	Αγράμματος

¹⁹ Οι υποψήφιοι δεν μπορούσαν να ψηφίσουν τον εαυτό τους. Ο όγδοος υποψήφιος φαίνεται να ήταν ο Τροιζήνιος Αναγνώστης Νικολάου, ο οποίος εκ παραδρομής(;) έχει αναγραφεί ως Δημήτριος, ενώ πέντε από τους εκλέκτορες του Κρανιδίου ήσαν αγράμματοι.

4.	Πάνος Πανούτσος	4	13	
5.	Αθανάσιος Δημόπουλος	3	14	
6.	ΘεόδωροςΧαρακόπουλος	3	14	
7.	Δημήτριος Μητσόπουλος	3	14	Δημοδιδάσκαλος
8.	Δημήτριος Νικολάου	--	18	

Τελικά ως πληρεξούσιοι αντιπρόσωποι του Κάτω Ναχαγιέ της «Γ' Σεπτεμβρίου εν Αθήναις» Εθνοσυνέλευσης εξελέγησαν οι Άγγελος Γουζούασης και Ανδρέας Πέπας. Στο τέλος της ψηφοφορίας όλοι οι εκλογείς ύψωσαν ικετευτικά τα χέρια τους στον ουρανό παρακαλώντας τη Θεία Πρόνοια *«ίνα ευοδώση τας Εθνοσωτηρίου εργασίας της Εθνικής Συνελεύσεως»*.

Το πρακτικό των εκλογών της 6^{ης} Οκτωβρίου 1843 (ώρα 5^η απογευματινή) υπογράφουν: Ο ιερέας Δημήτριος Παπανικολάου, δεκατέσσερις (14) εκλογείς του Μάσητος, δύο (2) της Τροιζήνας, ένας (1) του Διδύμου, ένας (1) των Φούρνων, ο Πρόεδρος της Συνάθροισης και αντί του Δημοτικού Γραμματέα ο δημοδιδάσκαλος του Αλληλοδιδασκτικού Σχολείου Μάσητος και υποψήφιος, Δημήτριος Α. Μητσόπουλος, ο οποίος συνέταξε και έγραψε τα πρακτικά με περισσή φροντίδα και επιμέλεια.

Η εκλογή των πληρεξουσίων αντιπροσώπων του Κάτω Ναχαγιέ (Ερμιονίδας) της «Γ' Σεπτεμβρίου εν Αθήναις» Εθνοσυνέλευσης (1843)

Β' Μέρος

Οι αναφορές

Στο πρώτο μέρος της έρευνας δημοσιεύσαμε τη διαδικασία της εκλογής των πληρεξουσίων αντιπροσώπων, όπως αυτή καταγράφεται στα πρακτικά «της Συναθροίσεως».

Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζουμε τα συγκλονιστικά γεγονότα που ακολούθησαν μέσα από τις αναφορές των ενδιαφερομένων. Στις 18 Οκτωβρίου 1843 οι τέσσερις (4) εκλογείς της Ερμιόνης, ένας(1) του Διδύμου και ένας (1) από τα Μα(γ;)ώματα ακολουθούμενοι από πλήθος πολιτών, κυρίως του Μάσητος, της Ερμιόνης και του Διδύμου, διενήργησαν ξεχωριστές εκλογές στην Ερμιόνη αμφισβητώντας τη νομιμότητα της πρώτης εκλογής.

Εξέλεξαν «παμψηφεί», ως πληρεξουσίου του Κάτω Ναχαγιέ, τον Κωνσταντίνο Ζέρβα, κάτοικο Μάσητος και τον Σταμάτη Αδρ. Μήτσα, κάτοικο Ερμιόνης, με «παραπληρωματικά μέλη» τους Αναγνώστη Βασιλείου και Αναγνώστη Λέκα, αντίστοιχα, κατοίκους Μάσητος. Τις αμέσως επόμενες ημέρες κάτοικοι του Μάσητος και του Διδύμου υπέβαλαν αναφορές στις αρμόδιες αρχές υποστηρίζοντας άλλοι την προαναφερθείσα πρώτη και άλλοι τη δεύτερη εκλογική διαδικασία. Αναφορές υπέβαλαν και οι ενδιαφερόμενοι πληρεξούσιοι των δύο διαφορετικών εκλογικών αναμετρήσεων.

Πρώτη αναφορά: Στις 25 Οκτωβρίου 1843, διακόσιοι δύο (202) «πολίται» του Μάσητος υπέβαλαν ένσταση κατά της πρώτης εκλογής (Μάσητος), την οποία θεωρούν παράτυπη και άκυρη. Την αναφορά τους επικυρώνει ο ειρηνοδιακός πάρεδρος. Οι παραπάνω συντάσσονται με τις εκλογές που έγιναν στην Ερμιόνη.

Δεύτερη αναφορά: Στις 26 Οκτωβρίου 1843 εβδομήντα έξι (76) κάτοικοι του Διδύμου υποβάλουν αναφορά την οποία υπογράφει ο ειδικός πάρεδρος του χωριού, Αναγνώστης Παπαγιαννόπουλος. Ισχυρίζονται ότι οι δύο εκλέκτορες του χωριού *«εις του οποίους ενεπιστεύθημεν των εκλογών... καταχρασθέντες της εμπιστοσύνης μας παρεδέχθησαν πως υπέγραψαν... τους παρανόμως και βιαίως εκλεγέντας εις Κρανίδιον Άγγελον Γουζούασην και Ανδρέαν Πέπαν»*. Στη συνέχεια αναφέρουν πως αποδοκιμάζουν αυτές τις εκλογές και παραδέχονται ως σύμφωνες με τον νόμο τις διενεργηθείσες στην Ερμιόνη.

Τρίτη αναφορά: Στις 27 Οκτωβρίου 1843, ορισμένοι κάτοικοι του Διδύμου έστειλαν δεύτερη αναφορά *«Προς την επί των Εσωτερικών Γραμματείαν (Υπουργείο)»* στην οποία ισχυρίζονται ότι καμιά ενοχή δεν πρέπει να αποδίδεται στους δύο εκλογείς αλλά ούτε και ο τρίτος ο Αναγνώστης Παπαγιαννόπουλος υπέστη εκβιασμό. Τουναντίον μάλιστα ενώ παρουσιάστηκαν σ' αυτόν την 1^η Νοεμβρίου για να επικυρώσει, ως πάρεδρος, την αναφορά τους αυτός αρνήθηκε.

Ωστόσο, εμείς με απόσταση 165 χρόνων από τα γεγονότα μπορούμε να φανταστούμε τον αναβρασμό και την αναστάτωση που επικρατούσε στην κοινωνία του Κάτω Ναχαγιέ...

Αναφορών... συνέχεια

Μετά την παρέλευση μιας εβδομάδας οι εκλεγμένοι πληρεξούσιοι των δύο εκλογικών αναμετρήσεων υποβάλλουν τις δικές τους αναφορές.

Πρώτη αναφορά: Την υποβάλλουν από την Αθήνα στις 6 Νοεμβρίου 1843 οι δύο εκλεγμένοι πληρεξούσιοι από τις δεύτερες εκλογές (Ερμιόνης) Σταμάτης Μήτσας και Κωνσταντίνος Ζέρβας *«Προς την επί της εξετάσεως των πληρεξουσίων εγγράφων Σεβαστήν Επιτροπήν»*. Ζητούν να αναγνωριστούν εκείνοι ως οι νόμιμοι πληρεξούσιοι και να λάβουν μέρος στην Εθνική Συνέλευση *«κατ' εντολήν»* των συμπολιτών τους. Στη συνέχεια αναφέρουν ότι ενώ οι εκλογές *«των εκλογέων»* προκηρύχθηκαν για στις 19 Σεπτεμβρίου 1843 στο Κρανίδι, ματαιώθηκαν, καθώς ένοπλοι οπαδοί με κραυγές και βία *«διετάραξαν την συνέλευσιν των πολιτών»*. Ακολούθησαν και άλλες παράνομες ενέργειες τις οποίες περιγράφουν και επιρρίπτουν ευθύνες, κατά κύριο λόγο, στον Δήμαρχο Κρανιδίου Αναγνώστη Γουζούαση, αδελφό του υποψηφίου πληρεξουσίου, Άγγελου Γουζούαση.

«Οι πολίται του Κρανιδίου καθώς και των χωρίων, ειδότες ταύτας τας παρανομίας και βιαιοπραγίας ότι οι διορισθέντες εκλογείς οίτινες δεν έλαβον μέρος καθώς και οι πλείστοι των πολιτών του Κρανιδίου διώρισαν ημάς πληρεξουσίου δια των επισυναπτομένων εγγράφων». Και καταλήγουν: «Ελπίζομεν ότι η δικαιοσύνη της Σεβαστής επιτροπής θέλει διδάξη τους ειρημένους δια να μην τολμούν τόσο αδίκως να προσβάλλουν τα δικαιώματα των πολιτών, ρίπτοντας και τον εαυτόν των εις το αποτρόπαιον κακούργημα της πλαστογραφίας».

Δεύτερη αναφορά: Την υποβάλλουν από την Αθήνα, στις 10 Νοεμβρίου 1843, οι εκλεγμένοι, από τις πρώτες εκλογές (Μάσητος), πληρεξούσιοι Άγγελος Γουζούασης και Ανδρέας Πέπας προς την Εξεταστική Επιτροπή των πληρεξουσίων εγγράφων. Στην αναφορά τους ισχυρίζονται πως πληροφορήθηκαν «μετά θετικότητος» ότι μόλις τελείωσαν οι εκλογές της 6^{ης} Οκτωβρίου οι κ. Μήτσας και Ζέρβας ήλθαν στο Ναύπλιον και κατόπιν στην Αθήνα, για να συμβουλευτούν με ποιο τρόπο να διενεργήσουν δεύτερες εκλογές, τις οποίες και έκαναν τελικά στην Ερμιόνη, χωρίς να ανακοινώσουν τόπο και χρόνο. Μάλιστα «προς επιτυχίαν του σκοπού των εσχημάτισαν και νέες εκλογές... χωρίς να πράξη τι ο κ. Διοικητής...».

Τρίτη αναφορά: Την υποβάλλουν από την Αθήνα στις 11 Νοεμβρίου 1843 προς την Εξεταστική Επιτροπή των πληρεξουσίων εγγράφων οι εκλεγμένοι πληρεξούσιοι, Άγγελος Γουζούασης και Ανδρέας Πέπας.

Αναφέρουν ότι κατά τις εκλογές ο πρώτος έλαβε δεκαεπτά (17) ψήφους και ο δεύτερος δεκαέξι (16). Αλλά και ο Αναγνώστης Αντ. Αντωνόπουλος από το Δίδυμο, που την ημέρα των εκλογών βρισκόταν στο Ναύπλιο ως μάρτυρας, αυτούς θα ψήφιζε. Έτσι ο αριθμός των εκλογέων ξεπερνούσε τα ¾. Στη συνέχεια κάνουν λόγο για τους συγγενικούς και φιλικούς δεσμούς των εκλογέων της Ερμιόνης με τον Σταμάτη Μήτσα εκφράζοντας, έμμεσα, την άποψή τους πως επηρεάζονται απ' αυτόν.

Τέταρτη αναφορά: Ενώ οι εργασίες της Εθνοσυνέλευσης είχαν ήδη ξεκινήσει, όπως στη συνέχεια θα αναφέρουμε και ως νόμιμοι πληρεξούσιοι αντιπρόσωποι του Κάτω Ναχαγιέ θεωρήθηκαν οι Άγγελος Γουζούασης και Ανδρέας Πέπας, οι Σταμάτης Μήτσας και Κωνσταντίνος Ζέρβας επανήλθαν με νέα αναφορά τους από την Αθήνα στις 16 Νοεμβρίου 1843.

Σ' αυτή επαναδιατυπώνουν τις θέσεις τους για την ακύρωση των εκλογών και παρατηρούν ότι αυτές διεξήχθησαν «παρανόμως» και σε έντονο κλίμα βίας. Τέλος

παρακαλούν τη Συνέλευση να κηρύξει νόμιμη τη δική τους εκλογή και να διατάξει να λάβουν μέρος στην Εθνική Συνέλευση *«κατά την εντολήν των συνεπαρχιωτών μας»*.

Η έναρξη της Εθνοσυνέλευσης

«Η της Γ' Σεπτεμβρίου εν Αθήναις Εθνική των Ελλήνων Συνέλευσις» ξεκίνησε στις 8 Νοεμβρίου 1843 με πανηγυρική συνεδρίαση και διαλύθηκε στις 18 Μαρτίου 1844. Συμμετείχαν σ' αυτή διακόσιοι σαράντα τέσσερις (244) πληρεξούσιοι, που αντιπροσώπευαν ενενήντα δύο (92) εκλογικές επαρχίες.

Η έναρκτήρια ημέρα χαιρετίστηκε με είκοσι τέσσερις (24) κανονιοβολισμούς, ενώ μουσικοί παιάνες και εμβατήρια δονούσαν τη φθινοπωρινή ατμόσφαιρα. Στον Μητροπολιτικό Ναό της Αγίας Ειρήνης στην οδό Αιόλου έγινε την 10^η πρωινή δοξολογία χοροστατούντος του Μητροπολίτου Αττικής Νεοφύτου, ενώ τον πανηγυρικό λόγο εκφώνησε ο Νεόφυτος Βάμβας. Στη συνέχεια, στις 11:00, έγινε ορκωμοσία των πληρεξουσίων και η εκλογή του Πανούτσου Νοταρά ως Προέδρου της Εθνοσυνέλευσης. Ο Βασιλιάς Όθωνας εκφώνησε λόγο και κήρυξε την έναρξη των εργασιών. Οι πληρεξούσιοι της Ερμιονίδας, όπως και κάποιοι άλλοι, λόγω εκκρεμοτήτων, δεν ορκίσθηκαν κατά την Α' συνεδρίαση της Εθνοσυνέλευσης αλλά στην Γ' της 15^{ης} Νοεμβρίου 1843.

Παραθέτουμε σχετικό απόσπασμα από το Πρακτικό της Εθνοσυνέλευσης.

Σήμερον τὴν 15 Νοεμβρίου 1843 ἡμέραν δευτέραν καὶ ὥραν 11 π. μ. παρουσιασθέντος τοῦ ἱερέως κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Προέδρου διὰ τὴν ὀρκίση τούς μὴ λαβόντας τὴν προχθὲς τὰ εἰσιτήρια τῶν πληρεξουσίων, οἱ Κύριοι πληρεξούσιοι ἔδωσαν τὸν ἀκόλουθον ὄρκον.

« Ὀρκίζομαι ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος, νὰ ἐκπληρώσω
 » τὰ ἱερὰ τοῦ πληρεξουσίου ἔργα, πιστὸς εἰς τὴν πατρίδα, καὶ
 » εἰς τὸν Συνταγματικὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος Ὀθωνα, νὰ μὴ
 » προβάλω μῆτε νὰ ψῆψω τι ἀντιβαῖνον εἰς τὴν πεπειθησὶν
 » μου, ἀλλὰ νὰ συντελέσω εὐσυνειδήτως εἰς τὴν σύνταξιν τῶν
 » θεμελιωδῶν θεσμῶν, δι' ὧν θέλου ἐξασφαλισθῆ τὰ δικαιώ-
 » ματα καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ τε ἔθνους μου, καὶ τῆς Συνταγ-
 » ματικῆς Μοναρχίας.»

N. Δραγούμης.
 X. Καπετανάκης.
 A. Πέπας.
 N. Μπούκουρας.
 Μελίτης X. Μελίτη.
 Σ. Θεογαρόπουλος.
 Εὐαγγέλης M. Κοντογιάννης.
 A. Ζυγομαλάς.
 Τζ. Χριστόπουλος.
 I. Κουμπάρκος.
 Σ. A. Μεταξάς.
 Κανέλος Δελιγιάννης.
 Γ. Αἰνάν.
 Δ. Κανελλόπουλος.
 Δ. Πλαπούτας.
 M. X. Πρίμας.
 Π. Ἀλεξίου.
 Γ. Νοταρᾶς.
 Χρ. X. Πέτρου.
 A. Ζωρογιαννίδης.
 B. Πετμεζᾶς.
 A. Κίτζου.
 Στρατῆς Δελ. Γιαννάκης.
 Γεώργιος Ἰωάννου.
 Ἄριστ. Ἀναγνωσταρᾶς.
 X. Κλονάρης.
 Π. Δημητρακιάρκος.
 A. Μαρκίλος.
 Ἄγγελος Γουζούσσης.
 Γρηγ. Πατριάρχης.
 A. N. Μοστράς.
 A. Πατριάρχης.
 Χαράλαμπος Παππαπολίτης.

Σπύρος Παπαπόρτης.
 Γ. Λογιωτατίδης.
 A. Ἐλευθερίου.
 Γιαννούλης Δομέστιχος.
 X. Μηλιάνης.
 I. N. Φλέσσας.
 A. Πρωτοπαπᾶς.
 Δ. Γουβίλης.
 Π. Αργυρόπουλος.
 Γ. A. Ἀντωνόπουλος.
 Χατζῆ Χρήστος.
 Κίτσος Τζαβέλας.
 Ἄρ. Ῥέντης.
 Π. Δαρειώτης.
 K. Χαραμῆς.
 Π. Καλαμπριώτης.
 Ἰωάννης Κρανίδης.
 N. Πετμεζᾶς.
 Δ. Αὐγερινῶ.
 Δ. Ταρκαζίκης.
 K. A. Διμιπερόπουλος.
 Δ. Ζήμης Πέτροβας.
 B. Γ. Κισβέλος.
 Εὐ. Καραμπάτος.
 Π. Γεραλόπουλος.
 N. Γρηγοριάδης.
 N. Ῥενιέρης.
 Ἰωάννης Ζαίμης.
 N. Δαρειώτης.
 I. Βελέντζας.
 I. A. Σωμάκης.
 M. Θ. Μπουρικόκος.
 Π. I. Καπετανάκης.

Οι εκλογικές αναμετρήσεις και οι βουλευτές που εκλέχθηκαν στην Ερμιονίδα τον 19^ο αιώνα (1844 - 1899)

Κατά τις έξι πρώτες δεκαετίες του ελεύθερου Ελληνικού κράτους (1840 - 1899, 19^{ος} αιώνας) πραγματοποιήθηκαν συνολικά είκοσι δύο εκλογικές αναμετρήσεις. Στις είκοσι απ' αυτές η επαρχία Ερμιονίδας ανέδειξε τους δικούς της βουλευτές ενώ σε δύο (1887 και 1890) οι βουλευτές εκλέχτηκαν από ολόκληρο τον Νομό Αργολιδοκορινθίας.

Παρουσιάζουμε, συνοπτικά κατά περιόδους τις εκλογικές αναμετρήσεις, με τις σχετικές ημερομηνίες (έναρξη - λήξη) καθώς και τα πρόσωπα που εκλέχτηκαν ως βουλευτές.

Α' Περίοδος

7 Σεπτεμβρίου 1844/14 Απριλίου 1847

Άγγελος Γουζούασης

Β' Περίοδος

28 Ιουλίου 1847/27 Ιουλίου 1850

Ανδρέας Πέπας. Η εκλογή του, ωστόσο, ακυρώθηκε στις 6-9-1847 και ανέλαβε αμέσως ο Άγγελος Γουζούασης.

Γ' Περίοδος

30 Οκτωβρίου 1850/27 Οκτωβρίου 1853

Σταμάτης Αδρ. Μήτσας

Ανδρέας Πέπας

Δ' Περίοδος

30 Οκτωβρίου 1853/28 Οκτωβρίου 1856

Σταμάτης Αδρ. Μήτσας

Βασίλειος Νόνης

Ε' Περίοδος

7 Δεκεμβρίου 1856/24 Μαΐου 1859

Ανδρέας Ζέρβας

Σταμάτης Αδρ. Μήτσας

ΣΤ' Περίοδος

29 Οκτωβρίου 1859/16 Νοεμβρίου 1860

Ανδρέας Ζέρβας

Σταμάτης Αδρ. Μήτσας

Ζ' Περίοδος

15 Φεβρουαρίου 1861/11 Σεπτεμβρίου 1862

Άγγελος Γουζούασης

Σταμάτης Αδρ. Μήτσας

Με την έξωση του Όθωνα και την πραγματοποίηση της Β' Εθνικής Συνέλευσης (1862 - 1864) η αρίθμηση των βουλευτικών περιόδων ξεκίνησε από την αρχή.

Α' Περίοδος

14 Μαΐου 1865/26 Ιανουαρίου 1868

Πέτρος Γουζούασης

Αντώνης Στ. Μήτσας

Β' Περίοδος

21 Μαρτίου 1868/17 Μαρτίου 1869

Κυριάκος Γουλεμάς

Ανδρέας Ζέρβας

Γ' Περίοδος

16 Μαΐου 1869/28 Δεκεμβρίου 1871

Αντώνης Στ. Μήτσας

Γεώργιος Ιω. Μίλησης

Δ' Περίοδος

26 Φεβρουαρίου 1872/29 Νοεμβρίου 1872

Αντώνης Στ. Μήτσας

Γεώργιος Ιω. Μίλησης

Ε' Περίοδος

27 Ιανουαρίου 1873/26 Απριλίου 1874

Ιωάννης Κων. Ζέρβας

Γεώργιος Ιω. Μίλησης

ΣΤ' Περίοδος

23 Ιουνίου 1874/19 Μαΐου 1875

Αντώνης Στ. Μήτσας

Γεώργιος Ιω. Μίλησης

Ζ' Περίοδος

18 Ιουλίου 1875/17 Ιουλίου 1879

Αντώνης Στ. Μήτσας

Γεώργιος Ιω. Μίλησης

Η' Περίοδος

23 Σεπτεμβρίου 1879/22 Οκτωβρίου 1881

Ιωάννης Κων. Ζέρβας

Γεώργιος Ιω. Μίλησης

Θ' Περίοδος

20 Δεκεμβρίου 1881/ 11 Φεβρουαρίου 1885

Αντώνης Στ. Μήτσας

Γεώργιος Ιω. Μίλησης

Ι' Περίοδος

7 Απριλίου 1885/16 Νοεμβρίου 1886

Ανδρέας Βασιλείου

Λάζαρος Δημ. Βούλγαρης

ΙΑ' Περίοδος

4 Ιανουαρίου 1887/17 Αυγούστου 1890

Γεώργιος Ιω. Μίλησης

Οι εκλογές αφορούσαν τον Νομό Αργολιδοκορινθίας και όχι μόνο την Ερμιονίδα.

ΙΒ' Περίοδος

14 Οκτωβρίου 1890/12 Μαρτίου 1892

Δεν εξελέγησαν τοπικοί βουλευτές στον Νομό Αργολιδοκορινθίας.

ΙΓ' Περίοδος

3 Μαΐου 1892/20 Φεβρουαρίου 1895

Σταμάτης Αντ. Μήτσας

ΙΔ' Περίοδος

16 Απριλίου 1895/9 Δεκεμβρίου 1898

Ανδρέας Βασιλείου

ΙΕ' Περίοδος

7 Φεβρουαρίου 1899/19 Σεπτεμβρίου 1902

Εμμανουήλ Παν. Ρέπουλης

Στην επαρχία Ερμιονίδος κατά τις είκοσι δύο εκλογικές αναμετρήσεις που διεξήχθησαν τον 19^ο αιώνα εκλέχθηκαν δεκατέσσερα διαφορετικά πρόσωπα ως βουλευτές. Οι εννέα ήσαν από το Κρανίδι, οι τέσσερις από την Ερμιόνη και ένας, ο Λάζαρος Δημ. Βούλγαρης γιος του Δημητρίου Βούλγαρη (Τσουμπέ), από την Ύδρα.

Δεν πρέπει επίσης να ξεχνάμε πως σ' εκείνη την εξηκονταετία πραγματοποιήθηκαν και δύο Εθνικές Συνελεύσεις που έθεσαν τις βάσεις της εύρυθμης λειτουργίας του Κράτους. Σ' αυτές εκλέγονταν και συμμετείχαν πληρεξούσιοι αντιπρόσωποι απ' όλες τις επαρχίες του Κράτους. Οι Εθνοσυνελεύσεις αυτές ήσαν:

- «Η πρώτη της Γ' Σεπτεμβρίου εν Αθήναις Εθνική Συνέλευσις των Ελλήνων (8 Νοεμβρίου 1843/18 Μαρτίου 1844)».
- «Η εν Αθήναις Β' των Ελλήνων Εθνοσυνέλευσις (10 Δεκεμβρίου 1862 - 1864)».

Στην πρώτη Εθνοσυνέλευση από την επαρχία Ερμιονίδος εκλέχθηκαν ως πληρεξούσιοι οι Άγγελος Γουζούασης και Ανδρέας Πέπας, ενώ στη δεύτερη οι Κυριάκος Ν. Γουλεμάς, Ανδρέας Ζέρβας, Γεώργιος Ιω. Μίλησης και Ανδρέας Πέπας.

Λάζαρος Δ. Βούλγαρης

Ανδρέας Πέπας

Εμμανουήλ Π. Ρέπουλης

Άγγελος Ιωάν. ή Πέτρ. Γουζούασης ή Κουζούασης (Ο πρώτος βουλευτής Ερμιονίδας)

Γεννήθηκε στο Κρανίδι το 1799 ή τα πρώτα χρόνια του 1800 (1800 - 1802). Στο μητρώο των Κρανιδιωτών αγωνιστών της Επανάστασης αναφέρεται ως Αγγελής με όνομα πατέρα Ιωάννης, ενώ στους εκλογικούς βουλευτικούς καταλόγους του Δήμου Κρανιδίου του έτους 1867 ο Άγγελος Γουζούασης αναγράφεται με α/α 113, όνομα πατέρα Πέτρος, ηλικία 64 χρόνων και επάγγελμα ιατρός. Το όνομά του αναφέρεται, επίσης, στον κατάλογο συνδρομητών του βιβλίου «Θεωρητικόν της Εκκλησιαστικής Μουσικής» του Παναγιώτη Αγαθοκλέους, γεγονός που δηλώνει το ενδιαφέρον του για την Εκκλησιαστική Βυζαντινή Μουσική. Τα πρώτα του γράμματα τα έμαθε στα σχολεία που λειτουργούσαν στην ιδιαίτερη πατρίδα του κατά την προεπαναστατική περίοδο.

Η δράση του στην Επανάσταση

Όταν κηρύχθηκε ο αγώνας του 1821 ο Άγγελος Γουζούασης ήταν 21 ή 23 χρόνων. Στις 4 Απριλίου 1821, όταν οι Κατωναχαγιώτες κήρυξαν την Επανάσταση στο Γκούρι Βιτόρεσε, ως μπουλουξής και αρχηγός σώματος ατάκτων μαζί με τον εξάδελφό του Κυριάκο, που ανέλαβε επικεφαλής δεκαπέντε (15) κατωναχαγιώτικων πλοίων, κάλυψαν από θαλάσσης το εκστρατευτικό σώμα διακοσίων (200) παλληκαριών του Κάτω Ναχαγιέ που υπό τον Παπαρσένη κατευθυνόταν προς το Ναύπλιο. Επιπλέον η δύναμη αυτή επιτηρούσε και τον Αργολικό Κόλπο.

Έλαβε μέρος σε διάφορες μάχες των πρώτων χρόνων του αγώνα ενώ οι επιτροπές εκδουλεύσεων τον ενέταξαν στους αξιωματικούς Στ' βαθμού (υπολοχαγός) της Βασιλικής Φάλαγγας.

Το 1837 ο Άγγελος Γουζούασης υπέβαλε αίτηση προς τη Γενική Γραμματεία Θυσιών και αγώνων ζητώντας να του δοθεί το Αργυρούν Αριστείον του Αγώνα «προς παρηγορίαν της μόνης αμοιβής της διδομένης μοι παρά το έθνος».

Κατά τη 10/ετία του 1860 υπέγραψε αρκετά πιστοποιητικά που βεβαίωναν την πολεμική δράση των συμπολιτών του. Πάντως στο μνημείο των Αγωνιστών του

Κρανιδίου το όνομα του Άγγελου Γουζούαση δεν αναγράφεται, όπως και το όνομα του Θοδωράκη Μάλλωση πιθανώς για «πολιτικούς» λόγους, όπως ισχυρίζεται ο εγγονός του δεύτερου, βουλευτής Ιωάννης Ηρ. Μάλλωσης.

Ο Άγγελος Γουζούασης συμμετείχε ενεργά στα θέματα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης του Κρανιδίου (Δήμος - Σχολεία - Κοινωνική ζωή) καθώς και στα αντίστοιχα της Κεντρικής πολιτικής σκηνής (Εθνοσυνέλευση - Βουλή), όπως στη συνέχεια καταγράφουμε.

Τοπική Αυτοδιοίκηση

Το 1826 ο Άγγελος Γουζούασης αναφέρεται ως εκλέκτορας της πόλης του Κρανιδίου. Το 1840 ως Πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Κρανιδίου υπόγραψε την απόφαση για τη σύσταση Ελληνικού Σχολείου στην πόλη (2 Δεκεμβρίου 1840). Στη θέση αυτή φαίνεται πως παρέμεινε περισσότερο από 4 χρόνια παρά το γεγονός ότι κατά το διάστημα αυτό εκλέχθηκε και εκπροσώπησε την Ερμιονίδα σε σπουδαιότερες θέσεις.

Στις 30 Μαρτίου 1844 κατά τη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου υπό την προεδρία του συζητήθηκε και το θέμα της μισθοδοσίας του δημοδιδασκάλου Δημητρίου Α. Μητσόπουλου. Μετά από σχετική συζήτηση και την εισήγηση του Δημάρχου αποφασίστηκε να ζητηθεί από το Υπουργείο των Οικονομικών η έγκριση της πληρωμής όλων των μηνιαίων μισθών του εκπαιδευτικού από το Δημόσιο Ταμείο Κρανιδίου.

Το 1847 υποβάλλει μήνυση κατά του Αναγνώστη Βασιλείου, Δημαρχιακού Παρέδρου, «επί αντιποιήσει δημοτικών καθηκόντων», για να λάβει από το Υπουργείο Εσωτερικών την υπ' αριθμ. 3464/10 Μαρτίου 1847 σχετική απάντηση.

Το Υπουργείο των Εσωτερικών με το υπ' αριθμ. 3715/16 Ιουνίου 1847 έγγραφο απάντησε σε νέα αναφορά του «Περί αδίκων υπονοιών του Άγγελου Γουζούαση κατά του Γραμματέως του Επαρχείου Σπετσών και Ερμιονίδος». Ήταν τότε προεκλογική περίοδος και φαίνεται πως τα πνεύματα ήταν «τεταμένα».

Για τ' ανωτέρω θέματα, έξι μήνες αργότερα, γράφτηκαν τα παρακάτω στην εφημερίδα «**ΕΛΠΙΣ**»:

«Ένας κάποιος Γουζούασης, κατορθώσας προ επτά μηνών να γενή Δήμαρχος Ερμιονίδος και καταχρώμενος της εξουσίας την οποίαν ως τοιούτος έλαβε να εκλεχθή!!! και πληρεξούσιος και βουλευτής βλέπων ότι ο λαός εβαρύνθη πλέον τας από μέρους του καταπιέσεις, και ήθελε να τον απομακρύνη εις την διαταχθείσαν νέαν δημοτικήν εκλογήν υπέκρυψε τα δημοτολόγια δια να καταστήση αδύνατον την νέαν εκλογήν ή τουλάχιστον να την παρατείνη.

Ο πρώην Υπουργός των Εσωτερικών έπαυσεν αυτόν και ο έπαρχος διετάχθη να μεταβή επιτοπίως και να παρασταθή εις τα της εκλογής; Πριν αυτή αποπερατωθή ήλθεν εις τα πράγματα ο νυν Υπουργός των Εσωτερικών (Λόντος).

Ο Γουζούασης προείδε την εν τέλει αποτυχίαν του, έσπευσεν εις Αθήνας, και διαπραγματευθείς μετά του Υπουργείου αγοραπωλησίαν της ψήφου του, έδωσεν αυτήν υπέρ αυτού κατά το εσχάτως συζητηθέν ζήτημα, αν οι δημαρχιακοί πάρεδροι δύνανται να είναι και σύμβουλοι εις ανταλλαγή δε της ψήφου του έλαβεν από το Υπουργείον την υπόσχεσιν της παύσεως του επάρχου και τινών άλλων διοικητικών αρχών Ερμιονίδος.

Πραγματικώς μετά δύο ημέρας υπεγράφησαν τα διατάγματα των παύσεων και δεν εστάλησαν δια του ταχυδρομείου αλλά εδόθησαν εις τας χείρας του Γουζούαση δια να τα φέρη ο ίδιος εις Ερμιονίδα και δείξη ότι ισχύει να παύη και επάρχους και όλας τας αρχάς, όσους δεν τον υποστηρίζουσιν εις την εκλογήν».

Στα μέσα της 10/ετίας του 1850 (1855 ή 1856) ο Άγγελος Γουζούασης εκλέχθηκε Δήμαρχος Κρανιδίου, θέση στην οποία παρέμεινε μέχρι το 1861. Ήταν η εποχή που στο Ελληνικό Σχολείο Κρανιδίου Ελληνοδιδάσκαλος ήταν ο Παναγιώτης Αγαθοκλής, με τον οποίο ο Δήμαρχος διατηρούσε εξαιρετικές σχέσεις. Τότε μάλιστα ο Υπουργός Παιδείας Θρασύβουλος Ζαΐμης, με το από 2 Νοεμβρίου 1859 έγγραφό του, απάντησε θετικά στο αίτημα που υπέβαλαν γονείς μαθητριών του Κρανιδίου δια του Δημάρχου Άγγελου Γουζούαση. Συγκεκριμένα ήθελαν ο Παναγιώτης Αγαθοκλής, εξαιτίας του εξαιρετικού του ήθους, να διδάσκει μερικές ώρες την εβδομάδα και «πα θήλεα ημών τέκνα» ορισμένα μαθήματα και κατά προτεραιότητα τα Ελληνικά. Ο Άγγελος Γουζούασης με το υπ' αριθμ. 1174/5 Δεκεμβρίου έγγραφό του κοινοποίησε στον Παναγιώτη Αγαθοκλή την απόφαση του Υπουργού.

Ο Άγγελος Γουζούασης συμμετείχε σε εξεταστικές επιτροπές Δημοτικών Σχολείων, όπως για παράδειγμα σ' αυτή των Θερινών εξετάσεων του Δημοτικού Σχολείου Αρρένων Κρανιδίου στις 14 Αυγούστου 1853.

Α' Εθνοσυνέλευση 1843 «Γ' Σεπτεμβρίου εν Αθήναις»

Στις 6 Οκτωβρίου 1843 ο Άγγελος Γουζούασης ήταν ένας από τους δεκαοκτώ υποψηφίους, από τους οποίους θα εκλέγονταν οι δύο ως πληρεξούσιοι της επαρχίας Ερμιονίδας για την Α' Εθνοσυνέλευση. Μάλιστα εκλέχθηκε ως Πρόεδρος με ψήφους δεκατρείς υπέρ και τέσσερις κατά, για να διευθύνει τις εργασίες της τοπικής συνάθροισης που έγινε στον Ι. Ν. των Επιλοχίων της Θεοτόκου στο Κρανίδι. Ακολούθησε η περιπετειώδης ψηφοφορία της εκλογής των πληρεξουσίων, στην οποία αναφερθήκαμε σε προηγούμενο άρθρο.

Ο Άγγελος Γουζούασης εκλέχθηκε πρώτος πληρεξούσιος με δεκαεπτά (17) ψήφους, οι υποψήφιοι δεν ψήφιζαν τον εαυτό τους, ενώ δεύτερος με δεκαέξι ψήφους (16) υπέρ και έναν (1) κατά εκλέχθηκε ο Ανδρέας Πέπας.

Οι δύο πληρεξούσιοι της Ερμιονίδας, όπως και κάποιοι άλλοι, λόγω εκκρεμοτήτων δεν ορκίσθηκαν κατά την Α' Συνεδρίαση της Εθνοσυνέλευσης αλλά στην Γ' της 15^{ης} Νοεμβρίου 1843.

Στη Βουλή

Συνοπτική παρουσίαση

1. Ορκωμοσία του ως βουλευτής στην Α' Σύνοδο της Α' Περιόδου στις 7-9-1844.
2. Γνωμοδότηση της εξελεγκτικής επιτροπής των εκλογών για τη νομιμότητα της εκλογής του στις 30-9-1844.
3. Έκθεση της Βουλής σχετικά με τη νομιμότητα της εκλογής, 4-9-1847.
4. Συζήτηση και απόφαση της Βουλής για τη νομιμότητα της εκλογής του, 6-9-1847.
5. Ορκωμοσία του ως Βουλευτή της Α' Συνόδου της Β' Περιόδου (αντί του Ανδρέα Πέπα), 8-9-1847.
6. Ορκωμοσία του ως Βουλευτή της Α' Συνόδου της Ζ' Περιόδου, 24-2-1861.
7. Έκθεση και απόφαση της Βουλής για τη νομιμότητα της εκλογής του, 8-3-1861 και 13-3-1861.

Αναλυτικότερα:

Στις πρώτες βουλευτικές εκλογές του ελεύθερου Ελληνικού Κράτους το 1844 ο Άγγελος Γουζούασης ήταν ο πρώτος βουλευτής που εκλέχθηκε στην επαρχία Ερμιονίδος, την εποχή που «έβγαζε» έναν μόνο βουλευτή. Είχε μάλιστα την τιμή να είναι μέλος της 12/μελούς επιτροπής των Βουλευτών που εκλέχθηκαν με κλήρωση και η οποία μαζί με την εξαμελή επιτροπή των Γερουσιαστών υποδέχθηκαν το βασιλικό ζεύγος, τον Όθωνα και την Αμαλία.

Η περιγραφή είναι ενδεικτική. *«Ζητωκραυγαζώντων δε απάντων των περιεστώτων η μεν Α.Μ. η Βασίλισσα διευθύνθη εις το θεωρείον της, η δε Α.Μ. ο Βασιλεύς ανέβη τον βασιλικόν θρόνον και χαιρετήσας τους κ.κ. Βουλευτάς και τους κ.κ. Γερουσιαστάς εξεφώνησεν καθήμενος τον βασιλικόν λόγον».*

Μετά τον λόγο ο Βασιλεύς κήρυξε την έναρξη της Βουλευτικής Συνόδου και αποχώρησε. Είχε βέβαια προηγηθεί της τελετής η ορκωμοσία των Βουλευτών από τον Μητροπολίτη Αττικής Νεόφυτο.

Αξιοσημείωτη είναι η Συνεδρίαση ΡΜ (140) της 28^{ης} Ιουνίου 1846 της Βουλής, όπου ο βουλευτής Άγγελος Γουζούασης υπέβαλε αναφορά προς τη Βουλή σημειώνοντας *«ότι ο Αρσένιος Κρέστας και ο Ιωάννης Μερεμέτης ένδοξοι αγωνισταί και εταιρισταί έπεσαν ενδόξως εις την κατά του Δράμαλην μάχην συγκροτηθείσαν εις τα Δερβενάκια»* και ζητεί *«να καταγραφώσι τα ονόματα αυτών μεταξύ των άλλων αγωνιστών εν τη Βουλή, εφ' ης η επιτροπή γνωμοδοτεί».* Τελικά η πρόταση εξετάσθηκε από *«την επί του αντικειμένου τούτου διορισθείσαν επιτροπήν της Βουλής και εγένετο δεκτή».*

Φαίνεται, όμως, ότι η πρόταση αυτή παρά την αποδοχή της Βουλής δεν είχε ευνοϊκή κατάληξη, όπως αποδεικνύεται από τον λόγο του Βουλευτή Ερμιονίδας Ανδρέα Ζέρβα κατά την ΝΖ' (57^η) συνεδρίαση της Βουλής στις 24 Απριλίου 1858 και στον οποίο έχουμε αναφερθεί.

Η πρώτη περίοδος της Βουλής άρχισε στις 7 Σεπτεμβρίου 1844 και τέλειωσε στις 14 Απριλίου 1847.

Η δεύτερη περίοδος της Βουλής ξεκίνησε στις 28 Ιουλίου 1847 και έληξε στις 27 Ιουλίου 1850. Ο Άγγελος Γουζούασης εκλέχθηκε βουλευτής μετά από σαράντα ημέρες περίπου και αφού ακυρώθηκε η εκλογή του Ανδρέα Πέπα.

Οι επόμενες δύο εκλογικές αναμετρήσεις που ακολούθησαν τη 10/ετία του 1850 ήσαν ανεπιτυχείς για τον Άγγελο Γουζούαση. Ενδεικτικά αναφέρουμε πως, σύμφωνα με το πρακτικό των εκλογών της 9^{ης} Οκτωβρίου 1850, στο Κρανίδι ο Άγγελος Γουζούασης ήλθε τρίτος με τετρακόσιες εξήντα μία (461) ψήφους ενώ ως βουλευτές Ερμιονίδας εκλέχθηκαν οι Σταμάτης Μήτσας και Ανδρέας Πέπας.

Στις βουλευτικές εκλογές του 1853 ο Άγγελος Γουζούασης, σύμφωνα με το πρακτικό της Εφορευτικής Επιτροπής της 25^{ης} Νοεμβρίου, έλαβε τριακόσιες πενήντα επτά (357) ψήφους (τριακόσιες πενήντα έξι (356) από τον Δήμο Κρανιδίου και μόνο μία (1) από τον Δήμο Ερμιόνης). Η Εφορευτική Επιτροπή συνεδρίασε στον Ι. Ν. Μεταμορφώσεως Κρανιδίου και βουλευτές εκλέχθηκαν σύμφωνα με την καταμέτρηση ο Σταμάτης Μήτσας με χίλιες εκατόν εξήντα εννέα (1.169) ψήφους και ο Βασίλειος Νόνης με χίλιες εκατόν εβδομήντα εννέα (1.179) ψήφους.²⁰

Στην υπ' αριθμ. 10442/18 Νοεμβρίου 1853 αναφορά του Νομάρχη Αργολίδας προς το Υπουργείο Εσωτερικών, αναφέρονται τα εξής:

«Την 15^{ην} οδεύοντος μηνός» σε καφενείο του Κρανιδίου «ήλθον εις λόγους, κατόπιν δε και εις χείρας, αλλ' ακαριαίως μετά τινών πολιτών ευρισκομένων εις κατάστασιν μέθης τινές εκ των στρατιωτών του μεταβατικού απόσπασματος το οποίον είχαν σταλεί εις Ερμιονίδα δια τας εκλογάς. Υπήρξαν και τραυματισμοί».

Τέλος τα πρακτικά της Εφορευτικής Επιτροπής, με την υπ' αριθμ. 11094/10 Δεκεμβρίου 1853 αναφορά του Νομάρχη, υποβλήθηκαν στο Υπουργείο των Εσωτερικών.

Στις δύο επόμενες εκλογικές αναμετρήσεις (1856 και 1859) ο Άγγελος Γουζούασης είναι πολύ πιθανόν να μην έθεσε υποψηφιότητα, καθώς το ίδιο χρονικό διάστημα είχε εκλεγεί Δήμαρχος Κρανιδίου.²¹

²⁰ Να επισημάνουμε πως ο Νομάρχης Αργολίδος συνιστούσε οι εκλογές να γίνονται στους «ευρυχωτέρους Ναούς», στον Ι. Ν. Μεταμορφώσεως στο Κρανίδι και στον Ι.Ν. Ταξιαρχών στην Ερμιόνη.

²¹ Έχουμε τη γνώμη πως υπήρχε η δυνατότητα το ίδιο άτομο να κατέχει και τα δύο αξιώματα.

Στις εκλογές του 1861 στην επαρχία Ερμιονίδας εκλέχθηκαν δύο βουλευτές. Για τρίτη και τελευταία φορά ο Άγγελος Γουζούσσης και για πέμπτη συνεχόμενη φορά ο Σταμάτης Μήτσας. Η ορκωμοσία των βουλευτών έγινε από των Αθηνών Θεόφιλο σε πανηγυρικό κλίμα μέσα και έξω από τη Βουλή, όπως περιγράφεται στις εφημερίδες της εποχής.

Άλλοι βουλευτές προσερχόμενοι φορούσαν «στολή πολιτική γαλλικού συρμού». Άλλοι ήταν φουστανελοφόροι, ενώ δύο, ο Δημήτριος Βούλγαρης και ο βουλευτής της Κω, προσήλθαν με στρατιωτική στολή. Ο Άγγελος Γουζούσσης φορούσε πολιτικά ενώ ο Σταμάτης Μήτσας φουστανέλα.

Κατά την Δ' συνεδρίαση της 8^{ης} Μαρτίου 1861 η Βουλή αποδέχθηκε, μετά την ανάγνωση της σχετικής έκθεσης, με «ανάτασιν της χειρός» την νομιμότητα της εκλογής των δύο βουλευτών της Ερμιονίδας.

Με το από 9 Ιουνίου 1861 έγγραφό τους «Προς τον ευγενέστατον κ. κ. Νικ. Παπαλεξόπουλον Υπουργόν επί των Εσωτερικών», οι δύο βουλευτές Ερμιονίδας «συνιστώσιν ως κατάλληλον δια την θέσιν του Δημάρχου Κρανιδίου τον υποψήφιον Γεώργιον Σκρεπετόν και ... ότι κατεπείγει ο διορισμός του νέου Δημάρχου».

Η διάρκεια της Ζ' περιόδου της Βουλής ήταν από 15 Φεβρουαρίου 1861 μέχρι 11 Σεπτεμβρίου 1862.

Οικογενειακή ζωή

Σύμφωνα με τον βουλευτικό εκλογικό κατάλογο του Δήμου Κρανιδίου του έτους 1867 ο Άγγελος Γουζούσσης είχε αδελφό τον Αναγνώστη Γουζούσση, ο οποίος στον ανωτέρω κατάλογο είναι εγγεγραμμένος με α/α 111, όνομα πατέρα Πέτρος, ετών 68 και επάγγελμα ιατρός. Ο Αναγνώστης είχε διατελέσει δήμαρχος Κρανιδίου το έτος 1840, ενώ τα στοιχεία του αναφέρονται στους πίνακες ενόρκων της Ερμιονίδας (Φ.Ε.Κ. 1850 Α', 1851 Α', 1852, 1853, 1854).

Επίσης, σύμφωνα με τα όσα αναφέρουν οι Γ. Π. Παρασκευόπουλος στο βιβλίο του «Ακτίνες και Νέφη» και Προκόπιος Τσιμάνης στο βιβλίο του «Μνήμες Ερμιονίδας», ο Άγγελος και ο Αναγνώστης Γουζούσσης είχαν και άλλον αδελφό τον Κυριάκο, το όνομα του οποίου δεν υπάρχει στον κατάλογο, πιθανόν γιατί είχε αποθάνει και μάλιστα σε νεαρή ηλικία, όπως θα φανεί στη συνέχεια.

Παιδιά του Κυριακού ήσαν οι Άβελ και Πέτρος Γουζούασης. Τα ονόματά τους αναφέρονται στον εκλογικό κατάλογο του 1867, του πρώτου με α/α 112, όνομα πατέρα Κυριακός, ετών 36 και επάγγελμα ιατρός και του δεύτερου με α/α 1620 όνομα πατέρα Κυριακός, ετών 37 και επάγγελμα ιατρός.

Θεωρούμε, βασιζόμενοι και στα ανωτέρω στοιχεία ότι τα δύο παιδιά τα μεγάλωσε ο Άγγελος Γουζούασης και στον μεγαλύτερο έδωσε το όνομα του πατέρα του (Πέτρος) ενώ στον δεύτερο για αγνώστους λόγους το εβραϊκό όνομα (Άβελ). Ο Άβελ Γουζούασης ήταν εγγεγραμμένος στον κατάλογο του Ελληνικού Σχολείου Κρανιδίου του σχολικού έτους 1853 - 1854 με όνομα πατέρα Άγγελος.

Ο Άγγελος Γουζούασης απεβίωσε στα τέλη της 10/ετίας του 1860 ή στις αρχές της 10/ετίας 1870.

Τα Χριστοφορικά και η διέλευση του Παπουλάκου από την Αργολίδα

Την τελευταία 10/ετία της διακυβέρνησης της χώρας από τον Όθωνα είχε γίνει από όλους πλέον αντιληπτό ότι η δυσaréσκεια του λαού κατά της αυταρχικής εξουσίας πολλαπλασιαζόταν μέρα με τη μέρα.

Αίτια οι ανίκανες κυβερνήσεις με υπουργούς που, αν και είχαν την αποδοχή του βασιλιά, ήσαν αδιάφοροι και άτολμοι να αντιμετωπίσουν τα καταγιστικά γεγονότα και το σημαντικότερο να αποτρέψουν τις ταπεινωτικές επεμβάσεις των ξένων Δυνάμεων στα πολιτικά και οικονομικά θέματα της Ελλάδας.

Σ' αυτά θα πρέπει να συνυπολογίσουμε και την άρνηση ορισμένων εκκλησιαστικών κυρίως κύκλων, να ανταποκριθούν θετικά στην αναγνώριση του αυτοκέφαλου της Εκκλησίας της Ελλάδος από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, τον Ιούνιο του 1850.

Με την πάροδο του χρόνου οι ανωτέρω κληρικοί και μοναχοί απέκτησαν σοβαρά ερείσματα στον λαό που τους ακολουθούσε φανατικά. Εμπνεόμενοι και καθοδηγούμενοι από διάφορες αντιλήψεις και προσωπικές φιλοδοξίες επιχείρησαν να ανατρέψουν «εκ βάθρων» την Ελληνική Πολιτεία και να ταλαιπωρήσουν την Ορθόδοξη Ελληνική Εκκλησία, εκμεταλλευόμενοι την «εθνικήν ραθυμίαν».

Ο πιο γνωστός απ' αυτούς ήταν ο καλόγερος Χριστόφορος Παναγιωτόπουλος, ο περιώνυμος Παπουλάκος, γεννημένος στο χωριό Άρμπουνα των Καλαβρύτων το 1786 ή 1790, ενώ σε κάποια άλλα κείμενα ως έτος γέννησης αναφέρεται το 1770. Ήταν τελείως αγράμματος και εργαζόταν ως κρεοπώλης, όταν πήρε την απόφαση να ακολουθήσει τον μοναχικό βίο. Στην αρχή μόνασε στη Μονή του Μεγάλου Σπηλαιίου και μετά για είκοσι χρόνια ασκήτεψε σ' ένα καλύβι κοντά στο χωριό του.

Στη συνέχεια αποφάσισε να κηρύξει. Η φήμη του διαδόθηκε αστραπιαία, γιατί είχε το «χάρισμα» με τα λόγια του να συνεπαίρνει τον κόσμο, ο οποίος διαχωρίστηκε σε «δύο, καθαρώς διακεκριμένα συστήματα, εξ ων το μεν δέχεται την ανεξαρτησίαν της

εκκλησίας και το σκήπτρον του Όθωνος, το δε προτιμά την ευλογίαν της αιχμαλώτου Κωνσταντινουπόλεως και το δυσώδες ράσον του Χριστοφόρου».

Έξι μήνες αργότερα, μετά την επίπληξη που δέχθηκε από τον Επίσκοπο Καλαβρύτων, ο Παπουλάκος ξεκίνησε περιοδεία στη Νοτιοανατολική Πελοπόννησο. Τότε επισκέφθηκε την Αργολίδα και τη Λακωνία. Την Ερμιόνη επισκέφθηκε μάλλον το έτος 1851 και έμενε στο ερειπωμένο σπιτάκι πάνω από το Καλογερικό. Ήταν ήδη αρκετά μεγάλος στην ηλικία και σ' αυτό οφείλεται, πιθανότατα, «το χαϊδευτικό» προσωνύμιό του «Παπουλάκος».

Παλαιότεροι Ερμιονίτες είχαν ακούσει από τους γονείς τους, που τους τα είχαν μεταφέρει οι δικοί τους γονείς, για «έναν γέρο με κουρελιασμένο ράσο να κάθεται στα σκαλοπάτια του σπιτιού της μαμής της Λαμπάταινας», ενώ ζούσε τότε η γιαγιά της Κατερίνα. Εκεί τον πλησίαζαν οι Ερμιονίτες και αυτός τους έλεγε ακατανόητα για την εποχή τους πράγματα. Τα λόγια του προκαλούσαν έκπληξη, ενώ πολλοί τα θεωρούσαν προφητικά.

Θα έρθει εποχή (τους έλεγε) που όλος ο κόσμος θα δεθεί με σύρματα (ηλεκτρισμός -τηλέφωνα) και οι άνθρωποι θα μπορούν να πετούν με σιδερένια πουλιά (αεροπλάνο) στον ουρανό!

Μέχρι και τις ημέρες μας πάντως στην Ερμιόνη ακούγεται η φράση:

Α, βρε Παπουλάκο!, γι' αυτούς που λένε τερατολογίες και ισχυρίζονται ότι όλα τα προβλέπουν και τα γνωρίζουν.

Στη συνέχεια ο αγύρτης καλόγερος επισκέφθηκε το Κρανίδι, όπου έμεινε πέντε; ημέρες. Κήρυττε κάτω από δέντρα και καυτηρίαζε τις κλοπές, τη μοιχεία, την ανικανότητα των αρχόντων κ.λπ. μιλώντας για τη δύναμη της προσευχής, Στα μέρη που μιλούσε χτίζονταν προσκυνητάρια, ενώ οι ιερείς του Κρανιδίου δεν μνημόνευαν τους βασιλείς στις ακολουθίες αλλά τον Παπουλάκο!

Κάποια μέρα ο Παπουλάκος μιλούσε στον κόσμο που είχε συγκεντρωθεί στην Αγία Άννα για να τον δει και να τον ακούσει για τέσσερις ώρες! Κάποιες γυναίκες ζήτησαν να γυρίσουν στα σπίτια τους, γιατί τα ψωμιά που είχαν από νωρίς ζυμώσει θα είχαν ήδη ...σκάσει. Τότε ο Παπουλάκος τούς είπε:

- Θ' ακούσετε πολλά, αλλά δεν θα συμβεί τίποτα απ' αυτά!

Πράγματι, «ω του θαύματος!», όταν, μετά από αρκετές ώρες, οι Κρανιδιώτισσες επέστρεψαν στα σπίτια τους, διαπίστωσαν πως τα ψωμιά δεν είχαν σκάσει!

Ο παλαιός Κρανιδιώτης Γιάννης Π. Κυριάκης στη μελέτη του «Το χωριό μου» αναφέρει πως ο γερο-Κουρτέσης τού είχε διηγηθεί, ότι είχε ακούσει από τον παππού του να λέει πως ο Παπουλάκος ισχυριζόταν στις προφητείες του ότι μέσα στην «πέτρα» (Γκιούρι - Βιτόρεσε) υπάρχει ένα άσβεστο φως και γι' αυτό ονομάστηκε «Πέτρα της ζωής».

Ακόμη έλεγε ότι στη στροφή του δρόμου προς το Πορτοχέλι υπάρχει μια ελιά που δεν αναπτύσσεται, γιατί ο Παπουλάκος κάθισε κάτω απ' αυτή, ενώ είχε πείσει τις Κρανιδιώτισσες πως μ' ένα κομματάκι ύφασμα από το ράσο του μπορούν να πιάσουν προζύμι χωρίς μαγιά, αρκεί να το βουτήξουν μέσα στη ζύμη!

Ο ρέκτης πρόεδρος της Ένωσης Σπετσιωτών και αγαπητός φίλος Κώστας Κουλαλόγλου σε διάλεξη που έδωσε το καλοκαίρι του 2008 στην Ερμιόνη προσκεκλημένος από τον Ερμιονικό Σύνδεσμο με θέμα «Ο Παπουλάκος στις Σπέτσες και την Ερμιονίδα», αναφέρθηκε σ' ένα περίεργο όσο και ευτράπελο επεισόδιο που συνέβη στο Κρανίδι.²²

«Για να ηρεμήσουν, λοιπόν, οι Κρανιδιώτες και να επικρατήσει σύνεση και τάξη από τα γεγονότα που προξένησε ο ερχομός του Παπουλάκου η Κυβέρνηση έστειλε τον ιεροκήρυκα Νεόφυτο Κωνσταντινίδη. Οι Κρανιδιώτες βλέποντάς τον εξαγριώθηκαν και αυτός αποχώρησε. Τον Σεπτέμβριο του 1852 ο Νεόφυτος εξελέγη και χειροτονήθηκε Επίσκοπος της Μητρόπολης Ύδρας, Σπετσών, Αιγίνης, Ερμιονίδος και Τροιζηνίας. Μια ημέρα μετά το τέλος της Θείας Λειτουργίας στο Κρανίδι οι Κρανιδιώτες έπεσαν μπρούμυτα, άπλωσαν τα δυο τους χέρια και παρακαλούσαν τον Επίσκοπο να πατήσει πάνω τους ζητώντας συγχώρεση, γιατί τον είχαν

²² Το ίδιο επεισόδιο δημοσίευσε ο Χαρ. Άννινος στο περιοδικό «ΕΣΤΙΑ», Τεύχος ΚΖ', φ. 691/26-3-1889.

μουντζώσει. Ο Επίσκοπος προσπάθησε να τους εξηγήσει κάποια πράγματα αλλά μη μπορώντας να τους αλλάξει γνώμη, έκανε αυτό που του ζητούσαν».

Θα πρέπει να σημειώσουμε, επίσης, πως ο αγύρτης καλόγερος είχε κατορθώσει με τις ψευδοπροφητείες του να παρασύρει και να επηρεάσει πολλούς Κρανιδιώτες. Αρκετοί τον θεωρούσαν Προφήτη σε αντίθεση με άλλους που τον θεωρούσαν «δημόσιο κίνδυνο». Τέλος, λέγεται ότι η όμορφη περιοχή «Παπούλια» στους Φούρνους πήρε το όνομά της από τον Παπουλάκο που έμεινε εκεί μερικές μέρες για να ξεκουραστεί και να καταστρώσει τα μελλοντικά του σχέδια.

Σημαντική ήταν η δράση του παμπόνηρου Χριστοφόρου και στα γειτονικά νησιά Σπέτσες και Ύδρα. Στις Σπέτσες κάποια μέρα μαζεύτηκαν άνδρες και γυναίκες ζητώντας από τον εκεί εκκλησιαστικό Επίτροπο την εγκύκλιο με την οποία η Σύνοδος στιγμάτιζε τη δράση του Παπουλάκου. Όταν ο Επίτροπος και οι αρχές τους διαβεβαίωσαν ότι τέτοιο γράμμα δεν υπάρχει, τότε σύσσωμο το πλήθος έτρεξε στους ναούς, όπου ψάλθηκαν δεήσεις *«υπέρ του πονηρού και πλάνου Χριστοφόρου»*. Εξ αιτίας αυτών των γεγονότων στάλθηκε στις Σπέτσες ο Νομάρχης Αργολίδας. Τα γεγονότα δεν θεωρήθηκαν επίφοβα αλλά οι Σπετσιώτες με τη συμπεριφορά τους αυτή *«ατιμάζουσιν εαυτούς και τα μεγάλα εν τω ιερῷ αγῶνι κατορθώματά των εξευτελίζουσιν»*. έγραψε ο Νομάρχης.

Κάποια άλλη φορά ένας καλόγηρος οπαδός του Χριστόφορου προσπάθησε να οργανώσει λιτανεία *«υπέρ ευοδώσεως των επιχειρημάτων του βδηλυρού διδασκάλου αλλά απέτυχεν»*, γιατί επενέβησαν οι τοπικές αρχές που διέλυσαν τους συγκεντρωμένους.

Στην Ύδρα οι ψαράδες του νησιού έραβαν στα δίχτυα ένα κομμάτι ύφασμα από το ράσο του Χριστοφόρου και *«ως εκ θαύματος άπειρα σμήνη ιχθύων αυτόματα»* πέφτουν στα δίχτυα *«και εξαίσια γίνεται άγρα»*. Επίσης οι γυναίκες του νησιού αντί για μαγιά μεταχειρίζονταν ένα κομμάτι από το ράσο του *«βδελυρού καλόγηρου»*.

Μεταξύ των άλλων στην Ύδρα, κωμικό και γελοίο ήταν το γεγονός, που κάποιοι πίστευαν ότι τα καντήλια ενός ναού κινούνταν αυτόματα και παράλληλα θαυματοργούσαν! Έγινε όμως έρευνα και διαπιστώθηκε πως κάποιος *«υπηρέτης του Χριστοφόρου ...θαυματοργούσε!»*.

Στη συνέχεια ο Παπουλάκος πέρασε στη Λακωνία και κυρίως στην περιοχή της Μάνης. Αρχικά οι κάτοικοι του Γυθείου και της γύρω περιοχής παρασύρθηκαν από τις αγυρτείες του λαοπλάνου καλόγερου. Σύντομα, όμως, κατάλαβαν την πλάνη

τους και ζήτησαν τη βοήθεια του βασιλιά, ο οποίος έστειλε άμεσα τον στρατηγό Γενναίο Κολοκοτρώνη με επιτελείο αξιωματικών και στρατό στη Σπάρτη, με απώτερο σκοπό να συλλάβει τον καλόγερο και να διαλύσει τους λιγοστούς οπλοφόρους οπαδούς του. Ο Παπουλάκος φαίνεται πως το έμαθε και κατευθύνθηκε προς τα ορεινά χωριά της Μάνης με σκοπό να μεταβεί στη Μεσσηνία. Τελικά στις 21 Ιουνίου 1852 συνελήφθη από τον στρατό, ύστερα από προδοσία και μεταφέρθηκε στις φυλακές του Ρίου, όπου παρέμεινε στην απομόνωση για δύο χρόνια. Έτσι, ενώ επρόκειτο να δικαστεί ως στασιαστής, λόγω των γεγονότων του Κριμαϊκού Πολέμου, ο Όθωνας υποχρεώθηκε να του δώσει μαζί με άλλους αμνηστία. Το 1854 εξορίστηκε στη Μονή Παναχράντου της Άνδρου, όπου απεβίωσε στις 18 Ιανουαρίου 1861 σε προχωρημένη ηλικία πιθανότατα περίπου 91 χρονών.

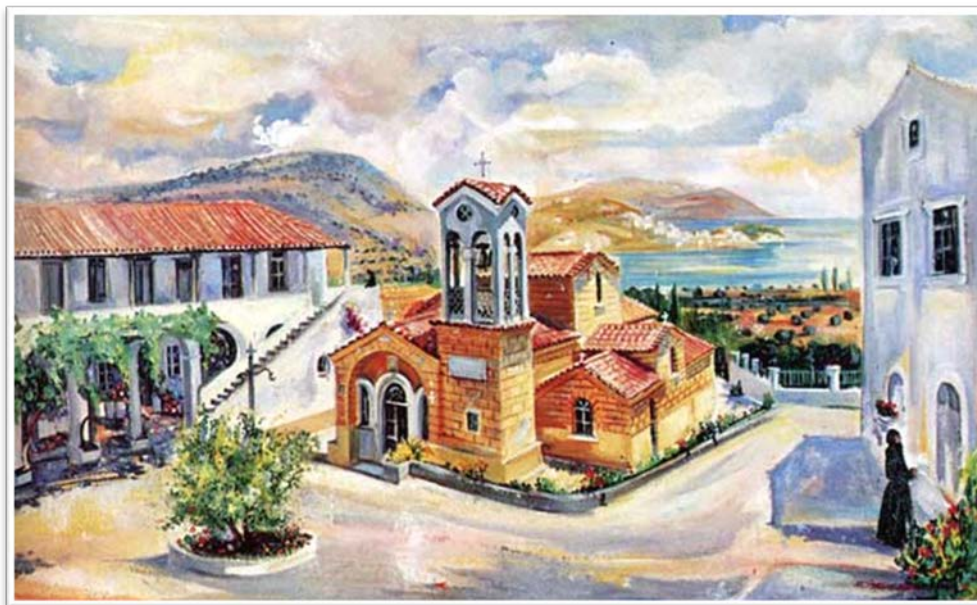
Η «διδασκαλία» του Παπουλάκου φαίνεται να επηρεάστηκε πολύ από τα λόγια του πνευματικού του πατέρα Κοσμά Φλαμιάτου, του μεγάλου κατηχητή «της Ισουϊτικής των Ορθοδόξων Εταιρείας», ο οποίος πέθανε στις φυλακές των Πατρών. Ωστόσο, οι καλόγεροι που συνελήφθησαν στην Αθήνα κατά τις ανακρίσεις αποκάλυψαν πως άλλοι ήσαν οι αρχισυνωμότες!

Ένας άλλος αγύρτης καλόγερος, όμοιος με τον Παπουλάκο, ήταν και ο Υδραίος Γρηγόριος Κριεζής ή Σπατογιάννης ή Καβεζός, ο οποίος περιέτρεχε την επαρχία των Θηβών διαβεβαιώνοντας τον λαό ότι αυτός είναι ο Παπουλάκος με άλλη μορφή, γι' αυτό τον συναντάμε ταυτόχρονα στη Λακωνία και τη Θήβα. Ο «άγιος» αυτός καλόγερος καταφερόταν με ακατανόμαστες φράσεις κατά του πολιτεύματος και της Ιεράς Συνόδου.

Κήρυττε δε *«πο μη ομνύειν όλως»* και *«παρέδιδε τω πυρί τω ασβέστω»*, όποιον ορκιζόταν. Μάλιστα για να αποδείξει τη θεϊκή του αποστολή προσπαθούσε να αναστήσει κάποιον νεκρό που είχε πεθάνει προ δεκαπενταετίας! Όμως «ανελήφθη», όταν οι αρχές που από καιρό προσπαθούσαν να τον συλλάβουν, τον είχαν ήδη πλησιάσει και αυτός, όταν το έμαθε, εξαφανίστηκε.

Τέλος πολλοί υποστήριζαν ότι η επιβουλή του Φλαμιάτου, η «αυθάδης» διδασκαλία του Χριστοφόρου και των άλλων αγυρτών καλόγερων δεν ήταν απόδειξη της δύναμής τους αλλά *«τεκμήριον της εσχάτης ανικανότητος ή προδοσίας των εν τέλει»*.

Τα Μοναστήρια ως καταφύγιο των ατόμων με αναπηρία και η συμβολή της Ιεράς Μονής των Αγίων Αναργύρων Ερμιόνης

Κατά τους πρώτους χρόνους της ανεξαρτησίας του Ελληνικού Κράτους η προσφορά των ιερών μονών της Χώρας ήταν σημαντική σε πολλούς τομείς ανάπτυξης του κράτους. Ιδιαίτερα στους τομείς της υγείας, της πρόνοιας, των κοινωφελών έργων, της φτώχειας και της αντιμετώπισης των ανθρώπων με αναπηρίες, σωματικές πνευματικές, συναισθηματικές αλλά και των άλλων προβλημάτων υγείας, εξαιτίας μάλιστα των διαφόρων πανδημιών, με ικανοποιητικά αποτελέσματα.

Είναι γνωστό, πως τα πρόσωπα εκείνα που η παρουσία τους δημιουργούσε διάφορα προβλήματα στην οικογένεια και στον ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο κρίνονταν ανεπιθύμητα και απομακρύνονταν με επιλογή μάλιστα της οικογένειας. Η πιο συνηθισμένη κατάληξη ήταν ο εγκλεισμός τους σε μοναστήρια και αργότερα σε ιδρύματα που ήσαν ειδικά διαμορφωμένα, ώστε να δέχονται διάφορες «θεραπευτικές» υπηρεσίες, ανάλογα με το είδος και τον βαθμό της αναπηρίας για μεγαλύτερο ή μικρότερο χρονικό διάστημα και με όχι ιδιαίτερα φιλάδελφα συναισθήματα.

Ας παρακολουθήσουμε ένα τέτοιο περιστατικό, όπως περιγράφεται σε έγγραφο εκείνης της εποχής. Μας το έθεσε υπόψη ο αγαπητός φίλος Κώστας Κουλαλόγλου, Πρόεδρος της Ένωσης Σπετσιωτών.

Ο Δήμαρχος, λοιπόν, των Σπετσών Νικόλαος Γκίνης με την υπ' αρ. 654/3 Αυγούστου 1853 αναφορά του γνωστοποιεί στον Έπαρχο Σπετσών και Ερμιονίδος ότι: Στις Σπέτσες υπάρχουν δύο φρενοβλαβείς²³ δημότες ο Α.Α.Ζ. και Δ.Τ.Κ., που εδώ και πολλά χρόνια περιφέρονται στην πόλη «απεριόριστοι», γιατί δεν υπάρχει κατάλληλη δομή να τους δεχθεί. Οι δε συγγενείς τους, όντας άποροι, αδυνατούν να αναλάβουν οποιαδήποτε ευθύνη. Τα άτομα αυτά είναι ιδιαίτερα επικίνδυνα, έχουν δημιουργήσει τεράστια προβλήματα στην κοινωνία των Σπετσών και σκορπούν τον φόβο σε όλους τους κατοίκους.

Στη συνέχεια παρακαλεί τον Έπαρχο να ενδιαφερθεί, ώστε οι δύο αυτοί φρενοβλαβείς «περιοριστούν» στη Μονή του Προφήτη Ηλία στην Ύδρα, που είναι «πο καταλληλότερον σωφρονιστικό καταγωγίον!», ενώ αναλαμβάνει την υποχρέωση να πληρώνει ο Δήμος τα έξοδα της διαμονής τους.

Ο Έπαρχος Σπετσών – Ερμιονίδας Γλαράκης με την υπ' αρ. 1921/5 Αυγούστου 1853 αναφορά του ενημερώνει τον Νομόρχη Αργολίδας για την επικίνδυνη παρουσία των δύο «φρενοβλαβών» στην τοπική κοινωνία και την απομάκρυνσή τους απ' αυτή, υποδεικνύοντας ως τον καταλληλότερο χώρο την Μονή του Προφήτη Ηλία στην Ύδρα.

Επί πλέον συνυποβάλλει την από 17 Αυγούστου 1853 γνωμάτευση του τοπικού γιατρού Νικολάου Φυντανάκη, ο οποίος επιβεβαιώνει τα παραπάνω και συνηγορεί για την απομάκρυνσή τους.

Ο Νομόρχης Αργολιδο-Κορινθίας με την υπ' αριθμ. 6961/13 Αυγούστου 1853 αναφορά του προς το Υπουργείο Εσωτερικών ενημερώνει τον Υπουργό για όσα έχουν προηγηθεί. Εκείνος στέλνει την αναφορά προς τον Υπουργό επί των Εκκλησιαστικών και Δημοσίας Εκπαιδεύσεως και τον παρακαλεί, με το από 17 Αυγούστου 1853 σημείωμά του, να διατάξει τα δέοντα.

²³ Να σημειώσουμε πως ο όρος «φρενοβλαβής», με τον οποίο δηλωνόταν τότε η διαταραχή της πνευματικής και ψυχικής λειτουργίας σήμερα δεν χρησιμοποιείται.

Μετά την ανταλλαγή των σχετικών εγγράφων μεταξύ των Υπουργείων Εσωτερικών και Εκκλησιαστικών για τη διαμονή των δύο «φρενοβλαβών», ο Υπουργός επί των Εκκλησιαστικών με το υπ' αριθμ. 4577/2 Σεπτεμβρίου 1853 έγγραφό του προς τον Νομάρχη Αργολιδο-Κορινθίας τον ενημερώνει ότι:

Στη Μονή του Προφήτη Ηλία στην Ύδρα είναι αδύνατη η μεταφορά και η διαμονή των δύο «φρενοβλαβών» από τις Σπέτσες, γιατί ήδη η Μονή έχει δεχθεί πριν από λίγο καιρό τον πάσχοντα Κ.Τ. από την ίδια επαρχία.

Τον πληροφορεί, επίσης, ότι κάθε Μονή μπορεί να δεχθεί μόνο ένα «φρενοβλαβή» λόγω της μεγάλης φροντίδας που εκείνα τα περιστατικά χρειάζονται.

Γι' αυτό «συνεννοηθήκαμε» με τον Υπουργό Εσωτερικών και καταλήξαμε ότι ο ένας από τους δύο ασθενείς να μεταφερθεί στην Ερμιονίδα και να παραμείνει στη Μονή της Κοιλιάδας (Ζωοδόχος Πηγή) και ο άλλος στην Παλαιά Επίδαυρο στη Μονή της Αγνούτσας (Κοίμηση της Θεοτόκου) οι οποίοι δεν απέχουν πολύ από το Δήμο τους. Στους ηγουμένους και το Συμβούλιο των δύο Μονών να «παραγγείλετε» να δεχθούν τις δύο αυτές περιπτώσεις ασθενών.

Επίσης, να συνεννοηθείτε με τη Δημοτική Αρχή των Σπετσών να πληρώνει, τακτικά, κάθε μήνα τις υποχρεώσεις της για τη διατροφή και την όποια άλλη φροντίδα των ασθενών στις Μονές.

Ο πρώτος νόμος για την αντιμετώπιση των «φρενοβλαβών» ψηφίστηκε στην Ελλάδα το 1862 και προέβλεπε την ίδρυση κρατικών φρενοκομείων με διευθυντή γιατρό. Με τον τρόπο αυτό θα εξασφαλιζόταν η ασφάλεια των πολιτών ενώ ταυτόχρονα θα δινόταν η απαραίτητη βοήθεια στους πάσχοντες (ιατρική περίθαλψη, διαμονή, σίτιση κ.λπ.).

Η εφαρμογή του νόμου του 1862 λόγω των υψηλών οικονομικών απαιτήσεων δεν προχώρησε και έτσι τα Μοναστήρια παρέμειναν το καταφύγιο εκείνων των ανθρώπων. Και όταν ακόμη εντάχθηκαν στο σύστημα υγείας τα νοσοκομεία - «φρενοκομεία» της Κέρκυρας και της Κεφαλονιάς και αργότερα το Δρομοκαΐτειο, η συμβολή των Μοναστηριών στον τομέα αυτό εξακολουθούσε να είναι θετική και απαραίτητη.

Το καλοκαίρι του 2019 επισκεφθήκαμε το Μοναστήρι των Αγίων Αναργύρων Ερμιόνης και ζητήσαμε από την ηγουμένη Καλλινίκη να μελετήσουμε το αρχείο της Μονής, που ως γνωστό με μεγάλο ενδιαφέρον και επιμέλεια έχει ταξινομήσει σε

είκοσι έξι (26) φακέλους ο αείμνηστος Πρόεδρος του Ερμιονικού Συνδέσμου Απόστολος Γκάτσος. Στην έρευνά μας αυτή, που είχε ως στόχο τον εντοπισμό εγγράφων με αναφορές στη φιλοξενία «φρενοβλαβών» στη Μονή, σταθήκαμε ιδιαίτερα «τυχεροί».

Έτσι από το 1864 έως το 1879 εντοπίσαμε τα παρακάτω εννέα (9) έγγραφα τα οποία αφορούσαν τη φιλοξενία στη Μονή των Αγίων Αναργύρων ατόμων με αναπηρίες (φρενοβλαβείς) για διαμονή και περίθαλψη καθώς και πολλά άλλα ενδιαφέροντα στοιχεία που συνδέονται με τα προβλήματα των αναπήρων.

Έγγραφο 1^ο/30 Δεκεμβρίου 1864

Έγγραφο 2^ο/31 Δεκεμβρίου 1864

Το ηγουμενοσυμβούλιο της Μονής απαντά στον Έπαρχο Σπετσών και Ερμιονίδος ότι δεν μπορεί να περιθάψει τους δύο «φρενοβλαβείς», γιατί το μοναστήρι δεν διαθέτει ειδικούς χώρους και δωμάτια αλλά ούτε και κατάλληλους μοναχούς για τέτοιου είδους υπηρεσίες. Για τους λόγους αυτούς, απαντούν ότι δεν δύνανται να εκτελέσουν την εντολή του Υπουργείου των Εσωτερικών. Τα έγγραφα υπογράφει ο ηγούμενος της Μονής Δωρόθεος Δακουτρές (Φακ. 1, Νο 79).

Έγγραφο 3^ο 6177/27 Νοεμβρίου 1866

Έγγραφο 4^ο 2255/9 Δεκεμβρίου 1866

Με το αριθμ. 6177/27 Νοεμβρίου 1866 έγγραφο προς τους Επάρχους του Νομού ο Νομάρχης Αργολιδο-Κορινθίας ζητεί να υποβάλλουν πίνακα στον οποίο να αναγράφεται ο αριθμός των «φρενοβλαβών» που διαμένουν σε κάθε Μονή. Με το 2255/9 Δεκεμβρίου 1866 έγγραφο ο Έπαρχος Σπετσών και Ερμιονίδος ζητεί από το ηγουμενοσυμβούλιο της Μονής να υποβάλει τον σχετικό πίνακα των «φρενοβλαβών» που περιθάσσονται εκεί. Φαίνεται ότι το ηγουμενοσυμβούλιο είχε καθυστερήσει την υποβολή του πίνακα (Φακ. 1, Νο 32 και 33).

Έγγραφο 5^ο/α(1) Μαρτίου 1872

Στο έγγραφο αναφέρεται η περίθαλψη των «φρενοβλαβών» στη Μονή Αγίων Αναργύρων.

Έγγραφο 6^ο 1257/9 Μαΐου 1877

Έγγραφο 7^ο 1330/18 Μαΐου 1877

Ο Έπαρχος Σπετσών και Ερμιονίδος κοινοποιεί στο ηγουμενοσυμβούλιο της Μονής σχετικό έγγραφο του Υπουργείου των Εσωτερικών. Σύμφωνα με αυτό στις Ι. Μονές του Προφήτη Ηλία, της Ζωοδόχου Πηγής και του Αγίου Αδριανού Ύδρας καθώς και των Αγίων Αναργύρων Ερμιόνης χορηγείται από το Υπουργείο το ποσό των 15 δραχμών μηνιαίως για τη συντήρηση των «φρενοβλαβών» που διαμένουν στις ανωτέρω Μονές. Επίσης, «διατάζει» τις Μονές κάθε άλλο έξοδο για την περίθαλψη των ασθενών να διατίθεται από την ίδια τη Μονή «διότι όσο γλίσχρα αν υποτεθώσι ότι είναι δεν είναι ποτέ δυνατόν να παραδεχθώμεν ότι δεν επαρκούν εις την διατήρησιν ενός δυστυχούς όντος!» (Φακ. 2, Νο 134).

Έγγραφο 8^ο 804/5 Ιουνίου 1879

Πρόκειται για έγγραφο, μάλλον, του Δημάρχου Σπετσών ή του Δημοτικού Παρέδρου Γιάννουζα προς τον Έπαρχο, για να δώσει εντολή στον ηγούμενο της Μονής Δωρόθεο Δακουντρέ, να φιλοξενήσει προσωρινά στη Μονή τον «φρενοβλαβή» Κ.Μ., έως ότου το Υπουργείο Εσωτερικών κανονίσει το «φρενοκομείο», που θα πάει «προς θεραπείαν». Στο έγγραφο σημειώνεται και η απόφαση του Επάρχου (1525) που κοινοποιείται στο ηγουμενοσυμβούλιο (Φακ. 3, Νο 30).

Έγγραφο 9^ο 145/12 Ιουνίου 1879

Το ηγουμενοσυμβούλιο της Μονής απαντώντας στον Έπαρχο Σπετσών τον ενημερώνει ότι γνωρίζουν πολύ καλά τον σκοπό των Ι. Μονών αλλά αγνοούν ότι αυτές δεν μπορούν να χρησιμεύσουν ως «Παραρτήματα του φρενοκομείου Κερκύρας», καθότι ούτε Συνοδική απόφαση ούτε Υπουργικός Νόμος σχετικός υπάρχει. Ο συγκεκριμένος ασθενής Κ.Μ., για τον οποίο ενδιαφέρεται ο Πάρεδρος των Σπετσών, φιλοξενήθηκε στη Μονή για πενήντα (50) ημέρες και η διαμονή ήταν «αφόρητος». Στη συνέχεια έφυγε μόνος του και πλέον «επ' ουδενί λόγω είναι δεκτός».

Επίσης τον ενημερώνουν ότι για κάθε τέτοια περίπτωση τη σχετική αλληλογραφία «την καθυποβάλλομεν υπό την εξέτασιν και την εκτίμησιν του Σεβαστού Υπουργείου των Εκκλησιαστικών, διότι παρατηρούμεν λοξοδρομικήν ενέργειαν». Το έγγραφο

υπογράφει ο ηγούμενος της Μονής Δωρόθεος Δακουτρές και ο Σύμβουλος Γρηγόριος Δακουτρές (Φακ. 3, Νο 31).

Στο βιβλίο «Το προσκύνημα της Ερμιονίδος, σελ. 84» των Α. Θ. Γκάτσου, Γ. Α. Προκοπίου, Ι. Π. Γκερέκου αναφέρονται μεταξύ άλλων και τα παρακάτω έγγραφα με τα οποία ζητήθηκε η συνδρομή της Μονής για κοινωφελείς σκοπούς που έχουν άμεση σχέση με θέματα υγείας.

- Για το Άσυλο Ανιάτων 1895.
- Την ενίσχυση του «Πανελληνίου Συνδέσμου κατά της φυματιώσεως» προς ανέγερσιν φθισιατρείου υπό την επίκληση «Παναγία η Γιάτρισσα», εν Ταυγέτω, Ιούλιος 1905.
- Τη μετατροπή του νοσοκομείου Ναυπλίου εις νοσοκομείο όλου του Νομού 1895.
- Την ίδρυση του «Παρθεναγωγείου κωφαλάλων» στην Αθήνα από τον Δανιήλ Σουρμελή 1896.

Ωστόσο, κλείνοντας επισημαίνουμε, πως για τους Ερμιονίτες αλλά και όλους τους κατοίκους της Επαρχίας Ερμιονίδας οι Άγιοι Ανάργυροι είναι οι άγρυπνοι και θαυματουργοί προστάτες μας. Η βοήθειά τους μέσα στους αιώνες «ατελεύτητος», απλόχερη και άμεση κυρίως στα παιδιά, όταν αναπάντεχοι κίνδυνοι και επικίνδυνα νοσήματα κάθε είδους τα απειλούν.²⁴

Ευχαριστούμε θερμά την ηγουμένη της Μονής γερόντισσα Καλλινίκη και τη μοναχή Θέκλα που παρά το βάρος των υποχρεώσεών τους μας επέτρεψαν να μελετήσουμε τα αρχεία της Μονής. Ευχαριστούμε, επίσης, τις κυρίες Ελένη Τράκη και Θέλξη Ζερβού που βοήθησαν στην έρευνά μας.

²⁴ Πριν από την Επανάσταση του 21 και κατά τη διάρκεια του 7/ετούς αγώνα τα Μοναστήρια ήσαν τα ασφαλή καταφύγια πολλών αγωνιστών που καταδίωκαν οι Τούρκοι. Σ' αυτά όμως κατέφευγαν και ορισμένοι που αντιμετώπιζαν προβλήματα υγείας για να αναρρώσουν στο ήσυχο περιβάλλον τους. Έτσι στη Μονή των Αγίων Αναργύρων κατέφυγε ο Ιωσήφ Ανδρούσης διωκόμενος από τον Ιμπραήμ και αργότερα ο Νικηταράς, για να ανακτήσει τις δυνάμεις του από την πλευρίτιδα που τον ταλαιπωρούσε, προτού αναλάβει τα καθήκοντα του φρουράρχου που του εμπιστεύθηκε η Εθνοσυνέλευση Ερμιόνης.

Η Ναυπλιακή Επανάσταση του 1862

Η στάση της επαρχίας Σπετσών και Ερμιονίδας και η εμπλοκή του καπετάν Σταμάτη Μήτσα

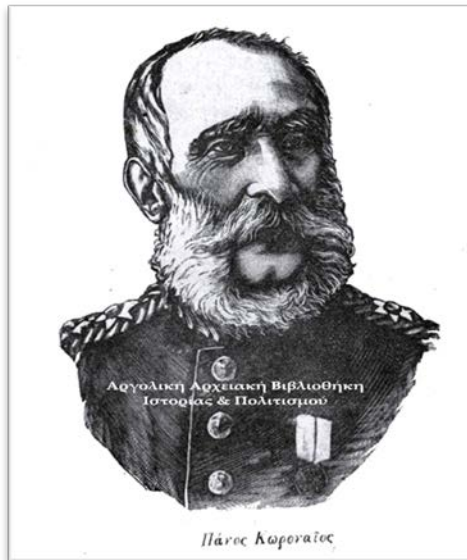
Η άρνηση του βασιλιά Όθωνα να δεχθεί τα πρόσωπα που πρότεινε και τους όρους που έθεσε ο Κωνσταντίνος Κανάρης για να σχηματίσει κυβέρνηση, όταν του δόθηκε η εντολή τον Ιανουάριο του 1862, απογοήτευσε τον λαό. γιατί πίστευε ότι με την κυβέρνηση του γηραιού πυρπολητή η κατάσταση θα βελτιωνόταν. Έτσι ο βασιλιάς αναγκάστηκε και έδωσε ξανά την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στον υπασπιστή του Αθανάσιο Μιαούλη, που ορκίστηκε πρωθυπουργός.

Μετά τη ματαίωση των προσδοκιών του λαού το κλίμα που δημιουργήθηκε για το Οθωνικό καθεστώς ήταν εξαιρετικά δυσμενές και «το πολιτικό βαρόμετρο», όπως γράφει ο Γιάννης Κορδάτος, «έδειχνε θύελλα σε όλη την Ελλάδα». Ακολούθησαν, μοιραία, έντονες αντικαθεστωτικές εκδηλώσεις με βασικό κέντρο την Αθήνα που είχε τότε 300.000 κατοίκους.

Γρήγορα, όμως, επεκτάθηκαν και σε άλλες περιοχές (νομούς σήμερα), όπως στις Κυκλάδες, Μεσσηνία, Αρκαδία, Λακωνία, Φωκίδα, Φθιώτιδα, Εύβοια, Αιτωλοακαρνανία και Αργολίδα.

Η μεγαλύτερη αντίδραση παρουσιάστηκε στο Ναύπλιο, μια πόλη των 10.000 κατοίκων περίπου από τις μεγαλύτερες τότε της Ελλάδας, που με την εκτόπιση και τη φυλάκιση πολλών αξιωματικών σ' αυτή εξελίχθηκε στο σημαντικότερο αντικαθεστωτικό κέντρο.

Εκεί από τις αρχές Ιανουαρίου του 1862 όλοι οι εκτοπισμένοι αξιωματικοί, όπως ο εμπειροπόλεμος αντισυνταγματάρχης Πάνος Κορωναίος, ο υπίλαρχος Τριτάκης, αλλά και ο αντισυνταγματάρχης Αρτέμης Μίχος, Διοικητής του Ε' Τάγματος πεζικού της Φρουράς του Ναυπλίου, βρήκαν σύμμαχο τον υπολοχαγό Δημήτριο Γρίβα γιο

του οπλαρχηγού του Θοδωράκη Γρίβα και εγγονό της Μπουμπουλίνας. Ο αξιωματικός αυτός συνελήφθη στην Αθήνα για τις αντιδυναστικές του θέσεις και εστάλη εξόριστος στο Ναύπλιο, για να φυλακιστεί τελικά στο Παλαμήδι.

Εκτός, όμως, από τους στρατιωτικούς σημαντικό πυρήνα αντικαθεστωτικών αποτελούσαν και διάφορα πολιτικά πρόσωπα, όπως ο υποπρόξενος του Βελγίου Σπύρος Ζαβιτσάνος, ο δήμαρχος Ναυπλίου Πολυχρόνης Ζαφειρόπουλος, ο εφέτης Γ. Πετιμεζάς, ο Δημήτρης Βικέλας, ο Επαμεινώνδας Δεληγιώργης καθώς και μια δυναμική γυναίκα ιδιαίτερα μορφωμένη η Καλλιόπη Παπαλεξοπούλου.

Αρχηγός των στρατιωτικών δυνάμεων των αντικαθεστωτικών ορίσθηκε ο Αντισυνταγματάρχης Αρτέμιος Μίχος, ενώ ο Πάνος Κορωνάιος τοποθετήθηκε αρχηγός «των γενικών επιτελών».

Τις ιδέες των επαναστατών υποστήριξε με θέρμη η εφημερίδα «ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝ», της οποίας το πρώτο φύλλο κυκλοφόρησε στις 5/18 Φεβρουαρίου 1862. Ως ημέρα έναρξης της επανάστασης ορίστηκε η 3^η Φεβρουαρίου. Επειδή, όμως, διέρρευσαν από τυχαίο γεγονός κάποιες επιστολές σχετικές με το μελλοντικό κίνημα, η επανάσταση ξέσπασε τη νύχτα της 31^{ης} Ιανουαρίου προς 1^η Φεβρουαρίου στο κέντρο του Ναυπλίου.

Ήταν φυσικό πως τα γεγονότα του Ναυπλίου τάραξαν τον βασιλιά και την κυβέρνηση και αστραπιαία οργανώθηκε στρατόπεδο αντεπίθεσης στην Κόρινθο. Την αρχηγία του στρατού ανέλαβε ο υποστράτηγος Χαν, ο αντιστράτηγος Γενναίος Κολοκοτρώνης αποφασίστηκε να σταλεί στους Μύλους και ο ταγματάρχης Σταμάτης Μήτσας, φανατικός Οθωνιστής ανέλαβε να ξεσηκώσει τις Σπέτσες και την Ερμιονίδα.

Στις 3 Φεβρουαρίου ο Όθωνας έφτασε στην Κόρινθο και επισκέφθηκε τον χώρο του στρατοπέδου.

Σύμφωνα με το δημοσίευμα του Εκτάκτου Παραρτήματος «της Γενικής Εφημερίδος Ελλάδος» με ημερομηνία:

Εν Κορίνθω της 4-2-1862 ώρα 7:30 π.μ.

«Οι αξιωματικοί υπεσχέθησαν να χύσωσι και την τελευταίαν ρανίδα του αίματός των υπέρ του θρόνου και της τάξεως. Η Α.Μ. απήγγειλεν συγκινησιακόν λόγον που υπεδέχθησαν ζητωκραυγάζοντες. Η Α.Μ. αναχωρεί σήμερον την 11^{ην} π.μ. δι' Αθήνας λίαν υπερευχαριστημένος δια το πνεύμα του στρατού και του λαού».

Σε άλλο φύλλο του Έκτακτου Παραρτήματος με ημερομηνία:

«Εν Αθήναις τη 4 Φεβρουαρίου ώρα 1 μ.μ.», αναφέρεται ότι: «Ήσυχία άκρα καθ' όλον το Κράτος και αποδοκιμασία γενική».

Σύμφωνα πάντα με τα δημοσιεύματα των δύο φύλλων του Έκτακτου Παραρτήματος της «Γενικής Εφημερίδος της Ελλάδος», η «επαρχία Ερμιονίδος είναι ησυχωτάτη και οι κάτοικοι αυτής πρόθυμοι να ακούσωσι τας διαταγάς του αντιστρατήγου Γενναίου. Ήρξατο δε να συναθροίζονται εις κοιλάδα του Κρανιδίου (είναι πιθανόν να αναφέρεται στο χωρίο Κοιλιάδα) μέχρι δευτέρας διαταγής του».

Ο Γενναίος Κολοκοτρώνης μετά από το Κρανίδι έφτασε στους Μύλους στις 2:30 μ.μ. πολύ ευχαριστημένος από τα αποτελέσματα της περιοδείας του. Όταν έγινε γνωστή η άφιξη του Στρατηγού, πολλοί από τους στασιαστές του Ναυπλίου λιποτάκτησαν.

Στην οργάνωση των συγκεντρώσεων στην Ερμιονίδα σημαντική ήταν η συνδρομή του πρώην βουλευτή Ανδρέα Ζέρβα του «μπάρμπα Γάντζου», όπως τον αποκαλούσαν. Στις εκλογές που ακολούθησαν για τους πληρεξούσιους της Β' Εθνοσυνελεύσεως στην Αθήνα τον Νοέμβριο του 1862, ο Ανδρέας Ζέρβας εκλέχθηκε πληρεξούσιος και βουλευτής Ερμιονίδας.

Ανακοίνωση στις 3 Φεβρουαρίου «εκ Σπετσών» αναφέρει ότι ο καπετάν Σταμάτης Μήτσας στρατολόγησε αρκετούς από την επαρχία.

Σε άλλη ανακοίνωση «Εν Σπέτσαις τη 3^η Φεβρουαρίου ώρα 7:00 μ.μ.» αναφέρεται ότι οι Σπετσιώτες, αν και ήσαν χωρισμένοι «από τα επιτόπια πάθη ελησμόνησαν τας διαιρέσεις των και εις την πρώτην πρόσκλησιν συνήλθον άπαντες και ως εξ ενός στόματος απεφάσισαν να αποκρούσωσι το κίνημα αταξίας...».

Επισημαίνεται, επίσης, η μεγάλη συμβολή του Δημάρχου Σπετσιωτών Αδριανού Σάντου «και απευθύνει το απεριόριστο σέβας αυτού τε και πάντων εν γένει των συμπολιτών εις τα καθεστώτα».

Διαφορετική, ωστόσο, παρουσιάζεται η κατάσταση από την Εφημερίδα «ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝ». Στο πρώτο φύλλο της 5^{ης} Φεβρουαρίου με τίτλο «Τελευταίαι ειδήσεις» γράφει ότι «Εις την Τρίπολιν και εις το Κρανίδιον υψώθη η εθνική σημαία. Το πλησιάσαν ατμόπλοιον διευθυνόμενον υπό του Γενναίου Κολοκοτρώνη επιυροβολήθη και ετράπη εις φυγήν».

Από επιστολή του υπομοιράρχου ο Έπαρχος Κορινθίας στις 3 Φεβρουαρίου αναφέρει «ότι αψιμαχία τις συνέβη μετά των ημετέρων και των στασιαστών εις Άγιον

Σώστην Δερβενακίου· οι ημέτεροι διετήρησαν τις θέσεις των, εις εκ των ανταρτών αναγγέλλεται ως φονευθείς».

Μετά απ' αυτή τη συμπλοκή η πρώτη μάχη δόθηκε στα Δερβενάκια. Οι επαναστάτες υποχώρησαν και έτσι οι κυβερνητικοί βάδισαν εναντίον του Άργους, το οποίο και κατέλαβαν στις 6 Φεβρουαρίου, γιατί ο στρατηγός Τσώκρης, που ήταν με το μέρος των επαναστατών, υπαναχώρησε.

Γρήγορα οι επαναστάτες αντελήφθησαν ότι ο αγώνας θα γινόταν στα χωριά περιμετρικά του Ναυπλίου. Έτσι κατέλαβαν την Άρεια καθώς και δύο σημαντικές θέσεις τον Προφήτη Ηλία και τον Μύλο του Ταμβακόπουλου, ενώ ο Κορωναίος οχυρώθηκε στην Πρόνοια, για να επιτηρεί την άμυνα της πόλης.

Ο Μήτσας με τους στρατιώτες που είχε στρατολογήσει από την Ερμιονίδα και τις Σπέτσες έφτασε με το ίδιο ατμόπλοιο, το «Πάρολος», στο Χαϊδάρι (Δρέπανο) και κατέλαβε διάφορες θέσεις, για να ξεκινήσει από εκεί την πολιορκία του Ναυπλίου. Το πρωί της 8^{ης}/21^{ης} Φεβρουαρίου ο τηλεγράφος ανήγγειλε την είδηση της άφιξης του Μήτσα. *«Πάραυτα οι πολίται πάσης τάξεως προσεφέρθησαν ίνα τρέξωσιν προς αντάμωσιν του μακρομύστακος τούτου ήρωος αντί να περιμένωσιν την έλευσίν του».*

Την ίδια ημέρα ακολούθησε σφοδρή μάχη, γνωστή ως «η μάχη του Χαϊδαρίου», όπου οι κυβερνητικές δυνάμεις απέτυχαν στην προσπάθεια να καταλάβουν με γενική επίθεση τις θέσεις των επαναστατών. Μετά τη μάχη του Χαϊδαρίου έντονη ήταν η επίθεση της εφημερίδας «ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝ» κατά του καπετάν Σταμάτη Μήτσα αναφέροντας ότι: *«Ο Μήτζας κατησχυμένος εξήλθε και διευθύνθη κυνηγούμενος μέχρι της παραθαλασσίας όπου θαλασσωθείς εμβαρκαρίσθη κακήν κακώς εις τας λέμβους του εκεί περιμένοντος ατμοπλοίου».*

Γράφοντας η εφημερίδα αυτά και άλλα παρόμοια σχόλια προσπαθούσε να ενθαρρύνει και να παρακινήσει τον λαό να ξεσηκωθεί και να συνεχίσει τον αγώνα κατά του καθεστώτος.

Διαφορετικά, όμως, παρουσιάζονταν τα γεγονότα εκείνων των ημερών από τη μεγαλύτερη μερίδα του τύπου της εποχής που προσπαθούσε *«να μην ρίχνει λάδι στη φωτιά».*

Η εφημερίδα «Αγών» έγραφε: «Ο καπετάν Σταμάτης Μήτσας βουλευτής Ερμιονίδος την 24^{ην} τρέχοντος μετά τινών Κρανιδιωτών αντέσχον επί πολλάς ώρας εις Χαϊδάρι όπου ήτο οχυρωμένος κατά της επιθέσεως των ανταρτών. Η Πάραλος (ήταν το όνομα του πλοίου) δια των πυροβόλων της συνέτρεξεν τον Μήτζαν και επήνεγκεν ζημίας εις τους στασιαστάς. Τα καθ' έκαστον ακολούθως καθ' α επληροφορήθημεν ο ειρημένος Ταγματάρχης (Μήτζας) διετάχθη να καταλάβη το Τουλών (Τολό) και πραγματικώς η Πάραλος τον απεβίβασεν εκεί αλλά προσβληθείς υπό των επαναστατών οίπινες και ανωτέρας είχαν ως φαίνεται δυνάμεις και αποκλειστικώς εκ τακτικών συγκροτημένας δεν ηδυνήθη να μείνη και υποχρεώθη να επιβιβασθή πάλιν εις το αποβιβάσαν αυτόν πλοίον, όπερ πραγματικώς δια των εμβόλων του τον εβοήθησεν. Νεώτεροι ειδήσεις του χθες ανήγγειλαν, ότι η θέσις Τουλώνας κατελήφθη υπό των κυβερνητικών δυνάμεων».

Γράφτηκε ακόμη ότι κατά διαταγή του Ζαβιτσάνου οι επαναστατικές δυνάμεις πυρπόλησαν τη λαιμητόμο και φόνευσαν τους δημίους, γιατί ήσαν κατά της ποινής του θανάτου.

Το διάστημα 13 έως 26 Φεβρουαρίου οι επαναστάτες επιτέθηκαν κατά της Τύρινθας, την οποία υπερασπιζόταν ο στρατηγός Χαν αλλά αποκρούσθηκαν. Την ίδια τύχη είχαν και όταν επιτέθηκαν την ίδια ημέρα κατά του Κατσιγκρίου (Άγιο Αδριανό), που υπερασπιζόταν ο Χατζηπέτρος. Όμως η πεδιάδα της Τίρυνθας και οι λόφοι γύρω από το Κατσιγκρι ποτίσθηκαν με ελληνικό αίμα. Η μάχη στην Τίρυνθα κράτησε δύο ώρες, ενώ στο Κατσιγκρι μόλις τέσσερις ώρες.

Την ίδια στιγμή «ο αντίχριστος Μήτζας με το σκυλολόι του», έτσι έγραφε ο ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝ, εισέβαλλαν στο Τζεφέραγα, τη σημερινή Ασίνη. Περιγραφές ιδιαίτερα υπερβολικές ως και τερατώδεις με πολύ προσβλητικούς χαρακτηρισμούς και το σημαντικότερο δεν ανταποκρίνονταν στις εξελίξεις των γεγονότων.

Τις επόμενες ημέρες και συγκεκριμένα από τις 16 Φεβρουαρίου έως την 1 Μαρτίου οι κυβερνητικές δυνάμεις σύμφωνα με το σχέδιο του αρχηγού Χαν, χωρίσθηκαν σε τρία μέρη και επιτέθηκαν κατά των θέσεων των επαναστατών.

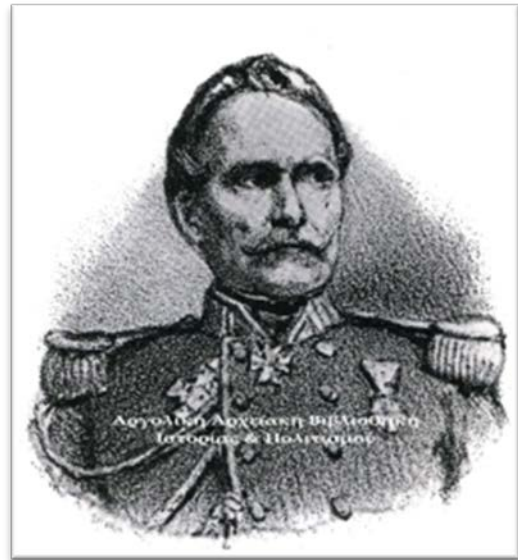
Το μεγάλο μέρος του στρατού κατευθύνθηκε εναντίον της Άρειας. Τα δύο μικρότερα κατά του Προφήτη Ηλία και του Μύλου του Ταμβακόπουλου. Οι μάχες ήσαν πεισματώδεις και κατέληξαν σε νίκη των κυβερνητικών δυνάμεων.

Πρώτη κατελήφθη η Άρεια και κατόπιν ο Προφήτης Ηλίας. Ο αρχηγός των επαναστατών Αρτέμιος Μίχος βλέποντας ότι ο βασιλικός στρατός έχει καταλάβει όλα τα ερείσματα των επαναστατών, διέταξε έξοδο από το φρούριο της Πρόνοιας, ενώ το ίδιο έκανε και ο Κορωνάιος από το Παλαμήδι.

Η μάχη της 16^{ης} /1^{ης} Μαρτίου στοίχισε τη ζωή σε πολλούς Έλληνες και από τα δύο στρατόπεδα. Ο απολογισμός των νεκρών στρατιωτών και αξιωματικών που έπεσαν σ' αυτό τον εμφύλιο πόλεμο ήταν τεράστιος και ο επίλογος της Ναυπλιακής Επανάστασης ήταν τραγικός για τη Χώρα.

Την επόμενη ημέρα ο στρατηγός Χαν ζήτησε από τον Μίχο εντός 24ωρου οι φρουρές των πόλεων να δηλώσουν υποταγή. Οι επαναστατικές δυνάμεις διχάστηκαν και όσοι διαφώνησαν κλείστηκαν στο Παλαμήδι αποφασισμένοι να πολεμήσουν μέχρι τέλους.

Η κατάσταση όμως γινόταν καθημερινά αφόρητη και απελπιστική ιδιαίτερα για τα γυναικόπαιδα. Έτσι από τις 27 Μαρτίου έως 2 Απριλίου ο κυβερνητικός στρατός μπήκε θριαμβευτικά στο Ναύπλιο, περνώντας από τη φρουρά των επαναστατών που είχαν παραταχθεί στην είσοδο της πόλης αποδεχόμενοι την ήττα τους.

Προσωρινή γαλήνη και ησυχία φάνηκε να επικρατεί στη χώρα. Όμως, όπως γράφει ο Κων. Κυριακίδης «το χυθέν αδελφικόν αίμα βαθυτέραν την διαίρεσιν κατέστησεν». Όσα ακολούθησαν τους επόμενους μήνες μέχρι την έξωση του Όθωνα και την αναχώρησή του στις 12 Οκτωβρίου για το Μόναχο ήσαν αναπόφευκτα.

Η εφημερίδα «ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝ» διέκοψε την κυκλοφορία της στις 24 Φεβρουαρίου έως 9 Μαρτίου 1867, αρ. φύλου 17, γράφοντας:

«Διαλυθείσης της Ναυπλιακής Επανάστασης η κατ' αυτήν εκδιδόμενη εφημερίς του ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΑ και τας αρχάς της 1^{ης} Φεβρουαρίου υποστηρίζουσα έπνιξεν την φωνήν της υπείκουσα εις την ανάγκην και την βίαν της εξουσίας την οποία επολέμησεν. Συμπληρωθέντος του πρώτου έργου της 1^{ης} Φεβρουαρίου υπό

της νυκτός της 10^{ης} Οκτωβρίου ο ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝ υψώνει και πάλιν την φωνήν υπέρ πραγματοποίησεως των αρχών τας οποίας υπερασπίσθη». Επανακυκλοφόρησε με αρ. φύλου 18, στις 29 Οκτωβρίου έως 10 Νοεμβρίου 1862.

«Η εν Αθήναις Β' των Ελλήνων Εθνοσυνέλευσις (1862)» και η εκλογή των πληρεξουσίων αντιπροσώπων Ερμιονίδας

Εισαγωγικά

Οι εκλογές της 24ης Νοεμβρίου 1862 διεξήχθησαν σύμφωνα με τον εκλογικό νόμο της 18^{ης} Μαρτίου 1844 και ανέδειξαν τα μέλη της «Εν Αθήναις Β' των Ελλήνων Εθνοσυνελεύσεως». Καθώς δε ο νόμος όριζε ο αριθμός των πληρεξουσίων αντιπροσώπων που μετείχαν σ' αυτή από κάθε εκλογική περιφέρεια ήταν διπλάσιος της πρώτης (Γ' Σεπτεμβρίου 1843). Ταυτόχρονα, όμως, «ως αι εκλογαί ήρξαντο» διενεργείτο και δημοψήφισμα «Περί εκλογής του νέου Βασιλέως».²⁵

Οι εκλογές στην Ερμιονίδα

Τα αποτελέσματα εκείνων των εκλογών ανάδειξαν ως πληρεξούσιους αντιπροσώπους της επαρχίας Ερμιονίδας (αλφαβητικά) τους:

- Κυριάκο Ν. Γουλεμά ή Γκολεμά
- Ανδρέα Ζέρβα
- Γεώργιο Ιω. Μίληση
- Ανδρέα Πέττα

Σύντομα βιογραφικά των τεσσάρων πληρεξουσίων

▪ Κυριάκος Ν. Γουλεμάς ή Γκολεμάς

Γεννήθηκε στην Ερμιόνη τρία με τέσσερα χρόνια πριν από την επανάσταση του 1821. Εκλέχθηκε πληρεξούσιος Ερμιονίδας στη Β' Εθνοσυνέλευση (1862), βουλευτής της ίδιας επαρχίας (1868) και δήμαρχος Ερμιόνης (1877).

²⁵ Περιοδικόν «Ελληνισμός», τ. ΙΘ', Φεβρουάριος 1928.

▪ **Ανδρέας Ζέρβας**

Γεννημένος στο Κρανίδι εκλέχθηκε πληρεξούσιος στη Β' Εθνοσυνέλευση (1862) και τρεις φορές βουλευτής Ερμιονίδας (1856, 1859 και 1868). Ήταν δικηγόρος και στην επαρχία ήταν γνωστός ως μπάρμπα Γάντζος.

▪ **Γεώργιος Ιω. Μίλησης**

Ο επιφανέστερος πολιτικός της Ερμιονίδας κατά τον 19ο αιώνα και ένας από τους εντιμότερους πολιτικούς της Ελλάδας. Γεννήθηκε στο Κρανίδι το 1824. Διαπρεπής νομικός, εκλέχθηκε ως πληρεξούσιος στη Β' Εθνοσυνέλευση (1862) και επανειλημμένα βουλευτής, έξι φορές 1869, 1872, 1873, 1874, 1875, 1879 Ερμιονίδας και μια το 1881 Αργολιδοκορινθίας. Διετέλεσε δυο φορές Υπουργός Παιδείας των Κυβερνήσεων Αλέξανδρου Κουμουνδούρου και απεβίωσε στις 5 Δεκεμβρίου 1898.

▪ **Ανδρέας Πέπας**

Γεννήθηκε στο Κρανίδι περί το 1817. Εκλέχθηκε πληρεξούσιος αντιπρόσωπος στην Α' (1843) και Β' (1862) Εθνοσυνέλευση και δύο φορές βουλευτής Ερμιονίδας (1847 και 1850). Η πρώτη του όμως εκλογή ακυρώθηκε (6-9-1847). Ήταν ο πρώτος Ελληνοδιδάσκαλος του Ελληνικού Σχολείου Κρανιδίου, ενώ στη συνέχεια ασχολήθηκε με τα Νομικά (δικολάβος) και άσκησε το επάγγελμα του συμβολαιογράφου.

Οι ενστάσεις

Οι εκλογές αυτές δεν είχαν καμία σχέση με εκείνες της Α' Εθνοσυνέλευσης του 1843 και διεξήχθησαν ομαλά με πλήρη τάξη και ησυχία. Σύμφωνα με τα σωζόμενα έγγραφα, κάθε ημέρα των εκλογών συντάσσονταν τα απαιτούμενα πρακτικά που βεβαίωναν τη λήξη τους και υπογράφονταν από τον Πρόεδρο της εφορευτικής επιτροπής Λογοθέτη Ζέρβα. Επίσης η σφράγιση αλλά και η αποσφράγιση των καλπών την επόμενη ημέρα γινόταν με «καλή πίστη και εμπιστοσύνη». Ωστόσο υποβλήθηκαν σχετικές ενστάσεις κατά του κύρους των εκλογών, όχι ως προς τα αριθμητικά αποτελέσματά τους αλλά «ως προς την ενέργειαν των δικαιωμάτων εκάστου των εκλογέων, ως προς την ελευθερίαν αυτών και ως προς την ηλικίαν».

Οι ενστάσεις που υποβλήθηκαν ήσαν πέντε με σημαντικότερη εκείνη του Παναγιώτη Ρομπότη που πρόβαλε αντιρρήσεις κατά της εκλογής των Κυριάκου Γκολεμά και Ανδρέα Πέπτα. Σύμφωνα με τη γνώμη του Παναγιώτη Ρομπότη οι παραπάνω δεν έπρεπε να είχαν το δικαίωμα να θέσουν υποψηφιότητα εκλογής, αφού για τον μεν πρώτο υπήρχε ζήτημα *«ανακρίσεως επί ναυταπάτη»* για δε τον δεύτερο *«ως καταδικασθέντα κατά το 1855 επί πλαστογραφία»*.

Η πρώτη συνεδρίαση

Στις 10 Δεκεμβρίου 1863 ημέρα Δευτέρα και στις 10 π.μ. παρουσία των πληρεξουσίων τελέσθηκε «εν τω καταστήματι της Εθνικής Συνελεύσεως» ο αγιασμός από τον Μητροπολίτη Αθηνών Θεόκλητο. Την εμπνευσμένη ομιλία του ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης άρχισε ως εξής:

«Έλληνες! Ούτε τα Παναθήναια, ούτε τα Ίσθμια, ούτε τα Ολύμπια, ούτε αι άλλαι προγονικαί ημών πανήγυρεις δύνανται παραβληθώσι προς την σημερινήν ημετέραν εορτήν ως προς το ύψος του σκοπού και των αποτελεσμάτων, τα οποία αυτή απεικονίζει...».

Ακολούθησε η ορκωμοσία των πληρεξουσίων γύρω στις 11 π.μ. όπου ορκίστηκαν και οι τρεις πληρεξούσιοι της Ερμιονίδας ενώ ο Γεώργιος Ιω. Μίλησης ορκίστηκε κατά τη δεύτερη συνεδρίαση στις 16 Δεκεμβρίου από τον ιερέα Μακάριο Δημητρίου.

Οι επόμενες συνεδριάσεις

Η Εθνοσυνέλευση στις συνεδριάσεις που ακολούθησαν ασχολήθηκε πρώτα με τις ενστάσεις που είχαν υποβληθεί κατά *«του εγκύρου της εκλογής»* των πληρεξουσίων από 39 επαρχίες (20η ήταν η Ερμιονίδα) Τελικά *«μηδεμιάς δε αντιρρήσεως κατ' αυτών παρουσιασθείσης η Συνέλευσις... δι' ανατάσεως παρεδέξατο το έγκυρον των εκλογών... και εκήρυξεν νομίμους τους πληρεξουσίους...»*.

(Συν. ΙΒ' της 1ης Ιανουαρίου 1863)

Η διαδικασία εκείνη φαίνεται ότι έγινε με μεγάλη ταχύτητα, χωρίς ιδιαίτερη επιμέλεια και κάτω από ισχυρές πιέσεις γι' αυτό οι εφημερίδες των Αθηνών έγραψαν: *«Η Βουλή συνελθούσα χθες και προχθές εκήρυξεν εγκύρους τας εκλογάς 39 περιφερειών. Ελεινόν ήτο το θέαμα της εξελέγξεως των ανωτέρω εκλογών»*.

Ειδικότερα, η Β' Επιτροπή της Βουλής στη συνεδρίαση της 30ης Δεκεμβρίου 1862 απέρριψε την ένσταση του Π. Ρομπότη κατά της εκλογής των Κυριάκου Γκολεμά και Ανδρέα Πέππα πληρεξουσίων της Ερμιονίδας αναφέροντας ότι:

«Ο σημειούμενος Κ. Γκολεμάς ως υποστάς επί ναυταπάτη ανάκρισιν, κατά την βεβαίωσιν του ενισταμένου απελύθη προσωρινώς, μήτε εξάγεται ουδαμόθεν ότι εισήχθη εις τοιαύτην ανάκρισιν. Επομένως ο λόγος εστί αβάσιμος». Όδε ο Ανδ. Πέππας καταδικασθείς κατά το 1855 επί πλαστογραφία και απωλέσας τα πολιτικά αυτού δικαιώματα έστι με αναπόδεικτος ως μη προσαγομένης της αποφάσεως δι ης κατεδικάσθη. Άλλ' η επιτροπή εξ ιδίας γνώσεως βεβαιοί ότι ούτος πραγματικώς κατεδικάσθη εις πεντάμηνον φυλάκισιν κατά το έτος 1855 και εις την στέρησιν των πολιτικών δικαιωμάτων εις εν έτος. Άλλ' έκτοτε νομίμως εξήντησεν την ποινήν αυτού και νομίμως ανεκτήσατο την εξάσκησιν των πολιτικών αυτού δικαιωμάτων».

Μέσα σε κλίμα γενικότερης πολιτικής αστάθειας και αναρχίας η Εθνοσυνέλευση συνέχισε τις εργασίες. Οι περισσότερες συνεδριάσεις ήταν θυελλώδεις, με σφοδρούς διαπληκτισμούς, ειρωνικά σχόλια, φιλονικίες, απρεπείς αντιπαραθέσεις και κάθε είδους ακρότητα. Κάποιοι πληρεξούσιοι μάλιστα κατήγγειλαν από το βήμα της Εθνοσυνέλευσης ότι από πολίτες «εξυβρίσθησαν... άνευ ουδεμίας αφορμής αλλά διότι μόνον εψήφισαν κατά...» για διάφορα θέματα που τους αφορούσαν.

Η Εθνοσυνέλευση ξεκίνησε στις 10 Δεκεμβρίου 1863, πραγματοποίησε 365 συνεδριάσεις και διαλύθηκε στις 16 Νοεμβρίου 1864.

Η Εθνοσυνέλευση εκείνη κατόρθωσε να ψηφίσει το Σύνταγμα του 1864, το νέο εκλογικό νόμο, καθώς και άλλους σημαντικούς νόμους για τη λειτουργία της πολιτείας. Από τους πληρεξουσίους της Ερμιονίδας ξεχώρισε ο Γεώργιος Μίλησης ο οποίος με τις εύστοχες προτάσεις και τροπολογίες που κατέθετε σε σπουδαία ζητήματα που ψήφιζε η Εθνοσυνέλευση βοήθησε αποτελεσματικά το έργο της. Διακρίθηκε επίσης και ο Ανδρέας Ζέρβας για τη μαχητικότητα και την έντονη παρουσία του ιδιαίτερα όταν εξετάζονταν θέματα, όπως των «εθνικών γαιών» που αφορούσαν άμεσα το Κρανίδι. Παραθέτουμε σχετικό απόσπασμα.

Συνεδρίαση 318 της 12ης Σεπτεμβρίου 1864

- Ζέρβας (μετά θυμού απευθυνόμενος εις τον Υπουργόν Οικονομικών): Δεν εκάματε λοιπόν το καθήκον σας να μην ενεργήσετε (θόρυβος). Είναι εντροπή σας να λέγητε τοιαύτα πράγματα (για το Κρανίδι).
 - Μίλησης (απευθυνόμενος προς τον Υπουργό): Είναι ψευδέστατον...(θόρυβος) διαμαρτύρομαι... υβρίζει ολόκληρον το Κρανίδι...
 - Θεοχάρης: Η πόλις δεν είναι εθνική · ο κάμπος μόνον! (γέλως)
 - Σωτηρόπουλος (Υπουργός Οικονομικών): Μη ταράττεσθε δια τούτο!
 - Ζέρβας: Κατακρίνεις την πατρίδα μου (θόρυβος). Δεν ανέχομαι να υβρίζεται από του βήματος και από Υπουργόν.
 - Μίλησης: Κύριε Πρόεδρε, παρακαλώ να μοι δώσητε τον λόγον.
 - Σωτηρόπουλος: Δεν σας είπον, Κύριοι, ότι πρόκειται να πάρωμεν το Κρανίδι. Ιδού τι τρέχει...
- Η έντονη αυτή συζήτηση συνεχίστηκε για αρκετή ώρα...

Η ιστορική και ηρωική οικογένεια Βασιλείου από το Κρανίδι

Εισαγωγικά

Αληθινή δυναστεία αποτελεί η κρανιδιώτικη οικογένεια Βασιλείου την οποία παρουσιάζει στο βιβλίο του «Ακτίνες και Νέφη» ο Γεώργιος Παρασκευόπουλος. Η ιστορία της οικογένειας φαίνεται να γίνεται γνωστή από τα μισά του 18^{ου} αιώνα (1740 - 1750) με τον Βασίλειο, που είχε το επίθετο Φούτας. Περί το 1780 συναντάμε τον Κρανιδιώτη Μανόλη Φούτα πλοίαρχο ενός μικρού ιστιοφόρου.

Γιος του Βασιλείου ήταν ο Αντώνης Φούτας, ο οποίος ήταν ιερέας και τα δυο του παιδιά που απέκτησε, ο Κυριάκος και ο Ιωάννης, είχαν το επίθετο Παπαντωνίου. Ο Ιωάννης είχε και αυτός δυο αγόρια το Δημήτριο - Αναγνώστη και τον Παντελή, ενώ η οικογένεια άλλαξε και πάλι το επίθετό της σε Βασιλείου για άγνωστους λόγους.

Εντύπωση, ωστόσο, προκαλούν και τα επαναλαμβανόμενα κύρια ονόματα στην οικογένεια που είναι Ιωάννης, Βασίλειος και Κωνσταντίνος.

Δημήτριος ή Αναγνώστης Βασιλείου

Ο Δημήτριος Βασιλείου φέρεται να είναι ο γενάρχης της οικογένειας γεννημένος στα τέλη της 10ετίας του 1790. Ήταν, καθώς γράφεται, ένας *«εκ των ανδρείων αγνωριστών της Επανάστασεως αριστεύσας κατά την πολιορκίαν του Παλαμηδίου, δις γενόμενος Δήμαρχος Κρανιδίου»*.

Διετέλεσε δημογέροντας της πόλης αλλά και δήμαρχος Κρανιδίου, ενώ η θητεία του προσδιορίζεται από το 1836 ως τις αρχές του 1840. Στη συνέχεια διετέλεσε δημαρχιακός πάρεδρος, τον οποίο μήνυσε ο Άγγελος Γουζούασης *«επί αντιποιοήσει δημοτικών καθηκόντων»*.

Η περιουσία του Δημήτρη Βασιλείου ήταν πολύ μεγάλη. Η παράδοση τον θέλει όμως άνδρα φιλόθρησκο και ελεήμονα, φιλόστοργο και γενναιόδωρο. Έτσι χειροθετήθηκε σε αναγνώστη, ένα από τα κατώτερα αξιώματα του κλήρου και στη συνέχεια άλλαξε το όνομά του από Δημήτριος σε Αναγνώστη. Επίσης είναι αξιοσημείωτο πως ο Δημήτριος - Αναγνώστης Βασιλείου κάθε χρόνο μοίραζε

στους πτωχούς συμπολίτες του το ¼ των εσόδων από την περιουσία του. Παντρεύτηκε την Κρανιδιώτισσα Σταματίνα Ζέρβα και απέκτησαν οκτώ αγόρια, που πήραν τα ονόματα: Αναστάσιος, Ιωάννης, Βασίλειος, Αντώνιος, Κωνσταντίνος, Νικόλαος, Ανδρέας και Κυριάκος. Τον αριθμό των κοριτσιών δεν τον γνωρίζουμε. Αναφέρεται μόνο η Μαρία που παντρεύτηκε τον γιατρό Πέτρο Γουζούαση. Ο Αναγνώστης Βασιλείου πέθανε το 1846 και τότε μόνη η σύζυγός του ανέθρεψε με πολλή αγάπη και στοργή τους ανήλικους γιους της, τους οποίους σπούδασε όλους με τεράστιους κόπους και θυσίες. Παρουσιάζουμε τα οκτώ (8) παιδιά της οικογένειας Βασιλείου.

Αναστάσιος Αναγν. Βασιλείου

Γεννήθηκε στο Κρανίδι το 1825 ή 1827. Από νωρίς ήλθε στην Αθήνα, όπου ολοκλήρωσε τις εγκύκλιες σπουδές του έχοντας ως δάσκαλό του μεταξύ άλλων και τον Γεώργιο Γεννάδιο. Σπούδασε Ιατρική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ενώ σε ηλικία είκοσι ένα (21) χρόνων προσελήφθη στον Στρατό ως δόκιμος γιατρός. Στην συνέχεια μετεκπαιδεύτηκε στη Γαλλία. Ήταν από τους κορυφαίους γιατρούς της εποχής του, ευγενικός και φιλικός προς τους ασθενείς του, τους οποίους φρόντιζε με πατρική αγάπη και γλυκύτητα. Γι' αυτό έκανε δριμύτατες παρατηρήσεις σε όποιον από τους υφιστάμενους συνεργάτες του συμπεριφερόταν με αγένεια και προσβλητικό τρόπο.

Ο Αναστάσιος Βασιλείου υπηρέτησε στον ελληνικό στρατό για σαράντα χρόνια και έφτασε στο βαθμό του αρχίατρου. Σ' όλη του τη θητεία ελάχιστο χρόνο έμεινε στην Αθήνα, γιατί η αναμφισβήτητη εντιμότητά του δεν του επέτρεπε «πλάγιες συμπεριφορές και παρασκηνιακές κινήσεις». Ήταν από τους γιατρούς εκείνους που πρόσφεραν εξαιρετικές υπηρεσίες στην πατρίδα και την επιστήμη του.

Ως άνθρωπος ο Αναστάσιος Βασιλείου ήταν μετριοπαθής, εγκρατής, σεμνός, ταπεινός, δίκαιος, ευπρεπής. Όταν του προτάθηκε θέση Καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Αθηνών δεν την αποδέχθηκε λέγοντας: «Τοιαύτα αξιώματα δέον να ὦσιν εμπειπιστευμένα μόνον εις τους υπερόχους πρυτάνεις της επιστήμης».

Πέρα από τις ιατρικές του γνώσεις καθώς λέγεται «*ο Αναστάσης Βασιλείου υπήρξε άριστος φιλόλογος και γνώστης ευρύτατων εγκυκλοπαιδικών γνώσεων. Λόγω των γνώσεων και της ευφράδειάς του τού δόθηκε το προσωνύμιο «φιλόσοφος ιατρός».*

Ο Αναστάσιος Βασιλείου είναι εγγεγραμμένος στους βουλευτικούς καταλόγους του Δήμου Κρανιδίου το έτος 1867 με α/α 203, ετών 42 και επάγγελμα ιατρός. Στην οικογενειακή ζωή απέκτησε τέσσερα κορίτσια και πέθανε στην Αθήνα το 1889 σε ηλικία 62 χρόνων.

Ιωάννης Αναγν. Βασιλείου

Γεννήθηκε στο Κρανίδι και κατατάχθηκε στον στρατό το 1845 ως γιατρός Β' τάξεως (ανθυπίατρος), ενώ το 1861 προήχθη σε υπίατρο. Το 1863 με εκπαιδευτική άδεια ήλθε στη Γαλλία, όπου βρισκόταν ο αδελφός του. Το 1866 με την έναρξη της Κρητικής Επανάστασης κατά των Τούρκων έφτασε στην Κρήτη ως εθελοντής μαζί με τους δύο μικρότερους αδελφούς του Ανδρέα και Κυριάκο. Έλαβε μέρος στις στρατιωτικές μάχες των Κυδωνιών, του Σελίνου, των Σφακιών, των Λάκκων καθώς και στην πολιορκία της Κισσάμου πολεμώντας με γενναιότητα και εκτελώντας τα ιατρικά του καθήκοντα με μεγάλη αυτοθυσία. Έπεσε στη μάχη του Αστερακίου κοντά στο χωριό Καμαργιώτη της επαρχίας Μυλοποτάμου στις 16 Ιανουαρίου 1867.

Ποιος ήταν ο Ιωάννης Βασιλείου *«νεομάρτυς της πατρίδος και καύχημα της πόλεως του Κρανιδίου»*, όπως προσφυώς γράφτηκε, μπορούμε να το δούμε στο σχετικό δημοσίευμα της εφημερίδας «ΑΥΓΗ» της 21^{ης} Φεβρουαρίου 1867.

«Αγνή καρδιά σύμβολον έχουσα την πατρίδα και θώρακα την ψυχικήν γενναιότητα, ο Ιωάννης Βασιλείου στρατιωτικός ιατρός, υπολοχαγός και ιππότης του βασ.τάγματος του Σωτήρος, προσέφερεν εαυτόν ολοκαύτωμα εις τον βωμόν της πατρίδος, και την 16 παρελθόντος Ιανουαρίου ενδόξως μαχόμενος εν Δηλύσσω της Κρήτης, έπεσεν κατά τον οφθαλμόν υπό Μουσουλμανικής σφαίρας προσβληθείς. Έπεσεν εν τη μάχη και ανέστη εν Ουρανοίς σύνεδρος των λοιπών υπέρ πίστεως και πατρίδος μαρτύρων συνικευτών τον πλάστην όπως φεισθή του εκλεκτού λαού του, δια το αίμα των μαρτύρων του μαχητών και αθών γυναικοπαίδων, και πατάξη τυράννους ασεβείς μολύνοντας παν ιερόν και όσιον, ευδοκών υπέρ ενώσεως της πολυπαθούς Κρήτης μετά της μητρός Ελλάδος. Η πόλις του Κρανιδίου, γόνος της οποίας ήτον ο νεομάρτυς της Πατρίδος Ιωάννης

Βασιλείου, τον πατριωτισμόν και τας αρετάς αυτού τιμώνσα, ετέλεσε πάνδημον και μονοκλησίας μνημόσυνον τη προπαρελθούση Κυριακή 5^η του Φεβρουαρίου και μετά συντριβής και κατανήξεως ικέτευσεν υπέρ της ψυχής αυτού τον προστάτην της Ελλάδος Θεόν, συνενώσασα εν τη δεήσει και τας υπέρ των συμπολεμιστών του και υπέρ των άλλων παλαιών ακι νέων της πατρίδος αγωνιστών ευχάς».

Το μνημόσυνο του Ιωάννη Αναγν. Βασιλείου τελέσθηκε στις 19 Φεβρουαρίου 1867 στον Μητροπολιτικό Ναό Αθηνών από τον Μητροπολίτη Αθηνών με τη φροντίδα του ιατρικού συλλόγου.

Ο βουλευτής Πατρών Ανδρέας Ρηγόπουλος εκφώνησε τον επιμνημόσυνο λόγο, ο οποίος, σύμφωνα με το δημοσίευμα της εφημερίδας «ΑΥΓΗ», δεν εντυπωσίασε το ακροατήριο. Επίσης η εφημερίδα σχολιάζει και το γεγονός πως δεν παραβρέθηκε κανένας από τους συναδέλφους «συνεπιστήμων» του ήρωα Ιωάννη Βασιλείου, «ίνα ομιλήση δύο καν καταλλήλους λέξεις εις την περίστασιν ταύτην».

Δημοσιεύουμε στη συνέχεια ορισμένα αποσπάσματα του επιμνημόσυνου λόγου.
«Ο Ιωάννης Βασιλείου επολέμησεν ήδη γενναίως και εις την πολιορκίαν της Κισσάμου και εις την μάχην των Λάκκων, και οι συνάδελφοι αυτού τον εθαύμασαν και ως ιατρόν και ως στρατιώτην· αλλ' εις την μάχην του Αστερακίου, πλησίον του χωρίου Καμαργιώτη, εν τη επαρχία Μυλοποτάμου, ηρίστευσε και εστέφθη με του ήρωος και μάρτυρος τον στέφανον· άνωθεν δε αυτού τον ηυλόγων, αγαλλόμεναι, αι ψυχαί των αγωνιστών του 1821.

Ήτον η 16 Ιανουαρίου -ημέρα, καθ' ην ο χριστιανισμός μελετά την άλωσιν του αποστόλου Πέτρου- όλοι δε οι μάρτυρες είναι αδελφοί, και σήμερον πρόκειται περί μαρτυρίου συντριψεως αλύσσων. Πλησίον των δύο εκείνων χωρίων στρατός Οθωμανικός, συγκείμενος από εξ χιλιάδας πεζών, ιππέων και πυροβολιστών, κατέλαβε τα κυριώτερα μέρη· αφ' ετέρου, μόλις εξακόσιοι άνδρες Κρήτες και εθελονταί παρετάπτοντο εις αντίκρουσιν, δηλαδή ένας προς δέκα. Και το μεν δεξιόν κέρασ των Ελλήνων κατείχον οι Κρήτες υπό τον οπλαρχηγόν Παυλήν, το δε αριστερόν οι υπό τον Πετροπουλάκην Λάκωνες, εις δε το κέντρον ήσαν ο Σαράτσογλος, ο Γενήσαρλης και ο ημέτερος ιατρός Ιωάννης Βασιλείου. Οι Τούρκοι προβαίνουν· Αλλάχ, Αλλάχ! και τα κανόνια των εμβαίνουν αμέσως εις ενέργειαν. Οι Έλληνες δεν έχουν τοιαύτα μέσα· αλλά με τα απλά πυροβόλα των μάχονται ως λέοντες, ολίγοι κατά πολλών, διότι η καρδιά των είναι ανδρών ελευθέρων. Πολεμούν

με την σημαίαν υψωμένην του 1821. Από της 8 ώρας της αυγής εμάχοντο πεισματωδώς μέχρι της 3 περίπου μ. μεσημβρίας. Πολλάκις απέκρουσαν τους εχθρούς, και όχι σπανίως οι βάρβαροι ωπισθοχώρησαν. Εις μάτην και τα κανόνια και το ιππικόν. Ολίγοι εκ των Ελλήνων εφονεύοντο, πλειότεροι δε Τούρκοι-γεγονός πραγματικόν και κατά τον πρώτον ημών αγώνα και κατά τον εκτελούμενον ήδη εν Κρήτη. Όχι μόνον η πολεμική δεξιότης, αλλά και η ανδρεία αυτή σώζει τους ανδρείους. Η δειλία θερίζει. Το μέγα όμως μυστήριον τούτου θα το εύρετε εις την συναίσθησιν του καθήκοντος, ήτις υπάρχει εις μόνον τον ελεύθερον, ή τον εννοούντα τι είναι ελευθερία. Και ήθελον ακόμη εξακολουθήσει τον πόλεμον οι Έλληνες, αν τα πολεμοφόδιά των δεν εξηντλούντο. Άλλα δεν είχαν πλέον, ενώ οι εχθροί ήσαν πλήρεις. Ώρμησαν τινές όμως και με τας λόγχας και επάλαιον χείρας με χείρας· άλλοι δε τινές έδραμον να εμπήξωσι την Ελληνικήν σημαίαν επί τινος Τουρκικού οχυρώματος, κατεχομένου υπό πολλών εχθρών. Τότε ο ιατρός Ιωάννης Βασιλείου, όλος ένθους, ορμά ξιφήρης να βοηθήση τους ολίγους εκείνους αδελφούς· πλησιάζει εις την ιεράν σημαίαν μας εγγύς να στηθή επί των εχθρικών πτωμάτων, αλλά δώδεκα σφαίραι του διατρυπώσι τα γενναία στήθη, και πίπτει νεκρός, άλλ' ήρωως, υπό το σύμβολον εκείνο μιας νέας προόδου της ανθρωπότητας- υπό την Ελληνικήν σημαίαν, σπηθείσαν ήδη και κυματίζουσαν επί του Όθωμανικού εκείνου οχυρώματος. Αν την στιγμήν εκείνην εδύνατο τις να έχη άλλην όρασιν, ήθελεν ιδεί την ψυχήν του φονευθέντος Ιωάννου Βασιλείου όλην φως, χαρά και μειδίαμα, εις την κορυφήν της νικησάσης εκείνης σημαίας του γένους μας- Θεός Κάστωρ ή Πολυδεύκης των αρχαίων. Εν τούτοις οι Έλληνες ώρμησαν να σώσωσι το ιερόν εκείνο σώμα τοιούτου ήρωος από τας εχθρικάς χείρας, και συμπλοκή έγινε τολμηρά, καθ' ην τέσσαρες γενναίοι Λάκωνες εφονεύθησαν, άλλοι εξωγρήθησαν, αλλά και πλείστοι Τούρκοι έπεσαν νεκροί παρά το σώμα εκείνο.

Ούτως έζησε και ούτως απέθανεν ο Ιωάννης Βασιλείου. Ήτον αθάνατος πριν αποθάνη, διότι η αθανασία προϋπάρχει εις τα γενναία αισθήματα, εις τας ευρείας ιδέας, εις τους μεγάλους της ανθρωπότητας λογισμούς».

Βασίλειος Αναγν. Βασιλείου

Το τρίτο παιδί αλλά και ο τρίτος επιφανής γιατρός της οικογένειας γεννήθηκε το 1833 στο Κρανίδι. Όταν περάτωσε τις σπουδές του η Ελληνική Κυβέρνηση τον έστειλε στη Συρία, όπως έκαναν και όλα τα Ευρωπαϊκά κράτη προκειμένου να

αντιμετωπισθεί η τρομερή επιδημία της χολέρας που το 1868 είχε ενσκήψει και με σφοδρή δριμύτητα έπληττε τον πληθυσμό της χώρας. Στη συνέχεια εγκαταστάθηκε εκεί και πέθανε πρόωρα αφήνοντας δέκα ανήλικα παιδιά, τέσσερις γιους και έξι κορίτσια. Έχει διασωθεί το τηλεγράφημα από τη Βηρυτό και στη συνέχεια από το Κρανίδι με το οποίο γινόταν η αναγγελία του θανάτου του Βασιλείου Αναγν. Βασιλείου από «*καρδιακόν νόσημα ανήκοντος εις την παρ' ημίν διακεκριμένην οικογένεια Βασιλείου του αγωνιστού του 1821*».

Ο Βασίλειος Βασιλείου είναι εγγεγραμμένος στους βουλευτικούς εκλογικούς καταλόγους του Δήμου Κρανιδίου έτους 1867 με α/α 307 και ηλικία 34 ετών. Γιος του ήταν ο Ιωάννης Βασιλείου που σπούδασε και αυτός Ιατρική στο Παρίσι. Διακεκριμένος ιατρός έζησε στη Συρία. Ήταν ανιδιοτελής και στοργικός προς τους ασθενείς του, τους οποίους φρόντιζε με ιδιαίτερη αγάπη, τους δε απόρους θεράπευε δωρεάν. Πέθανε το 1929.

Γιος του ήταν ο Βασίλειος Ιωάνν. Βασιλείου, σπουδαίος γιατρός, τρίτη γενεά, ο οποίος συνέχισε την παράδοση της οικογένειας στη Βηρυτό τιμώντας την Ελλάδα και το Κρανίδι.

Αντώνιος Αναγν. Βασιλείου

Ο τέταρτος γιος της οικογένειας του Αναγνώστη Βασιλείου γεννήθηκε στο Κρανίδι το 1837. Τελείωσε τη Νομική Σχολή και ακολούθησε το δικαστικό κλάδο φθάνοντας στον βαθμό του εφέτη. Ο Αντώνης Βασιλείου είναι εγγεγραμμένος στους εκλογικούς βουλευτικούς καταλόγους του έτους 1897, με α/α 222, ετών 30 και επάγγελμα δικηγόρος. Στην οικογενειακή του ζωή απέκτησε πέντε παιδιά, τέσσερα κορίτσια και ένα αγόρι, τον Κωνσταντίνο, στον οποίο θα αναφερθούμε στο τέλος του άρθρου. Ο Αντώνιος Βασιλείου πέθανε το 1914.

Κωνσταντίνος Αναγν. Βασιλείου

Γεννήθηκε στο Κρανίδι το 1839. Ακολούθησε τον στρατιωτικό κλάδο και έφερε τον βαθμό του Συνταγματάρχη Πεζικού. Είναι εγγεγραμμένος στους εκλογικούς βουλευτικούς καταλόγους του Δήμου Κρανιδίου του έτους 1867, με α/α 1264, ετών 28 και επάγγελμα στρατιωτικός.

Νικόλαος Αναγν. Βασιλείου

Γεννήθηκε στο Κρανίδι το 1841. Σπούδασε στη Νομική Σχολή και εγκαταστάθηκε στο Κρανίδι, ο μόνος από τους οκτώ αδελφούς, ασκώντας το επάγγελμα του δικηγόρου και του συμβολαιογράφου. Τον Νικόλαο Βασιλείου τον συναντάμε επίσης και ως μέλος των εξεταστικών επιτροπών του 1^{ου} Δημοτικού Σχολείου Αρρένων Κρανιδίου το σχολικό έτος 1872-1873 καθώς και το σχολικό έτος 1878-1879. Είναι εγγεγραμμένος στους εκλογικούς βουλευτικούς καταλόγους του έτους 1867 του Δήμου Κρανιδίου με α/α 1523, ετών 26 και επάγγελμα φοιτητής.

Ανδρέας Αναγν. Βασιλείου

Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και ήταν εκείνος που ακολούθησε ως εθελοντής τον αδελφό του υπίατρο Ιωάννη στην Κρητική Επανάσταση του 1866. Εκλέχθηκε βουλευτής Ερμιονίδος δύο φορές, στις εκλογές του 1885 (I' περίοδος 2 Απριλίου 1885 - 16 Νοεμβρίου 1886) και στις εκλογές του 1895 (ΙΔ' περίοδος 16 Απριλίου 1895 - 9 Δεκεμβρίου 1898). Διετέλεσε επίσης και Νομάρχης.

Κυριάκος Αναγν. Βασιλείου

Είναι ο όγδοος κατά σειρά αδελφός. Ακολούθησε και αυτός ως εθελοντής στην Κρήτη τον αδελφό του στρατιωτικό γιατρό Ιωάννη και πολέμησε κατά των Τούρκων στην Κρητική επανάσταση του 1866 - 1869. Υπηρέτησε ως ανώτερος υπάλληλος και για είκοσι πέντε χρόνια στον οργανισμό Σ.Π.Α.Π. (Σιδηρόδρομοι Πειραιώς-Αθηνών-Πελοποννήσου).

Παντελής Βασιλείου

Ήταν ο μοναδικός αδελφός του γενάρχη της οικογένειας Δημητρίου Αναγνώστη Βασιλείου, ο οποίος ήταν δικαστικός. Όταν πέθανε, άφησε το παιδί του Βασίλειο σε μικρή ηλικία, τον οποίο η θεία του Σταματίνα, γυναίκα του αδελφού του, που ήδη ήταν σε μεγάλη ηλικία, τον ανέστησε και τον ανέθρεψε σαν να ήταν δικό της παιδί.

Επίσης τον σπούδασε και αυτόν γιατρό, όπως και τους τρεις πρώτους γιους της. Ο Βασίλειος άσκησε το επάγγελμά του στο Κρανίδι και εξυπηρετούσε όλους τους συμπολίτες του με αγάπη αφιλοκερδώς. Είναι εγγεγραμμένος στους εκλογικούς

βουλευτικούς καταλόγους του Δήμου Κρανιδίου του έτους 1867, με α/α 319, ετών 23 και επάγγελμα μαθητής.

Την τετραετία 1891 - 1895 ο Βασίλειος Βασιλείου διετέλεσε δήμαρχος Κρανιδίου. Παιδιά του ήταν ο Ιωάννης και ο Δήμος.

Ο Ιωάννης Βασ. Βασιλείου εφέτης και δικηγόρος, είναι ο συγγραφέας του πολύτιμου βιβλίου «Η ΕΡΜΙΟΝΙΣ ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ», της πρώτης ιστορικής μελέτης για την επαρχία μας με έτος έκδοσης 1907.

Ο Δήμος, στρατιωτικός αρχίατρος, μετά την παραίτησή του άσκησε το επάγγελμα του γιατρού στον Πειραιά.

Κωνσταντίνος Αντωνίου Βασιλείου

Γεννήθηκε στην Καλαμάτα το 1876 και ήταν το μοναδικό αγόρι από τα πέντε παιδιά της οικογένειας του εφέτη Αντώνη Αναγν. Βασιλείου. Ακολούθησε την επιστημονική διαδρομή του πατέρα του και φοίτησε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Στη συνέχεια μετέβη στη Γερμανία αλλά και τη Γαλλία για περαιτέρω σπουδές στην επιστήμη του Δικαίου. Μετά την επιστροφή του άσκησε το επάγγελμα του δικηγόρου.

Στις 3 Νοεμβρίου 1903 αναγορεύτηκε ομόφωνα υφηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών στην έδρα της Πολιτικής Δικονομίας και το 1911 εκλέχθηκε καθηγητής της ίδιας Σχολής. Ήδη, όμως, είχε εκλεγεί και ως βουλευτής Αργολιδοκορινθίας στην πρώτη αναθεωρητική Βουλή (8 Αυγούστου 1910 - 12 Οκτωβρίου 1910), όπου διακρίθηκε για τις περισπούδαστες και βαθυστόχαστες μελέτες και αγορεύσεις του για το Σύνταγμα.

Τα επόμενα χρόνια η ελληνική πολιτεία τον εξέλεξε μέλος της μικτής επιτροπής για τη διερεύνηση και τον καθορισμό αποζημίωσης των παθόντων και αδίκως ζημιωθέντων, κατά τον Νοέμβριο του 1916 μετά την ψήφιση του Ν. 949 της 11^{ης} Οκτωβρίου 1917. Επίσης στάλθηκε από την Κυβέρνηση ως εκπρόσωπος της Ελλάδας στην τριμελή Διεθνή Επιτροπεία, στην οποία συμμετείχαν ακόμη ένα Γάλλος αρεοπαγίτης και ένας Άγγλος δικαστής. Η επιτροπή αυτή συστάθηκε με σκοπό να βεβαιώσει τις καταστροφές και τις λεηλασίες στην Ανατολική Μακεδονία κατά τους χρόνους του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Στην Καβάλα, όμως, όπου συνεδρίαζε η Επιτροπή, ασθένησε σοβαρά, αφού η περιοχή μαστιζόταν από

θανατηφόρα αρρώστια και πέθανε χωρίς να προλάβει να ολοκληρώσει το έργο του.

Πέθανε στις 18 Φεβρουαρίου του 1918 σε ηλικία 42 χρόνων. Τον επικήδειο εκφώνησε ο καθηγητής της Νομικής Σχολής Μιχαήλ Λειβαδάς, ο οποίος μεταξύ άλλων τόνισε την αγάπη του προς την πατρίδα και την προσήλωση στο καθήκον του. Γι' αυτό, παρά τις παραινέσεις των συγγενών, φίλων και συναδέλφων, αυτός ποτέ του δεν σκέφθηκε να αφήσει το σοβαρό έργο που ανέλαβε, αν και η υγεία του ήταν επιβαρυμένη λέγοντας: *«άπατρις και η πόλις κελεύη πάντα τ' άλλα είναι της πατρίδος δεύτερα»*.

Βασίλειος Ανδρέα Νόνης

Μια σημαντική και εύπορη κρανιδιώτικη οικογένεια του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα ήταν και εκείνη των Νόνηδων, που έδωσε στον αγώνα του '21 αρκετά παλληκάρια ενώ πολλά από τα μέλη της ασχολούνταν με τη ναυτιλία έχοντας μικρά και μεγάλα ιστιοφόρα.

Ο πιο γνωστός απ' όλους, που έπαιξε σημαντικό ρόλο στα στρατιωτικά και αργότερα στα πολιτικά ζητήματα της χώρας, ήταν ο γιος του Ανδρέα Νόνη, Βασίλειος, γεννημένος στο Κρανίδι το 1788.

Στις 10 Ιανουαρίου 1827, λίγο πριν από την έναρξη της Επανάστασης ο Βασίλειος Νόνης μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία με τον βαθμό του ιερέα των Φιλικών. Έχει διασωθεί μάλιστα και το σχετικό εφοδιαστικό (πιστοποιητικό μύησης) στη Φιλική Εταιρεία. Με την έναρξη της Επανάστασης δημιούργησε, όπως και άλλα μέλη εκείνης της οικογένειας, το δικό του σώμα ατάκτων που συντηρούσε με χρήματά του και ανέλαβε καπετάνιος του (Μπουλουξής).

Μετά την ορκωμοσία στο Θρυλικό Γκούρι Βιτόρεσε στις 4 Απριλίου 1821 με το σώμα του ο Βασίλειος Νόνης πήρε μέρος στην πολιορκία του Ναυπλίου και αργότερα στην πολιορκία της Τρίπολης. Συμμετείχε, επίσης, στις μάχες κατά του Δράμαλη στα Δερβενάκια και του Ιμπραήμ στους Μύλους.

Στις εμφύλιες διαμάχες των ετών 1823 - 1824 βρισκόταν στο Κρανίδι ενώ στις 28 Σεπτεμβρίου 1824 έλαβε τον βαθμό του χιλίαρχου.

Την πολεμική του δράση στις 14 Απριλίου 1833 πιστοποίησε ο καπετάνιος Ερμιονίδας και ταγματάρχης της Βασιλικής Φάλαγγας Νικόλαος Λάμπρου, ενώ την επιβεβαίωσε πέντε ημέρες αργότερα, στις 19 Απριλίου 1833, ο αρχιστράτηγος του Αγώνα Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Οι διάφορες επιτροπές εκδουλεύσεων τον ενέταξαν στους αξιωματικούς με βαθμό Ζ' (ανθυπολοχαγού).

Εκτός όμως από τη στρατιωτική του δράση ο Βασίλειος Νόνης, ασχολήθηκε με την τοπική αυτοδιοίκηση και αργότερα με τα πολιτικά δρώμενα της Χώρας. Το 1824 διετέλεσε εκλέκτορας Κρανιδίου ενώ το ίδιο έτος αλλά και το 1833 ήταν

δημογέροντας της πόλης, ενώ ο αδελφός του Αναγνώστης Νόνης το 1834 ήταν πρόεδρος Κρανιδίου.

Στις εκλογές για την ανάδειξη των πληρεξουσίων αντιπροσώπων κατά επαρχία, που θα συμμετείχαν στην Α' Εθνοσυνέλευση της 7' Σεπτεμβρίου 1843, ο Βασίλειος Νόνης ήταν μεταξύ των δεκατεσσάρων (14) εκλογέων, που αντιστοιχούσαν στο Κρανίδι. Κατά την τελική ψηφοφορία για την εκλογή των δύο πληρεξουσίων αντιπροσώπων, όπου ψήφισαν δεκαοχτώ (18) αντιπρόσωποι της Επαρχίας, ο Βασίλειος Νόνης ήρθε τρίτος (πρώτος αναπληρωματικός) και δεν εκλέχθηκε.

Τα πρώτα χρόνια της 10/ετίας του 1850 (1850 - 1854), καθώς φαίνεται από τα έγγραφα που βρέθηκαν, ο Βασίλειος Νόνης ήταν Δήμαρχος Κρανιδίου. Σ' ένα απ' αυτά με ημερομηνία 10 Σεπτεμβρίου 1851 ο Υπουργός Ναυτιλίας Κριεζής απευθύνεται προς τον Υπουργό Εσωτερικών ρωτώντας αν ο τρόπος που χορηγεί την ιθαγένεια και θεωρεί το γνήσιο της υπογραφής ο Δήμαρχος Κρανιδίου Βασίλειος Νόνης είναι νόμιμος. Επισημαίνει ακόμη ότι υπέπεσε στην αντίληψή του έγγραφο, για τη γνησιότητα του οποίου αμφιβάλει.

Στις βουλευτικές εκλογές το 1853 ο Βασίλειος Νόνης ήταν υποψήφιος Ερμιονίδας και εκλέχθηκε βουλευτής μαζί με τον Σταμάτη Μήτσα. Από τα διασωθέντα έγγραφα εκείνων των εκλογών σταχυολογούμε τα εξής:

Με το υπ' αριθμ. 9506/20 Οκτωβρίου 1850 έγγραφό του προς το Υπουργείο Εσωτερικών ο Νομάρχης Αργολίδας αναφέρει τις δυσκολίες που υπάρχουν στη σύγκλιση του Δημοτικού Συμβουλίου Κρανιδίου για τη σύσταση της εφορευτικής επιτροπής, ενώ ανάλογη κατάσταση επικρατεί και στον Δήμο Ερμιόνης. Επίσης με άλλο του έγγραφο συνιστούσε οι εκλογές να γίνουν στους πιο ευρύχωρους ναούς υποδεικνύοντας για μεν το Κρανίδι τον Ι. Ν. Μεταμορφώσεως (Χριστό) για δε την Ερμιόνη τον Ι. Ν. Ταξιαρχών.

Στις 4 Νοεμβρίου 1853 ο Γεώργιος Ι. Μίλησης, ένας από τους τέσσερις υποψηφίους της Επαρχίας Ερμιονίδας, με αναφορά του προς το Υπουργείο Δικαιοσύνης και στον Νομάρχη Αργολίδας υπέβαλε προτάσεις για τον σχηματισμό των εφορευτικών επιτροπών των Δήμων Κρανιδίου και Ερμιόνης. Την αναφορά παρέλαβε το Υπουργείο με αρ. πρωτ. 23.074/6 Νοεμβρίου 1853.

Με την υπ' αριθμ. 10442/18 Νοεμβρίου 1853 αναφορά του προς το Υπουργείο Εσωτερικών ο Νομάρχης Αργολίδας ενημερώνει ότι στις 15 «οδεύοντος μηνός» σε

καφενείο του Κρανιδίου «ήλθον εις λόγους, κατόπιν δε και εις χείρας, αλλ' ακαριαίως μετά τινων πολιτικών ευρισκομένων εις κατάστασιν μέθης τινές των στρατιωτικών του μεταβατικού αποσπάσματος», που είχε σταλεί στην Ερμιονίδα για τις εκλογές. Από τη συμπλοκή υπήρχαν και τραυματίες.

Σύμφωνα με το Πρακτικό των εφορευτικών επιτροπών Κρανιδίου και Ερμιόνης που συνήλθαν στον Ι. Ν. Μεταμορφώσεως στις 25 Νοεμβρίου 1853 κατά τις βουλευτικές εκλογές τα συνολικά αποτελέσματα ήσαν τα παρακάτω:

Σταμάτης Μήτσας	Δήμος Ερμιόνης	603
	Δήμος Κρανιδίου	566
	Σύνολο	1.169
Βασίλειος Νόνης	Δήμος Ερμιόνης	602
	Δήμος Κρανιδίου	577
	Σύνολο	1.179
Γεώργιος Μίλησης	Δήμος Ερμιόνης	--
	Δήμος Κρανιδίου	356
	Σύνολο	356
Άγγελος Γουζούσσης	Δήμος Ερμιόνης	1
	Δήμος Κρανιδίου	356
	Σύνολο	357

Εκλέχθηκαν οι δύο πρώτοι. Τις εφορευτικές επιτροπές σύμφωνα με τις υπογραφές που μπορέσαμε να διαβάσουμε τις αποτελούσαν:

Κρανιδίου: Π. Φασιλής, Ανδρέας Βασ. Νόνης (γιος του Βασίλη), ο οποίος υπογράφει και για τον αγράμματο Νικόλαο Καράση, Ανδρέας Πέπας, ο οποίος υπογράφει και για τον αγράμματο Δ. Νόνη.

Ερμιόνης: Βασ. Οικονόμου, Ιωάννης Γ. Οικονόμου, Δημ. Νικολάου, ο οποίος υπογράφει και για τον αγράμματο Νικόλαο Δέδε, ενώ μία υπογραφή είναι δυσανάγνωστη.

Είναι εντυπωσιακά τα φύλλα καταγραφής και καταμέτρησης των ψήφων που λάμβανε ο κάθε υποψήφιος. Μετά την εκλογή των βουλευτών Σταματίου Μήτσα και Βασιλείου Νόνη ο Νομάρχης Αργολίδος με το υπ' αριθμ. 11094/10 Δεκεμβρίου 1853 έγγραφό του προς το Υπουργείο Εσωτερικών αναφέρει ότι κοινοποιήθηκε στους εκλεγμένους βουλευτές να μεταβούν στη Βουλή «άνευ ελαχίστης αναβολής» και να είναι παρόντες *«εις την πρώτην σύνοδόν της»*.

Τελικά και οι δύο βουλευτές Ερμιονίδας που συμμετείχαν στην Α' Σύνοδο της Δ' περιόδου της Βουλής ορκίστηκαν από τον ιερέα Παΐσιο, εκπρόσωπο του Μητροπολίτη Αθηνών, κατά την Γ' Συνεδρίαση της Βουλής που έγινε στις 11 Δεκεμβρίου 1853.

Στην Δ' συνεδρίαση που έγινε στις 14 Δεκεμβρίου 1853 με την προβλεπόμενη έκθεση και τη σχετική απόφαση της Βουλής επικυρώθηκε η νομιμότητα της εκλογής τους. Η διάρκεια αυτής της Βουλής ήταν από τις 30 Οκτωβρίου 1853 έως τις 28 Οκτωβρίου 1856.

Κατά τη διάρκεια της θητείας του και σύμφωνα με το υπ' αριθμ. 27/5 Μαρτίου 1854 έγγραφο του ελληνοδιδασκάλου του Ελληνικού Σχολείου Κρανιδίου Προκόπιου Μελισσαρόπουλου «προς το Υπουργείον Εκκλησιαστικών και Δημοσίας Εκπαιδύσεως», με το οποίο παρακαλεί τον Υπουργό *«ίνα διατάξη να δοθώσιν εις τον αυτόθι διαμένοντα Βουλευτήν και Δήμαρχον Κρανιδίου Βασίλειον Νόνην τα δωρηθέντα εις το σχολείον βιβλία...»*.

Είναι ενδιαφέρον να σημειώσουμε πως ο Βασίλειος Ανδρ. Νόνης συνήθιζε να υπογράφει με ένα μικρό καλλιτεχνικό σφραγιδάκι που είχε το όνομά του εντός πλαισίου.

Με την από 31 Μαΐου 1865 αίτηση του γιου του Ανδρέα, συμβολαιογράφου στο Κρανίδι, που υπέβαλλε στην αρμόδια επιτροπή ζητούσε την προβλεπόμενη από τον νόμο αμοιβή «προικοδοτήσεως» για την προσφορά του πατέρα του στον *«υπέρ πίστεως και πατρίδος ιερών αγώνων»*.

Ο Ανδρέας Βασ. Νόνης αναφέρεται και στον κατάλογο «των εχόντων προσόντα ενόρκων πολιτών του Δήμου Κρανιδίου δια το έτος 1857» με α/α 12, επάγγελμα κτηματίας και αξία ακίνητης περιουσίας ύψους δέκα χιλιάδων (10.000) δραχμών. Είναι επίσης εγγεγραμμένος στον βουλευτικό κατάλογο του Δήμου Κρανιδίου με α/α 49, ετών 50 και επάγγελμα πλοίαρχος. Στον ίδιο εκλογικό κατάλογο είναι γραμμένος και ο γιος του Βασίλειος Ανδρ. Νόνης με α/α 265, ετών 25 και επάγγελμα ναύτης.

Πέτρος Κυρ. Γουζούασης

Σύμφωνα με τα όσα αναφέραμε στο κείμενό μας «Άγγελος Πέτρου Γουζούασης», ο Πέτρος Κυριάκου Γουζούασης φαίνεται πως δεν ήταν γιος του Άγγελου, όπως αναγράφεται στη σχετική βιβλιογραφία (Παρασκευόπουλος, Τσιμάνης, Ησαΐας), αλλά του Κυριάκου, που πιθανότατα ήταν ο μεγαλύτερος αδελφός του Άγγελου Γουζούαση.

Ο Πέτρος Γουζούασης γεννήθηκε στο Κρανίδι περί το 1830. Λέγεται πως στις σπουδές του στην Ιατρική τον βοήθησε η Σταματίνα Βασιλείου, η μητέρα των οκτώ αδελφών, της οποίας την κόρη, Μαρία, παντρεύτηκε ο Πέτρος Γουζούασης. Στη συνέχεια συμπλήρωσε τις σπουδές του στην Πίζα της Ιταλίας, όπου συνήθως μετέβαιναν εκείνα τα χρόνια οι Έλληνες φοιτητές για τον σκοπό αυτό. Διάφορες περιγραφές τον θέλουν υψηλόσωμο, με αρρενωπή κορμοστασιά, ευθυτενή, με έντονα χαρακτηριστικά, σπουδαίο γιατρό με σημαντική επιστημονική αξία, ευφυή, δηκτικό και ιδιαίτερα ειρωνικό.

Ο Πέτρος Γουζούασης, όπως και ο Άγγελος, ασχολήθηκε με την πολιτική σε τοπικό αλλά και σε κεντρικό επίπεδο, ενώ συμμετείχε έντονα στην κοινωνική ζωή του Κρανιδίου.

Για πρώτη φορά, καθώς φαίνεται, εκλέχθηκε Δήμαρχος το 1863 και υπογράφει τα πρακτικά των ετήσιων εξετάσεων των Δημοτικών Σχολείων Αρρένων της πόλης. Συμμετείχε στις βουλευτικές εκλογές του 1865 και εκλέχθηκε βουλευτής Ερμιονίδας μαζί με τον Αντώνη Σταμ. Μήτσα. Σύμφωνα μάλιστα με το υπ' αριθμ. 202/19 Μαΐου 1865 έγγραφό του ο έπαρχος Σπετσών και Ερμιονίδος Γ. Α. Δεπάστας «Διακηρύττει ότι αποπερατώθησαν αι εκλογαί εις Ερμιονίδα και εις τους δύο Δήμους» και έλαβαν:

Αντώνιος Μήτζας

Επτακόσιους πέντε (705)

Πέτρος Γουζούασης

Εξακόσιους ενενήντα έξι (696)

Παρακαλεί δε τους δημάρχους Ερμιόνης και Κρανιδίου να δημοσιοποιήσουν τη διακήρυξη και αν υπάρχουν ενστάσεις να υποβληθούν άμεσα.

Η Α' Περίοδος, όπως ονομάζεται, της Βουλής αυτής ξεκίνησε στις 14 Μαΐου 1865 και ολοκληρώθηκε στις 25 Ιανουαρίου 1868. Κατά τις ψηφοφορίες των διαφόρων θεμάτων στη Βουλή οι δύο βουλευτές της Ερμιονίδας είχαν την ίδια θέση σε πολλές περιπτώσεις.

Στις εκλογές του 1868, Β' Περίοδος (21/3/1868 - 17/3/1869) ο Πέτρος Γουζούασης δεν κατάφερε να εκλεγεί βουλευτής, ήρθε έκτος μεταξύ των οκτώ υποψηφίων της Ερμιονίδας λαμβάνοντας πεντακόσιες είκοσι πέντε (525) ψήφους. Τις επόμενες εκλογές της Γ' Περιόδου της Βουλής (16-5-1869 έως 28-12-1871) ο Πέτρος Γουζούασης ήταν ένας από τους εννέα υποψήφιους βουλευτές της επαρχίας Ερμιονίδας σύμφωνα με το υπ' αριθμ. 3746/24 Απριλίου 1869 έγγραφο το οποίο περιλαμβάνει «τον κατάλογο των ανακηρυχθέντων βουλευτών Ερμιονίδος» και απέστειλε ο Νομάρχης Αργολίδας στο Υπουργείο των Εσωτερικών.

Ο Πέτρος Γουζούασης απέσυρε την υποψηφιότητά του μαζί με άλλους τέσσερις υποψηφίους, καθώς δεν πλήρωσαν το αντίτιμο των εκλογών σύμφωνα με το από 5 Μαΐου 1869 έγγραφο του Έπαρχου Σπετσών.

Αρκετές φορές ο Πέτρος Γουζούασης ήταν μέλος σχολικών εφορευτικών επιτροπών. Θα επιλέξουμε να αναφερθούμε σε μια επεισοδιακή επιλογή του. Το θέμα προέκυψε όταν ο Υπουργός Παιδείας ο Κρανιδιώτης Γεώργιος Ι. Μίλησης δεν απεδέχθη την πρόταση του Νομάρχη Αργολίδας για διορισμό του ιερέα Νικόλαου Σκλια ως μέλους της Σχολικής Εφορίας του Ελληνικού Σχολείου Κρανιδίου αντιπροτείνοντας τον Πέτρο Γουζούαση. Ο Δήμαρχος διαμαρτυρήθηκε και πρότεινε τον ιερέα Μιχαήλ Χελιώτη, τον οποίο τελικά αποδέχθηκε ο Υπουργός.²⁶

Γιος του Πέτρου και της Μαρίας Γουζούαση ήταν ο Δημήτριος, ο οποίος καθώς φαίνεται είχε το όνομα του Δημητρίου Βασιλείου, πατέρα της Μαρίας. Διακεκριμένος και αυτός γιατρός με τετραετείς μεταπτυχιακές σπουδές σε Γαλλία και Αγγλία, εγκαταστάθηκε στη Βυρηττό, όπου διέμενε ο θείος του Βασίλειος αδελφός της μητέρας του. Στη συνέχεια ήρθε στο Κάιρο, όπου ανέδειξε τις επιστημονικές του αρετές και κατέλαβε δίκαια περίοπτη θέση στην διεθνή ιατρική κοινότητα.

²⁶ Τις λεπτομέρειες εκείνου του επεισοδιακού διορισμού τις περιγράφουμε στο βιβλίο μας «Το Ελληνικό Σχολείο (Σχολαρχείον) Κρανιδίου κατά τον 19^ο Αιώνα (1840-1899), σελ.66-68.

Στο Κάιρο με ιδιαίτερο ενδιαφέρον φρόντιζε τους συμπολίτες του που διέμεναν στην ελληνική παροικία, εξαιρετικά δε τους συμπατριώτες Κρανιδιώτες, που συχνά φιλοξενούσε στο σπίτι του, όταν για διάφορους λόγους έρχονταν στην αιγυπτιακή πρωτεύουσα.

Αργότερα, ήρθε στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στον Πειραιά, όπου συνέχισε να ασκεί το ιατρικό επάγγελμα. Ο Δημήτριος Π. Γουζούασης ήταν παντρεμένος με την πρωτότοκη θυγατέρα του Γεωργίου Πανούτσου, κυβερνήτη και πλοιοκτήτη ιστιοφόρων πλοίων που διέσχιζαν τη Μεσόγειο, ανέβαιναν στον Εύξεινο Πόντο και κατέληγαν στην Αφρική. Ο Δημήτρης Γουζούασης πέθανε το 1926, σε ηλικία 72 χρόνων.

Ήταν πράγματι σπουδαίες οι δύο κρανιδιώτικες οικογένειες Βασιλείου και Γουζούαση, οι οποίες μάλιστα συμπεθέρεψαν με τον γάμο του Πέτρου Γουζούαση και της Μαρίας Βασιλείου. Έδωσαν, μεταξύ των άλλων, τρεις γενιές γιατρών, δώδεκα συνολικά, ένα σπάνιο γεγονός, υψηλού επιστημονικού κύρους και βοήθησαν όχι μόνον την Ερμιονίδα και την Ελλάδα αλλά και χώρες της Αφρικής και της Ασίας.

Η οικογένεια Δεληγιάννη της Ερμιόνης

Γεννήτορας των Δεληγιανναιών της Ερμιόνης είναι ο Ιωάννης Εμμ. Δεληγιάννης, που αντίκρισε το φως της μέρας στον Πραστό της Κυνουρίας γύρω στα 1860. Ο παππούς του (Ιωάννης Δεληγιάννης) έπεσε στη μάχη στο Βαλτέτσι. Ο ίδιος έμεινε ορφανός και από τους δυο γονείς σε μικρή ηλικία και αναγκάστηκε να φύγει από το χωριό αναζητώντας σε άλλο τόπο την τύχη του. Έτσι έφτασε στην Ερμιόνη όπου η οικογένεια Καραγιάννη, η πλουσιότερη του τόπου, έμποροι στο επάγγελμα, πήραν τον Γιάννη στη δούλεψή τους. Ο Ιωάννης Εμμ. Δεληγιάννης ιδιαίτερα εργατικός, έξυπνος, τίμιος και φιλομαθής, προόδευσε κι έγινε συμβολαιογράφος Ερμιόνης και Μάσητος (Κρανιδίου), ενώ παράλληλα ασχολήθηκε με το εμπόριο και τα κτήματα. Παντρεύτηκε την Παγώνα, κόρη του Γιώργου Καραγιάννη και αδελφή του Κυριάκου Γεωργίου Καραγιάννη, οι οποίοι έτρεφαν ξεχωριστή αγάπη και αναγνώριζαν τις αρετές του νεαρού.

Ο Γιάννης και η Παγώνα Δεληγιάννη απέκτησαν εννέα παιδιά:

1. Τον **Μανόλη** (πήρε το όνομα του παππού του) ο οποίος ασχολήθηκε με το εμπόριο, φοίτησε στο Ελληνικό σχολείο Ερμιόνης (ετών 13) κατά το σχολικά έτη 1890 - 1891 και 1891 - 1892. Σε τουριστικό οδηγό του έτους 1910 - 1911, ο Μανόλης Δεληγιάννης φέρεται ως ιδιοκτήτης ξενοδοχείου - εστιατορίου με την ονομασία «Μινέρβας».

Απεβίωσε στις 6 Ιουλίου 1928, σε ηλικία 50 ετών και «αναπαύεται» στον οικογενειακό τάφο των Δεληγιανναίων στον Άγιο Ανδρέα (παλαιό κοιμητήριο).

2. Τον **Γιώργο**, συμβολαιογράφο στη Θεσσαλονίκη, σύζυγο της Βασιλικής (Κικής) Μήτσα. Ο Γιώργος Ι. Δεληγιάννης φοίτησε στο Ελληνικό σχολείο Ερμιόνης (ετών 11) για δύο σχολικά έτη 1890 - 1891 και 1891 - 1892. Στη συνέχεια φοίτησε στο Ελληνικό Σχολείο Κρανιδίου, από όπου έλαβε την 1η Ιουλίου 1894 το απολυτήριό του. Ο Γιώργος Ι. Δεληγιάννης πέθανε το 1953 και η σύζυγός του στις 15 Μαρτίου 1872 σε ηλικία 80 χρόνων. «Αναπαύονται» στον οικογενειακό τάφο των Μητσαίων στο Α' Νεκροταφείο Αθηνών.
3. Τον **Μιχάλη**, σύζυγο της Ευαγγελίας Πετρολέκα. Ο Μιχάλης Ι. Δεληγιάννης φοίτησε στο Ελληνικό σχολείο Ερμιόνης (ετών 11) και έλαβε το απολυτήριό του στις 18 Ιουνίου 1896. Ασχολήθηκε με το εμπόριο. Διετέλεσε πρώτος κοινοτάρχης Ερμιόνης μετά το 1914 και εκλέχθηκε Πρόεδρος της Κοινότητας τη 2ετία 24-12-1925 / 31-12-1927. Ο Μιχάλης Ι. Δεληγιάννης απεβίωσε σε ηλικία 72 ετών και «αναπαύεται» στον οικογενειακό τάφο στον «Άγιο Ανδρέα». Η σύζυγός του Ευαγγελία απεβίωσε στις 21 Απριλίου 1982 σε ηλικία 92 χρόνων, μια πολύ βροχερή ημέρα και η μητέρα μου εκφώνησε τον επικήδειο λόγο.
4. Τον **Βασίλη**, σύζυγο της Μαρίας Μελέγκογλου. Ο Βασίλης Ι. Δεληγιάννης φοίτησε στο Ελληνικό σχολείο Ερμιόνης (ετών 9) τον πρώτο χρόνο και αποφοίτησε με βαθμό 10 (9 30/38) έχοντας πάρει 9 στα Μαθηματικά. Στη συνέχεια για τα επόμενα δύο χρόνια φοίτησε στο Ελληνικό Σχολείο Κρανιδίου απ' όπου και έλαβε το απολυτήριό του στις 18 Ιουνίου 1899 με βαθμό «καλώς» και διαγωγή «καλλίστη». Τον Βασίλειο Ι. Δεληγιάννη επιφανή επιστήμονα και πολιτικό, (Νομικός, πρώτος Βουλευτής Αθηνών και Υπουργός των κυβερνήσεων Ελευθερίου Βενιζέλου) αλλά και εξαιρετο άνθρωπο θα παρουσιάσουμε σε ιδιαίτερα άρθρα μας.
5. Την **Σταματίνα**, σύζυγο του Ηλία Ν. Παπαδοπούλου διδασκάλου και Διευθυντή του Δημοτικού Σχολείου αρρένων Ερμιόνης. Η Σταματίνα Δεληγιάννη (ετών 12) ήταν η πρώτη μαθήτριά που φοίτησε στο Ελληνικό σχολείο Ερμιόνης κατά το σχολικό έτος 1900 - 1901. «Αναπαύονται» και οι δύο σε κοινό τάφο στον «Άγιο Ανδρέα». Ο Ηλίας Παπαδόπουλος πέθανε στις 11-1-1924 σε ηλικία 54 ετών και η Σταματίνα -η δασκαλίνα όπως την έλεγαν- στις 20-1-1960 σε ηλικία 83 ετών. Πλούσιο βιογραφικό του Ηλία Παπαδόπουλου περιέχεται στο υπό έκδοση βιβλίο μας «Το Δημοτικό Σχολείο Ερμιόνης, 1863 - 1899».

6. Τη **Ζηνοβία**, σύζυγο Μιχαήλ Γεωργίου Γκάτσου. Η Ζηνοβία Ι. Δεληγιάννη φοίτησε στο Ελληνικό σχολείο Ερμιόνης (ετών 10) και ήταν η τρίτη μαθήτρια που φοίτησε στο σχολείο κατά το σχολικό έτος 1901 - 1902.
7. Την **Ελένη**, σύζυγο Κωνσταντίνου Γ. Πολυζώη Δ/ντή της Τράπεζας της Ελλάδος.
8. Τον Μήτσο, σύζυγο της Αικατερίνης Καστανιά, κηποτέχνη των Βασιλικών κτημάτων Τατοΐου.
9. Τον **Κυριάκο**, ο οποίος πέθανε νέος (το όνομα υπήρχε στην οικογένεια Καραγιάννη).

Ο Ιωάννης Εμμ. Δεληγιάννης απεβίωσε στις 27 Ιανουαρίου 1937 σε ηλικία 85 χρόνων και δύο ημέρες αργότερα, στις 29 Ιανουαρίου 1937 η σύζυγός του, Παγώνα. Οι δυο μαζί «αναπαύονται» στον επιβλητικό μαρμάρινο οικογενειακό τους τάφο, που βρίσκεται αμέσως δεξιά της εισόδου του παλαιού κοιμητηρίου της πατρίδας μας.

Ιστορική φωτογραφία:

Ο Ιωάννης Εμμ. Δεληγιάννης με τα εγγόνια και τη δισέγγονή του στο εξοχικό σπίτι του Μιχαήλ και της Ζηνοβίας Γκάτσου (Μάιος 1931).

Μία σύνθεση τεσσάρων γενεών, απουσιάζει η δεύτερη, που έχει την επιβλητική «αρχιτεκτονική μιας οικογενειακής ιεραρχίας».

(από αριστερά πάνω)

Κώστας Ηλ. Παπαδόπουλος, Κική Μιχ. Μάγκου - Παπαδοπούλου κρατώντας στην αγκαλιά την κόρη της Άργη και Αργυρούλα Δημ. Ξενάκη - Παπαδοπούλου.

(από αριστερά κάτω)

Μάρθα Βασιλ. Δεληγιάννη, Έφη Βασιλ. Δεληγιάννη, Γιώργος Μιχ. Γκάτσος, Βενετία Μιχ. Γκάτσου και στα πόδια του παππού του ο Γιάννης Μιχ. Γκάτσος.

Απουσιάζουν από τη φωτογραφία τα εγγόνια του που έμεναν στη Θεσσαλονίκη Γιάννης Γεωργ. Δεληγιάννης και Άννα Γεωργ. Δεληγιάννη.

Αργότερα ο Γιάννης και η Παγώνα Δεληγιάννη, ενώ ακόμα ζούσαν, απέκτησαν και άλλα δυο εγγόνια τον Γιώργο Κ. Πολυζώη και την Παγωνίτσα Δημ. Δεληγιάννη.

Σημειώσεις:

1. Τα εννέα παιδιά του Ιωάννη Εμμ. Δεληγιάννη τελείωσαν τα Δημοτικά Σχολεία Αρρένων και Θηλέων της Ερμιόνης.
2. Τις πληροφορίες του γενεαλογικού δέντρου και τη φωτογραφία μας έδωσε ο αείμνηστος Δημήτριος Μ. Μάγκος, δισέγγονος του Ι. Εμμ. Δεληγιάννη και

φανατικός αναγνώστης του περιοδικού «Στην ΕΡΜΙΟΝΗ άλλοτε και τώρα», με την επιθυμία «κάποτε να δημοσιευτούν ως ερέθισμα για να μαθαίνουν οι νεότεροι τις ρίζες και τους προγόνους τους», καθώς μου είχε γράψει.

3. Τα υπόλοιπα στοιχεία «ανιχνεύσαμε» σε διάφορα αρχεία και ορισμένα από αυτά αναφέρονται στο βιβλίο μας το «Το Ελληνικό Σχολείο (Σχολαρχείον) της Ερμιόνης».
4. Οι πληροφορίες για τον Μιχάλη Δεληγιάννη, ως Πρόεδρο της Κοινότητας Ερμιόνης, είναι από το βιβλίο «Ιστορικές Σελίδες του Δήμου Ερμιόνης» του Γιάννη Ησαΐα.
5. Άρθρο για την οικογένεια Δεληγιάννη έχει δημοσιευτεί και στο υπ. αρ.19/ Νοεμβρίου 2016 τεύχος του Περιοδικού «Στην Ερμιόνη άλλοτε και τώρα» από τον Κο Λίνο Μπενάκη.
6. Πολλά στοιχεία για την οικογένεια Δεληγιάννη υπάρχουν στην εφημερίδα «Ερμιονική Ηχώ».
7. Πλούσιο φωτογραφικό υλικό υπάρχει στους συγγενείς της οικογένειας και έχει κατά καιρούς δημοσιευτεί στο Περιοδικό «Στην Ερμιόνη άλλοτε και τώρα» (αρχείο Βιβής Σκούρτη και Σταμάτη Δαμαλίτη), στην ιστοσελίδα της Βιβλιοθήκης Ερμιόνης (αρχείο Ρίνας Λουμουσιώτη) και στην εφημερίδα «Ερμιονική Ηχώ» (αρχείο Λευτέρη Μαρμαρινού).

Η οικογένεια Καραγιάννη της Ερμιόνης

Αρχικά το επίθετο της οικογένειας Καραγιάννη ήταν Λαζάρου. Ένα από τα μέλη της, ο Γιάννης Λαζάρου, που έζησε τις τελευταίες δεκαετίες του 18^{ου} και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, ήταν μελαχρινός και τον φώναζαν «Καραγιάννη»! Έτσι στην επόμενη γενιά το παρατσούκλι του έγινε το νέο επίθετο της οικογένειας.²⁷

Παιδιά του Γιάννη Καραγιάννη (πιθανόν όχι τα μοναδικά) ήταν ο Γιώργος και ο Δημήτρης.

Ο **Γιώργος** γεννήθηκε στο τέλος της πρώτης 10/ετίας του 19^{ου} αιώνα. Είναι γραμμένος στους εκλογικούς καταλόγους Ερμιόνης έτους 1867, με α/α αριθμό 105, ηλικία 57 ετών και επάγγελμα «κτηματίας», μολονότι είχε, τότε, το μεγαλύτερο ιστιοφόρο (λαδάδικο) του τόπου. Φαίνεται από σχετικά έγγραφα πως πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο που διετέλεσε δήμαρχος Ερμιόνης τη 2/ετία 1869-1870.

Ο **Δημήτρης** Ιωαν. Καραγιάννης, ο αδελφός του Γιώργου, είναι γραμμένος στους εκλογικούς καταλόγους Ερμιόνης έτους 1867, με α/α 197, ηλικία 51 ετών και επάγγελμα «μυλωνάς».

Τα όσα στη συνέχεια αναφέρονται αφορούν την οικογένεια του Γιώργου Ιωαν. Καραγιάννη, που το σπίτι του και η μεγάλη ακίνητη περιουσία του ήταν στο Λιμάνι.

Ο Γιώργος Ιωαν. Καραγιάννης είχε τρία παιδιά. Τον **Γιάννη**, γραμμένο στους εκλογικούς καταλόγους έτους 1876, με α/α 318, ηλικία 30 ετών και επάγγελμα «ναυτικός». Τον **Κυριάκο** γραμμένο στους ίδιους καταλόγους (1876), με α/α 371, ηλικία 27 ετών και επάγγελμα «έμπορος» και την **Παγώνα** που παντρεύτηκε τον Γιάννη Εμ. Δεληγιάννη, συμβολαιογράφο.²⁸

Οι Γιάννης και Κυριάκος είναι γραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους του Δήμου Ερμιόνης έτους 1906 -1907, με α/α 124 και 125 αντίστοιχα. Ο Κυριάκος, όπως έχουμε ήδη γράψει, παντρεύτηκε τη Σοφία Ιωαν. Οικονόμου, κόρη του Δημάρχου Ιωάννη Γ. Οικονόμου και απέκτησαν έξι παιδιά (Ανάργυρος, Γρηγόρης,

²⁷ Τις πληροφορίες για τον μακρινό του πρόγονο (4 γενιές πίσω) επιβεβαίωσε ο Κύρος (Κυριάκος) Αγγ. Καραγιάννης, σύμφωνα με τα όσα είχε ακούσει από τον πατέρα του.

²⁸ Στον Γιάννη Εμ. Δεληγιάννη έχουμε αναφερθεί αναλυτικά σε προηγούμενο άρθρο μας.

Αλέξανδρος, Γιώργος, Άγγελος και Μαριγούλα). Ο **Ανάργυρος** πέθανε νέος, καθώς μας είπαν, από φυματίωση. Το σχολικό έτος 1890-1891 σε ηλικία 12 χρόνων φοιτούσε στο μονοτάξιο Ελληνικό Σχολείο Ερμιόνης.

Ο **Γρηγόρης**, κτηματίας με τεράστια περιουσία, φοίτησε στο Ελληνικό Σχολείο Ερμιόνης το σχολικό έτος 1897-1898 σε ηλικία 11 χρόνων. Στη συνέχεια φοίτησε στο τριτάξιο Ελληνικό Σχολείο Κρανιδίου από το οποίο αποφοίτησε το σχολικό έτος 1901-1902. Διετέλεσε πρόεδρος της Κοινότητας Ερμιόνης από 28 Μαρτίου 1928 - 31 Αυγούστου 1929. Η σύζυγός του, Ασπασία, καταγόταν από την Σπερχειάδα του νομού Φθιώτιδας και δεν είχαν παιδιά. Έμεναν στο σπίτι που σήμερα κατοικεί η οικογένεια Γεωργίου Κρητικού.

Ο **Αλέξανδρος**, υπαξιωματικός του Πολεμικού Ναυτικού, μετέπειτα υπάλληλος σε πετρελαϊκή εταιρεία (Σόκονι-Μόμπιλ) είχε σύζυγο τη Φωτεινή Μπούρλα και παιδιά τον Ανάργυρο και τη Σοφία Καραγιάννη-Ναναδάκη, που πρόσφατα απεβίωσε. Η Φωτεινή Μπούρλα είχε δύο αδέρφια, τον Γιάννη και την Παρασκευούλα. Ο Αλέξανδρος Κ. Καραγιάννης πέθανε το 1944 και η σύζυγός του Φωτεινή Αλ. Καραγιάννη το 1973. Οι τάφοι τους βρίσκονται στο παλαιό κοιμητήριο του Αγίου Ανδρέα στην Ερμιόνη, δίπλα από τους τάφους των Δεληγιανναίων.

Ο **Γιώργος** είναι γραμμένος στους εκλογικούς καταλόγους του Δήμου Ερμιόνης

έτους 1906-1907 με α/α 455, ηλικία 33 ετών και επάγγελμα «μαθητής» (φοιτητής). Σπούδασε Φαρμακευτική, άνοιξε φαρμακείο και έμενε στο Κρανίδι, όπου παντρεύτηκε την Καλομοίρα Κοντοβράκη. Απέκτησαν τρία παιδιά. Τον Κυριάκο (Κούλη), τη Σοφία και την Ιωάννα. Η Σοφία παντρεύτηκε τον συμβολαιογράφο Αντώνιο Θεοδώρου από τους Φούρνους, ενώ η Ιωάννα τον δικηγόρο Παντελή Φωστήνη. Κόρη τους είναι η Δήμητρα (Τούλα) Φωστήνη, συμμαθήτριά μου.

Ο **Άγγελος** φοίτησε στο μονοτάξιο Ελληνικό Σχολείο Ερμιόνης το σχολικό έτος 1906 -1907 σε ηλικία 12 χρόνων, αποφοίτησε από το

αντίστοιχο Ελληνικό Σχολείο Κρανιδίου, ενώ Γυμνάσιο πήγε στον Πειραιά.

Παντρεύτηκε την Αικατερίνη Βλαστού, της οποίας η οικογένεια καταγόταν από τα Σόκια της Μικράς Ασίας και είχε εγκατασταθεί ως προσφυγική στην Ερμιόνη (1922).²⁹ Ο Άγγελος και η Αικατερίνη είχαν δύο παιδιά τον Κύρο(Κυριάκο) και τη Σοφία. Ο Άγγελος Καραγιάννης απεβίωσε το 1962. Ο Κύρος (γιος του) διετέλεσε Διευθυντής του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους. Η σύζυγός του, Ελένη, ελληνικής καταγωγής, γεννήθηκε στην Κωσταντζα της Ρουμανίας. Έχουν ένα γιο τον Άγγελο και μια εγγονή την Ίριδα. Η Κα Ελένη Καραγιάννη είναι καθηγήτρια Αγγλικής Φιλολογίας και συνυπηρέτησε στο Κολλέγιο Αθηνών με τον αείμνηστο Απόστολο Γκάτσο.

Η **Μαριγούλα**, παντρεμένη με συμβολαιογράφο από τη Θεσσαλονίκη, πέθανε το 1917 στην Ερμιόνη κατά τη διάρκεια του τοκετού. Την είχε φέρει ο άνδρας της, φίλος με τον αδελφό της Γιώργο από τα φοιτητικά χρόνια, για να γεννήσει κοντά στους δικούς της.³⁰

Έχουμε, όμως, ήδη αναφερθεί και στον μεγαλύτερο γιο του Γιώργου Ιω. Καραγιάννη, τον Γιάννη, που είχε μεγάλο ιστιοφόρο και έφτανε μέχρι την Οδησό! Είχε τέσσερα παιδιά, δύο αγόρια, τον Λάζαρο και τον Γιώργο και δυο κορίτσια, την Ελένη και τη Ζαφείρω. Ο Λάζαρος το σχολικό έτος 1907-1908, σε ηλικία 13 ετών, φοίτησε στο Ελληνικό Σχολείο Ερμιόνης. Εργάστηκε ως αποθηκάριος στην Ηλεκτρική Εταιρεία στην Αθηνών – Πειραιώς (Η.Ε.Α.Π.) και γυναίκα του ήταν η Σταυρούλα Κούτση από τους Φούρνους. Ο Γιώργος (μπαρμπα – Γιωργάκης) ήταν ναυτικός με δικό του καΐκι. Είχε παντρευτεί την Ερμιονίτισσα Μαρία Νοταρά. Η Ελένη παντρεύτηκε τον Κοσμά Καντρέβα από το Κρανίδι και η Ζαφείρω τον Ερμιονίτη Αντώνη Οικονόμου, που είχε έρθει τότε από την Αμερική.

Έτσι το επίθετο Οικονόμου μετά από αρκετές 10/ετίες «επιστρέφει» στην οικογένεια Καραγιάννη. Δηλαδή, ο Γιάννης Γεωργ. Καραγιάννης ήταν ο παππούς από μητέρα του αείμνηστου Δημήτρη Αντ. Οικονόμου (Κουβέρτα).

²⁹ Ο αδελφός της Αικατερίνης Βλαστού, Μιλτιάδης, ήταν γιατρός. Εγκαταστάθηκαν στην Ερμιόνη με προτροπή του Νικολάου Λαζαρίδη.

³⁰ Ευχαριστούμε θερμά τον κύριο Κύρο Καραγιάννη για τις πληροφορίες που μας εμπιστεύτηκε και να του ευχηθούμε υγεία και κάθε καλό στην οικογένειά του. Χωρίς τη δική του συμβολή το παρόν άρθρο δεν θα μπορούσε να ολοκληρωθεί.

Οι Δημαστυνόμοι Κρανιδίου Γεώργιος Αντ. Σκλαβούνος και Ερμιόνης Αναγνώστης Δήμα Δημητριάδης

Σύμφωνα με τον περί δήμων Νόμο του 1834 η αστυνομία αποτελούσε αρμοδιότητα των δήμων. Η επόμενη νομοθετική ρύθμιση για τις αρμοδιότητες της δημοτικής αστυνομίας έγινε το 1836, όπου η αστυνομία διακρινόταν σε διοικητική, που εξασφάλιζε την εκτέλεση της νομοθεσίας και δικαστική, που ήταν αρμόδια για τη συγκέντρωση αποδείξεων των ποινικών αδικημάτων. Τα πρόσωπα που ασκούσαν αστυνομικές αρμοδιότητες ονομάζονταν δημαστυνόμοι και η επιλογή τους ξεκινούσε με πρόταση του Δημάρχου της πόλης.

Γεώργιος Αντ. Σκλαβούνος

Σύμφωνα με την υπ' αρ. 122/14 Ιουνίου 1872 αναφορά του προς τον έπαρχο Σπετσών και Ερμιονίδος ο δήμαρχος Κρανιδίου Κωνσταντίνος Κωνσταντούρος προτείνει ως δημαστυνόμο τον Γεώργιο Αντ. Σκλαβούνο.

Την πρόταση αποδέχεται ο έπαρχος και με το υπ' αρ. 1410/15 Ιουνίου 1872 έγγραφό του τη διαβιβάζει προς τον Νομάρχη Αργολίδος. Αυτός με την υπ' αρ. 5384/18 Ιουλίου 1872 αναφορά του προς το Υπουργείο Εσωτερικών εισηγείται τον διορισμό του Γεωργίου Αντ. Σκλαβούνου ως δημαστυνόμου Κρανιδίου. Ο Υπουργός αποδέχεται την εισήγηση και εκδίδεται η σχετική απόφαση, την οποία υπογράφει ο Βασιλιάς Γεώργιος Α'. Ο Γεώργιος Αντ. Σκλαβούνος είναι εγγεγραμμένος στους βουλευτικούς καταλόγους του Δήμου Κρανιδίου 1867, με α/α 525, ετών 34 και επάγγελμα πλοίαρχος.

Αναγνώστης Δήμα Δημητριάδης

Τον πρώτο δημογραμματοιστή και μετέπειτα δημαστυνόμο του Δήμου Ερμιόνης Αναγνώστη Δημητριάδη τον παρουσιάσαμε με τον Θεοδόση Απ. Γκάτσο στο τεύχος 26 του περιοδικού «Στην Ερμιόνη άλλοτε και τώρα».

Συνοπτικά, να αναφέρουμε πως η επιλογή του ακολούθησε την πορεία του προηγούμενου. Στις 3 Οκτωβρίου 1870 ο δήμαρχος Ερμιόνης Γεώργιος

Καραγιάννης με αναφορά του προς τον Έπαρχο Σπετσών και Ερμιονίδος τόνιζε με ιδιαίτερα θετικά σχόλια την καταλληλότητα του Αναγνώστη Δημητριάδη για τη θέση του δημαστυνόμου Ερμιόνης. Στη συνέχεια ο Έπαρχος με το από 22 Οκτωβρίου 1870 έγγραφό του τη διαβιβάζει στον Νομόρχη Αργολίδας και εκείνος με την από 31 Οκτωβρίου 1870 αναφορά του υποβάλλει τη θετική του εισήγηση προς το Υπουργείο Εσωτερικών.

Έτσι ο Αναγνώστης Δημητριάδης διορίζεται ως δημαστυνόμος Ερμιόνης. Το επίσημο δίπλωμα διορισμού υπογεγραμμένο από τον Βασιλέα Γεώργιο Α' του αποστέλλεται από την Κέρκυρα με ημερομηνία 15 Απριλίου 1871. Το ανωτέρω έγγραφο σώζεται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους.

Παιδιά του Αναγνώστη Δημητριάδη ήταν ο Αντώνης, ο Γιώργος και η Αγγελική μετέπειτα σύζυγος Κυριάκου Παπακυριακού.

Τις αστυνομικές αρμοδιότητες μπορούσαν επίσης να ασκήσουν εκτός από τους δημαστυνόμους ο δήμαρχος της πόλης και οι πάρεδροι των κοινοτήτων.

Τα Θεοφάνια και οι δημοτικές εκλογές του 1874 στην Ερμιόνη

Το έτος 1874 μέσα σε πολύ βαρύ κλίμα γιορτάστηκαν τα Φώτα στην Ερμιόνη με τους κατοίκους της πόλης μουδιασμένους και αμήχανους. Αιτία τα γεγονότα που προηγήθηκαν την παραμονή των δημοτικών εκλογών της 4^{ης} Ιανουαρίου, με υποψήφιους για τη θέση του δημάρχου τους Ιωάννης Γ. Οικονόμου (νυν δήμαρχο) και Κ. Γουλεμά (Γκολεμά).³¹

Η ατμόσφαιρα στην πόλη ήταν έντονα φορτισμένη αρκετό καιρό πριν με τους κατοίκους της φανατισμένους και χωρισμένους σε δύο κομματικά στρατόπεδα. Την παραμονή των εκλογών (3 Ιανουαρίου) η κατάσταση επιδεινώθηκε με αποτέλεσμα οι αντιμαχόμενες παρατάξεις, γύρω στις 6 μ.μ., να συγκρουστούν ενόπλιως με ιδιαίτερη βιαιότητα και να τραυματιστούν τρία άτομα από τα οποία το ένα απεβίωσε τις αμέσως επόμενες ημέρες, καθώς αναφέρεται σε σχετικό τηλεγράφημα.

Ο έπαρχος Σπετσών και Ερμιονίδος Αλεξανδρόπουλος για να περιορίσει τα ακραία αυτά γεγονότα, ενίσχυσε τη στρατιωτική δύναμη της πόλης που είχε αποσταλεί για τις εκλογές και διέταξε τον γραμματέα του Επαρχείου να μεταβεί από το Κρανίδι που βρισκόταν στην Ερμιόνη. Παράλληλα ανέφερε στο Υπουργείο των Εσωτερικών ότι ήταν άμεση η ανάγκη να έλθει ειδικός ανακριτής από το Ναύπλιο, προκειμένου να επιληφθεί της υπόθεσης.

Την επόμενη ημέρα οι εκλογές διεξήχθησαν ομαλά σε όλους τους δήμους του Επαρχείου, *«εις Ερμιόνην όμως τα πνεύματα παρέμεναν ερεθισμένα»*.

Στις 6 Ιανουαρίου τρία τηλεγραφήματα του επάρχου προς το Υπουργείο διαβεβαίωναν *«ότι έρις κατέπαυσεν και αφοπλισμός ενεργείται δραστηρίως»*, καταφθάνει από το Ναύπλιο ο εφέτης Γκιων για να αναλάβει τις ανακρίσεις και τέλος ότι *«εις Ερμιόνην επανήλθεν ολοσχερώς η τάξις και η ησυχία»*.

Σε ό,τι αφορά το εκλογικό αποτέλεσμα, για την ιστορία αναφέρουμε πως ψήφισαν 443 άρρενες συμπολίτες και εξελέγη δήμαρχος, για μια ακόμη φορά, ο Ιωάννης Γ.

³¹ Πρόκειται, καθώς φαίνεται, για τον Κυριάκο Γουλεμά ή Γκολεμά του Νικολάου, που είχε εκλεγεί πληρεξούσιος αντιπρόσωπος Ερμιονίδας στην Εθνοσυνέλευση του 1862 και Βουλευτής το 1869.

Οικονόμου, ενώ στο Κρανίδι και τα Δίδυμα εκλέχθηκαν οι Κωνσταντίνος; Κωνσταντούρος και Ευθύμιος Οικονομόπουλος, αντίστοιχα.

Ενδιαφέρον, ωστόσο, παρουσιάζει και το παρακάτω γεγονός, όπως περιγράφεται σε τηλεγράφημα του επάρχου Σπετσών και Ερμιονίδος: «Εσφαλμένως επληροφόρησα περί πλειονοψηφίσεως Γουλεμά (Ερμιόνη), διότι κατά νεώτερον τηλεγράφημα επλειοψήφισεν Οικονόμου, νυν δήμαρχος».

Σπέτζαι τη 8^η Ιανουαρίου 1874, ώρα 8 π.μ.

Άγγελος Βασ. Παπαβασιλείου

Ο Άγγελος Βασ. Παπαβασιλείου γεννήθηκε στην Ερμιόνη το πιθανότερο το 1850. Είναι γραμμένος στους βουλευτικούς εκλογικούς καταλόγους του Δήμου Ερμιόνης του έτους 1876, με α/α 71, ετών 26 και επάγγελμα ιδιώτης. Επίσης είναι γραμμένος, στους εκλογικούς καταλόγους του Δήμου του έτους 1907, με α/α 314, ηλικία 56 ετών και επάγγελμα ναυτικός! Στους ίδιους καταλόγους είναι καταχωρημένα και τα ονόματα των δύο αδελφών του Κωνσταντίνου και Αντώνη.

Ο Κωνσταντίνος, ο μεγαλύτερος, στους εκλογικούς βουλευτικούς καταλόγους του έτους 1876 είναι καταχωρημένος με α/α 363, ετών 29 και επάγγελμα οινοπώλης, στους δε εκλογικούς καταλόγους του έτους 1907, με α/α 329 ετών 57 και επάγγελμα το ίδιο (οινοπώλης).

Ο Αντώνης στους εκλογικούς καταλόγους τους έτους 1876 έχει α/α 61, ηλικία 27 ετών και επάγγελμα οινοπώλης, στους δε αντίστοιχους του 1907 έχει α/α 313, ετών 56 και επάγγελμα το ίδιο.

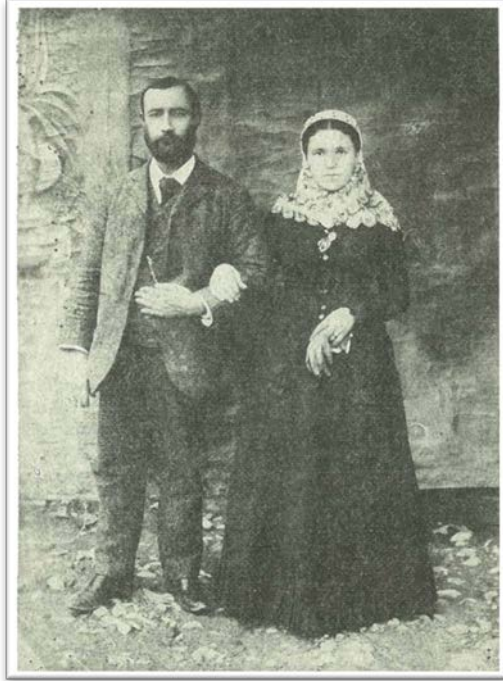
Ο δάσκαλος Μ. Π. αναφέρει στο βιβλίο του «Θρύλοι και παραδόσεις της Ερμιόνης» πως ο μπάρμπας του ο Αντώνης που το σπίτι του βρισκόταν κολλητά, βόρεια στο αρχοντόσπιτο του Μερτύρη, όταν πήρε τη σύνταξή του από τελωνειακός υπάλληλος άνοιξε μανάβικο στο ισόγειο του σπιτιού του κάτω από τη μεγάλη ταράτσα.

Όπως έχουμε ξαναγράψει ο Ιωάννης Γεωργ. Οικονόμου, για πολλά χρόνια δήμαρχος της Ερμιόνης, παντρεύτηκε σε δεύτερο γάμο την Ελένη Στρίγκου, αδελφή του ιερέα και δασκάλου Αντωνίου Στρίγκου, που γρήγορα χώρισε από τον Κοιλαδιώτη σύζυγό της γιατί την κακοποιούσε.

Με την Ελένη ο Γιάννης Οικονόμου έφεραν στον κόσμο τέσσερα παιδιά (δύο αγόρια και δύο κορίτσια), τη Μαρία (Μαριγούλα) που της έδωσαν το όνομα της πρώτης του γυναίκας, τον Αντώνη, τον Άγγελο και την Κατερινιώ, μετέπειτα σύζυγο του Ιωάννη Παπαδογιαννάκη.

Τη Μαριγούλα Οικονόμου παντρεύτηκε ο Άγγελος Παπαβασιλείου, που για αρκετό διάστημα ήταν, όπως μας πληροφορήσαν, επιστάτης στα κτήματα που είχε ο πατέρας της και προύχοντας της Ερμιόνης Ιωάννης Οικονόμου.

Ο Άγγελος και η Μαριγούλα Παπαβασιλείου, γονείς του δασκάλου μας κυρ -

Μιχαλάκη, απέκτησαν, σύμφωνα με τα γραφόμενά του, δεκαεπτά παιδιά που τους χάρισαν πολλές χαρές αλλά και χρόνια μεγάλου πόνου και συμφορών.

Από τα δεκαεπτά παιδιά δύο πέθαναν στη γέννα, ο Γιώργος και η Φωτούλα έφυγαν σε μικρή ηλικία, ενώ ο Ανάργυρος (σύμφωνα με το σημείωμα του πατέρα του) πνίγηκε στο πηγάδι του περιβολιού, στις 4 Ιουλίου 1894 και η Ελένη στη δεξαμενή του. Το σχετικό σημείωμα του πατέρα που είναι εντελώς ανορθόγραφο, μας κάνει να πιστεύουμε ότι ο Άγγελος Βασ. Παπαβασιλείου δεν είχε φοιτήσει στο Δημοτικό Σχολείο, αφού

επιπλέον δεν βρήκαμε στους σχετικούς καταλόγους εκείνων των χρόνων το όνομά του. Να σημειώσουμε, επίσης, πως τρία από τα παιδιά του Άγγελου και της Μαριγώς Παπαβασιλείου γεννήθηκαν κωφά.³²

Σύμφωνα με τις περιγραφές του δασκάλου μας ο Άγγελος Παπαβασιλείου ήταν ένα στοργικός πατέρας με βιβλική μορφή, καλοσυνάτο βλέμμα, γλυκιά φωνή και φρόντιζε πάντα για την καλλιέργεια της ψυχής των παιδιών του. Πολλές φορές γινόταν αυστηρός προκειμένου να τα οδηγήσει στον δρόμο της αρετής και της προόδου.

Τον περιγράφει, επίσης, ως άνθρωπο φιλεύσπλαχνο, να βοηθάει τους φτωχούς συμπολίτες του με κάθε τρόπο, ιδιαίτερα στις μεγάλες γιορτές των Χριστουγέννων και του Πάσχα, ώστε να μη λείπει τίποτε από το τραπέζι τους και να χαίρονται μαζί με όλους τους άλλους συμπολίτες τους.

³² Ο όρος «κωφά» έχει αντικαταστήσει εδώ και χρόνια τον όρο «κωφάλα».

Προκειμένου να θρέψει την πολυμελή οικογένειά του ο Άγγελος Παπαβασιλείου έκανε κατά καιρούς πολλές δουλειές.

Είχε καφενείο «Το Κεντρικόν», ήταν χασάπης, δήλωνε και ναυτικός. Απόκτησε όμως και περιβόλι, προίκα της γυναίκας του Μαριγούλας από τον πατέρα της. Σ' αυτό υπήρχαν πολλά καρποφόρα δέντρα, όπως μανταρινιές, λεμονιές, κυδωνιές, μηλιές, βερικοκιές, ροδιές και άλλα που έβγαζαν νοστιμότατους καρπούς.

Ο Άγγελος Παπαβασιλείου ασχολήθηκε και με την τοπική αυτοδιοίκηση και διετέλεσε δήμαρχος Ερμιόνης για πολλά χρόνια (1888 – 1890, 1891 – 1894, 1896 – 1899, 1908 – 1909, 1910 – 1912). Εκλέχθηκε για πρώτη φορά το 1888. Είναι αξιοσημείωτο ότι η ημερομηνία αυτή αναγράφεται στην εντοιχισμένη μαρμάρινη πλάκα του Στρατώνα που βρίσκεται δίπλα στο «Καποδιστριακό» και μπροστά από τη σημερινή Βιβλιοθήκη Ερμιόνης χτισμένος και αυτός στο αρχαίο τείχος του 4ου π.Χ. αιώνα.

Το κτήριο αυτό όπως και τα δύο προηγούμενα έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρητέα μνημεία γιατί *«είναι χτισμένα πάνω στο αρχαίο τείχος του 4ου π.Χ. αιώνα ενώ το παλαιό Κοινοτικό κατάστημα (σημερινή Βιβλιοθήκη) και ο Στρατώνας αποτελούν συνδυασμό νεοκλασικής και νησιώτικης αρχιτεκτονικής»*.

Το αρχείο του Άγγελου Β. Παπαβασιλείου

(Μαρτυρίες και αποκαλύψεις)

Στο σπίτι του δασκάλου μας Μιχαήλ Αγγ. Παπαβασιλείου, που σήμερα στεγάζει την Εστία Πολιτισμού και το Μουσείο Παιχνιδιών Ερμιόνης, υπήρχαν μεταξύ των σχεδόν κατεστραμμένων αντικειμένων και μια παλαιά συρταρέρια, κωμός, την οποία ο Ερμιονικός Σύνδεσμος παρέδωσε στο Ιστορικό Λαογραφικό Μουσείο Ερμιόνης (ΙΛΜΕ).

Σ' ένα συρτάρι του παλαιού εκείνου επίπλου βρέθηκε ένα κουτί με διάφορα χαρτιά και φωτογραφίες, το οποίο η τότε πρόεδρος του Ι.Λ.Μ.Ε. κυρία Ήρα Φραγκούλη - Βελλέ παρέδωσε στην ταμία του Ερμιονικού Συνδέσμου κυρία Ελένη Τράκη. Η κυρία Τράκη μάς παρέδωσε τα χαρτιά αυτά που ήσαν νοτισμένα και ημικατεστραμμένα.

Φροντίσαμε με ιδιαίτερη προσπάθεια να τα συντηρήσουμε, αφού εύκολα διαπιστώσαμε πως πρόκειται για μέρος του αρχείου του Άγγελου Παπαβασιλείου, ο

οποίος διετέλεσε δήμαρχος Ερμιόνης (περιοδικά) κατά τις δύο τελευταίες 10/ετίες του 19^{ου} αιώνα και τις δύο πρώτες του 20^{ου} αιώνα, όπως έχουμε αναφέρει.

Τα έγγραφα αυτά τα τοποθετήσαμε σε πενήντα πλαστικές μεμβράνες. Στις είκοσι έξι (26) μεμβράνες περιέχονται έγγραφα του 19^{ου} αιώνα και στις είκοσι τέσσερις (24) του 20^{ου} αιώνα. Οι σελίδες των εγγράφων του 19^{ου} αιώνα είναι ογδόντα (80) και του 20^{ου} εκατόν οκτώ (108).

Το παλαιότερο έγγραφο έχει ημερομηνία 12 Νοεμβρίου 1881 και είναι η άδεια (αορίστου διάρκειας) που δόθηκε από τον στρατό στον στρατιώτη Άγγελο Παπαβασιλείου, ενώ το νεότερο η άδεια ταξιδίου που δόθηκε στις 20 Σεπτεμβρίου 1950 στην κόρη του Παυλίνα για να μεταβεί στη Ρόδο. Η άδεια δόθηκε από τον Διευθυντή του Σταθμού Ερμιόνης Δημήτριο Λάμπο, Υπενωματάρχη.

Το περιεχόμενο των περισσοτέρων εγγράφων (δώδεκα του 19^{ου} και δεκαοκτώ του 20^{ου} αιώνα) αφορά διάφορες δικαστικές διαμάχες του Άγγελου Παπαβασιλείου και μελών της οικογένειάς του με πρόσωπα από την Ερμιόνη, το Κρανίδι, την Ύδρα και τον Πειραιά. Κάποια άλλα (έντεκα του 19^{ου} αιώνα) αφορούν δανειοδοτήσεις Καλύμνιων σπογγαλιέων από κάποιον Κωνσταντίνο Σπετσιώτη. Το πώς από την Κάλυμνο αυτά τα έγγραφα βρέθηκαν στο αρχείο του Άγγελου Παπαβασιλείου, δεν γνωρίζουμε.

Σημαντικά, επίσης, είναι τα έγγραφα που αφορούν τον Δήμο Ερμιόνης, (τρία του 20^{ου} αιώνα), τον απολογισμό του ιερού ναού της Παναγίας (ένα του 20^{ου} αιώνα), μέλη της οικογένειας καθώς και το σημείωμα που μας πληροφορεί για τον πνιγμό του γιου του Ανάργυρου στο πηγάδι του περιβολιού τους.

Ο μελετητής του αρχείου θα διαπιστώσει εύκολα τις πολλές μηνυτήριες αναφορές τις οποίες υπέβαλλαν σημαίνοντα πρόσωπα του Δήμου Ερμιόνης αλλά και της Επαρχίας Ερμιονίδος κατά του Άγγελου Παπαβασιλείου, κυρίως για οικονομικούς λόγους.

Μητέρες φιλότεκνες – Ηρώων μάνες

Στις 30 Ιανουαρίου 1883 δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Νέα Εφημερίς» η είδηση του θανάτου, προ μιας εβδομάδος στο Ναύπλιο, της Σταμάτας Βασιλείου, το γένος Ζέρβα από το Κρανίδι.

Η εκλιπούσα ήταν σύζυγος του Αναγνώστη - Δημητρίου Βασιλείου, «ενός εκ των ανδρείων αγωνιστών της Επανάστασεως, αριστεύσαντα κατά την πολιορκίαν του Παλαμηδίου, δις γενόμενος Δήμαρχος Κρανιδίου».

Άνδρας φιλόθρησκος ο Δ.Β., χειροθετήθηκε σε αναγνώστη, ένα από τα κατώτερα αξιώματα του κλήρου, αλλάζοντας στη συνέχεια το όνομά του από Δημήτριος σε Αναγνώστη. Γράφτηκε ότι με τη Σταματίνα απέκτησαν δεκαοκτώ παιδιά! Θανόντος του συζύγου της, το 1846, η «φιλότεκνη» μάνα ανέθρεψε μόνη με πολλή αγάπη τους οκτώ ανήλικους γιους και τους σπούδασε όλους με τεράστιους κόπους και θυσίες. Αυτοί ήταν: Ο Αναστάσιος, στρατιωτικός γιατρός/ο Ιωάννης, στρατιωτικός γιατρός/ο Βασίλειος, γιατρός/ο Αντώνιος, εφέτης/ο Κωνσταντίνος, αξιωματικός/ο Νικόλαος, δικηγόρος και συμβολαιογράφος/ο Ανδρέας, νομικός, βουλευτής και νομάρχης/ο Κυριάκος, ανώτερος υπάλληλος των σιδηροδρόμων.

Στις 17 Ιανουαρίου 1867, ανήμερα του Αγίου Αντωνίου, έπεσε «εις Καμαριώτην Κρήτης» ο υπίατρος του Ελληνικού Στρατού, Ιωάννης Α. Βασιλείου, δευτερότοκος γιος της οικογένειας, **«ο Νεομάρτυς της Πατρίδος»**, όπως τον αποκάλεσαν τότε οι εφημερίδες των Αθηνών.³³

Όταν η μάνα πληροφορήθηκε τον θάνατό του, ως άλλη Σπαρτιάτισσα, είπε: «Αν είναι να ελευθερωθεί η Κρήτη και ως αυτός ας πέσωσιν και οι δύο άλλοι αδελφοί του (Ανδρέας και Κυριάκος), οίπινες μετ' αυτού συνανεχώρησαν».

Εμείς, οι λαλίστατοι, πώς μπορούμε να σχολιάσουμε τέτοια γεγονότα; Καλλίτερα να σιωπήσουμε και να παραδειγματιζόμαστε απ' αυτά. Να τα παρουσιάζουμε εμφατικά στα παιδιά μας, για να γνωρίζουν την τοπική ιστορία και να νιώθουμε περήφανοι που ο Δήμος μας ανέδειξε τέτοιες μάνες ηρώων.

³³ Στη Μάχη της Κρήτης ο υπίατρος Ιωάννης Α. Βασιλείου, συμμετείχε **εθελοντικά**.

Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897 και η δράση του Σταμάτη Αντ. Μήτσα

Η ραγδαία επιδείνωση των Ελληνοτουρκικών σχέσεων που προκλήθηκε από την αποστολή ελληνικού εκστρατευτικού σώματος στην Κρήτη τον Φεβρουάριο του 1897 και την αδιαλλαξία των δύο πλευρών που δεν τους επέτρεψε να βρουν πεδίο συνεννόησης, οδήγησαν σε σύγκρουση την Ελλάδα και την Οθωμανική αυτοκρατορία. Έτσι στις 5 Απριλίου 1897 η Υψηλή Πύλη ανακοίνωσε στον Έλληνα πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη τη διακοπή των διπλωματικών σχέσεων των δύο κρατών και την κήρυξη πολέμου.

Το επίκεντρο των στρατιωτικών επιχειρήσεων υπήρξε κυρίως η Θεσσαλία όπου έγιναν φονικές μάχες στο Γρίμποβο, τα Φάρσαλα, τον Δομοκό, το Βελεστίνο, το Μάτι και τα Πέντε Πηγάδια. Στις 30 Απριλίου, μετά από πόλεμο είκοσι πέντε ημερών, οι Μεγάλες Δυνάμεις ζήτησαν από την Τουρκία τη διακοπή των συγκρούσεων και την έναρξη των διαπραγματεύσεων.

Στις 7 Μαΐου αναγγέλθηκε η σύναψη ανακωχής που υπογράφηκε στο χωριό Ταράτσα της Λαμίας. Στο μεταξύ οι συνομιλίες μεταξύ των δύο μερών παρά τις όποιες δυσκολίες συνεχίστηκαν και στις 22 Νοεμβρίου 1897 υπογράφηκε στην Κωνσταντινούπολη η συνθήκη ειρήνης.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Γενικού Επιτελείου Στρατού οι νεκροί του Ελληνοτουρκικού πολέμου του 1897 ήσαν πενήντα επτά (57) αξιωματικοί και χίλιοι ενενήντα εννέα (1.099) οπλίτες. Μεγάλος ήταν και ο κλονισμός της οικονομίας της χώρας ιδιαίτερα με την πολεμική αποζημίωση των τεσσάρων εκατομμυρίων (4.000.000) λιρών που υποχρεώθηκε η Ελλάδα να καταβάλει στον νικητή.

Σε αρκετές από τις μάχες που αναφέραμε πήρε μέρος και ο Ερμιονίτης αξιωματικός του ελληνικού στρατού, λοχαγός του πυροβολικού τότε, Σταμάτης Αντ. Μήτσας, ως Διοικητής της 1^{ης} ορειβατικής πυροβολαρχίας του 2^{ου} Συντάγματος Πυροβολικού (Στρατού Θεσσαλίας), ο οποίος επέδειξε απaráμιλλη γενναιότητα ³⁴.

Συνοπτικά παρουσιάζουμε τη συγκρότηση του 2^{ου} Συντάγματος Πυροβολικού καθώς και τις σημαντικότερες πολεμικές επιχειρήσεις που έλαβε μέρος η 1^η Ορεινή Πυροβολαρχία του.

Διοικητής	Σοφιανός Αλέξανδρος Αντισυνταγματάρχης Π.Β.
Υποδιοικητής	Κρεσενίδης Γεώργιος Ταγματάρχης Π.Β.
Διοικητής Μοίρας	Ιωάννου Ιωάννης Ταγματάρχης Π.Β.
Διοικητής 1 ^{ης} Πυροβολαρχίας	Σταμάτης Αντ. Μήτσας Λοχαγός Π.Β.

5-4-1897: Συμμετοχή στον αγώνα των Μεραρχιών επί των συνόρων με την 1^η Ορειβατική Πυροβολαρχία στο Βοτανοχώρι.

15-4-1897 έως 18-4-1897: Διάθεση στην 3^η Ταξιαρχία και συμμετοχή στις μάχες του Βελεστίνου.

23-4-1897: Συμμετοχή στη μάχη των Φαρσάλων.

5-5-1897: Συμμετοχή στη μάχη του Δομοκού.

6-5-1897: Σύμπυξη προς τη στενωπό Καλαμακίου.

³⁴Ήδη οι στρατιωτικές αρετές του Σταμάτη Μήτσα και η ανδρεία του είχαν ξεδιπλωθεί και κατά την Θεσσαλική επανάσταση του 1878, όταν όντας τριτοετής εύελπιδης αφήνει τα θρανία της Σχολής και έρχεται να αγωνιστεί στο πλευρό του πατέρα του Αντώνη Στ. Μήτσα.

Οι εφημερίδες των Αθηνών που μετέφεραν τα γεγονότα και τις ειδήσεις του πολέμου έγραφαν για τον Ερμιονίτη ηρωικό αξιωματικό, απόγονο της θρυλικής οικογένειας των Μητσαίων.

Η μάχη του Βελεστίνου – Ο ηρωισμός των ανδρών μας

«...Αι δύο ορειναί πυροβολαρχίαι μας υπό τον Μήτσαν και Φραντζήν εκεραυνοβόλουν δια βολιδοφόρων οβίδων, απεσυνέθετον τας τουρκικάς φάλαγγας...Περί την 8^{ην} το πυρ σφοδρότερον...Αίφνης περί ώραν 10^η δύο ίλαι τουρκικού ιππικού απήλθον να καταλάβουν μικρόν λόφον κάτωθεν της ορεινής πυροβολαρχίας του Μήτσα αλλά τους εδέχθησαν δια ραγδαίου πυρός αφήσαντες αυτούς να πλησιάσωσι μέχρις εκατόν μέτρων.... Η καταστροφή του τουρκικού ιππικού υπήρξε τελεία...».

(ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ, Κυριακή 20 Απριλίου 1897)

Πολεμική Ψυχολογία (Χρονογράφημα)

«...Ο αρχηγός του εν Ηπείρω στρατού, ο διαψεύσας δυστυχώς όλας τα ελπίδας μας ερωτά τον ανθυποπολοχαγόν Γαλανόν που ευρίσκεται ο ουλαμός του.... Του ετέρου (όμως αξιωματικού) η οργή και η αγανάκτησις εκσπάται δια των οφθαλμών του και αναλύεται εις δάκρυα. Ανήρ τέλειος, στρατιώτης γενναίος, πολεμήσας ηρωϊκώς και όχι δια πρώτην φοράν σήμερον, ανήρ όστις μαθητής έτι ων εν τη σχολή Ευελπίδων, δραπετεύει εκ του παραθύρου, και με κίνδυνον αποβολής εκ του...., μάχεται παρά το πλευρόν του πατρός του εν Δομοκώ κατά το 1878, ο νυν λοχαγός του πυροβολικού Σταμάτιος Μήτσας, κλαίει ως παιδίον δια την αισχράν υποχώρησιν των αρχηγών του και αναφωνεί ως άλλος Ιώβ:

- Κατηράσθην την ημέραν της γεννήσεώς μου, διότι έτυχα θεατής τοιαύτης εθνικής καταισχύνης!

(ΕΜΠΡΟΣ, Πέμπτη 23 Απριλίου 1897)

Στην πρώτη σελίδα του ίδιου φύλλου η εφημερίδα είχε δημοσιεύσει υπέροχη φωτογραφία του σπουδαίου αξιωματικού.

Περί της υποχωρήσεως εις Φάρσαλα - Αφήγησις αυτόπτου μάρτυρος

«...Η πυροβολαρχία του Σταμάτη Μήτσα έμεινεν επί ώρας πολλάς σιγώσα ένεκα ελλείματος οβίδων. Μάτην εξήτει δι αγγελιοφόρων οβίδας. Δεν του έστελναν. Ο Σταμάτης έκλαιεν από την φούρκαν του. Τέλος, φάνηκεν ο ταγματάρχης Μανέτας και πήρε κατά μέρος τον Μήτσαν και του ωμιλούσε. Τι είπαν δεν άκουσα. Ξεύρω μόνον πως ο Μήτσας τράβηξε τα κανόνια του!»

(ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ, Κυριακή 27 Απριλίου 1897)

Η μάχη του Βελεστίνου - Αφήγησις ενός τραυματίου

«...Προ πάντων όμως (εφάνηκαν ανδρείοι) ο λοχαγός του πυροβολικού Μήτσας, ο ανθυπολοχαγός Γουβέλης, ο Καπιτσίνης έκαμαν θαύματα με τα κανόνια τους. Όλοι ατρόμητοι έστρωναν με τους ευζώνους κα εν άτακτον σώμα την πεδιάδα όλην από Τούρκους...».

(ΕΜΠΡΟΣ, Κυριακή 27 Απριλίου 1897)

Εκ των μυστηρίων της υποχωρήσεως - Συνεντεύξεις μετά τραυματιών

«...Το πυροβολικόν μας υπέρτερον παντός επαινου...ο λοχαγός Μήτσας με τον Γουδέλην... όλοι αυτοί τους οποίους είδα εγώ (αναφέρει τα ονόματα δέκα αξιωματικών) έδειξαν παραδειγματικήν ανδρείαν.

- Και ο Σμολένσκης;
- Αφήσατέ τον αυτόν! Είναι τόσον υψηλά, ώστε πας έπαινος ελαττώνει την αξίαν του». ³⁵

(ΕΜΠΡΟΣ, Κυριακή 27 Απριλίου 1897)

Το Πηλειορείτικον Σώμα - Η μάχη του Βελεστίνου, 24 Απριλίου - Τα αίτια της υποχωρήσεως

«...Η μάχη εξηκολούθη ζωηρά. Το κατ' αριθμόν και καθ' όλα ανώτερον πυροβολικόν του εχθρού ουδόλως εσίγα, αι ημέτεραι ορειναί πυροβολαρχίαι, οι μεν

³⁵Ο Συναγματάρχης πυροβολικού Κωνταντίνος Σμολένσκης ήταν ο Διοικητής της 3ης Ταξιαρχίας και ο πλέον αναγνωρισμένος ανώτατος αξιωματικός του στρατού σε κείνον τον πόλεμο. Γι' αυτό και κατά τις τελευταίες ημέρες του πολέμου ζητήθηκε από πολλούς να αναλάβουν την αρχηγία των στρατιωτικών δυνάμεων της χώρας.

υπό τον λοχαγόν κ. Μήτσαν εις τον κέντρον, η δε υπό τον λοχαγόν κ. Φραντζήν εις το δεξιόν κέρας εμάχοντος ερρωμένως και λίαν επιτυχώς...».

(ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑ, 7 Μαΐου 1897)

Όταν μετά τον πόλεμο ο Σταμάτης Μήτσας ήρθε στην Αθήνα για να παρευρεθεί κοντά στον ετοιμοθάνατο πατέρα του, ο κόσμος τον περίμενε με λαχτάρα. Κοντά στο Δαφνί τού επιφύλαξε θερμότατη υποδοχή ραίνοντας με άνθη τον ήρωα, τα άλογα και τα κανόνια του, ενώ οι εφημερίδες εγκωμίαζαν την άφιξή του. Να τι έγραφε η εφημερίδα ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ στις 7 Οκτωβρίου 1897.

Ο λοχαγός Σταμάτης Μήτσας

Είνε τόσον ολίγοι οι διαπρέψαντες κατά τον ατυχή αυτόν πόλεμον, ώστε ο λαός να χαίρη όταν του δίδηται ευκαιρία να εκφράση προς αυτούς την ευγνωμοσύνην του. Μεταξύ των ολίγων αυτών εις την πρώτην γραμμήν είναι και ο λοχαγός του πυροβολικού κ. Μήτσας, όστις απ' αρχής μέχρι τέλους του πολέμου ηρωϊκώτατα ηγωνίσθη με την πυροβολαρχίαν του παντού όπου ετάχθη. Εις το όνομα του αξιωματικού αυτού ώμνουν αληθώς οι στρατιώται του εκ των οποίων πολλοί έπεσαν ένδοξοι νεκροί επάνω εις τα κανόνια του.

Η μικρά ορεινή πυροβολαρχία τα έβαλε πολλάκις με πολυπληθέστατον και ισχυρότατον εχθρικών πυροβολικών, υπέστη το σφοδρόν και άνισον αυτού πυρ μετά παραδειγματικής γενναιοψυχίας των ανδρών της και μεταξύ των δοξασμένων τραυματιών της, έσχε και δύο κανόνια. Αι Αθήναι επανείδον μετά χαράς τον ανδρείον αρχηγόν της με τα παλληκάρια του, τους λαμπρούς αξιωματικούς του και τους πυροβολητάς, οι οποίοι εφάνησαν αντάξιοι του λοχαγού των. Το πυροβολικόν μας διεκρίθη γενικώς εις τον πόλεμον και ένας από τους διαπρέποντας αξιωματικούς υπήρξεν αναμφισβητήτως ο λοχαγός Μήτσας.

Η πολεμική αξία, η ασυναγώνιστη ανδρεία, η σύνεση και η σωφροσύνη αλλά και η αυταπάρνηση του Σταμάτη Μήτσα ενθουσίασαν και συγκίνησαν τον κετ'εξοχήν καυστικό και σαρκαστικό ποιητή μας Γεώργιο Σουρή ο οποίος του αφιέρωσε τιμητικό ποίημα γραμμένο στις 28 Ιουνίου 1897.

«ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΜΗΤΣΑΣ»

Του κανονιού του τη φωνή	Συ που τον κοίταξες κι αλλού
την τρώμαξαν οι μάχες	και μες στην γη του Ρήγα
και των Φερών εσειστήκαν	να πολεμά μερόνυχτα
τραγουδημένες ράχες,	συ μάννα, γλυκοφίλησε
την ώρα την αξέχαστη,	το τιμημένο το παιδί,
την καθεμιά του μπάλα	που ξέρει λόγια λίγα
νεκρή στο σώμα σώριαζε	και μόνο με του κανονιού
των Τούρκων την καβάλα.	το στόμα παραμίλησε.

Στον πόλεμο του 1897 ασφαλώς έλαβαν μέρος όλοι οι κληρωτοί της επαρχίας Ερμιονίδας. Θα σταθούμε, όμως, αποτινόντας τον οφειλόμενο φόρο τιμής στον νεκρό του πολέμου Σταμάτη Φωστήνη από το Κρανίδι, που σκοτώθηκε στις 8 Απριλίου 1897 στο Μπουγάζι του Τύρναβου.³⁶

Στον πόλεμο του 1897 η γενναιότητα και η αξιοσύνη του Ελληνικού στρατού, αξιωματικών και οπλιτών, ήταν «αντιστρόφως ανάλογες» με αυτή που επέδειξε τόσο η πολιτική όσο η στρατιωτική ηγεσία του. Γι' αυτό και τα όνειρα του λαού διαψεύστηκαν.

Η ταπεινωτική όσο και «διδασκική» ήττα της Ελλάδας κατά τον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897, τον οποίο συνήθως ονομάζουμε «ατυχή», είχε και τη θετική του πλευρά. Το έθνος αφυπνίστηκε, ανασυντάχθηκε και ανασυγκροτήθηκε. Ο στρατός μας μεγάλωσε λόγω και της αύξησης των γεννήσεων, όπως παρατηρούν οι ειδικοί και μέσα σε δεκαπέντε χρόνια κατόρθωσε όλα αυτά να τα αξιοποιήσει και να γράψει το θαύμα των Βαλκανικών πολέμων.

³⁶ Το όνομά του αναφέρεται στους νεκρούς του πολέμου στο σχετικό βιβλίο του Γενικού Επιτελείου Στρατού (σελ.25).

Τα Βουλγαρικά της Ερμιόνης

Όπως έχει γραφτεί στο περιοδικό «Στην ΕΡΜΙΟΝΗ άλλοτε και τώρα» από τον αείμνηστο Πρόεδρο του Ερμιονικού Συνδέσμου Απόστολο Θ. Γκάτσο η ιστορική οικογένεια Βούλγαρη από την Ύδρα είχε στην Ερμιόνη *«εν περιβόλι αντίκρου εις τον Μωρέαν εις το Καστρί πλησίον εις τους Αγίους Αναργύρους»*.

Αυτό αναγράφεται στη διαθήκη του γενάρχη της οικογένειας Μπέη Γεωργίου Δημ. Βούλγαρη (1769 - 1812), δημοσιευμένη στον Δ' τόμο (1800 - 1812) του «Ιστορικού Αρχείου της Κοινότητας Ύδρας». Όμοια «περιβόλα» ο Γεώργιος Δημ. Βούλγαρης είχε αποκτήσει και στην Αίγινα.

Ο Γεώργιος Δημ. Βούλγαρης είχε έξι παιδιά, τρία αγόρια (Δημήτριο, Εμμανουήλ, Νικόλαο) και τρία κορίτσια (Κυριακούλα, Ελένη, Ζωή, Ζώγκω την έλεγαν χαϊδευτικά, που πέθανε σε μικρή ηλικία). Τα δύο αναφερόμενα κτήματα τα κληρονόμησαν τα τρία του αγόρια (Δημήτριος, Εμμανουήλ, Νικόλαος). Ο Εμμανουήλ Βούλγαρης με τη σύζυγό του Αγγελίνα Γκίκα Μωραΐτη εγκαταστάθηκαν στο κτήμα στην Ερμιόνη, το οποίο στη συνέχεια ανέλαβε ο γιος τους Δημήτριος Εμμ. Βούλγαρης.³⁷

Το αρχείο που διασώθηκε στην Ερμιόνη είναι της οικογένειας του Εμμανουήλ Βούλγαρη και βρέθηκε στο σπίτι της οικογένειας Ζωγράφου, φιλικής της οικογένειας

³⁷ Έρευνα του Πρέσβη Ανδρέα Καντιάνη, ο οποίος μας έδωσε και τις σχετικές πληροφορίες.

του Εμμανουήλ Βούλγαρη. Όλα αυτά τα χαρτιά, έγγραφα, επιστολές, αντίγραφα επιστολών κ.α. στοιβαγμένα σε μια «κοφινίδα» παραδόθηκαν από τον αείμνηστο Μόδεστο Καρακατσάνη, Πρόεδρο της Κοινότητας Ερμιόνης, στον Απόστολο Γκάτσο, ως δωρεά προς τον Ερμιονικό Σύνδεσμο. Ο αείμνηστος Πρόεδρος του Ε.Σ. μελέτησε τα έγγραφα και τα ταξινόμησε κατά χρονολογική σειρά σε δεκαοκτώ φακέλους, που φυλάσσονται στη Βιβλιοθήκη της Μονής των Αγίων Αναργύρων.

Στη συνέχεια, καθώς φαίνεται, ο Λεωνίδας Δρόσης γεννημένος το 1836 κληρονόμησε από τη γιαγιά του Ελένη Βούλγαρη, δεύτερη σύζυγο του Νικολάου Γεωργ. Βούλγαρη, τμήμα από την «Περιβόλα - Σκάλα Βούλγαρη» στην Αίγινα (Μαραθώνα) και τμήμα από το κτήμα «Βούλγαρη» στην Ερμιόνη (Πικέρνι - Ποτόκια). Και στα δύο κτήματα σώζεται μέχρι σήμερα φρουριακός σταθμός. Στην «Περιβόλα» της Αίγινας καλλιεργήθηκαν για πρώτη φορά οι πατάτες, ενώ σώζεται και η προσωπογραφία της «Βουλγαρίνας» Ελένης Βούλγαρη, έργο του ζωγράφου Φραγκίσκου Πίτζε, όπως αναφέρει ο Πρέσβης - ερευνητής Ανδρέας Καντιάνης.

Η κυρία Ελένη Ζωγράφου-Σιωρά, δασκάλα, σε σχετική ερώτηση της κυρίας Φωτεινής Νίκα άρχισε να ξετυλίγει το κουβάρι για τα Βουλγαρέικα δίνοντας τις παρακάτω πληροφορίες:

«Το κτήμα Βουλγαρέικα ήταν πάνω από 200 στρέμματα. Το 1911 από τον παππού μου Στρατή Ζωγράφο αγοράστηκαν 80 στρέμματα με χρήματα που του έστειλε ο γιος του Γιάννης που ήταν στην Αμερική και το έγραψε στο όνομά του. Ο Γιάννης, όμως, προσβλήθηκε από λέπρα, ήρθε στην Ελλάδα και πέθανε το 1939 στο νοσοκομείο «Αγία Βαρβάρα».

Μετά τον θάνατό του ο Στρατής Ζωγράφος μοίρασε τα 80 στρέμματα στα άλλα τέσσερα παιδιά του (Άγγελο πατέρα της Ελένης, Αβέρκιο, Βενετία και Αργυρώ). Το μερίδιο του Αβέρκιου πουλήθηκε. Του Άγγελου το έχει σήμερα ο δισέγγονός του. Της Βενετίας, συζύγου Μανόλη Σπετσιώτη και μητέρας των αδελφών Ματίνας και Αγγελικής, συζύγου Μόδεστου Καρακατσάνη, το έχει σήμερα ο Μανόλης Γ. Σπετσιώτης, όπου έχει κτίσει σπίτι. Η Αργυρώ, σύζυγος Ιωάννη Σιδέρη, άφησε το μερίδιό της στο Μοναστήρι των Αγίων Αναργύρων, το οποίο στη συνέχεια πουλήθηκε. Βέβαια οι σημερινοί ιδιοκτήτες της μεγάλης αυτής έκτασης είναι άλλα πρόσωπα.

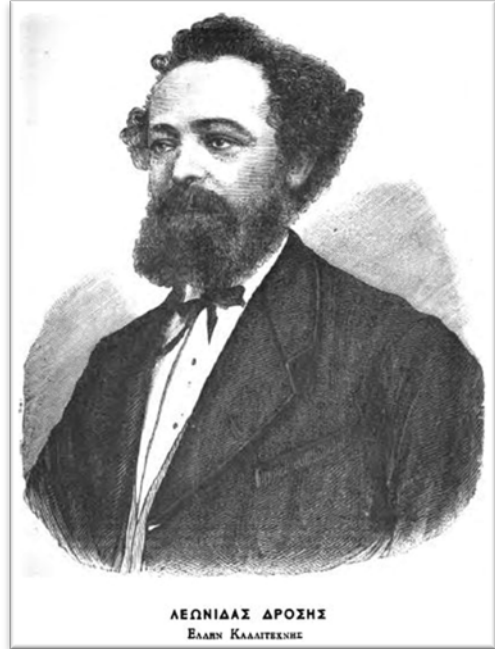
Για εμάς τους Ερμιονίτες, όμως, τα Βουλγαρέικα εκτός από το τεράστιο σε αξία ιστορικό τους παρελθόν με τις μυθολογικές αφηγήσεις που τροφοδοτούν τη φαντασία, αποτελούσαν για πολλές δεκαετίες των δύο περασμένων αιώνων τόπο αναψυχής και ξεκούρασης. Σε μέρεςσχόλης, Κυριακές της άνοιξης και του φθινοπώρου, Πρωτομαγιά και Πασχαλινές μέρες και όποτε ο καιρός το επέτρεπε, τα Βουλγαρέικα δέχονταν τις παρέες πολλών Ερμιονιτών που κάτω από τις θεόρατες κουκουναριές και τα θαυμαστά τρεχούμενα νερά που έρχονταν με υπόγειο υδραγωγείο κατευθείαν από τα Δισκούρια, έστηναν τρικούβερτα γλέντια. Βιγλάτορας ακοίμητος της περιοχής ο ονομαστός Πύργος με το μοναδικό ηλιακό ρολόι, τους προστάτευε και τους καθοδηγούσε. Σήμερα, νομίζω, πως το ρολόι δεν υπάρχει.

Τον Πύργο, λένε, τον είχε φτιάξει, ο Χαμίτ, κάποιος Τούρκος άρχοντας της περιοχής στα χρόνια της σκλαβιάς. Σύμφωνα με το υπ' αριθμ. Φ.Ε.Κ. 670/31 Ιουλίου 1995 (αρ. ΥΠ.ΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/2202/35691) χαρακτηρίστηκε «ως ιστορικό, διατηρητέο μνημείο στο κτηριακό συγκρότημα (Αγρέππαυλη, περιστερώνας, δεξαμενής με την επωνυμία Οικονόμου στα Ποτόκια Βουλγαρέικα Ερμιόνης Αργολίδας, γιατί αποτελεί αξιόλογο δείγμα αρχιτεκτονικής αγροτικών επαύλεων, σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της Αρχιτεκτονικής. Επίσης ορίστηκε ως ζώνη προστασίας του περιβάλλοντος χώρου του κτηριακού συγκροτήματος, όπως φαίνεται στο συνημμένο τοπογραφικό διάγραμμα και περικλείεται προς Δ. από λίθινο μαντρότοιχο και κοινοτικό δρόμο, προς Ν. από λίθινο μαντρότοιχο, προς Α. από αγροτικό δρόμο σε επαφή με τον περιστερώνα και προς Β. σε ακτίνα 100 μ. από συγκρότημα».

Σημειώσεις (Έρευνα πρέσβεως Ανδρέα Καντιάνη)

1. Ο Λεωνίδας Δρόσης (1836 – 1882) ήταν γιος του Karl von Droech, αρχιμουσικού της Αυλής του Λουδοβίκου Α' της Βαυαρίας και του Όθωνα και της Σπετσιώτισσας Κονδυλίας Ιωάννη Θεοδώρου Μέξη. Ήταν διάσημος γλύπτης και εξελλήνισε το επώνυμό του σε Δρόσης. Η προτομή του βρίσκεται στην είσοδο της βιβλιοθήκης της Ακαδημίας Αθηνών. Επίσης δικά του έργα είναι ο «Σωκράτης» και ο «Πλάτωνας» που κοσμούν τα προπύλαια της Ακαδημίας.
2. Ο Ιωάννης Θεοδώρου Μέξης (πατέρας της Κονδυλίας είχε σύζυγο την Ελένη Νικολάου Μπότση. Ο Ιωάννης απεβίωσε πρόωρα και η Ελένη παντρεύτηκε σε δεύτερο γάμο τον Νικόλαο Γεωργίου Βούλγαρη (όπως αναφέραμε), που είχε διαζευχθεί τη Σταματίνα Σκούρτη. Την εποχή αυτή το γεγονός θεωρήθηκε μέγα σκάνδαλο και η οικογένεια προσπάθησε να το κρατήσει μυστικό. Ο Νικόλαος Γεωργ. Βούλγαρης και η σύζυγός του Ελένη (το γένος Μπότση, χήρα Ιωάννου Μέξη) απέκτησαν έναν γιο τον Γεώργιο, που απεβίωσε προ του γάμου του.
3. Η Σταματίνα Σκούρτη, μετά το διαζυγίο της από τον Νικόλαο Γεωργ. Βούλγαρη, παντρεύτηκε τον Υδραίο Βουλευτή Δημήτριο Σταμ. Μπουντούρη.
4. Η Λένα Δρόση Παπαευστρατίου, θυγατέρα του Λεωνίδα, κληρονόμησε την «Περιβόλα στην Αίγινα και κατοικούσε εκεί. Το 2012, σε ηλικία 96 χρόνων, διηγήθηκε στον κύριο Καντιάνη την ιστορία με πολλές λεπτομέρειες και του έδειξε το «καστρόσπιτο». Εκείνος την ενημέρωσε για την ύπαρξη του ίδιου ακριβώς καστρόσπιτου στην Ερμιόνη με την ονομασία «Βουλγαρέικα».

Γεώργιος Ιωαν. Μίλησης

(1824 – 1898)

Δημοσιεύουμε επτά (7) άρθρα, τα οποία είχαμε αναρτήσει στους τοπικούς ιστότοπους από το 2012, με αφορμή την επέτειο του θανάτου (5 Δεκεμβρίου 1898) του διακεκριμένου πολιτικού της Ερμιονίδας Γεωργίου Ιωάννου Μίληση. Στα κείμενα παρουσιάζονται διάφορες πτυχές της επαγγελματικής καθώς και της πολιτικής δράσης του αkéрайου, πολυμαθέστατου και καινοτόμου πολιτικού άνδρα. Οι προοδευτικές του ιδέες καθώς και οι εύστοχες νομικές του παρεμβάσεις στις συνεδριάσεις της Βουλής αναγνωρίζονταν από κομματικούς φίλους και αντιπάλους. Να επισημάνουμε, ωστόσο, ότι αυτόν τον υπέροχο νομικό και πολιτικό η επαρχία Ερμιονίδας, η γενέτειρά του, τον αγνοούσε και εξακολουθεί ένα μεγάλο μέρος των ανθρώπων της να μην γνωρίζει ούτε το όνομά του.

Η «Βίλα Μίληση», δωρεά του γιου του Γεωργίου Μίληση, Κωνσταντίνου, στη Δημοτική Κοινότητα Πορτοχελίου, στεγάζει σήμερα τον Πολιτιστικό και Καλλιτεχνικό Σύλλογο της πόλης, «Ο ΦΑΡΟΣ». (πληροφορίες: κ. Κων/να Τριγκάκη).

1. Σύντομη παρουσίαση

«Εἰς οὐδένα πλὴν εἰς εαυτὸν καὶ μόνον στηριχθεὶς...».

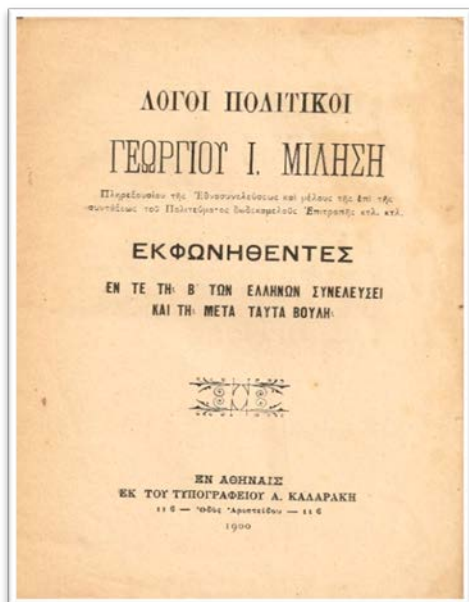
«...Ἡ ἀξία του, ἡ ὑπὸ πάντων ομολογουμένη, μόνον αὐτὴ τον ὕψωσε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας ὑπὸ τον αἰμίνηστον Κουμουνδούρον, ὁ ὁποῖος περὶ πολλοῦ εἶχε τον επιφανέστατον οπαδὸν καὶ φίλον του. Ὡς Ὑπουργός, καίτοι μακρὰν του κλάδου εἰς ὃν ἦτο εἰδικώτερος, δὲν διέψευσε την περὶ αὐτοῦ ἰδέαν, τουναντίον ἀπέδειξε καὶ γνώσιν πολλήν καὶ ζήλον εἰς εκπαιδευτικὰς μεταρρυθμίσεις ἐπαινετὸν...

Ἐν τῷ προσώπῳ του χάνει μὲν ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἄνδρα επιφανή, χάνει δὲ ἡ ἐπαρχία Ἑρμιονίδος τον επιφανέστερον πολιτικὸν της, τὸ ἐξοχώτερον τέκνον της!».

Ἀπόσπασμα ἀρθροῦ που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «ΑΚΡΟΠΟΛΗ», την 6^η Δεκεμβρίου 1898, «ἐπιούση του θανάτου του Γεωργίου Ι. Μίληση».

Στην ἐπέτειο των 114 χρόνων ἀπὸ τον θάνατο του Γ.Ι.Μ. ἀκολουθεῖ ἡ πρώτη ἀναφορά μας στον επιφανή πολιτικὸ της Ἑρμιονίδας.

Ὁ Γεώργιος Ι. Μίλησης γεννήθηκε στο Κρανίδι, τὸ 1824. Σπούδασε στη Χάλκη καὶ τη

Νομικὴ Σχολὴ του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Τὸ 1848 εἰσήλθε στο Δικαστικὸ κλάδο, ἐνῶ τὸ 1854 παραιτήθηκε καὶ ἔκτοτε δικηγοροῦσε. Παράλληλα ἐξέδωσε την εφημερίδα, «Ὁ ΤΥΠΟΣ». Ἀναμείχθηκε μὲ την πολιτικὴ καὶ ἐξελέγη, ἐπανειλημμένα, βουλευτὴς Ἑρμιονίδας.³⁸

Διετέλεσε Ὑπουργός Παιδείας, δύο φορές, ἐπὶ κυβερνήσεων Ἀλ. Κουμουνδούρου, ἀπὸ 15-10-1875 ἕως 26-11-1876 καὶ ἀπὸ 1-12-1876 ἕως 26-2-1877. Κατὰ τη διάρκεια της Ὑπουργίας του προστάθησε νὰ ἀναμορφώσῃ τη Δημοτικὴ καὶ Μέση Ἐκπαίδευση μὲ σειρά Νομοσχεδίων που

κατάρτισε 12/μελὴς ἐπιτροπὴ επιφανῶν καὶ πεπειραμένων καθηγητῶν καὶ

³⁸Σε σπάνια ἔκδοση του 1900 περιέχονται οἱ περισσότεροι «**Λόγοι Πολιτικοὶ**» του δεινοῦ ρήτορα Γ. Ι. Μίληση, ἐκφωνηθέντες στη Βουλὴ των Ἑλλήνων.

δασκάλων. Στην επιτροπή αυτή προήδρευσε ο ίδιος, «επί νύκτες μακρές μη φειδόμενος κόπων και χρόνου».

Μετά το τέλος της δεύτερης θητείας του, ως Υπουργός Παιδείας, τον διαδέχθηκε στο Υπουργείο, επί κυβερνήσεως Επ. Δελληγιώργη, ο κτηματίας βουλευτής Πατρών, Θάνος Ρούφος – Κανακάρης, εγγονός του Αθανασίου Κανακάρη, Αντιπροέδρου του Εκτελεστικού Σώματος, κατά την πρώτη περίοδο του αγώνα του 1821. Ο Αθανάσιος Κανακάρης, ως γνωστόν, συνδέεται άμεσα με την Ερμιόνη, καθώς απεβίωσε στην πόλη μας, στις 14 Ιανουαρίου του 1823, και ετάφη στην αυλή του Ι.Ν. των Ταξιαρχών.³⁹²

Ο Γεώργιος Μίλησης υπήρξε, για την εποχή του, προοδευτικός πολιτικός, είχε όραμα για την παιδεία και ενδιαφέρθηκε για την επιστημονική και οικονομική ενίσχυση του δασκάλου.

2. Τι έγραψαν οι εφημερίδες για τον θάνατό του

Στην επέτειο των 115 χρόνων από τον θάνατο του Γεωργίου Ιω. Μίληση, θα αναφερθούμε στα δημοσιεύματα των εφημερίδων της εποχής.

Ο θάνατος του Γεωργίου Μίληση προκάλεσε μεγάλη συγκίνηση στο πανελλήνιο. Από την έρευνά μας διαπιστώσαμε ότι οι σημαντικότερες εφημερίδες των Αθηνών, όλων των πολιτικών χώρων, αναφέρθηκαν με ξεχωριστό σεβασμό στο θλιβερό γεγονός του θανάτου (5-12-1898) και της κηδείας του που έγινε την επόμενη ημέρα. Προκαλούν μεγάλη εντύπωση οι εγκωμιαστικές αναφορές στην προσωπικότητα του Γ.Μ. και η καθολική αναγνώριση της αξίας του, ενώ ταυτόχρονα τα κείμενά τους αποτελούν σημαντικές πηγές για τη ζωή του. Ας δούμε ορισμένα από αυτά.

ΠΡΩΙΑ «Μετά λύπης αναγγέλομεν τον χθες επισυμβάντα θάνατον του τ. Υπουργού και αρχαίου πολιτευομένου εκ της επαρχίας Ερμιονίδος Γ.Μ.».

³⁹ Αξίζει να σημειωθεί ότι το Δημοτικό Συμβούλιο Πατρών, στις 17 Φεβρουαρίου του 1911, ζήτησε τον επαναπατρισμό των οστών του Αθανασίου Κανακάρη, χωρίς, ωστόσο, να καρποφορήσει αυτή η προσπάθεια.

«ΚΑΙΡΟΙ» «Εκηδεύθη χθες παρακολουθήσαντος πλήθους πολλού και μετά στρατιωτικών τιμών ο Γ.Μ. Στέφανοι αρκετοί κατατέθηκαν επί της σορού, αλλά, δεν είχαν ανάγκη ο Γ.Μ. επικηδείων τιμών, ίνα γνωσθή η αξία του και το όνομά του. Ζημία αληθώς δια την επιστήμην, ότι, ασχοληθείς με την πολιτικήν και το δικηγορικό επάγγελμα δεν επεδίωξε θέσιν καθηγητού της Νομικής Σχολής, όπου θα παρείχεν αξιοσημείωτους υπηρεσίας και θα εδημιούργει εν τη επιστήμη όνομα περηφανές... Δεν έχει το έθνος πολλούς νομομαθείς ως τον Γ.Μ., ουδέ ρήτορα κοινοβουλευτικόν αντάξιον αυτού διά την ευγλωπτίαν, την γλωσσικήν ακριβείαν, την οξύνοιαν, τον πλούτον των επιχειρημάτων και των ιδεών του».

«ΤΟ ΑΣΤΥ» Δημοσίευσε το αγγελτήριο της κηδείας του, από το οποίο πληροφορούμεθα την οικογενειακή του κατάσταση.

ΚΗΔΕΙΑ

Τον προσφιλή ημών σύζυγον, πατέρα και αδελφόν

ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΜΙΛΗΣΗΝ

αποθανόντα χθες, κηδεύομεν σήμερον Κυριακήν, ώραν 3^η μ.μ.,

εκ της οικίας του κειμένην επί της οδού Κολοκοτρώνη αρ.32

εις τον ναόν της Μητροπόλεως.

Εν Αθήναις, τη 6^η Δεκεμβρίου 1898

Η τεθλιμμένη σύζυγος

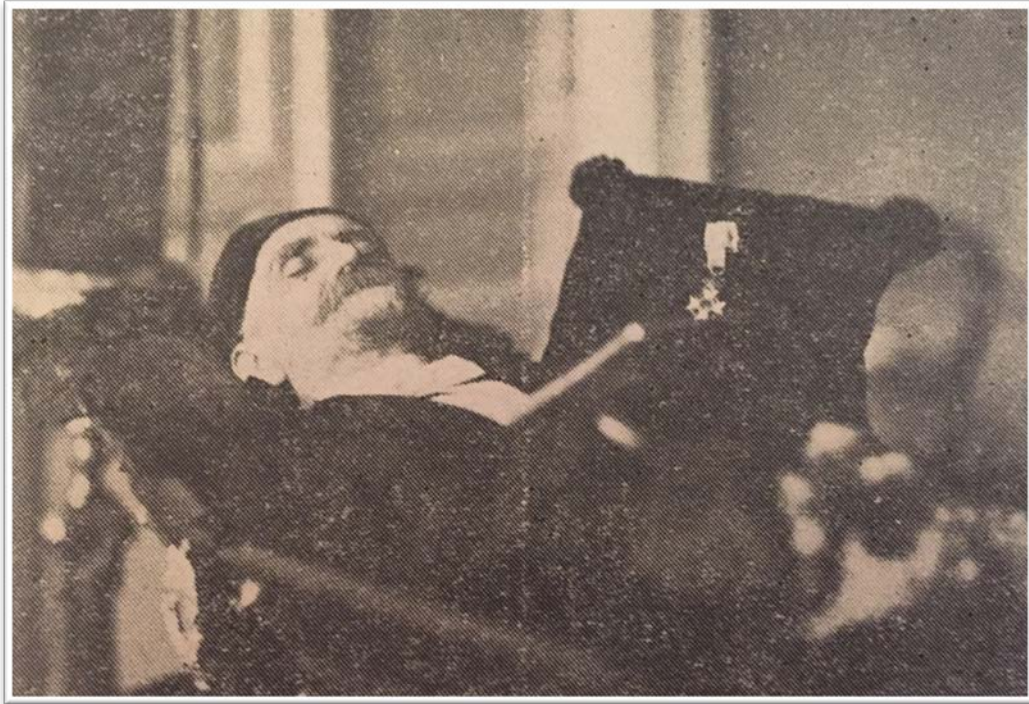
Μαριγώ Γ. Μίληση

Τα τέκνα

Νικόλαος, Κωνσταντίνος, Αναστάσιος

Ο αδελφός

Νικόλαος Ιω. Μίλησης

«ΕΡΜΙΟΝΙΚΗ ΗΧΩ» Η νεκρική φωτογραφία του Γ. Μίληση στάλθηκε από την οικογένειά του στις 6 Φεβρουαρίου 1899 «τω ανεκτιμήτω φίλω κ. Ιωάννη Δεληγιάννη». Πίσω από την πρωτότυπη φωτογραφία, του αθηναϊκού φωτογραφείου του Νίκου Πανταζόπουλου, είναι γραμμένα τα εξής: «*Ἰω ανεκτιμήτω πατρικῶ και οικογενειακῶ φίλω κ. Ιωάννη Δεληγιάννη ως τεκμήριον απείρου εκτιμήσεως και ειλικρινούς αγάπης. Εξ ονόματος της οικογενείας Γεώργ. Μίληση – Υπογραφή Κ. Γ. Μίλησης (υιός) – Κρανίδιον 6 Φεβρουαρίου 1899*». Την ως άνω φωτογραφία μās την παραχώρησε ο φίλος Λευτέρης Γεωργ. Μαρμαρινός. Η Ευαγγελία Δεληγιάννη την παρέδωσε στον πατέρα του Λευτέρη, αείμνηστο Γιώργο Μαρμαρινό, μαζί με το αρχείο της οικογένειάς της.

«ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ» Στο φύλλο της 6^{ης} Δεκεμβρίου η εφημερίδα αναγγέλοντας το θάνατο του Γ.Μ. δημοσιεύει εγκωμιαστικό λόγο για τον άνδρα, ενώ στο φύλλο της επομένης, της 7ης Δεκεμβρίου, αναφερόμενη στα της κηδείας του, σημειώνει:

«Μετ' επιβλητικής πομπής και μεγαλοπρέπειας ετελέσθη χθες η κηδεία του διαπρεπούς πολιτικού και δικηγόρου Γεωργίου Μίληση. Ο οίκος αυτού κατεκλύζετο καθ' όλην την ημέραν υπό πλήθος φίλων και γνωρίμων προσερχομένων ίνα καταθέσωσι τον τελευταίον φόρον τιμής.

Περί την 2αν μ.μ. μετέβησαν και οι υπουργοί κ.κ. Κόρτας, Μομφεράτος και Τριανταφυλλάκος και άλλοι πολιτικοί άνδρες, εν οίς διεκρίνοντο ο κ. Καραπάνος, ο κ. Ράλλης, ο κ. Ευταξίας.

Κόσμος πολὺς παρηκολούθησε την κηδείαν, καθ' ην διλοχία πεζικού απέδωκε τας νενομισμένας εις το παράσημον το οποίον έφερε τιμάς. Η πομπή παιανίζούσης της μουσικής της φρουράς έφθασε διά των οδών Κολοκοτρώνη, Αιόλου και Ερμού εις τον Ναόν της Μητροπόλεως, ένθα εψάλη η νεκρώσιμος ακολουθία, χοροστατούντος του Σεβασμιωτάτου Ζακύνθου.

Μετά το τέλος της ακολουθίας διερμηνεύων την οδύνην της ιδιαίρας του Μίληση πατρίδος Κρανιδίου και εν γένει της επαρχίας Ερμιονίδος ο συμπολίτης αυτού αρχισυντάκτης της «Ακροπόλεως» κ. Εμμανουήλ Ρέπουλης εξεφώνησεν επικήδειον. Εκείθεν η πομπή εξηκολούθησε τον δρόμον της εις το Νεκροταφείον, ένθα υπό τους θρήνους των παρισταμένων ετάφη ο υπέροχος ανήρ».

2α.Ο επικήδειος του Εμμανουήλ Ρέπουλη

Δημοσιεύουμε ολόκληρο τον επικήδειο λόγο από το με αρ. 6017 φύλλο της εφημερίδας.

ΤΩ ΓΕΩΡΓΙΩ ΜΙΛΗΣΗ

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

ΥΠΟ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΕΠΟΥΛΗ

(Αρχισυντάκτου της «**Ακροπόλεως**», εκφωνηθείς εν τω ναώ της Μητροπόλεως την 6^{ην} Δεκεμβρίου).

«Άλλη επ' άλλην παρέρχονται αφ' ημών αι μεγάλοι μορφαί του πολιτικού ημών κόσμου, άλλος επ' άλλον εκλείπουσιν οι πολιτικοί άνδρες ων το πνεύμα και η δύναμις δυσπλήρωτον αφήνουσι κενόν. Ούτε γεννάται μόνον εν τη επαρχία Ερμιονίδος το εκ του θανάτου του Μιλήση κενόν, ην την αμύθητον οδύνην διερμηνεύω, θρηνούσης την απώλεια του εξοχωτέρου αυτής τέκνου. Υπήρξε και της Ελλάδος όλης τέκνον επιφανές ο Γιώργος Μίλησης, υψώσας εαυτόν παρά τους πρωταθλητάς εκείνους της πολιτικής, ων το Πάνθεον θα πρόκειται εν τη ιστορία

αψευδές μαρτύριον της ελληνικής ευφυΐας. Τούτο δε το θαυμαστότερον εν τη μελέτη του βίου των πολιτικών ημών ανδρών της γενεάς του Μίληση. Υστέρει τότε μάλιστα εν Ελλάδι η ειδική πολιτική ανατροφή και παιδείσις. Αν περί των μεγάλων ανδρών ελέχθη ότι το παν εν αυτός η μελέτη και η σπουδή, οι εν Ελλάδοι πολιτικοί άνδρες ανεδείχθησαν σχεδόν το όλο διά της φυσικής αυτών ευφυΐας, και τα προνόμια της φύσεως ανεπλήρωσαν την τε ειδικήν παιδευσιν και το ηθικόν περιβάλλον, το ευρύτατον εν ταις μάλλον ημών προηγμέναις Πολιτείαις, υφ' ο ευκολώτερον διαπλάττεται η πολιτική διάνοια.

Των προνομίων της φύσεως δημιούργημα υπήρξε και ο Γεώργιος Μίλησης. Εκ της ίδιας μόνον διανοίας εξώρμησεν η υπεροχή αυτού, και μόνος μορφώσας αυτός εαυτόν, προήλθεν ορμητικός εις το στάδιον των πολιτικών αγώνων πεπειθώς επί την διάνοιαν αυτού, και επέβαλε ταύτην, πεπειθώς επί την γνώσιν αυτού, και εκλείσθη επί ταύτη.

Δεκαοκταετής ενεγράφη εν τη Νομική σχολή ελθών εκ Χάλκης ένθα επεράτωσε τας γυμνασιακάς σπουδάς αριστεύσας. Αλλά το πνεύμα του ζωηρού νεανίου δεν έφθανε να καταπονή η μελέτη του Δικαίου, ο δε αριστεύς της Σχολής εδόθη έκτοτε και εις φροντίδας πολιτικάς και δημοσιογραφών εκήρυττε τας άκρως φιλελευθέρους ιδέας υφ' ων πάσα ευγενής καρδιά πάλλεται κατά το σφρίγος της νεότητος.

Πρωτοδίκης μετ' ου πολύ επί του υπουργείου της κατοχής εκινδύνευσε την ζωήν αυτού εις την επαρχίαν Θηβών και Λεβαδειάς ένεκα του σφοδρού ζήλου ον ανέπτυξε καταδιώκων τους υποθάλλοντας την ληστείαν και μόλις ηδυνήθη να σωθή εις Χαλκίδα, οπόθεν επέστρεψεν εις Αθήνας επιβάς αλιευτικού πλοιαρίου. Αλλ' η φύσις η πολιτική δεν συνεκρατείτο εντός των ορίων της δικαστικής δράσεως, και ο Μίλησης παραιτείται της δικαστικής θέσεως και επανέρχεται εις την δικηγορίαν. Και την δικηγορίαν όμως παραιτεί κατόπιν ο διαπρεπής δικανικός και επιστρέφει εις το προσφιλές αυτώ δημοσιογραφικόν στάδιον. Το πολιτικό δαιμόνιο ωθεί αυτόν προς τα πρόσω, και το φιλελεύθερον φρόνημα εδυσφόρει υπό την καταθλιπτικήν εξουσίαν της τότε Βασιλείας.

Κρατών ως σημαίαν τον «Τύπον» -ως ωνόμασεν ην συνέτασσε εφημερίδα- προήλθε κήρυξ των ιδεών αυτού θαυμαζόμενος και επευφημούμενος, κατακτά δε την φιλίαν του αιμνήστου Κουμουνδούρου, εκπλήκτου προ του νέου ανατέλλοντος

πολιτικού αστέρος. Αλλ' ο «Τύπος» παύει μη κατισχύων της χρηματικής απορίας και ο Μίλησης διορίζεται εν Κωνσταντινουπόλει πάρεδρος δικαστής, ίνα και ταύτην την θέσιν κατόπιν παραιτήση επανελθών και ζητήσας τας ψήφους των συμπολιτών του. Υποχθόνιος βοή διέσειε τότε τον Θρόνον. Ο Όθων ζητεί παρά του Μίληση να υποστηρίξη την Κυβέρνησιν, αλλά το υπερήφανον του νεαρού πολιτευτού φρόνημα δεν θαμβούται προ της αίγλης του Θρόνου, κατέρχεται δε εις τον αγώνα πάλλων την σημαίαν της φιλελευθέρου αντιπολιτεύσεως.

Την υπερηφάνια του φρονήματος επλήρωσε δι' αποτυχίας. Η αυθαίρετος βία της εξουσίας ματαιοί την αληθή ψήφον της επαρχίας Ερμιονίδος. Και ο αποτυχών υποψήφιος επανέρχεται εις Κωνσταντινούπολιν ίνα δικηγορή. Αλλ' οι τριγμοί του κλονιζομένου θρόνου απηχούν ήδη επιφοβώτερον εις την Ναυπλιακήν επανάστασιν. Ουδείς και ουδέν δύναται πλέον να κρατήση τον Μίλησην μακράν των Αθηνών. Δεν επρόφθασεν όμως ούτε ν' αποβιβαστή εν Πειραιεί παραιτήσας γραφείον και δικογραφίας και πελατείαν πολλήν και μεγάλην, και οδηγείται εις τας φυλακάς, εκείθεν δε εις εξορίαν! Μάταια μέτρα ίνα στερεωθεί η Βασιλεία εκείνη. Η βία ουδέποτε κατισχύει του εθνικού φρονήματος, χείρον δ' έτι όταν ενασκήται υπό Βασιλέων. Σφοδρότερον εκρήγνυται κατόπιν το συμπιεζόμενον πνεύμα, ουτ' εγνώρισαν οι Λαοί οι σώζοντες ελεύθερον φρόνημα τοιαύτην ποτέ ήτταν. Η Μεταπολίτευσις συντελείται μετ' ολίγον και ο Μίλησης παρίσταται εις την εθνική Συνέλευσιν ως πληρεξούσιος Ερμιονίδος.

Το εθνικόν βήμα υψοί ήδη εις τον θαυμασμόν πάντων τον δεινόν αγορητήν και σοφόν νομοθέτην. Χείμαρρος ευγλωπτίας καταπλήττει την Συνέλευσιν. Εύτροχος γλώσσα προάγει γλυκείαν και εύτονον φωνήν, αρμονικά μεν φθειγγομένην, λέγουσα δε σοφά. Η ανδρική σκέψις είχε ήδη συγκεράσει τον φλογερόν έρωτα των άκρων δημοκρατικών αρχών και η συνείδησις της υπευθύνου τότε γνώμης έφερε τον Μίλησην εις τους αγωνιζομένους, ίνα στρέψωσι το επαναστατικό ρεύμα της Συνελεύσεως εις τον δρόμον της ομαλής συντακτικής εξουσίας. Πολλοί υπήρξαν οι υπέροχοι άνδρες κατ' εκείνους τους χρόνους, πολυανδριαν δ' ίσως αντί λειψανδρίας έπασχεν η Ελλάς. Αλλ' ουδενός η λάμψις εσκίαζε τον Μίλησην, η δ' ικανότης επέβαλε τούτον και εισηγητήν της επί της παρατάξεως του Πολιτεύματος της επιτροπής. Και ...εμπρός ραγδαίως αναδεικνυόμενος. Μετά μακράν εκ της πολιτικής απομάκρυνσης καθ' ην διετέλεσε πρόξενος, επαναβλέπει αυτόν η εθνική αντιπροσωπεία τω 1869, έκτοτε δε διαρκώς επί έτη πολλά.

Ο Μίλησης είχε ήδη ταχθεί εις την πρώτην γραμμὴν των αθλητῶν του κοινοβουλίου. Ουδέποτε παράφορος, της ορμῆς την οξύτητα πάντοτε απαμβλύνων και πάντοτε ευλαβῆς ὁ ἀληθινὸς ρήτωρ, ουδέποτε πικρὸς, ουδέποτε οξύχολος, ουδέποτε εις προσωπικὰς ἐπιθέσεις ολισθηρὸς, μηδ' ἐκπίπτων ὑπὸ θυμοῦ εις ἐμπάθειαν, ὁ Γεώργιος Μίλησης ἀνεδείχθη εις των κοινοβουλευτικωτάτων ἀνδρῶν της νεωτέρας Ἑλλάδος και ἔφερεν ἡ πολὺστομος φήμη το ὄνομα αὐτοῦ εις την ἐκτίμησιν της Ἑλλάδος ὅλης. Χάρις εἰρωνείας ἐπέτρεχεν εις το βαθύ του νοήματος του λόγου αὐτοῦ, του λόγου του καλλιτεχνικοῦ, του λόγου του ρυθμικοῦ, του λόγου του ἀβροῦ, δεινοῦ δ' εις δύναμιν ἐπιχειρημάτων, δεινοῦ εις λογικὴν, οὔτε ἀρμονικοῦ μὲν μη ἐνθουσιάζοντος δε, οὐτ' ἐνθουσιάζοντος μὲν μη πείθοντος δε, μάλιστα δε πείθοντος. Τις ἠδύνατο να διαμφισβητήσῃ δι' ἐφαμίλλων προσόντων την ἐν τῷ κόμματι θέσιν του Μίλησης; Και ἐδόθη αὐτῷ ἔπαθλον των ἀγῶνων ὄχι μόνον, οὔτε κομματικῆς ἀφοσιώσεως βράβευμα, ὡς πολλάκις ατυχῶς συμβαίνει παρ' ἡμῖν, ἀλλ' ἵνα χρησιμοποιοῦσθαι τας ἀρετὰς αὐτοῦ, το Ὑπουργεῖον της Παιδείας.

Συ(γ)κρύνει ἡ ἀρχὴ μορφᾶς πολλὰς, σπανίως δε συμβαίνει ἐν αὐτῇ και δι' αὐτῆς να φθάσουσιν οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες εις την πολιτικὴν αὐτῶν ἀκμὴν. Πολλοὺς ἡ τύχη ὕψωσε μέχρι της ὑπουργικῆς ἑδρας, πάντες ὁμως δεν κατεφάνησαν ἀντάξιοι αὐτῆς, οὐχὶ δ' ὀλίγων τόνονμα κατήλθεν ἐκεῖθεν ἔλαττον ἡ ὅσον ἐνήλθεν. Ἀλλ' ἡ μορφὴ του Μίλησης δεν ἐφάνη ἐλάττων ἐν τῷ Ὑπουργείῳ της Παιδείας, καίτοι εις ἄλλα ἐθεωρεῖτο ἐιδικώτερος. Ὁ ἀντιμετρῶν τας δυνάμεις αὐτοῦ και πρὸς τους ἀρίστους ἐκτὸς της ἀρχῆς, ἐπεβεβαίωσε το ἠθικόν αὐτοῦ ἀνάστημα ἀντάξιον της ἀρχῆς. Ὁ ζήλος ὁ σφοδρὸς και ἡ εὐγενὴς φιλοδοξία και φιλοπατρία ἡ ἀγνή ἐπήρκεσαν ἵν' ἀναδείξωσι τον ὑπέροχον νουν γνῶσθην των ἀναγκῶν της ἐκπαιδεύσεως. Ἄτυ(φ)ος δε, δεν ἠρκέσθη εις την ἰδέαν αὐτοῦ γνῶσθαι μόνον, ὡς πράττουσι πολλοὶ πολλῶ αὐτοῦ ἡττονες. Συνέστησεν ἐξ ἐιδικῶν ἀνδρῶν ἐπιτροπὴν δωδεκαμελῆ ἧς προέδρευε, ἠτις δε πολλὰ και σοφὰ κατήρτισε νομοσχέδια περὶ κατωτέρας και μέσης ἐκπαιδεύσεως. «Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία -ἔλεγεν ὁ Μίλησης συζητουμένου του περὶ Διδασκαλείου νομοσχεδίου ὀφειλομένου εις αὐτόν- ἡ τόσον πλουσία εις πολιτικούς θεσμούς και ἄλλα ἐ(υ)ρύματα πολυτελείας, στερεῖται του ἐπιουσίου ἀρτου της κοινωνίας, ἤτοι δημοτικῶν σχολείων ἀξιών του ὀνόματος». Και παρεκέλευε την Βουλὴν να σπεύσῃ εις θεραπείαν του κακοῦ, φοβούμενος ὅτι «με την καθιέρωση της καθολικῆς ψηφοφορίας ἡ ὁποία καθιστὰ τον λαόν κυρίαρχον ἐν τῇ πολιτεία, ἀν δε φροντίσωμεν να βαδίσῃ παραλλήλως και ἡ πνευματικὴ

μόρφωση του λαού, φοβερὰ θα εἶναι τὰ αποτελέσματα τῆς τοιαύτης ἀπρονοησίας, ἥτις θα δημιουργήσῃ κυρίαρχον ἀμαθῆ».

Ἄν ὁ Μίλησης δὲν ἠδυνήθη καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ πάσας τὰς μεταρρυθμιστικὰς αὐτοῦ ιδέας, τὸ σφάλμα δὲν ἀνήκει εἰς αὐτόν. Ἀτυχῶς ὁ μικρὸς βίος τῶν ὑπουργείων τῶν χρόνων ἐκείνων πολλῶν καὶ ἄλλων υπῆρξε κακῶν πρόξενος.

Πολιτικὴ διχογνωμία ἀπεμάκρυνε μετ' ὀλίγον τὸν Μίλησην τοῦ Κουμουνοδούρου. Ἀλλ' ὅτε ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος πανταχόθεν δεινῶς πολεμούμενος κινδύνευε νὰ συντριβῆ, ὁ Μίλησης συμπνίγειεν τὴν καρδίαν τοῦ παν δυσαρεσκείας συναίσθημα καὶ προσέρχεται πρὸς τὸν πρῶτον ἀρχηγὸ τοῦ.

Ὁ Κουμουνοδούρος ἀπέθανε. Καὶ ὁ Μίλησης δὲν φαίνεται πλέον ὁ πρὶν κρατερός ἀγωνιστής. Τί παθῶν συνέστειλεν εαυτόν εἰς τὴν σιωπὴν; Τί παθῶν ἀφηκε τὴν φήμην τῆς ἀξίας αὐτοῦ νὰ φέρεται ἀπορούσα διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν; Μὴ δὲν ἠδύνατο τάχα νὰ προσαρμόσῃ πλέον εαυτόν εἰς τὰς χρεῖας τῶν καιρῶν;

Σπάνιοι ἀληθῶς οἱ ἄνδρες οἱ μὴ ἀποκαμόντες εἰς τὸν ἐργῶδη καὶ χαλεπὸν δρόμον τῆς πολιτικῆς. Οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἐπισκιάσῃ τὴν λάμπριν τοῦ Μίληση καὶ νὰ καταστήσῃ ἀφανῆ τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ φύσις δὲν κατίσχυσε τῶν δυσχερειῶν τῆς βιωτικῆς μερίμνης, καὶ ἡ μεγάλη μορφή τοῦ Μίληση μὴ δυναμένη νὰ δοθῆ ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τοὺς πολιτικούς ἀγῶνας, ἐφάνη τελευταῖον ὑποχωρήσασα, ἀποχωρήσασα μᾶλλον τῆς πρώτης γραμμῆς ἔνθα ἐν δόξῃ καὶ τιμῇ προήλαυε. Δὲν εὗρισκεν ἄρα γέ και αἰτίας πολιτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ; Ὑπενέδωκε καὶ εἰς κόπωσιν ἢ ἀπογοήτευσιν ὁ πρὶν αἰκίνητος, ὁ ζωηρός καὶ νευρώδης καὶ ἀκαταπόνητος ὁργανισμός;

Ἴσως αἱ συνθήκαι τοῦ πολιτικοῦ ἡμῶν βίου, ἴσως τῆς πενίας ὁ ἐντίμος καὶ ἀπαραίτητος εἰς τοὺς πολιτικούς ἀνδρας τῆς Ἑλλάδος κλήρος ἐπέδρασεν ἐπὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ταύτην δὲ μόνον δὲν ἠδυνήθη νὰ κατανικήσῃ ὁ Μίλησης, ὁ οὐδενός ἐν Ἑλλάδι δικηγόρου καὶ νομομαθοῦς δεύτερος. Ἀλλ' οὔτε ἡ τύχη ἠδυνήθη νὰ ὑβρίσῃ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, δισλάμπουσεν ἐν ἐντίμῳ πενία.

Τοιοῦτον ἀνδρα κηδεύομεν σήμερον. Ὁ Μίλησης ἀνήκει πλέον εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἐλπίζεν ἡ ἐπαρχία αὐτοῦ ὅτι θα ἠξιούτο καὶ πάλιν τῆς τιμῆς νὰ ἀντιπροσωπευθῆ ὑπὸ τοῦ ἐξοχωτέρου τέκνου τῆς, καθ' ὅσους μάλιστα χαλεποὺς καιροὺς τόσῃν ἔχει ἀνάγκη ἡ Ἑλλὰς τῆς ἀρωγῆς τῶν ἀξίων αὐτῆς τέκνων τῶν ὡς ὁ Μίλησης ἱκανῶν.

Και εφαινετο εν τη καρδια του Μίληση ως αναρριπιζόμενον το πυρ εκείνο το πολιτικού δαιμονίου, του οποίου η λάμψις κατηύγασε μεν το όνομα αυτού, περιέβαλε δε και την ιδίαν πατρίδα το ακτινωτόν της αίγλης του. Ατυχώς εν ώρα ακμής ακόμη και ρώμης θαυμαστής νου και σώματος επήλθεν ο θάνατος. Αλλ' αν ούτε η επαρχία Ερμιονίδος θα αντιπροσωπευθή πλέον υπό του Μίληση ουτ' εν τη Βουλή θα ηχήση η μελίρρυτος φωνή του, όμως και η πατρίς του και η Βουλή και πάντες οι γνωρίσαντες αυτόν θα τηρήσωσι την μνήμην αυτού εν ευλαβεία και τιμή, μνήμην ην μεσ' επιφθόνου αίγλης θα παραδώση η ιστορία εις την αθανασίαν».

3. Ως Δημοσιογράφος...

Στο σημείωμά μας αυτό, τρίτο στη σειρά με αφορμή την επέτειο του θανάτου (5-12-1898) αλλά και των 190 χρόνων από τη γέννηση του Γεωργίου Ιω. Μίληση, θα προσπαθήσουμε με συντομία να προσεγγίσουμε τον Γ.Ι.Μ. με την ιδιότητα του **δημοσιογράφου**, δραστηριότητα που φαίνεται πως άσκησε παράλληλα με τη δικηγορία που ήταν το βασικό του επάγγελμα.

Οι έρευνές μας για τη ζωή και το έργο του Γεωργίου Ι. Μίληση, επιφανούς πολιτικού της Ερμιονίδας, φέρνουν στο φως, συνεχώς, νέα ενδιαφέροντα στοιχεία σχετικά με τη δημόσια δράση του άνδρα. Με ικανοποίηση, μάλιστα, διαπιστώνουμε πως ο Γ.Ι.Μ. δεν ήταν ένας τυχαίος άνθρωπος και πολιτικός. Τουναντίον, υπήρξε μια σημαντική πολυσχιδής προσωπικότητα με αρετή, ήθος, τόλμη και όραμα αλλά και αξίες, αξιοσύνη και αξιοπρέπεια, καθώς φαίνεται από την όλη του πολιτεία και δραστηριότητα.

Τόσο στις ιδιωτικές πρωτοβουλίες που αναλάμβανε όσο και στα δημόσια αξιώματα που η πατρίδα του εμπιστευόταν, πρυτάνευαν αρχές και ιδέες πατριωτικές, ανθρωπιστικές, κοινωνικές, παιδαγωγικές, που υλοποιούνταν με ανάλογες πράξεις. Τα προτερήματα και τα χαρίσματά του καθώς και οι επιτυχείς επιλογές του έτυχαν γενικής αναγνώρισης. Πολύ εύστοχα τα επεσήμανε ο συμπολίτης του πολιτικός Εμμανουήλ Ρέπουλης στον επικήδειο λόγο που εξεφώνησε, ως αρχισυντάκτης τότε της εφημερίδας «ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ», στον Μητροπολιτικό Ναό Αθηνών στις 6 Δεκεμβρίου 1898.

Ο λόγος του Ε. Ρέπουλη είναι δημοσιευμένος στο φύλλο της εφημερίδας (7-12-1898) και τον δημοσιοποιήσαμε στη δεύτερη παρουσίαση του Γ.Ι.Μ., λόγω του ενδιαφέροντος που παρουσιάζει. Θεωρούμε πως ο Γ.Ι.Μ. υπήρξε η σπουδαιότερη, ίσως, προσωπικότητα, που ανέδειξε η Ερμιονίδα από τη δημιουργία του ελεύθερου Ελληνικού κράτους ίσαμε το τέλος του 19^{ου} αιώνα.

Ο Γ.Ι.Μ. μετά τις γυμνασιακές του σπουδές στη Χάλκη κατά τις οποίες άριστευσε, δεκαοχταετής γράφτηκε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών από την οποία αποφοίτησε με «Άριστα». Στις 15 Μαρτίου 1858 εξέδωσε το πρώτο φύλλο της εβδομαδιαίας εφημερίδας «Ο ΤΥΠΟΣ», που κυκλοφόρησε για έναν χρόνο (15-3-1858/10-3-1859) σε 48 τετρασέλιδα φύλλα.

Στην προμετωπίδα της ήταν γραμμένη η φράση: «Πάσα διατριβή, αναφερομένη εις προσωπικά ζητήματα και μη γεγραμμένη ευσχήμως, είναι απαράδεκτος», ένδειξη της ηθικής και των προθέσεων του άνδρα. Κατά τον χρόνο έκδοσης της εφημερίδας η κυβέρνηση της χώρας ήταν φιλοβασιλική και ο Όθωνας είχε διορίσει ως πρωθυπουργό τον πρώην υπασπιστή του Αθανάσιο Μιαούλη. Στην αντιπολίτευση ήταν ο Υδραίος πολιτικός Δημήτριος Βούλγαρης.

Αντιγράφουμε την εισαγωγή από το πρώτο άρθρο του Γ.Ι.Μ. με το οποίο ανακοινώνει την έκδοση της εφημερίδας και την κάθοδό του στη δημοσιογραφία. «Αποδύομαι –λέγει- μετά θάρρους εις το πολυτάραχον στάδιον της δημοσιογραφίας, υπείκων εις το επιτάττον καθήκον της προς την πατρίδα οφειλόμενης αγάπης και αφοσιώσεως, και μηδέν λογιζόμενος τας πανταχόθεν και παρά πάντων σχεδόν των φίλων μου φρονίμους μεν αλλά μη δικαίας παραινέσεις... Δεν φοβούμαι την διαφθοράν, ήτις δυστυχώς εδηλητηρίασε παρ ημίν τας ευγενεστέρας καρδίας... Δεν φοβούμαι τας κυβερνητικάς καταδιώσεις...»

Η εφημερίδα ασχολείτο με πολιτικά θέματα όπου ο Γ.Ι.Μ. είχε επιλέξει να ακολουθεί «μέση πορεία», με βάση τις αρχές του και όχι τα πρόσωπα, όταν μάλιστα αυτά δεν ανταποκρίνονταν στο αξιακό του σύστημα. Σηλίτευε τις αυταρχικές ενέργειες της φιλοβασιλικής κυβέρνησης με αποτέλεσμα να δεχθεί ποικίλες συκοφαντίες και ύβρεις. Ο «ΤΥΠΟΣ» περιείχε και άλλες, εκτός των πολιτικών, ενδιαφέρουσες εσωτερικές ειδήσεις από όλους σχεδόν τους τομείς της ζωής της χώρας (οικονομικές, αγροτικές, κοινωνικές κ.λπ.). Με ιδιαίτερο ενδιαφέρον ο Γ.Ι.Μ. παρακολουθούσε και τα όσα συνέβαιναν εκτός Ελλάδας, κυρίως στην Αγγλία,

Γαλλία, Γερμανία, δημοσιεύοντας πλήρη ρεπορτάζ «από τη Γερουσία και τη Βουλή» των χωρών αυτών. Δυστυχώς, ο «βίος» του εντύπου ήταν σύντομος, μόλις ένας χρόνος, καθώς ένα μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης δεν ενέκρινε τη «στάση» του Γ.Ι.Μ.

Κατά το διάστημα της κυκλοφορίας της εφημερίδας, όπως ο ίδιος ομολογεί, «έδρευε πικρίες», ενώ εξάντλησε και όλους τους οικονομικούς του πόρους. Έτσι η έκδοσή της διεκόπη στις 10 Μαρτίου 1859 και ο Γ.Ι.Μ. με το ιστορικό τελευταίο του άρθρο (το οποίο και δημοσιεύουμε) ανήγγειλε και το κλείσιμο της εφημερίδας.

Το άρθρο αυτό, που όπως ειπώθηκε άφησε εποχή, αξίζει να διαβαστεί ακόμη και σήμερα, γιατί περιέχει διαχρονικές αλήθειες χρήσιμες σε όλους μας. Έτσι, αντιλαμβανόμαστε ότι όλα επαναλαμβάνονται ίδια και अपαράλλαχτα ανεξάρτητα από την εποχή, εφόσον η φύση του ανθρώπου παραμένει η ίδια.

Ο ΤΥΠΟΣ.

ΔΙΑ ΤΟ ΕΣΤΕΡΙΚΟΝ	
Τιμή τριμηνιαίας προσηλωμένης δραχμής	30.
• Ημέρας	15.
ΔΙΑ ΤΟ ΕΣΤΕΡΙΚΟΝ	
Τιμή τριμηνιαίας προσηλωμένης δραχμής	40.
• Ημέρας	20.

Πάσα διατριβή, αναφερόμενη εις προσωπικά ζητήματα και μη γιγναμένη εν τω δημόσιω, είναι απορριπτική.

Εκδίδεται άπαξ τήν εβδομάδος.

Αι ανωθρομαι γίνονται εν Αθήναις παρά τω Συναγώγῳ Γ. Μάγιστῳ, ὄδῳ Ζωσῆ, Πηγῆς ἀπὸς 144. Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις παρά τοῖς Κ.Κ. κατὰ ἑφορμὰς Ἐπιστολαίας, Ἐν δὲ τῷ Ἐξωτερικῷ παρά τοῖς Κ.Κ. Ἐπιμεληταῖς Προξέναις.

Ἔτος ὅλον συμπληρωθῆναι ἤρῃ, ἀφ' ἧς πλήρης ἐλπίδων ἐρίσθη ἐἰς τὸ δημοσιογραφικὸν στάδιον. Μὴ βλέπων δ' ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ἰσχυρῆς ὡργανισμένην συστήματα, ὅπως τὰ έντὸς, δὲν συντάττην οὔτε μετὰ τῆς σημερινῆς κυβερνήσεως οὔτε μετὰ τῆς ἀντιπολιτευσεως· διότι εἶχον, καὶ ἔχω ἀκόμη, τὴν σταθερὰν πεποιθῆσιν, ὅτι ἡ μὲν κυβερνήτης οὔτε κοινοβουλευτικῶς ἐγεννήθη, οὔτε συνταγματικῶς πολιτεύεται, ἡ δ' ἀντιπολιτεὺς κατὰ μέγα μέρος οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ προσωπικὴ ἀντίδρασις, τεινόςα εἰς ἀλλαγὴν προσώπων καὶ οὐχὶ συστήματος. Ἐνόμιμα λοιπὸν, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐκλέξω μέσσην τινὰ καὶ ἀνεξάρτητον πορείαν, βαίνουσαν ἐπὶ μόνων τῶν ἀργῶν καὶ μὴ παρακολουθῶσαν τὰ πρόσωπα, ἀφοῦ ταῦτα ἔπαυσαν δυστυχῶς παρ' ἡμῖν τοῦ ἂντιπροσωπεύουσαν ἀρχαίαν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς. Εἰς τὴν πορείαν ταύτην ἐρίσθη καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐβάδισα σταθερῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως, μηδὲν ἄλλο προσέχων εἰς τὰς μεμφιμορίας τούτων ἢ εἰς τὰς ἀγενεῖς συκοφαντίας ἐκείνων.

Ἡ ἀκροσφάλης αὐτῆς πορείας εἶχε προὐχῶς ἀνάγκη τῆς ὑποστηρίξεως τῆς καινῆς γνώμης, καὶ διὰ τοῦτο, ἀρχόμενος τοῦ σταδίου μου, εἰς αὐτὴν ἀνερίσθη, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐστήριξα τὰς ἐλπίδας μου. Ἄλλα δυστυχῶς, ἐκτός τινων ἐντίμων ἐξαιρέσεων, οὐδὲν ἄλλο ἀπήντησα κατὰ τὸ ἐναισίον τοῦτο διάστημα ἢ ψυχρὰν ἀδιαφορίαν, ἡνωμένην συνήθως μετὰ τῆς κακῆς πίστεως. Μάτηρ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐξέφωγον ἐκ τοῦ καλῆμου μου πικρὸν τι παρόνονον κατὰ τῆς ἀδίκου ταύτης ἀδικαροίας· τὸ παρόνονον τοῦτο, ἠρθεῖσαν εὐρύκων ἡγῶν, ἐξέπνεον ἀμέσως, ὅπως ἐκνέιε βαθὺς στεναγμὸς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἔρημου. Καὶ ὅμως δὲν ἀπλησίσθη ἀμέσως μετεχειρίσθη πάντα τὰ δυνατὰ μέσα, κατεβάλον πᾶσαν θυσίαν καὶ ἐξήντηλα ὄλου μου τοὺς πόρους, διὰ νὰ ὀνηθῶ νὰ ἐξακολουθῶ στάδιον, τὸ ὁποῖον περπατῶν πάντοτε ἠγάπησα· ἴσως μάλιστα, καὶ τὸ ἐξουσιοδοτῶμαι δημοσίᾳ καὶ μετὰ θάρρους, ἴσως ἢ ἄρα ἐπιθυμία τῆς συντήσεως τοῦ ἑἴπου· μὴ ἠγάρασε νὰ μεταχειρισθῶ καὶ μέγα, τὰ ὅποια ἡ αὐστηρότης τοῦ καθήκοντος δὲν μοι ἐπέτρεπε. Ἄλλ' ὅλοι οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἀπέβησαν μάταιοι, καὶ σήμερον εἶμαι ἠναγκαζόμενος ἢ νὰ παύσω, ἢ νὰ προστεθῶ εἰς τὸ ἔτερον τῶν διαμαχομένων στρατοπέδων, ἐγκαταλείπων τὰς ἀρχὰς μου καὶ παραβιάζων τὴν συνείδησιν καὶ τὸ καθήκον μου.

Ἡ ὀλεθρία αὐτῆ ἔσις μεταβῆ τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς πολιτικῆς μου προαγωγῆς μ' ἐσομαξε κατ' ἀρχὰς· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἔπρεπε νὰ λάβω τὴν προσήκουσαν ἀπόφασιν, καὶ τὴν λαμβάνω. Ἄφοῦ ὅπως θέλω νὰ ἐξακολουθῶ δὲν δύναμαι, ὅπως δὲ δύναμαι δὲν θέλω, δὲν μοι μένει ἄλλη διεξοδος, εἰμὴ νὰ θρασῶ τὸν κάλαμόν μου, καὶ νὰ ἀποχωρῶσθω ἡσυχῶς εἰς τὸν ἰδιωτικὸν μου βίον. Ἡ ἀπόφασις αὐτῆ εἶνε βεβαίως δὲ ἐμὲ ὀλιβερά, διότι εἰς μίαν στιγμήν διασκαδᾶζει τὸ γλυκύτερον ὄνειρον τῆς ζωῆς μου· ἀλλ' ἀφοῦ τὸ καθήκον ἐπιτάττει, πρέπει νὰ ὑπακούσω. Θραῦν λοιπὸν μετὰ ὀλιψῶς ἀλλὰ καὶ μετὰ θάρρους τὸν κάλαμόν μου τὸν θρασῶν, διὰ νὰ μὴ τὸν συνειθίσω νὰ ὑπερετῆ ξένας ἰδέας καὶ ξένας πεποιθήσεις, καὶ διὰ νὰ τηρῶ τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν ὁποῖαν ἀρχόμενος ἔδωκα εἰς τοὺς ἀναγνώστὰς μου.

Ἄν μεταμελοῦμαι, διότι, μὴ πεισθεὶς εἰς τὰς προτροπὰς ὄλων σχεδὸν τῶν φίλων μου, ἀπεδύθη κατὰ τὴν παροῦσαν ἐπιχρῖν τοῦ θανάτου εἰς τὸ πολυήμορον τῆς δημοσιογραφίας στάδιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔδραψε τόσας πικρίας. Συναισθάνομαι βραθύως, ὅτι ὑπῆκουσα εἰς ἀνῆγν τῆς καρδίας ὑπαγορεύσειν ἢ δὲ καρδίαν ἐν τῇ ἡμερᾷ αὐτῆς οὐδέποτε ἀποπλανῆθαι, διὰ νὰ φέρῃ τὴν μεταμέλειαν. Ἄν

θὰ μεταμελῆθω, εἶμαι βέβαιος, οὔτε δὲ ὅτι πρῶτον σήμερον, ἀποχωρῶν ἀφ' ἧς τοῦ σταδίου τοῦτου· διότι συναισθάνομαι ἐνδομύχως, ὅτι ἐκπληρῶ τὸ καθήκον μου· ἡ δ' ἐκπληρωσις τοῦ καθήκοντος οὐδέποτε συνεπάγεται τὴν μεταμέλειαν. Λυποῦμαι μόνον, ἀναλογιζόμενος ὅτι διὰ τοῦ δημοσιογραφικοῦ σταδίου, πρὸς ὃ εἰχον ἰδιόζουσαν κλίσιν, ἠδυνάμην νὰ μὴ μείνω καὶ ἐγὼ ἐντελὸς ἀρχηγὸς εἰς τὴν Πατρίδα. Ἄλλα καὶ τὴν λύπην μου ταύτην μετριάζει ἡ ἐλπίς, ὅτι θέλω θυνεῖν εἰς εὐτυχέστερους καιροὺς ν' ἀναλάβω τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον σήμερον διακόπτω, καὶ πρὸ πάντων ἢ συναίσθησις ὅτι δὲν θέλω ποτὲ ἐρωθίσειν, ἀναγινώσκων ὅτι ἐγράφη ἐν τῷ ἑἴπου· διότι πᾶν ὅτι ἐγράφη ἐν αὐτῷ, εἶνε τῶν ἀγνοητων ποιοῦντων μου ἀγνώτατον τέκνον.

Τελειῶναι εὐχαριστῶ τοὺς φίλους ἐκείνους συνδρομητάς, οἵτινες μ' ἐτίμησαν διὰ τῆς συνδρομῆς των κατὰ τὴν ἐναισίον ταύτην ζωὴν τοῦ ἑἴπου· τὰ δὲ κατὰ τὸν ἰδιωτικὸν ἀπαρῶνά μου παραβῶ εἰς τὴν λήθην, μὴ ἐπιβυμῶν νὰ τὰ φέρω μετ' ἐμοῦ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΙΑΗΣΗΣ.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Ὅπως ἀπορρίπτει καὶ ἀπορριπτικὸν εἶναι αἱ εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ἐκτίμαον ἐξ Ἑβρώπης τῆς ἐβδομάδος ταύτης τὰ ἐπισημνῆται. Ὁ πρίγκιψ Ναπολιών, ὁ θερμότερος τοῦ πολέμου ἐπαδὸς, ἔδωκε τὴν παρτίτσιν του ἀπὸ τὴν διέουθνοι τοῦ ἐπὶ τῶν ποικίλων ὑποκειμένων, ἢ μολις γένη· εἶχε ἀναλάβει διεδῶθαι δὲ ὅτι καὶ ὁ πρῶτος ὑπουργὸς τῆς Σαρδηνίας κόμης Καβούρ παρετήρη τῆς θέσεώς του, ἀλλ' ἡ εἰδησις αὐτῆ χρῆζει ἐπισημνῆσθαι. Ἄλλα τὸ μᾶλλον ἀπρόσδοτον γεγονός, τὸ ἀποτελοῦν τὸ θέμα ὅλου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου, εἶνε τὸ ἐξῆς. Μετὰ τόσας ὑπὲρ τοῦ πολέμου ἐπιδείξεις τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως καὶ τόσας κατὰ τῆς Ἀυστρίας σταχυοφρεσίας τοῦ ἡμιποσῆμου αὐτῆς τύπου, τῆς Σουταγματικῆς, τῆς Πατρίδος τοῦ ἑἴπου τοῦ ἑἴπου καὶ τῆς ἡδύτης νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἤθελεν εἶλθαι σήμερον ὁ Μνηστὸρ διαφθερόμενος sans façons ὄλων τὴν χορείαν ταύτην τῶν ἡμιποσῆμων ὁργάνων; Καὶ ὅμως ὁ Μνηστὸρ τῆς 5 Μαρτίου ν. ε. ἐδηλοῦσε πρῶτον μὲν μικρὰν σημασίαν, δὲ ἡ κερταίη, ὅτι ἡ Ἑβρώπη ἐπρεπε τὴν κακίαν μὲχρι τοῦδε διδόναι προσηγν εἰς τὰ ὑπὸ τῶν λεγομένων ἡμιποσῆμων γαλλικῶν ἐφημερίδων γραφόμενα, ἐν ᾗ ταῦτα, λέγει, δὲν ἐπαρξάντων ἄλλο τι ἢ τὴν ἀπομικρῶν κρίσιν τῶν συντακτῶν των· ἔπειτα δὲ καὶ ἀποβρίδων τὸ δὲ οὐ καταρτίσει καὶ ἐπαίσει τοῦ προσηγνῆτος ὅτι ἡ Γαλλία θηροῖται τὸν πόλεμον καὶ ὑπεκκαίει τὰ ἰκανὰ νὰ φέρωσιν αὐτὸν αἶψα, καὶ διεκπεθεῖ διὰ λέξεων σαφιστῶν καὶ τραχυτάτων τὰ περὶ τῶν ἐξαπολιμῶν αὐτῆς θρολλοῦμενα. Τὰ δύο ταῦτα ἀσβήθια δημοσιεύσαν παρὰ πόδες ὀλέκτρα, μὴ ὀλιότες ν' ἀκρωτριάσωμεν κατὰ διὰ τῆς δημοσιεύσεως ταυτῆς, καθότι εἶνε πιθανὸν νὰ ὑποδεικνύωσιν αἰρηθῶν τινα προπῆ τῶν πραγμάτων.

Ἡ ἀπροσδόκητος αὐτῆ διακρήσις τοῦ Μνηστῆρος ἐπροέβλεπε βεβαίαν ἐντύπωσιν κατ' ἅπασαν τὴν Ἑβρώπην, καὶ ἔπειτα κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν καινὴν γνώμην, ὅτι ὁ πόλεμος ἀπεμακρύνθη καὶ ὅτι τὰ πράγματα χωροῦσιν εἰς συμβιβαστικὸν τινα οἰονόητος. Αἱ γερμανικαὶ ἐφημερίδες ἀπεδέχθησαν αὐτὴν, ὡς ἕκαστος ἐνόησε, μετὰ πολλῆς εὐλασκίας· μὲ τὸ αὐτὸ δὲ πνεῦμα ἐξεραβίσθησαν καὶ αἱ ἀγγλικαὶ, αἵτινες οὐδὲν ἄλλο διατάττουσι νὰ ἐξυβίσω τὸ Ναπολιόντος τὴν φρόνησιν, καὶ νὰ ἀναγορεύωσιν αὐτὸν τὸν ἀριστον τῶν ἡμερῶν, ἀφαι καὶ κάμψῃ δὲ ἀπέσει εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ Ἄρδονος ὅμως καὶ τὴν ἐπιτροπὴν εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης διακμωρίας τοῦ Μνηστῆρος, δὲν μένει ὑλαχριστῶμενος ἀπὸ τῆς περὶ ναυαγισθῆμων, περὶ πυροβολικοῦ κλ. ἐξηγήσεως του· καὶ εἰ τὸ εὐρωπαϊκὸν φέρος, τὸ ὁποῖον μεταχειρίζεται, δίδει νὰ ἐνοηθῶσιν, ὅτι οὐ μόνον δυσεπιστεῖ εἰς τὴν περὶ τῶν πολιτικῶν ἐπινοησῶν τῆς Γαλλίας διαδεδαικνῶσι τοῦ Μνηστῆρος, ἀλλὰ καὶ ἐπιμένει εἰς τὴν ἀκρίβειαν τῶν πληροφοριῶν του.

Ἄλλ' ἀρῆγε ὁ Μνηστὸρ εἶνε εὐκαιρῆς εἰς τὴν ὀμολογίαν τοῦ κερταίτου, ὅτι ἡ γαλλικὴ κυβερνήσις οὐδὲν ἄντιμῆται εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ἡμιποσῆμων ἐφημερίδων, καὶ ὅτι αὐτὰ ἀτομακὰ μόνον γαλλοὶ ἐπαρξάνων; Ὅστις ἀναγινώσκει τὰς ἡμιποσῆμων ἐφημερίδας τῆς Γαλλικῆς καὶ γνωρίζει μετὰ πόσης προσηγν ἀπορρίπτου αὐτὰ εἰς πᾶν ὅτι ἀφορὰ τὴν πολιτικὴν τοῦ αὐτοκράτορος, δυσκόλως νομίζομεν, θέλει πιστεύσει, ὅτι ἴθιλον πολιτισμῶν ποτὲ αὐτὰ νὰ ἐμφορῶνῶσιν τὴν πορείαν τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, ἢ δὲν εἶχον διαταχθῆναι νὰ γράψωσιν ὅτι ἐβρῶν. Ἐν τῶν δύο λοιπὴν πρῶται ἀναγκασίαι; νὰ συμπεράνωμεν, ἢ ὅτι αἰρηθῶν τις μετατροπὴ συνέβη εἰς τὴν πολιτικὴν ἀποστροφῆν τῆς Γαλλίας, ἢ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολιών θέλει νὰ καθυλοχῆται ἐπὶ τῶν κερτῶν τῆν Ἑβρώπην, κερτῶν τῶν σκοποῦ του. Ἀμφοτέρω δὲ ταῦτα ἔγομεν διδόμενα νὰ πιστεύωμεν. Τὸ πρῶτον, διότι ἡ εἰς ἄκρον ἀποστροφῆν τὴν πόλεμον τοῦτον πανίσχυρος Ἀγγλία ἀναγίεται διὰ παντὶς τρόπον νὰ φέρῃ εἰρηκὴν τινε λύσιν, καὶ ὅτι ὀλιότεν ἐπὶ κατωτέρω, ἢ ἀποσπολῆται τοῦ ἄρδου Κρόβι, ἔβρῶν ἐν μέλει κατὰ τινε τηλεγραφικὴν εἰδησιν εἰς αἴσιον πέρας. Τὸ δεύτερον, διότι αἱ ἐπιστολαὶ διακυρῶσιν τῶν ἀπολιμῶν κυβερνήσεων ὀλιγίστην σημασίαν ἔχουσιν, καὶ συνήθως γίνονται διὰ νὰ κερτῶσιν σκοποῦς μὲλλοντος καὶ μετακωσόμενους, ἢ ν' ἀποτρίπωσιν τὴν προσηγν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν παρ' αὐτῶν ἐν σιγῇ παρασκευαζόμενων. Τοιοῦτο ὑπῆρξεν πάντοτε αἰ διασπορῆται ὀλιότεν περὶ τῆς ἰδέας αὐτῶν ὑπάρχει, μὴ γινώσκοντες τίνας εἰσὶν οἱ ὀλιότεν καὶ τίνας οἱ ἐβρῶν αὐτῶν, οὐδὲν πράττουσιν δημοσίᾳ, ἀλλ' ἐξ ἀπρόσδοτου πάντοτε ἐνεργεοῖσι, καὶ ἀγῶν ἄν ἦε τὸ ἔργον των. Τὸ μυστηριώδες δὲ τοῦτο προσηγν μάλιστα εἰς τὴν γαλλικὴν τοῦ αὐτοκράτορος Καπολιόντος, τοῦ ὁποῖου ἡ κερταίη εἶνε μοναδική, ὅταν πρὸ πάντων μὲλλον ἢ πραγματοποιῆσαι σπουδαίαν νῆα ἀνθρώπων πρὸ πολλοῦ μελετηθέντων. Διὰ νὰ δώσωμεν ὀλιότεν τινὰ τοῦ μυστηριώδους καὶ ἐπισημνῆτος τοῦτου χαρακτῆρος, δὲν κερτῶμεν ἀκατάλληλον νὰ ἐνομηθῶσιν ἐνταῦθα ἀνάλογοι τὸν τι ἀληθῆστατον. Δεκαπέντε ἡμέρας πρὸ τῆς ἀποκάλυψεως τῆς 2 Δεκεμβρίου 1851 ὁ Ναπολιών ἔβρῶν εἰς τὴν τρῆπῆν του τὸν βουλευτικὸν Φ. . . τὸν ἴδιον τι λέγουσι περὶ αὐτοῦ ὁ κόμης καὶ ἡ Συνέλευσις. Ὁ βουλευτικὸς ἐταρτάθη καὶ δὲν ἤθελε ν' ἀπαντήσῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ναπολιών ἐπέμεινε, τὸ ἀπεκρίθη, ὅτι λόγος γίνετα περὶ βίαιας τινῶν πολιτικῶν μεταβολῆς, καὶ ὅτι ἡ Συνέλευσις δίδει ἐν μὲν πίστιν εἰς τὰς φημὰς ταύτας. Ἐ τῆς δὲ φημῆς, τὰς πιστεύσει, Ὅχι, ἀπάντησεν ὁ παταρῶμενος βουλευτικὸς. Τότε ὁ Ναπολιών τὸν ἐμάρτυρεται καὶ τὸν ἐβεβαίωσε, ὅτι ἔχοντι ἀδίκον οἱ πιστεύοντες εἰς ἀπρόσδοτον τι πράξιματα. Ὅχι, ἔμοις δεκνῶν ἰσχυρότατα τῶν χαρακτῶν του, εἶνε τὸ ἐξῆς γεγονός, ἀναφερόμενον παρὰ τινος ἐξῆς ὑψηλοῦς ὑπαρχεῶς, τοῦ ὁποῖου τὸ ἀξίωμα εἶνε νομίζομεν, ἀδιαφρονῆτικον. Ὁ Ναπολιών, λέγει, ἔβρῶν τὸν ὄνειρον τοῦ πλῆθῆς διαταγμάτων· ἐάν ὁ δὲ ποτε ὁ ὑπουργός, εἰς ὃν ἀναγῶντῃ ἐν δὲ διατάγματι, δὲν τὸ ἐπιδοκίμασῃ, δὲν τῶν δίδει ἀπάντησιν, ἀλλὰ ἀσφῶν τὸν ὄνειρον τοῦ γαλλοῦ, τὸ ἴσπει εἰς αὐτοῦ. Ὁ ὑπουργὸς ἀπέρηται εὐχαριστῶμενος, διότι ὁ πρόεδρος εἰδήθη τὴν γνώμην του. Ἄλλα τὴν ἐπιόησαν τὸ διατάγμα ὑπάρχει εἰς τὰς στήλας τοῦ Μνηστῆρος ἐνίοτε μάλιστα καὶ μετὰ τὴν ὑπογραφήν τοῦ ὑπουργοῦ. Βλέπεται, ὅτι δὲν εἶνε διάλομος παρεδῶξεν νὰ παῖξῃ ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τὴν διπλωματικὴν τῆς Ἑβρώπης τὸ αὐτὸ παγκνίδι, τὸ ὁποῖον ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπαίξει μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ του, καὶ νὰ τῶν αἰσίων ἐλθῶσιν; ἢ διπλωματικὴ τὸν πόλεμον, ὅπως ἔκταμος; ἢ ἐλεποκαλοῦσιν τοῦ διατάγματος εἰς τὸν Μνηστῆρα.

Περὶ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν γαλλοαυστριακῶν στρατῶν ἀπὸ τῆς παπικῆς ἐπικρατείας οὐδὲν ἔβρῶν γινώσκωμεν. Ἄρ' οὐ τὴν ἀνήγγειλαν εἰς τὸ ἀγγλικὸν κοινοβούλιον οἱ ὑπουργοὶ ἔβρῶν δὲ καὶ ἡ Σουταγματικῆ, ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς διεσχῆθη ν' ἀναχωρῆται ἀπὸ τῶν Ρωμῆων, καὶ νὰ περμῆν εἰς Σιβιταβείαν τὸ μὲλλοντα νὰ τὸν μεταφέρωσιν εἰς Γαλλίαν πλοῖα; ὁ δὲ Μνηστὸρ διεφῶσιν τὴν ἐπισοῦσαν αὐτὴν, ἐπὶν, ὅτι ἡ εἰδησις αὐτῆ εἶνε τοῦλάχιστον πρόβρος, ὅπως εἶνε τὸ προηθῆν φίλλον τοῦτον, ἀλλὰ τε δὲν ἐμῶσιν, καὶ μετὰ τὴν ἀλήθειαν ἀποροῦμεν τι εἶδους ἀνιγμῶν εἶνε καὶ τοῦτο.

4. Ως Υπουργός Παιδείας...

Στο δημοσίευσμά μας αυτό, το τέταρτο κατά σειρά με αφορμή την επέτειο των 117 χρόνων από τον θάνατο του, θα προσεγγίσουμε τον Γεώργιο Ιωαν. Μίληση ως πολιτικό, καθώς διετέλεσε Υπουργός Παιδείας με σημαντικό έργο για την Εκπαίδευση, επί κυβερνήσεων Αλεξάνδρου Κουμουνδούρου.

Το 1862 ο Γ.Ι.Μ. εκλέχθηκε για πρώτη φορά βουλευτής Ερμιονίδας. Στη συνέχεια πέτυχε να εκλεγεί άλλες επτά φορές στην ίδια επαρχία και μια τελευταία, στην Αργολιδοκορινθία, λόγω αλλαγής των περιφερειών. Αναλυτικά ανακηρύχθηκε βουλευτής στις εκλογές των ετών: 1862, 1869, 1872, 1873, 1874, 1875, 1879, 1881 και 1887.

Η πιο σημαντική εκλογή γι' αυτόν θα ήταν ασφαλώς εκείνη του 1875 (περίοδος Βουλής από 18-7-1875 έως 17-7-1879).⁴⁰ Σε μια εποχή εξαιρετικά δύσκολη για τα εκπαιδευτικά ζητήματα της χώρας, ο πρωθυπουργός Αλέξανδρος Κουμουνδούρος, με τον οποίο τον συνέδεε αδελφική φιλία, του εμπιστεύτηκε δύο φορές το Υπουργείο Παιδείας,

Την πρώτη φορά διετέλεσε Υπουργός από 15-10-1875 έως 26-11-1876 (13 μήνες και 11 ημέρες) και τη δεύτερη από 1-12-1876 έως 26-2-1877 (μόλις 86 ημέρες), οπότε τον διαδέχθηκε στο Υπουργείο Παιδείας και τις δυο φορές, επί κυβερνήσεων Επαμεινώνδα Δεληγιώργη, ο κτηματίας βουλευτής Πατρών, Θάνος Ρούφος - Κανακάρης.⁴¹

⁴⁰ Πρβλ. «Μητρώο Πληρεξουσίων Γερουσιαστών και Βουλευτών».

⁴¹ Ο Θάνος Ρούφος – Κανακάρης χρημάτισε τρεις φορές Υπουργός Παιδείας. Την πρώτη και τη δεύτερη στην κυβέρνηση Επαμ. Δεληγιώργη (από 26-11-1876 έως 1-12-1876 και από 26-2-1877 έως 17-5-1877) και την τρίτη στην κυβέρνηση Χαρ. Τρικούπη (από 30-7-1890 έως 24-10-1890). Καταγόταν από τη διακεκριμένη οικογένεια των Ρούφων, που εγκαταστάθηκε στην Πάτρα, ερχόμενη από τη Σικελία, στις αρχές του 17^{ου} αιώνα και ασχολούνταν με το εμπόριο της σταφίδας. Στα μέσα του 18^{ου} αιώνα ο απόγονος της οικογένειας, Μπενιζέλος Ρούφος, παντρεύτηκε την Αγγελική Κανακάρη, γόνο πλούσιας πατραϊκής οικογένειας εμπόρων σταφίδας. Η οικογένεια Κανακάρη αποδέχθηκε τον γάμο μετά το 1770, όταν κατά τη σφαγή της Μεγάλης Παρασκευής βρήκε φρικτό θάνατο από τους Τούρκους ο Λουκάς Κανακάρης. Η συμφιλίωση έγινε με τον όρο τα παιδιά που είχαν αποκτήσει να βαφτιστούν ορθόδοξα και

Ο Γεώργιος Μίλησης ήταν επηρεασμένος από τα οράματα και τις ιδέες του Ιωάννη Καποδίστρια για την αξία της Παιδείας στην αναγέννηση της Ελλάδας. Θεωρούσε, όπως κι εκείνος, την Εκπαίδευση και την ποιότητά της, έναν από τους δυναμικούς μοχλούς ανάπτυξης και αναβάθμισης του Έθνους. Γι' αυτό και υποστήριζε ότι: *«Ολίγη σκέψης αρκεί, ίνα πεισθῆ τις ὅτι κυριωτάτη αἰτία τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς καχεξίας τοῦ τόπου εἶναι τὸ ἐν ἰσχύϊ σύστημα τῆς δημόσιας παιδεύσεως διότι, ὅπως τὸ σύστημα τοῦτο λειτουργεῖ, οὐδὲν ἄλλο παράγει ἢ δύναται νὰ παράγῃ εἰ μὴ ημιμαθεῖς οἵτινες εἰσὶ πολλῶ χείρονες τῶν αμαθῶν καὶ οἵτινες ἐν μὲν τῇ κοινωνίᾳ αποτελοῦσι ζύμην κακίας καὶ διαφθοράς δια τὴν ἐν αὐτοῖς ἐρημίαν πάσης υγιούς ἀρχῆς πνευματικῆς τε καὶ ἠθικῆς...»*.⁴²

Έχοντας αυτή την πεποίθηση, όταν ανέλαβε το Υπουργείο Παιδείας, συνέστησε 12/μελή Επιτροπή από διακεκριμένους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, στην οποία προήδρευε ο ίδιος, *«μη φειδόμενος κόπων και χρόνου»*. Σκοπός της Επιτροπής ήταν η κατάρτιση νομοσχεδίου για την αναμόρφωση της Δημόσιας Δημοτικής και Μέσης Εκπαίδευσης, που θα έδινε νέα πνοή στα εκπαιδευτικά ζητήματα της χώρας. Μέλη της επιτροπής ήταν ο Νομάρχης Αττικής και Βοιωτίας Παπαηλιόπουλος, ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών Παπαδάκης, οι καθηγητές του Πανεπιστημίου Πανταζίδης και Πορφυρόπουλος,⁴³ οι Γυμνασιάρχες

όσα φέρουν τα ονόματα Αθανάσιος, Λουκάς και Ρόδης, να έχουν και το επώνυμο Κανακάρης, όρος που τηρείται μέχρι τις ημέρες μας. Γιος του Μπενιζέλου και της Αγγελικής ήταν ο Αθανάσιος Ρούφος Κανακάρης, ο οποίος διετέλεσε Αντιπρόεδρος του Εκτελεστικού κατά την Α' περίοδο του αγώνα του 1821 και Πρόεδρος της Α' Εθνοσυνέλευσης των Ελλήνων. Απεβίωσε στις 14 Ιανουαρίου 1823 στην Ερμιόνη, έδρα τότε της κυβέρνησης και ενταφιάστηκε, καθώς λέγεται, στον προαύλιο χώρο του Ι.Ν. των Ταξιαρχών. Σύμφωνα με τον Χιώτη γιατρό Ιωάννη Χρυσοβελώνη, που εκείνη την εποχή βρισκόταν στην Ερμιόνη, ο Αθανάσιος Ρούφος Κανακάρης δηλητηριάστηκε από τον γιατρό και πολιτικό Ιωάννη Κωλέττη (Νικ. Σπηλιάδης). Γιος του Αθανάσιου Ρούφου Κανακάρη ήταν ο Μπενιζέλος Ρούφος, μέλος της Αντιβασιλείας (1832) και Πρωθυπουργός της Ελλάδας. Γιος του Μπενιζέλου Ρούφου ήταν ο Θάνος Ρούφος Κανακάρης, στον οποίο ο Γεώργιος Μίλησης παρέδωσε και τις δύο φορές το Υπουργείο Παιδείας.

⁴² Πρβλ. «Νομοσχέδιο περί Δημοτικής και Γυμναστικής Παιδείσεως», Αθήνα, 1879.

⁴³ Ο Κωνσταντίνος Πορφυρόπουλος, ήταν ένας από τους προοδευτικούς δασκάλους της εποχής και θερμός υποστηρικτής της Νεοελληνικής Γλώσσας. Καθηγητής Φιλοσοφίας στο

Αθηνών Πετρίδης, Κωνσταντινίδης, Παπαγεωργίου και Γραματικόπουλος, οι καθηγητές της Ριζαρείου Σχολής Αργυριάδης και Σπαθάκης, ο Διευθυντής του Προτύπου Σχολείου Αθηνών Μωραΐτης και ο πρώην Νομαρχιακός Νομοδιδάσκαλος Καραμάνος. Στην Επιτροπή συμμετείχαν εκτάκτως και οι καθηγητές του Πανεπιστημίου Δαμαλάς και Μιστριώτης, που τότε ήταν Πρόεδρος του Ελληνικού Διδασκαλικού Συλλόγου (Ε.Δ.Σ.).

Το Νομοσχέδιο που κατάρτισε η Επιτροπή δεν προωθήθηκε άμεσα στη Βουλή, για να ψηφισθεί και να γίνει Νόμος του Κράτους. Ο Γ.Ι.Μ. υποστήριζε ότι πρωτίστως ήταν αναγκαίο να σταλεί σε όλα τα σχολεία της Ελλάδας, σε ειδικούς συλλόγους *«και εις πάντας τους λογίους της τε ελεύθερης και της δούλης Ελλάδος, με την παράκλησιν να φέρωσιν άπαντες επ' αυτού τας παρατηρήσεις»*.⁴⁴ Οι προσδοκίες του ήταν πράγματι μεγάλες και ανιδιοτελείς. Σκόπευε να καταρτίσει νόμο που θα έδινε ένα παιδευτικό σύστημα *«πλήρες και ορθόν αλλά και να δύναται, να θεωρηθή έργον αληθώς πανελλήνιον»*.

Η κυβερνητική μεταβολή, έφερε αλλαγή στην ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας, με αποτέλεσμα το έργο της Επιτροπής να μην ολοκληρωθεί. Το Νομοσχέδιο του Γ.Ι.Μ. σε αδρές γραμμές πρόβλεπε, μεταξύ άλλων, τα παρακάτω:

- Τρεις τύπους σχολείων για τη Στοιχειώδη Εκπαίδευση: τα Αστικά, τα Δημοτικά και τα Γραμματοδιδασκαλεία,⁴⁵ ενώ για τη Μέση τα Γυμνάσια.
- Εξετάσεις για την εισαγωγή των μαθητών από τα Αστικά σχολεία στα Γυμνάσια, ενώ η εγγραφή από το Γυμνάσιο στο Πανεπιστήμιο δεν απαιτούσε εξετάσεις.
- Τη διδασκαλία της καθαρεύουσας για όλη τη Στοιχειώδη Εκπαίδευση εκτός από τις δυο τελευταίες τάξεις του Αστικού Σχολείου, όπου προτείνεται να διδάσκεται η αρχαία ελληνική.

Πανεπιστήμιο Αθηνών, μέλος της προαναφερόμενης 12/μελούς Επιτροπής, μέλος της διοίκησης του Ε.Δ.Σ. το 1875 και Πρόεδρος του το 1877. (Πρβλ. Χρ. Χρήστου «Εκπαίδευση και Συνδικαλιστική Πορεία των Δασκάλων», Αθήνα, 2009).

⁴⁴ ο.π. «Νομοσχέδιον»

⁴⁵Τα Γραμματοδιδασκαλεία ήσαν «αδιέξοδα» σχολεία που παρείχαν εντελώς στοιχειώδεις γνώσεις στα χωριά, όπου δεν λειτουργούσε Δημοτικό Σχολείο.

- Την κατάργηση των διδάκτρων.
- Την ίδρυση σε κάθε Δήμο ενός σχολείου θηλέων (δημοτικό/αστικό).

Επίσης περιελάμβανε διατάξεις για τα προσόντα των διδασκάλων, τις αποδοχές, τον διορισμό και τις μεταθέσεις, την εποπτεία της Δημοτικής Εκπαίδευσης, τα διδασκόμενα μαθήματα, τα Διδασκαλεία και τα Πρότυπα Σχολεία. Με ιδιαίτερα άρθρα προβλεπόταν και η οργάνωση της «Γυμνασιακής Παιδείσεως». Η σύσταση των Γυμνασίων, τα διδασκόμενα μαθήματα, οι ώρες διδασκαλίας των μαθημάτων, οι εγγραφές, τα καθήκοντα και οι ποινές των μαθητών.

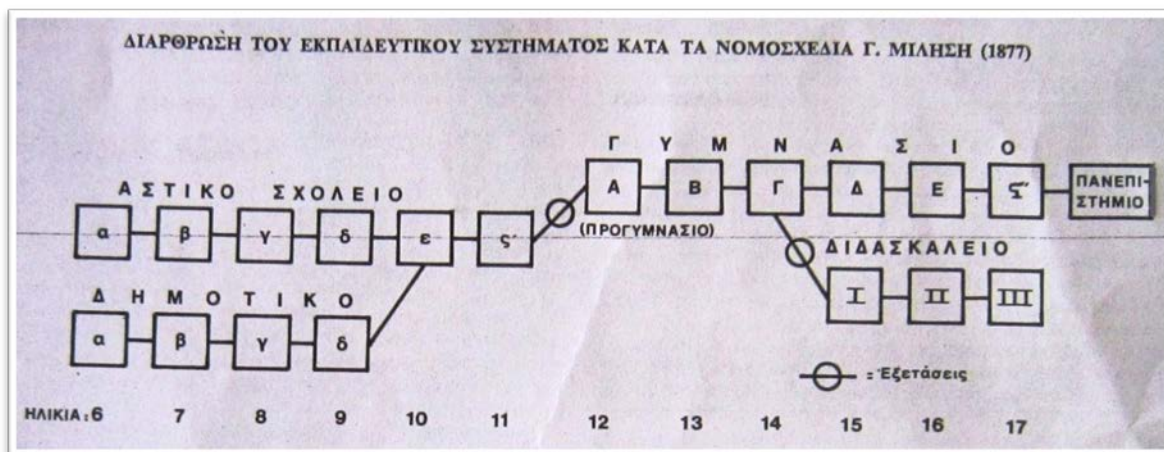
Συνολικά το Νομοσχέδιο του Γ.Μ. «Περί Δημοτικής και Γυμνασιακής Παιδείσεως» περιλάμβανε 235 άρθρα, που κάλυπταν το σύνολο των θεμάτων της Δημοτικής και Γυμνασιακής Εκπαίδευσης. Ήταν ένα από τα πληρέστερα Νομοσχέδια, καθώς καταργούσε το Ελληνικό Σχολείο, όριζε εξαιτές Γυμνάσιο, καθιέρωνε ειδικό μάθημα «Νέων Ελληνικών» και πρότεινε μια πιο σύνθετη διάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος.

Στις 11-11-1877 ο Υπουργός Παιδείας Θ. Δηλιγιάννης κατέθεσε στη Βουλή Νομοσχέδιο, *«περί της Στοιχειώδους ή Δημοτικής εκπαίδευσσεως»*. Ταυτόχρονα ο βουλευτής, πλέον, Μίλησης κατέθεσε εκείνο, που, όπως προαναφέραμε, είχε καταρτίσει κατά τη διάρκεια της υπουργικής του θητείας. Στη συνεδρίαση της Βουλής, την 17η Νοεμβρίου 1877, υποστήριξε πως η κατάθεση του Νομοσχεδίου του έγινε *«δια να χρησιμεύση οπωσδήποτε εις την ακριβήν εκτίμησιν του έργου, όπερ ο κ. υπουργός (Θ. Δηλιγιάννης) της παιδείας παρουσιάζει»*,⁴⁶ Τελικά, στις 11-1-1878, το Νομοσχέδιο του Θ. Δηλιγιάννη ψηφίσθηκε από τη Βουλή και έγινε Νόμος του Κράτους.

Παρουσιάζουμε τη διάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος σύμφωνα με το Νομοσχέδιο του Γεωργίου Μίληση.⁴⁷

⁴⁶ Πρβλ. Εφημερίς των Συζητήσεων της Βουλής, Γ' Σύνοδος, Ζ' περίοδος, Αθήναι 1878, σ. 53.

⁴⁷ Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΓ', σελ.491, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1977.

5. Η προσφορά του στην εκπαίδευση της επαρχίας μας...

Στην επέτειο των 118 χρόνων από τον θάνατο του Γ.Ι.Μ., επιφανούς πολιτικού της Ερμιονίδας, δημοσιεύουμε δύο τιμητικά κείμενα που αναφέρονται στις απόψεις και τις ενέργειές του για την εκπαίδευση των κοριτσιών κατά τον 19^ο αιώνα.

Το πρώτο είναι το υπ. αρ. 391/16 Ιανουαρίου 1876 έγγραφο «του Υπουργείου Εκκλησιαστικών και Δημοσίας Εκπαιδύσεως» από τα ελάχιστα που έχουν διασωθεί και υπογράφει ο ίδιος ο Γ.Ι.Μ., ως Υπουργός Παιδείας, για εκπαιδευτικά θέματα που αφορούν την επαρχία μας (Ερμιονίδα), στην οποία εκλεγόταν ανελλιπώς ως βουλευτής.

Με το έγγραφο αυτό αιτείται τη σύσταση δύο σχολείων θηλέων, ένα στην Ερμιόνη και ένα στα Δίδυμα, παρ' όλο που δεν υπάρχει η σχετική αίτηση εκ μέρους των αρμοδίων.

Στο δεύτερο καταγράφονται οι απόψεις του για τα Σχολεία Θηλέων, οι οποίες περιλαμβάνονται στο Ε' κεφάλαιο του Νομοσχεδίου που κατέθεσε στη Βουλή, «Περί Δημοτικής και Γυμνασιακής Παιδύσεως». Είναι σημαντικό το γεγονός ότι με αυτό καθιερώνεται για πρώτη φορά η κατώτερη βαθμίδα της Μέσης Εκπαίδευσης και για τα κορίτσια, που μέχρι τότε φοιτούσαν στα 4/τάξια Δημοτικά Σχολεία Θηλέων.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Αριθ. Πρωτ.: 390

Διεκ.: 298

Προς:

Τον Έπαρχον Σπετσών & Ερμιονίδος

Περί συστάσεως δύο Δημοτικών
Σχολείων των κορασίων εν τοις
Δήμοις Ερμιόνης & Διδύμου

Εις τους δήμους Ερμιόνης & Διδύμου καθίσταται αναγκαιότητα η σύστασις δημοτικών σχολείων των κορασίων, αλλ' επειδή προαπαιτείται τούτου, αίτησις των αρμοδίων δημοτικών συμβουλίων (ην και περί του ενός τούτου εξέφρασεν ευχήν το επαρχιακόν συμβούλιον δικαιολογούν την ανάγκη της συστάσεως του) διά τούτο, καθοδηγήσατε τους αρμοδίους, καθιστούντες αυτοίς προσέτι γνωστόν, ότι το δημόσιον θέλει λάβει εις βάρος του το ήμισυ της μισθοδοσίας των διοριζομένων δημοδιδασκάλων ήτοι δραχμάς τριάκοντα κατά μήνα δι εκάστην. Συμμορφωθήτωσαν προς τας από 5^{ης} Μαΐου 1867 και 10^{ης} Δεκεμβρίου 1868 εγκυκλίους του Υπουργείου ου προϊστάμεθα, περιεχομένας εν σελ. 454 και 474 του Β^{ου} του Π. Κλάδου συλλογής και ενεργησάτω τω επαρχίω τα περαιτέρω.

Εν Αθήναις 16 Ιανουαρίου 1876

Ο Υπουργός
Γεώργιος Ι. Μίλησης

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ σχολείων θηλέων

Ἄρθρον 35^{ον} — Ἐν πάσαις ταῖς πρωτεύουσαις τῶν δήμων τοῦ Κράτους συνιστᾶται ἀνὰ ἓν τοῦλάχιστον σχολεῖον θηλέων.

Ἄρθρον 36^{ον} — Ἀστικά σχολεῖα τῶν θηλέων συνιστῶνται αἰτήσῃ τῶν οἰκείων δημοτικῶν συμβουλίων καὶ ἐγκρίσῃ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Ἄρθρον 37^{ον} — Μαθήματα διδάσκονται ἐν τοῖς δημοτικοῖς καὶ ἀστικοῖς τῶν θηλέων σχολείοις τὰ τεταγμένα καὶ ἐν τοῖς ἀντιστοίχοις τῶν ἀρρένων, πρὸς δὲ γυναικεῖα ἐργόχειρα, ἰδίως πρὸς πλήρωσιν χρεῶν τοῦ οἴκου, καὶ πρὸ πάντων ἡ ραπτική.

Ἄρθρον 38^{ον} — Ἡ διδασκαλία τῆς γυμναστικῆς μεθαρμόζεται πρὸς τὴν γυναικεῖαν φύσιν.

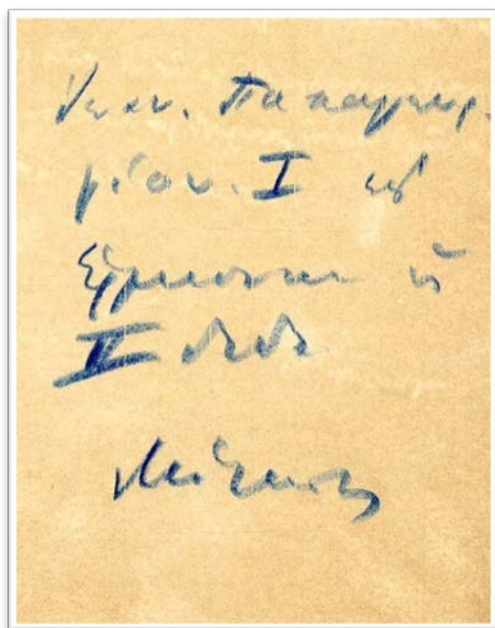
Ἄρθρον 39^{ον} — Τὰ τῶν θηλέων δημοτικά καὶ ἀστικά σχολεῖα εἰσὶ κεχωρισμένα, ὅπου τοῦτο δυνατόν, ἀπὸ τῶν σχολείων τῶν ἀρρένων, τὰ δ' ἐν αὐτοῖς μαθήματα διδάσκουσι διδασκάλισσαι, καὶ αἱ ἐξετάσεις δὲν γίνονται δημοσίᾳ, ἀλλὰ μόνον οἱ γονεῖς καὶ οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς τῶν μαθητριῶν δύνανται νὰ παρίστανται κατ' αὐτάς.

Ἄρθρον 40^{ον} — Κατὰ τὰ λοιπὰ ἰσχύουσι καὶ ἐνταῦθα αἱ περὶ δημοτικῶν καὶ ἀστικῶν σχολείων διατάξεις τοῦ παρόντος νόμου, ἐκτὸς τῶν περὶ ὑποχρεωτικῆς μαθητείας ὠρισμένων.

6. Ανθρώπινα...

Στο επετειακό μνημόσυνο των 119 χρόνων από τον θάνατο του Γεωργίου Ι. Μίληση, επιφανούς πολιτικού άνδρα της Ερμιονίδας, θα αναφερθούμε σε δύο «ντοκουμέντα» που ανακαλύψαμε κατά την διάρκεια των ερευνών μας στους φακέλους των Γενικών Αρχείων του Κράτους.

Πρόκειται για δύο ιδιόγραφα ολιγόλεξα σημειώματα, άριστα διατηρημένα, με τα οποία ο Γεώργιος Ι. Μίλησης ζητούσε από τους τότε αρμοδίους τον διορισμό δύο

εκπαιδευτικών στα Δημοτικά Σχολεία Ερμιόνης και Κρανιδίου. Το πρώτο αφορά τον δημοδιδάσκαλο Ιωάννη Παπαγεωργίου και τον διορισμό του στο Δημοτικό Σχολείο Αρρένων Ερμιόνης. Είναι γραμμένο με μπλε χρώμα σ' ένα μικρό τετράγωνο χαρτί, το καλοκαίρι του 1893 (φωτό).

Το δεύτερο αναφέρεται στη δημοδιδασκάλισσα Δέσποινα Οικονόμου και συγκεκριμένα στον διορισμό της «εις το εν Κρανιδίω Σχολείον των Θηλέων». Είναι γραμμένο με πένα και μελάνι σε χαρτί μικρού μπλοκ, το καλοκαίρι του 1895.

Οι προαναφερόμενοι, όπως διαπιστώσαμε από την έρευνά μας, ευνοήθηκαν από την παρέμβασή του, αν και ο Μίλησης είχε αποχωρήσει κατά τους χρόνους εκείνους από την πολιτική σκηνή του τόπου. Εμείς ανακαλύπτοντας τον ...θησαυρό, «τα τυχερά των κόπων μας», αστευτήκαμε και γελάσαμε με την καρδιά μας.

Φανταστήκαμε τους ενδιαφερομένους να χτυπούν με συστολή την αυλόπορτα του γηραιού πολιτικού. Την οικονόμο να τους καλωσορίζει και να τους οδηγεί στο σαλόνι του σπιτιού, όπου με αγωνία αναμένουν τον ...σωτήρα τους. Όταν εκείνος παρουσιάζεται σκύβουν, του φιλούν το χέρι και με απέραντο σεβασμό που τον μαρτυρεί η γλώσσα του σώματος, με τρεμάμενα λόγια ζητούν την παρέμβασή του

στο προσωπικό τους θέμα. Εκείνος τους ακούει προσεχτικά και κουνώντας το κεφάλι του συγκαταβατικά αποχαιρετώντας τους, τους λέει:

- Πηγαίνετε στο καλό και όλα θα τακτοποιηθούν.... Σαν να μην πέρασε μια μέρα, σχολιάσαμε γελώντας.

Το πρωί της 5^{ης} Δεκεμβρίου του 1791, άφησε την τελευταία του πνοή σε ηλικία 35 χρόνων, μετά από πολύμηνη ασθένεια, «το παιδί θαύμα της Μουσικής», ο Β. Α. Μότσαρτ. Από το πιάνο έργο του, «ανέκτιμητο κειμήλιο του ανθρωπίνου πνεύματος», διαλέγουμε και σας προτείνουμε να ακούσετε τον υπέροχο ύμνο που συνέθεσε λίγους μήνες πριν πεθάνει «Ave venum corpus!» (Χαίρε σώμα αληθινό!) με στίχους υπέροχους και μουσική χαλαρωτική σαν από παιδικό νανούρισμα παρμένη!

7. Γεγονότα της πολιτικής του ζωής...

Με αφορμή την επέτειο των 123 χρόνων από τον θάνατο του Γεωργίου Ιω. Μίληση, θα αναφερθούμε σε γεγονότα της πολιτικής ζωής του επιφανούς πολιτικού της Ερμιονίδας.

Ο Γεώργιος Ι. Μίλησης ήταν ο πρώτος από τους τέσσερις πληρεξούσιους αντιπροσώπους που επιλέχθηκαν στην Ερμιονίδα για την «Ἐν Αθήναις Β^ας των Ελλήνων Εθνοσυνέλευσιν (1862)».

Η συμμετοχή του σ' αυτή ήταν ιδιαίτερα σημαντική και οι θέσεις του πολλές φορές διευκόλυναν την Εθνοσυνέλευση να λάβει τις ορθές αποφάσεις, κυρίως όταν προέκυπταν νομικά ζητήματα.

Αυτό εύκολα το αντιλαμβάνεται κανείς μελετώντας προσεχτικά τα Πρακτικά της Εθνοσυνέλευσης καθώς και τον τύπο της εποχής που αναδεικνυε τα νομικά, πολιτικά και κοινωνικά θέματα που προέκυπταν.

Πραγματικά ο Γεώργιος Ιωάν. Μίλησης ήταν ένας διακεκριμένος νομικός, πολυμαθέστατος και ευρυμαθέστατος και αυτό ήταν γνωστό στους νομικούς και πολιτικούς κύκλους της Χώρας.

Σε κάποια, λοιπόν, από τις Συνεδριάσεις της Εθνοσυνέλευσης αμφισβητήθηκε έντονα από τον Γεώργιο Μίληση αλλά και άλλους πληρεξούσιους, όπως αναφέρεται στην εφημερίδα «ΝΟΜΙΜΟΦΡΩΝ», η απόλυτη πλειοψηφία για τη θέση του Προέδρου με βάση τον αριθμό των ψήφων που δόθηκαν στον κ. Επαμεινώνδα Δεληγιώργη.

Συγκεκριμένα ενώ «οι ψηφοφορήσαντες» ήσαν διακόσιοι τριάντα επτά (237) και ο Δεληγιώργης έλαβε εκατόν δέκα εννέα (119) ψήφους, δηλαδή την απόλυτη πλειοψηφία, οι νόμιμοι ψήφοι που έλαβε ήταν εκατόν δέκα οκτώ (118), καθώς κατά τη διαλογή βρέθηκε ένα ψηφοδέλτιο περισσότερο από τους κύαμους (κουκιά) που έριχναν στην κάλπη.

Ο Μίλησης υποστήριξε ότι οι κύαμοι χρησιμεύουν για να γίνεται ο έλεγχος του αριθμού των νόμιμα «ψηφοφορησάντων». "Όταν όμως βρεθούν ψηφοδέλτια περισσότερα των κύαμων «νομίμως συνάγεται» ή ότι ένας έριξε δύο ψηφοδέλτια στην κάλπη ή ότι ψήφισε κάποιος χωρίς να έχει το δικαίωμα ψήφου, γι' αυτό και δεν είχε «κύαμον» να ρίξει στην κάλπη. Έτσι το ψηφοδέλτιο που δεν αντιστοιχεί σε κουκί, πρέπει να αφαιρεθεί. Αν, όμως, αφαιρεθεί μία ψήφος από τον Επαμεινώνδα Δεληγιώργη και αντί εκατόν δέκα εννέα (119) του καταλογισθούν εκατόν δέκα οκτώ (118), που δεν αποτελούν την απόλυτη πλειοψηφία των διακοσίων τριάντα επτά (237) ψήφων, ο υποψήφιος δεν μπορεί να αναλάβει τη θέση του Προέδρου.

Δεν γνωρίζουμε τι απέγινε τελικά. Γνωρίζουμε, όμως, ότι από τότε μέχρι σήμερα οι έννοιες αξιοκρατία, αντικειμενικότητα, αμεροληψία - εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων - είναι ξεχασμένες και εκτοπισμένες από τη ζωή μας. Το συναντάμε καθημερινά σε όλο το φάσμα των συναλλαγών μας και το χειρότερο μας έχει γίνει συνήθεια!

Φωτογραφίες

- ❖ «Βουλγαρέικα» (εξώφυλλου), Ρίνας Λουμουσιώτη.
- ❖ «Επίσκοπος Άνθιμος Κομνηνός», από την Αργολική Αρχαική Βιβλιοθήκη.
- ❖ «Σταμάτης Αδρ. Μήτσας», πίνακας του Ευσταθίου Μ. Μπούκα (1870 – 1960), Δημοτική Κοινότητα Ερμιόνης, φωτο Ρίνας Λουμουσιώτη.
- ❖ «Λάζαρος Δ. Βούλγαρης», από το διαδίκτυο.
- ❖ «Ανδρέας Πέπας», από το βιβλίο Ακτίνες και Νέφη του Γ. Π. Παρασκευόπουλου.
- ❖ «Εμμανουήλ Π. Ρέπουλης», από την Αργολική Αρχαική Βιβλιοθήκη.
- ❖ «Ο καλόγερος Παπουλάκος», από την Αργολική Αρχαική Βιβλιοθήκη.
- ❖ «Το μοναστήρι των Αγίων Αναργύρων Ερμιόνης» - πίνακας Ντιάνας Αντωνακάτου, από την Αργολική Αρχαική Βιβλιοθήκη.
- ❖ «Σκηνή από την Ναυπλιακή Επανάσταση 1862», από την Αργολική Αρχαική Βιβλιοθήκη.
- ❖ «Αντισυνταγματάρχη Πάνος Κορωνάιος», από την Αργολική Αρχαική Βιβλιοθήκη.
- ❖ «Αντισυνταγματάρχη Αρτέμιος Μίχος», από την Αργολική Αρχαική Βιβλιοθήκη.
- ❖ «Υπολοχαγός Δημήτρης Γρίβας», από την Αργολική Αρχαική Βιβλιοθήκη.
- ❖ «Στρατηγός Αμαδαίος - Εμμανουήλ Χαν», από την Αργολική Αρχαική Βιβλιοθήκη.
- ❖ «Αναστάσιος Αναγν. Βασιλείου», από την Αργολική Αρχαική Βιβλιοθήκη.
- ❖ «Ο Ιωάννης Εμμ. Δεληγιάννης με τα εγγόνια και τη δισέγγονή του στο εξοχικό σπίτι του Μιχαήλ και της Ζηνοβίας Γκάτσου (Μάιος 1931)», από το αρχείο του Δημητρίου Μ. Μάγκου.
- ❖ «Άγγελος Κυρ. Καραγιάννης», από το αρχείο του Κύρου Καραγιάννη.
- ❖ «Άγγελος και Μαριγούλα Παπαβασιλείου», από το βιβλίο του Μιχαήλ Αγγ. Παπαβασιλείου «Θρύλοι και Παραδόσεις της Ερμιόνης».
- ❖ «Σταμάτης Αντ. Μήτσας», από το αρχείο του Πάνου Σταμ. Μήτσα, απογόνου της ιστορικής οικογένειας.
- ❖ «Βουλγαρέικα – ο Πύργος», Ρίνας Λουμουσιώτη
- ❖ «Λεωνίδα Δρόσης», από τη Βικιπαίδεια.
- ❖ «Η Βίλα Μίληση», Νίκου Καπράνη.
- ❖ «Νεκρική φωτογραφία του Γ. Μίληση», εφημερίδα: «Ερμιονική Ηχώ», (Ιούλιος - Αύγουστος 1983, αρ.Φ. 89-90), από το αρχείο του Λευτέρη Γεωργ. Μαρμαρινού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πηγές

- **Αργολική Αρχαική Βιβλιοθήκη Ιστορίας και Πολιτισμού.**
- **Αργολικόν Ιστορικόν Αρχείον 1791-1878**, Έκδοσις Μ (40^η) ευθύνη Αναστασίου Γριτσόπουλου - Κων. Κοτσώνη - Σύλλογος Αργείων «Ο Δαναός», Αθήναι 1994.
- **Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας 1821-1832**. Έκδοση Βιβλιοθήκης της Βουλής. Αθήναι 1971.
- **Αρχείο Αγγέλου Βασ. Παπαβασιλείου**, Πρώτη ταξινόμηση- ευθύνη Γιάννη Σπετσιώτη.
- **Αρχείο Μονής Αγίων Αναργύρων «Βουλγαρέικα»** Φακ.13, Ταξινόμηση Απόστολου Θ. Γκάτσου.
- **Γενικά Αρχεία του Κράτους** (Αγώνος, Βλαχογιάννη, Δαμβέργη, Εκτελεστικού, Καποδιστριακό, Υ.Ε.Δ.Ε. Α'-Β'-Γ'Δ', Υπουργείου Εσωτερικών).
- **Εθνική Βιβλιοθήκη**, Μητρώον, Φάκελοι Αγωνιστών.
- **Εφημερίς της Κυβερνήσεως.**
- **Εφημερίς των Συζητήσεων της Βουλής.**
- **Ιστορικόν Αρχείον Ύδρας** (Αρχεία Λαζάρου και Γεωργίου Κουντουριώτου 1821-1832).
- **Πρακτικά της Γ' των Ελλήνων Εθνικής Συνελεύσεως** επαναλαμβανούσης τας εργασίας εν Ερμιόνη. Αντίγραφον απαράλλακτον εκ του πρωτοτύπου. 1 Αυγούστου 1931.
- **Πρακτικά των Συνεδριάσεων της Βουλής**. Α' συνόδου, Γ' περιόδου, εν Αθήναις 1870.
- **Πρακτικά των Συνεδριάσεων της Γερουσίας**. Εν Αθήναις 1849.
- **Πρακτικά των Συνεδριάσεων της εν Αθήναις Β' των Ελλήνων Εθνοσυνελεύσεως**, Τόμος Α', Αθήναι 1960.
- **Πρακτικά των Συνεδριάσεων της εν Αθήναις Γ' Σεπτεμβρίου Πρώτης των Ελλήνων Εθνοσυνελεύσεως**, εν Αθήναις 1843.

Βιβλία - Άρθρα

- **Αλεξάκης Ελευθέριος**, «Περί της Βιτόρας...», Εθνολογία, Αθήνα 1994.
- **Αθουσάκης Αδάμ**, «Η εκπαίδευση στην Αργολίδα, Κορινθία και Μεγαρίδα κατά την Καποδιστριακή περίοδο (1828-1832)», Εκδόσεις ΚΑΤΑΓΡΑΜΜΑ, Κόρινθος 2003.
- **Βασιλείου Β. Ιωάννης**, «Η Ερμιονίς από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τον καθ' ημάς», Εκδ. Δ. Ευστρατίου, εν Αθήναις 1907.
- **Βουτσίνος Γεώργιος**, «Μητρώον Κρανιδιωτών Αγωνιστών της Ελληνικής Παλιγγενεσίας», Έκδοση Δημοτικής Βιβλιοθήκης Δήμου Κρανιδίου, Αθήνα 2010.
- **Γκάτσος Αν. Βασίλειος** «Η Ανασυγκρότηση της Ερμιονίδας», έκδ. Αρχιπέλαγος, Αθήνα 2001.
- **Γκάτσος Απ., Προκοπίου Γ., Γκερέκος Ι.**, «Το προσκύνημα της Ερμιονίδος», Ερμιόνη 1994.
- **Γούδας Αναστάσιος**, «Βίοι Παράλληλοι των επί της αναγεννήσεως της Ελλάδος διαπρεψάντων ανδρών, τ. Α΄, Αθήνα 1869.
- **Γριτσόπουλος Τάσος**, «Πελοποννησιακή Παιδεία μετά την Άλωσιν», Πρακτικά Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών, τ. 1^{ος}, Αθήνα 1981-1982.
- **Δημαράς Αλέξης**, «Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε», Τόμος Α΄-1973, Τόμος Β΄ 1974, Αθήνα.
- **Δημοτική Βιβλιοθήκη Κρανιδίου** «Τοπική Βιβλιογραφία Ερμιονίδας», Ναύπλιο 2018.
- **Ζαμπέλιος-Κριτοβουλίδης**, «Ιστορία των Επαναστάσεων της Κρήτης», Εκδόσεις Γ. Δ. Φέξης, Αθήναι 1897.
- **Ησαΐας Αγγ. Ιωάννης**, «Ιστορικές σελίδες του Δήμου Ερμιόνης», Αθήνα 2005.
- **Ησαΐας Αγγ. Ιωάννης**, «Η Ιστορία του Κρανιδίου», Έκδοση Δήμου Ερμιονίδας, Αθήνα 2013.
- **Ιστορία του Ελληνικού Έθνους**, Τόμοι 12^{ος}, 13^{ος}, 14^{ος}.
- **Καραμανωλάκης Βαγγέλης** «Από τα μοναστήρια στο φρενοκομείο», Αρχαιολογία και Τέχνη, τεύχος 104.
- **Καρανικόλας Παντελεήμονας**, «Το Κρανίδι», Κόρινθος 1980.

- **Κόκκωνας Γιάννης**, «Οι μαθητές του Κεντρικού Σχολείου (1830-1834), Έκδοση Γ.Γ.Ν.Γ., Αθήνα 1997.
- **Κόνδης Π. Γεώργιος**, «Εκπαίδευση και Σχολικό Δίκτυο στην Αργολίδα κατά την Οθωνική Περίοδο», Ναύπλιο 2013.
- **Κοτσοβός Κων. Ανάργυρος**, «Απομνημονεύματα (Ηλιόκαστρο)», Έκδοση Δήμου Ερμιόνης, Αθήνα 2010.
- **Κουτρούμπας Γ. Δημήτριος**, «Η Επανάσταση του 1854 και οι εν Θεσσαλία, ίδια, επιχειρήσεις», Εν Αθήναις 1978.
- **Κριάρης Κ. Παναγιώτης**, « Νέα Ιστορία της Κρήτης», Τόμος Α', Β', Γ' εν Αθήναις 1931.
- **Κριτοβουλίδης Κ.** «Απομνημονεύματα του περί αυτονομίας της Ελλάδος πολέμου των Κρητών», Εν Αθήναις 1859.
- **Λαμπρινίδης Μιχαήλ** «Η Ναυπλία από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς», Έκδοσις Β' τύποις Κλεισιούνη, Αθήναι 1950.
- **Μηλιαράκης Αντώνιος** «Γεωγραφία Πολιτική του Νομού Αργολίδος και Κορινθίας», Εν Αθήναις 1886.
- **«Μητρών Βουλευτών Περιόδου 1843-1865 και 1865-1910»**, Εκδόσεις Βουλής των Ελλήνων.
- **Μίλησης Ιωάν. Γεώργιος**, «Νομοσχέδιον περί Δημοτικής και Γυμνασιακής Παιδείσεως», Αθήναι 1879.
- **Μίλησης Ιωάν. Γεώργιος**, «Λόγοι Πολιτικοί», Εν Αθήναις 1900.
- **Μπαφούνη Ευαγγελία - Μέλιος Νίκος**, «Γεώργιος Στρίγκος», Ινστιτούτο Μελέτης Τοπικής Ιστορίας, Πειραιάς 2006.
- **Μπενάκης Γ. Λίνος**, «Το κάστρο της Θερμησίας», Περιοδικό «Στην Ερμιόνη άλλοτε και τώρα», τεύχος 3, Οκτώβριος 2009.
- **Μπίρης Κώστας**, «Αρβανίτες οι Δωριείς του νεότερου Ελληνισμού», Αθήναι 1960.
- **Ναυχάκης Εμμ. Ιωάννης**, «Ελληνική Χωρογραφία», Αθήναι 1901.
- **Παπαβασιλείου Αγγ. Μιχαήλ**, «Θρύλοι και Παραδόσεις της Ερμιόνης», Αθήνα 1980.
- **Παπαντωνίου - Παϊδούση Γιόνα**, «Η Ερμιονίδα ανά τους αιώνες», Αθήνα 1996.
- **Παρασκευόπουλος Γ. Παναγιώτης**, «Ακτίνες και Νέφη», Εκδ. ΠΥΡΣΟΣ, Αθήνα 1932.
- **Πολίτης Παναγιώτης**, «Περί της τελευταίας εν Θεσσαλία Επαναστάσεως», Αθήνησιν 1870.
- **Ρέπουλης Παντ. Εμμανουήλ**, «Κείμενα», Εκδόσεις Δήμου Κρανιδίου, 2001.
- **Σαρρής Ιωάννης πρωτοπρεσβύτερος**, «Περί των Ερμιονικών Ιερέων», έκδοση Δήμου Ερμιόνης, Ναύπλιο 2002.

- **Σειζάνης Δ. Μιλτιάδης**, «Η πολιτική της Ελλάδος και η Επανάσταση του 1878», Εν Αθήναις 1878.
- **Σκούρτη Δημ. Παρασκευή**,
 «Οι σφουγαράδες της Ερμιόνης», Εκδ. Πολύφεγγος, Ερμιόνης 2012.
 «Σ' εκείνους που έχτισαν την Ερμιόνη» Εκδόσεις Πολύφεγγος, Ερμιόνη 2015.
 «Η Μουσικοχορευτική παράδοση της Ερμιόνης», Εκδ. Αρτέον, Αθήνα 2018.
- **Σπετσιώτης Μ. Γιάννης**,
 «Ερμιονίτικος Λαϊκός Λόγος», τεύχη 1, 2 και 3, Αθήνα 2017,2018,2020,
 «Η Ψαλτική Τέχνη στην Ερμιόνη», Αθήνα 2013.
 «Ο Καπετάν Αντώνης Μήτσας» 1832 - 1897», Αθήνα 2020.
- **Σπετσιώτης Μ. Γιάννης - Ντεστάκου Δ. Τζένη**, «Η Βιτόριζα», Αθήνα 2017.
 «Η Εκπαίδευση στην Ερμιόνη κατά την Καποδιστριακή και Οθωνική Περίοδο 1829-1862», Αθήνα 2016.
 «Το Ελληνικό Σχολείο (Σχολαρχείον) Ερμιόνης 1890-1909., Αθήνα 2017.
 «Η Λειτουργία των Δημοτικών Σχολείων Διδύμων και Κρανιδίου 1830-1915, Αθήνα 2020.
 «Η Εκπαίδευση των κοριτσιών στα Δίδυμα 1830-1930», Αθήνα 2019.
 «Το Ελληνικό Σχολείο (Σχολαρχείον) Κρανιδίου κατά τον 19^ο αιώνα, 1840-1899», Τεύχος Α', Αθήνα 2021.
 «Το Ελληνικό Σχολείο (Σχολαρχείον) Κρανιδίου κατά τον 20^ο αιώνα, 1900-1929», Τεύχος Β', Αθήνα 2021.
 «Τα Δημοτικά Σχολεία του Δήμου Ερμιόνης, 1863-1899», Αθήνα 2021.
- **Τσιμάνης Προκόπιος**, «Μνήμες Ερμιονίδος», Εκδ. Χαρτοβιβλιοδετική, Αθήναι 1975,
- **Χατζηστεφανίδης Δ. Θεοφάνης**, «Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης» (1821-1986), Εκδόσεις Δημ. Παπαδήμας, Αθήνα 1990.
- **Ψιλάκης Βασίλειος**, «Ιστορία της Κρήτης».

Το ταξίδι στην τοπική ιστορία συνεχίζεται με κείμενα και μελέτες που ξεδιπλώνουν γνωστές και άγνωστες, θεατές και αθέατες πτυχές της. Αυτά τα γεγονότα τα μικρά και τα μεγάλα, τα σπουδαία και τα λιγότερα σημαντικά καταγράψαμε συνετά, μεθοδικά, αμερόληπτα σε μια προσπάθεια σύνδεσης με το ιστορικό παρελθόν. Δική μας ευθύνη να το αξιοποιήσουμε με όραμα για το μέλλον και να φτιάξουμε ένα καλύτερο αύριο για εμάς και τις επόμενες γενιές.